

EGM Katalog No : 496
Proje Danışmanı : Nazik IŞIK
Proje Koordinatörü : Ali SEVİNÇ
Hazırlayanlar : 1. Bölüm: F. Dilek Gözütok, Cem Karacaoğlu
2. Bölüm: Dr. Aksu Bora,
3. Bölüm: Kadın Dayanışma Vakfı
4. Bölüm: Hayriye Ertekin, Avukat
5. Bölüm: Erdal Vural
Emeği Geçenler : İbrahim Er Baba, Erdal Vural, Alpaslan Onaylı,
Aybel Ünal, Fatma Karakoç, Meltem Ağduk,
Ayşegül Özdenler, Duygu Arıç, Serkan Nalbant
Grafik Tasarım : TN İLETİŞİM
Baskı : 1. Baskı, 2011

EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Asayiş Dairesi Başkanlığı

Dikmen Cd. No: 89
Dikmen / ANKARA
Tel.: 0312. 412 28 78-79

Bu kitap “Aile içi Şiddet ile Mücadelede Polisin Rolü” olarak tasarlanıp hazırlanmıştır. Eğitim programının hazırlanmasında ve eğitimlerin verilmesinde aşağıda adı geçen herkese destek ve katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

AİLE İÇİ ŞİDDET İLE MÜCADELEDE POLİSİN ROLÜ

EĞİTİCİ EL KİTABI

İçindekiler

HEDEFLER.....	11
HEDEF ve DAVRANIŞLAR.....	11
ÖĞRENME - ÖĞRETME STRATEJİLERİ.....	12
DEĞERLENDİRME STRATEJİLERİ.....	12
BELİRTKE TABLOSU.....	13
POLİS EĞİTİCİ EĞİTİMİ PROGRAMI.....	14

1. BÖLÜM

EĞİTİM İLETİŞİMİ, YETİŞKİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ.....	17
1. Giriş.....	17
2. Eğitim İletişimi.....	17
3. Yetişkin Eğitimi.....	28
4. Öğretim Yöntemleri, Teknikleri ve Stratejileri.....	29
Kaynakça.....	39

2. BÖLÜM

KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET	
1. Giriş.....	41
2. Cinsiyet Rollerini.....	43
3. Kadın ve Erkeklerle Atfedilen Özellikler.....	48
(Toplumsal Cinsiyet Kışeleri).....	48
4. Kalıp Tipler.....	49
5. Cinsiyete Dayalı İşbölümü.....	51
6. Cinsiyete Dayalı İşbölümü ve Erkeklik	53
7. Cinsiyet Rollerini ve Cinsiyet Eşitsizliğı.....	54
8. Eğiticiye Notlar.....	59
9. Sayılarla Kadının Durumu.....	61

3. BÖLÜM

ŞİDDET BİLGİSİ VE İŞBİRLİĞİ:.....	7
Kadına Yönelik Şiddet, Aileiçi Şiddet ve Polis - Kadın Kuruluşu.	73
Arasındaki İşbirliğı.....	73
Kaynakça.....	81

4. BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUKTA VE İÇ HUKUKTA KADINA YÖNELİK

AİLE İÇİ ŞİDDET .....

1. Giriş	83
2. Uluslararası Hukukta Kadına Yönelik Şiddet Olgusu	84
2.1. CEDAW Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Ek İhtiyari Protokol	84
2.2. Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiyesine İlişkin Birleşmiş Milletler Bildirgesi	89
2.3. Dünya Konferansları, Pekin Eylem Platformu ve Türkiye'nin 1997 Ulusal Eylem Planı	91
2.4. Çocuk Hakları Sözleşmesi	95
2.5. AB ve Avrupa Konseyi Kararları	96
3. İç Hukukta Kadına Yönelik Şiddet Olgusu	97
3.1. Anayasa	97
3.2. Türk Ceza Kanunu	100
3.3. Çocuk Koruma Kanunu	110
3.4. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun	111
4. Sonuç	115

5. BÖLÜM

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE POLİSİN ROLÜ

VE UYGULANACAK PROSEDÜRLER .....

1. Giriş: Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Bu Çalışmadaki Amacı ve Hedefleri	117
2. Emniyet Birimlerinde Aile içi ve Kadına Yönelik Şiddet Olaylarına İlişkin İşlemlerin Başlatılması	120
3. Aile içi Şiddet Olaylarının Kanunlardaki Yeri ve Soruşturma Süreci	121
3.1. Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre Adli İşlemler	121
3.2. Aile içi Şiddet Olaylarında Tarafların Durumlarına Göre Soruşturma Sürecinde Uygulanan Adli İşlemler	128
4.1. Uygulamayı Geliştirmeye Yönelik Düzenlemeler	131
4.2. İdari İşlemler	132

EK - 1: Bağımsız Kadın Örgütleri ile Yerel Yönetimlere Ait Kadın Danışma Merkezleri İletişim Bilgileri.....	143
EK - 2: SHÇEK İl Müdürlükleri İletişim Bilgileri.....	145
EK - 3: SHÇEK İlçe Müdürlükleri İletişim Bilgileri.....	149
EK - 4: Baroların Kadın Hukuku Komisyonları ve Kadın Hukuku Uygulama Merkezleri İletişim Bilgileri.	151
EK - 5: CEDAW Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve İhtiyari Protokol.....	153
EK - 6: CEDAW Komitesi'nin 19 Sayılı Genel Tavsiye Kararı.....	170
EK - 7: Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı "Rec(2002)5" ve İzahat Belgesi.....	176
EK - 8: 5636 Sayılı Kanun: 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.	189
EK - 9: Adalet Bakanlığı'nın Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Uygulanması Hakkında Genelgesi (Genelge 2006/35).....	191
EK - 10: Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Hakkında Başbakanlık Genelgesi (Genelge 2006/17).....	193
EK - 11: İçişleri Bakanlığı'nın Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Uygulanmasına Yönelik Genelgesi (Genelge 2005 /123).....	215
EK - 12: İçişleri Bakanlığı'nın Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu Genelgesi (Genelge 2007/8).....	

Sunuş

Günümüz medeniyet anlayışı, bireysel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınarak demokrasinin tüm unsurlarıyla geliştirilmesini, küresel düzeyde toplumların barış içerisinde yaşamasını ve genel olarak adaletli bir sistemin işletilmesini hedeflemektedir. Böyle bir medeniyet, tüm toplumların katkısı ve kendilerinden bir şeyler bulması ile gelişebilecektir.

Türkiye, coğrafi olarak üç kıtanın buluşma noktasında, tarihî ve kültürel zenginlikleri ile toplumlar arasında bir köprü görevi görmektedir. Yüzyıllardır farklı din ve kültürler Anadolu coğrafyasında barış ve hoşgörü içerisinde yaşamaktadır. Türkiye, sahip olduğu bu potansiyeli ile dünya medeniyetinin gelişimine katkı sağlamak, barış ve istikrarın küresel düzeyde kalıcı hale gelmesi için çaba harcamaktadır. Bu amaç çerçevesinde, üyesi olduğu BM, NATO, AGİT ve İslam Konferansı ile üyelik sürecinde olduğu AB gibi Uluslararası Örgütler bünyesinde aktif sorumluluk üstlenmektedir. Birleşmiş Milletler barışı koruma misyonlarında, Balkanlardan Afrika'ya, Amerika'dan Uzak Doğu'ya pek çok ülkede dünya barışı için görev almaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin önemli kurumlarından birisi olan Türk Polis Teşkilatı, ülkenin genel politika ve hedeflerine uygun olarak dünyada güvenlik alanında yaşanan her türlü gelişmenin takipçisidir. Türk Polis Teşkilatı, güvenlik bilimi ve teknolojilerinde yaşanan gelişmeleri büyük bir dikkat ve titizlikle takip ederken, 2000'li yıllarla birlikte üretmeye ve deneyimlerini geleceğe yön verecek birikimlere dönüştürmeye başlamıştır.

Türk Polisi, 70 milyonu aşan nüfusa sahip bir ülkenin 250 bin çalışanı ile ulusal bir polis teşkilatıdır. Coğrafi olarak geçiş bölgesi olması dolayısıyla uyuşturucu başta olmak üzere her türlü kaçakçılıkla mücadele deneyimi vardır. İnsan ticareti ve kaçakçılığını önlemedeki başarısı özellikle uluslararası güvenlik kuruluşları tarafından takdir edilmektedir. Türk polisinin son yıllarda önemli gelişme gösterdiği Terörizmle mücadele alanındaki uygulamaları örnek alınmaktadır. Polis havacılığı, kriminal incelemeler, bilgi işlem ve bilişim teknolojileri, haberleşme sistemleri, istihbarat ve suç analiz programları, toplumsal olaylara müdahale ile sosyal kaynaşma ve suç önleme odaklı toplum destekli polislik anlayışı örnek alınabilecek belli başlı alanlardır.

Türk polisi, son yıllarda Avrupa, Balkanlar, Orta Asya, Ortadoğu ve Afrika'daki birçok ülke polisi ile eğitim işbirlikleri gerçekleştirmiş, son iki yılda 35 farklı ülke polisinden yaklaşık 4000 polis, Türk polisi tarafından organize edilen hizmet içi eğitim programlarına katılmıştır. Bu eğitimler, bilgi ve deneyim paylaşımlarının yapıldığı, güvenlik sorunlarına demokratik polislik anlayışı çerçevesinde çözümlerin tartışıldığı, mesleki dostlukların kurulduğu ortamlar oluşturmuştur. Türk polisi, bilginin saklanarak değil paylaşılarak değer kazanacağı düşüncesinden hareketle birikimlerini dünya polisine açma noktasında son derece açık ve paylaşımcı olurken diğer ülke polislerinden öğrenebileceklerinin de farkındadır.

Ülkeler arasında yapılan eğitim işbirliklerinin ve planlanan hizmet içi eğitim aktivitelerinin beklenen sonuçları vermesi için eğitim biliminin temel ilke ve prensipleri doğrultusunda hareket edilmesi gerekmektedir. Eğitimden en üst düzeyde verimin elde edilebilmesi için temel gereklerden biri de eğitim materyallerinin hazırlanmasıdır. Türk polisi, yaklaşık iki yıl önce başlattığı proje çerçevesinde uluslararası eğitimlerde kullanılacak eğitim kitaplarının modern öğretim yöntem ve tekniklerine uygun olarak yeniden hazırlanması amacıyla bir çalışma başlatmıştır. Eğitim bilimleri alanında uzman öğretim üyeleri ve tasarımcıların desteğinde, alanında uzman polisin katılımıyla eğitici ve kursiyer kitapları ayrı olmak üzere toplam elli dört konu başlığında kitap yazım ve tasarım çalışması yapılmıştır. Katılımcı merkezli, örnek olay çözümlemeli ve uygulama ağırlıklı oluşturulan bu kitapların eğitimde verimi artırması hedeflenmektedir.

Yoğun emek sarf eden meslektaşlarımızı çalışmalarından dolayı tebrik ederiz.

Bu eğitim kitaplarının dünya polisinin paylaşımlarını en üst düzeye taşıması, dünya barışına ve daha güvenli bir geleceğe hizmet etmesi dileğiyle...

EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

HEDEFLER

1. Eğitimde etkin iletişim kurma ve öğretim yöntemlerini kullanma
2. Toplumsal cinsiyet farkı ve eşitliğini kavrama gücü
3. Aile içi şiddetlerin önlenmesinde yasal sorumluluklarını yerine getirme.
4. Uluslar arası ve ulusal alanda aile içi şiddet ile ilgili mevzuatı kavrama gücü
5. Aile içi Şiddetin önlenmesinde polisin uygulayacağı idari görevleri kavrama gücü

HEDEF ve DAVRANIŞLAR

1. Eğitimde etkin iletişim kurma ve öğretim yöntemlerini kullanma
  - 1.1. Etkin iletişim kurma yollarını açıklama.
  - 1.2. Yetişkin eğitiminde izlenecek ilkeleri açıklama.
  - 1.3. Öğretim yöntemleri, teknikleri ve stratejilerini açıklama
2. Toplumsal cinsiyet farkı ve eşitliğini kavrama gücü
  - 2.1. Cinsiyet rollerini ve cinsiyet eşitsizliğini açıklama
  - 2.2. Cinsiyete dayalı işbölümlerini açıklama
3. Aile içi şiddetlerin önlenmesinde yasal sorumluluklarını yerine getirme.
  - 3.1. Aile içi şiddet mağduruna yaklaşım ve mağdurla etkili iletişim kurma.
  - 3.2. Aile içi şiddet ile mücadelede mevcut mekanizmayı işletme.
4. Uluslar arası ve ulusal alanda aile içi şiddet ile ilgili mevzuatı kavrama gücü
  - 4.1. Uluslar arası alanda aile içi şiddet ile ilgili mevzuatı açıklama.
  - 4.2. İç hukukta aile içi şiddet ile ilgili mevzuatı açıklama.
5. Aile içi Şiddetin önlenmesinde polisin uygulayacağı idari görevleri kavrama gücü
  - 5.1. Aile içi şiddet olaylarının kanundaki yeri ve soruşturma sürecini anlatma.
  - 5.2. Belli bir durum için yapılacak işlemleri açıklama.

T

M

ÖĞRENME - ÖĞRETME STRATEJİLERİ

1. Kursa tanışma oyunlarıyla başlanması
2. Kursun ilk gününde konulara başlamadan önce amaç ve hedeflerin açıklanması
3. Teorik ve Uygulamalı derslerde kursiyerlerin sorularına anında cevap verilmesi
4. Her bir bölüm bitiminde bir önceki bölüm ile ilgili soru cevap alınması
5. Her bir bölüm bitiminde mikro-öğretim yapılması
6. Konular ile ilgili sıkça örnek verilmesi

DEĞERLENDİRME STRATEJİLERİ

1. Kurs bitiminde konuları kapsayan yazılı sınav yapılması.
2. Kursiyer etkinliklerinin değerlendirilmesi.
3. Uygulamaların değerlendirilmesinde performans ölçeğinin kullanılması.

BELİRTKE TABLOSU

DAVRANIŞLAR

O.

HEDEFLER

Aile içi şiddetin önlenmesinde
kavrama gücü

1. BÖLÜM: EĞİTİM İLETİŞİMİ, YETİŞKİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ	X			
2. BÖLÜM: KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET		X		
3. BÖLÜM: ŞİDDET BİLGİSİ VE İŞBİRLİĞİ		X	X	
4. BÖLÜM: ULUSLARARASI HUKUKTA VE İÇ HUKUKTA KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET		X	X	
5. BÖLÜM: KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE POLİSİN ROLÜ VE UYGULANACAK PROSEDÜRLER				X

KURS PROGRAMI

DERİS SAATİ	PAZARTESİ	SALI	ÇARŞAMBA	PERŞEMBE	CUMA
09.30- 10.15	Açılış Tanışma Kadına karşı şiddetin önlenmesinde polisin rolü ve uygulanacak prosedürler eğitimi"nin eğitici eğitimine kadarki kısa tarihçesi, amaç ve hedefleri, kapsam ve içeriği	Toplumsal cinsiyet	Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet, kadın kuruluşlarının polisle işbirliği	Adli işlemler (CMK ve diğer mevzuata göre adli işlemler)	Mikroöğretim
10.30- 11.15	Eğitim İletişimi, yetişkin eğitimi, öğretim yöntemleri.	Toplumsal cinsiyet	Ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler, haklar: TCK, 4320 sayılı Kanun ve uluslararası sözleşmeler	Adli işlemler (CMK ve diğer mevzuata göre adli işlemler)	Beyin fırtınası
11.30- 12.15	Eğitim İletişimi, yetişkin eğitimi, öğretim yöntemleri.	Toplumsal cinsiyet	Ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler, haklar: TCK, 4320 sayılı Kanun ve uluslararası sözleşmeler	Adli işlemler (CMK ve diğer mevzuata göre adli işlemler)	Eğitimin değerlendirilmesi
ÖĞLE YEMEĞİ					
13.30- 14.15	Eğitim İletişimi, yetişkin eğitimi, öğretim yöntemleri.	Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet, kadın kuruluşlarının polisle işbirliği	Ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler, haklar: TCK, 4320 sayılı Kanun ve uluslararası sözleşmeler	İdari işlemler (Kayıt formu, risk değerlendirme, müracaatçıyı ve SHÇEK'i bilgilendirme, kamu ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği)	Sertifika töreni
14.30- 15.15	Eğitim İletişimi, yetişkin eğitimi, öğretim yöntemleri.	Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet, kadın kuruluşlarının polisle işbirliği	Mikroöğretim	İdari işlemler (Kayıt formu, risk değerlendirme, müracaatçıyı ve SHÇEK'i bilgilendirme, kamu ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği)	
15.30- 16.15	Eğitim İletişimi, yetişkin eğitimi, öğretim yöntemleri.	Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet, kadın kuruluşlarının polisle işbirliği	Mikroöğretim	İdari işlemler (Kayıt formu, risk değerlendirme, müracaatçıyı ve SHÇEK'i bilgilendirme, kamu ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği)	

SÜRE
27 Ders saati

ÖĞRETİM TEKNİKLERİ
Sunuş, buluş ve uygulama yoluyla öğretme

G

ARAÇ - GEREÇLER
Projeksiyon, Flip-Chart, Renkli Yapışkan Kağıtlar (Yeşil, Kahverengi),
Bilgisayar, Ses sistemi, Video-Kamera

BAŞVURU KAYNAKLARI
İlgili kanun veyönetmelikler, kaynakça

âft

ETKİNLİKLER
Tanışma oyunları, örnek olay tartışmaları

1.

BÖLÜM
EĞİTİM İLETİŞİMİ, YETİŞKİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

BÖLÜM EĞİTİM İLETİŞİMİ, YETİŞKİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

1. Giriş
2. Eğitim İletişimi
3. Yetişkin Eğitimi
- 4. Öğretim Yöntemleri, Teknikleri ve Stratejileri**

J 00

1. BÖLÜM: EĞİTİM İLETİŞİMİ, YETİŞKİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

1. Giriş

En genel anlamı ile iletişim, anlamların ortak hale getirilmesi sürecidir. Kaynağın ilettiği anlam (bilgi, beceri ve değer) ile alıcının algıladığı anlam ne kadar ortak hale gelirse iletişim o kadar sağlanmış olur. Öğrencilik yaşamınızda karşılaştığınız “iyi öğretmen” ve “kötü öğretmen” olarak nitelediğiniz iki öğretmeninizi hatırlayın. İyi öğretmen olarak nitelediğiniz öğretmenin, öğrencileri ile iletişim kurar, kötü öğretmen dediğinizin de iletişim kuramayan biri olduğunu görürsünüz. İletişim kuranlar, öğrenenin anlayabileceği dili kullanırlar.

KAYNAK	MESAJ	KANAL	ALICI
--------	-------	-------	-------

DÖNÜT

Kaynak : İletişim sürecini başlatan kişi.

Mesaj : Kaynaktan alıcıya gönderilen uyarılar.

Kanal : Mesajın alıcıya iletilmesini sağlayan araç, yöntem ve teknikler.

Alıcı : Gönderilen mesaja hedef olan kişi.

Dönüt : Alıcının kaynak tarafından gönderilen uyarıcıya verdiği tepki (Ergin, 1995, s. 45-46; Ergin ve Birol, 2000, s. 26-27),

2. Eğitim İletişimi

Mesajın Düzenlenmesi

Her iletişim bir mesajla başlar. Mesaj başkalarına iletilmek istenen bilgi, duygu ya da beceriler dizisidir. Bunlar uygun bir biçimde sıralanarak uyumlu bir mesaj haline getirilir. Her mesaj bilişsel bir boyuta (bir tür bilgi), duyuşsal bir boyuta (duyguların ifadesi) ve psikomotor bir boyuta (beceriler) sahiptir. Bir mesaj bu boyutların birine sahip olduğu gibi ikisine, üçüne de sahip olabilir.

Mesajı İşleme ve Geçiş

Mesajın içeriğini oluşturan fikirlerin birbiri ile uyumlu olarak sıraya konduktan sonra sözel ya da görsel bir hale getirilmesidir. Kaynak, mesajını geçirmek için sözel, görsel, dokunma vb. yollardan birini ya da bunların bileşimini seçer. Geçiş sürecinde duyuşsal boyut da önemlidir.

Mesajın coşkuyla ya da coşkusuz sunulduğu mesajın geçişini etkiler. Mesajı canlı ve enerjik sunabilen öğreticiler, öğrenenlerin ilgisini çekebildikleri için daha başarılı olurlar.

Sözel İletişim: Konuşma, doğrudan ve dolaylı konuşma olarak ikiye ayrılır.

Çelişki içermeyen, açık konuşmalar doğrudan konuşmalardır. İçinde gizli bir anlam taşıyan (şaka, espri gibi) konuşmalar ise dolaylı konuşmalardır.

Sözsüz İletişim: İletişimde iletişim kurulan yerin, hareketin beden ve yüz hareketlerinin kullanılmasıdır. Öğretimde sözel iletişime ek olarak sözel olmayan iletişimin de kullanılması anlamları ortak kılmada çok önemlidir.

İletişimde dört tür alandan söz edilir:

- (i) Kişisel alan; her insanın çevresindeki aşağı yukarı bir metrelik alandır. Buna özel alan da denebilir.
- (ii) Karşılıklı konuşma alanı; kişiler arası bir iki metre uzaklık olan karşılıklı konuşma alanıdır.
- (iii) Sosyal alan; küçük grup ilişkilerindeki üst sınırı on metre olan alandır.
- (iv) Kamu alanı; büyük gruplarla iletişim kurulan geniş alandır.

Öğreticiler kurdukları sınıf içi iletişimde sohbet alanını ve sosyal alanı kullanırlar. Alanı kullanma konusunda öğretmenler dershaneye girmeden önce kendi kendilerine aşağıdaki soruları sormalıdırlar:

Öğrenenler beni görececek mi?

Öğrenenler beni duyacak mı?

Anlaşılabilecek miyim?

İlginç miyim?

Yeterince güdülenmiş miyim?

Öğreticilerin bu sorulara olumlu yanıtlar alarak derse girmeleri iyi iletişim kurabilmeleri için işlerini kolaylaştıracaktır. Vücut dili mesajın anlamını verebilmek için elin, kolun, bedenin duruşunun, hareketlerinin, başın duruşunun, hareketlerinin ve yüz ifadelerinin kullanılmasıdır.

Etkili öğreticiler mesajlarını iletirken bir yerde sabit durmazlar, hareket ederler vücutları ders boyunca hareketsiz değil, eğilir kalkar durumdadır. Bu hareketlerin, mesajın anlamını destekleyen hareketler olması önemlidir. Öğrenenin algılamasını kolaylaştırdığı ölçüde yararlıdır. Göz bağıntısı da önemli bir vücut dilidir. Vücut dilinde kullanılan hareketler toplumların kültürlerinde farklı anlamlar taşır. Bazı toplumlarda göz bağıntısı çok önerilen davranış değil ise de, göz yoluyla çok uzun mesajların kısa sürede iletildiği bilinmektedir. Göz bağıntısı öğrenene önem verildiğini, söylenenlerin doğru olup olmadığını, yapılan hareketin onaylanıp onaylanmadığını vurgular. Öğrenenden gözünü kaçırın öğreticiler onlarla iletişim kuramazlar. Göz bağıntısının süresi mesaj iletmede önemlidir. Kısa göz bağıntısı yararlı olabildiği gibi uzun göz bağıntısı olumsuz anlamlar iletir.

Mesajı Anlamlandırma ve Yorumlama

Kodlanan mesajlardan bir anlam çıkarılır ve diğer kaynaklardan alınan bilgi ile mesaj ilişkilendirilir.

Mesaj alıcının anlamlandırması ve yorumlaması ile şekillenir.

Dönüt ve Değerlendirme

Dönüt iletişimin son basamağıdır ve genel anlamda kaynağa cevap verme olarak belirtilebilir. Alıcı cevap verme sürecinde, tıpkı kaynağın yaptığı gibi sözel ve sözel olmayan mesajlardan yararlanabilir. Verilen dönüt çoğu zaman değerlendirmeyi de içerir. Yani alıcı kendisine gönderilen mesajın değerini yargılar. Etkin öğreticiler öğrenenleri dönüt verme konusunda yüreklendirir. Böylece öğrenenden gelen dönütlerin niteliğine bakarak dersinin niteliği ile ilgili bilgilenir ve dersin devamını öğrenenlerin gereksinimlerine göre düzenleyebilir.

Öğrenenler öğretene bazen doğrudan bazen de dolaylı dönüt verirler. Örneğin, öğretenin sözünü onaylayan biçimde baş hareketleri yaparlar, anlamamış gibi bakarlar, anlamış gibi bakarlar ya da gözlerini kaçırlar. Burada önemli olan öğretenin öğrenenin verdiği bu mesajları doğru olarak anlamasıdır. İletişim becerileri gelişmiş öğreticiler sürekli olarak öğrenenleri gözlemler, onlardan gelen doğrudan ve dolaylı dönütleri değerlendirir. İletişim sürecinin sağlıklı sürdürülebilmesi iletişim becerilerinin geliştirilmesi ile bağıntılıdır.

Sınıf İçi İletişimin Özellikleri

Her sınıfta bir iletişim örüntüsü vardır. Bu iletişimin niteliği sınıfta sosyal grupların oluşumunu da etkiler. Sınıftaki alt gruplar birbirleri ile güçlü ya da zayıf bir iletişim süreci içinde olabilirler. Öğretene bu konuda düşen rol, öğretim süreci içinde sağlıklı bir iletişim ortamı sağlamak, sürdürülmesi konusunda da öğrenenleri yüreklendirmektir.

Sınıf içi iletişim dinamiği çok değişik faktörlerden etkilenir. Öğrenenlerin farklı yapıdaki ailelerden gelmiş olması, hazır bulunuşluk düzeylerindeki farklılıklar, bireysel özelliklerinden kaynaklanan öğrenme güçlükleri, ilgileri, gereksinimleri, programdan ve dersten beklentileri, yetenekleri, öğrenme biçimleri ve daha birçok faktör sınıf içi iletişimin etkileyicileridir. Birebir iletişim kurma ile sınıf içi iletişim birbirinden farklıdır. Öğreten, sınıf içi iletişimde grup lideri olmalı ve sınıf içi iletişimi (müdahale ederek değil ama) bir anlamda kontrolü altında tutmalıdır. Çünkü sınıf ortamı eğitimin belirlenmiş hedefleri doğrultusunda bireyler yetiştirmek amacıyla oluşturulmuştur.

Öğretenin sınıfta iletişim liderliği yapabilmesi, onun üst düzeyde bilişsel problem çözme yeteneği ile donanmış olmasına bağlıdır.

İletişim İçin Sestin Kullanılması

Sınıf ortamı ne kadar samimi olursa olsun sonuçta sınıf içi iletişim resmi bir iletişimdir. Sınıflar dostlukları geliştirmek amacıyla değil, öğretim programının işaret ettiği hedefleri öğrenen davranışlarına dönüştürmek amacıyla oluşturulmuştur. Sınıflarda zaman zaman resmi olmayan ortamlar oluşsa da öğretmenin rolü programı uygulamaktır. Sınıftaki mesaj akışını kontrol etmek önemli ölçüde beceri ve enerji gerektirir. Sınıf içinde oluşturulan mesajların

formüle edilmesi, kodların çözülmesi, dağılımı ve değerlendirilmesi özel bir beceri ve güç harcayarak sağlanabilir. Yazılı, sözlü ya da şekille oluşturulmuş bütün mesajların sınıf içinde öğrenenler tarafından doğru anlaşılmasından öğretmen sorumludur. Bu sorumluluğun becerili olarak yerine getirilememesi belki de onarılamaz yanlış algılara ve sonucunda hatalı öğrenmelere neden olabilir. İletişimin doyurucu ve anlamlı olması, öğrenenin iletişim sürecine aktif olarak katılması ile gerçekleşir.

Öğretenin iletişim becerilerinin niteliği, sınıftaki kişisel ilişkileri de etkiler. İletişim konusunda yetkin olan öğreticinin öğrenenleri huzurludur, grup dayanışması gelişmiştir. Bu tür öğretmenler sınıf içi etkileşimleri iyi yönetebilirler. İyi kurulmuş bir iletişim sonunda ancak “arkadaşça” bir sınıf atmosferi oluşturulabilir.

YAPILACAKLAR

- ^ Ne söylemeniz gerektiği konusunda düşünün, bunu dile getirmek için uygun bir yol bulun ve mesajı güvenle iletin. Mesajların anlamlı boyutlarını vurgulayın.
- ^ Sesinizi farklı tonlarda ve vurgularda kullanın. Bu değişiklikler sesinize ilgi çeker.
- ^ Sesinizi sınıftaki bütün öğrenenlerin duymasını sağlayın. Boğazınızın temiz ve rahat olmasına özen gösterin.
- ^ Dikkatli konuşun.
- ^ Kısa aralarla sesinizi dinlendirin. Sözel olmayan iletişim kullanın.
- ^ Sesinizde iniş çıkışlar yaparak farklı etkiler yaratın.
- ^ Kurduğunuz iletişim ekonomik olsun. Örneğin: Gruba anlatacaklarınızı yanlarına giderek yapın, uzaktan konuşmayın.
- ^ Sesinizi zarar vericilerden koruyun.
- ^ Öğrenenlerle konuşurken rahat olun. İletişimden zevk alın.
- ^ Öğrenenlerin sınıf iletişiminde sözel katkıda bulunmalarını sağlayın.

YAPILMAYACAKLAR

- ^ Resmiyet ve lafa boğma.
- ^ Monoton bir ses tonu kullanma.
- ^ Geveleme.
- ^ Cümle sonunda sesin azalması.
- ^ Sesin uzun süre kullanılmasını gerektiren yöntemler.
- ^ Monolog.
- ^ Bağırma. Sınıfın ilgisini çekmek için sürekli yüksek ses kullanma (Alçak ses daha etkilidir.)
- ^ Uzun süre konuşma.
- ^ Sigara içme. Konuşurken boğazı temizleme (İhtiyaç duyuyorsanız su içebilirsiniz.)
- ^ Kişisel gerginliklere yol açacak durumlar (Bunlar ses üzerinde olumsuz etki yapar.)
- ^ Bütün mesajlar için bütün sorumluluğu üzerine alma.

Kaynak: Cole ve Chan, 1994, s. 51-52.

Öğretmenler dikkat ve çaba gerektiren öğrenme ortamlarında sınıf atmosferinin ciddi olması gerektiğini bilirler. Ancak aşırı ciddi sınıf atmosferi öğrene-

nin kaygı düzeyini yükseltir. Zaman zaman sınıfta yapılan espriler öğrenenlerin kaygılarını ortadan kaldıracaktır.

Nerede ciddi olunacağını, nerede espiye yer verileceğini öğretenin iletişim becerisi belirler. İletişim becerisine sahip öğretmenler mesajlarına duygu katlar ve sıcak mesajlar verirler.

Öğrenenlere dostça davranırlar. Düşmanlık kokan bir sınıfta iletişimsizliğe düşme olasılığı yüksektir. Arkadaşça olmak demek gevşek ve ilkesiz olmak demek değildir. Bir öğretmen hem arkadaşça, hem de ilkel olabilir. Öğrenenler kendilerine saygı duyan öğreticilere değer verirler.

Bağırma, otorite kurmada hiçbir olumlu etki sağlamadığı gibi aynı zamanda iletişimi engelleyen, öğrenen ile öğretmenin arasına mesafe koyan kötü bir öğretmen davranışıdır.

Kişilerarası İletişimin Engelleyicileri

Bolton (1979) sınıf ortamında kişilerarası iletişimin engellerinin kızgınlığa, öfkeye, başkalarına bağımlı olmaya neden olduğunu belirterek öğretmenlerin dikkatli olması gerektiğini vurgulamaktadır. Kişilerarası iletişimin engelleri;

- ^ Eleştirisi: Başkalarının sözlerinin, davranışlarının birileri tarafından olumsuz olarak yargılanması iletişimi engeller.
- ^ Kişilere kendi adının dışında adla hitap etme/ad takma.
- ^ Olumsuz bir davranışın altında yatan gizli nedenleri merak edip araştırma.
- ^ Birilerini yönetmek için yersiz, yanlış övgü ya da ödül kullanma.
- ^ Birilerinin belli davranışları yapmaları için onlara emir verme.
- ^ Kişi/kişiler uygun davranışlarda bulunmazsa ceza verileceğini belirtme, tehdit etme.
- ^ Başkalarının sorunlarını çözmeye gönüllü olma.
- ^ Birilerine sürekli olarak soru sorma, onlar bilgi vermek istemese bile cevap istemede ısrar etme.
- ^ Birilerine sürekli akıl verme, öğüt verme.
- ^ Konuyu saptırma.
- ^ Başkalarının duygularına aldırmadan sürekli akılcı yollar önerme.
- ^ Uygunsuz hareketlere duygusal destek ve aşırı güven verme.

İletişimi Engelleyen Diğer Faktörler

- ^ Mahalli dil kullanma: Yalnızca bir yörede kullanılan bazen de farklı yörelerde başka anlamlara gelen sözcükler vardır. Bu sözcükler mesajlarda kullanılırsa alıcı için hiçbir anlam taşımaz.
- ^ Deyimler: Deyimler bir dilin zenginliğidir. Ancak anlamı alıcı tarafından bilinmeyen deyimlerin
- ^ kullanılması iletişimi engeller.

- ^ Anlamı bilinmeyen ya da farklı toplumlarda farklı anlamlara gelen sözsüz iletişim unsurları:
- ^ Bazı el, parmak, baş, göz ve beden hareketleri bazı toplumlarda farklı anlamlar taşır. Anlamı hem kaynak hem de alıcı tarafından aynı olarak bilinmeyen sözel olmayan iletişim unsurları, iletişimi sağlamak bir yana iletişime engeldir.
- ^ Yabancı sözcükler kullanma: Bazı insanlar doğu ya da batı dillerinden sözcükler kullanmaya meraklıdır. Alıcıların anlamını bilmediği bu sözcükler anlaşılacak ve iletişim engellenecektir.
- ^ Fiziksel ya da ruhsal rahatsızlıklar: Kaynağın ya da alıcının fiziksel ya da ruhsal bir rahatsızlığının olması, mesajın kaynaktan alıcıya iletilmesinin ve dönüt olarak yeniden kaynağa ulaştırılmasının önünde engeldir.
- ^ Dersin günü ve saati: Pazartesi sabah, Cuma öğleden sonra gibi insan enerjisinin düşüş gösterdiği
- ^ iddia edilen gün ve saatlerde yapılan derslerde iletişim kurmak için iletişim becerileri ile donatılmış öğretmenlere gerek duyulur. Çok yorucu bir günün son saatinde ders yapmak da iletişime engeldir.
- ^ Uygunsuz sınıf ortamı: Sınıfın çok sıcak, çok soğuk, çok aydınlık, karanlık, gürültülü ya da ders materyallerini görmeyi zorlaştıran biçimde yerleştirilmiş olması iletişimi engeller.
- ^ Tatil öncesi ve sonrası: Dersin tatilin hemen öncesine ya da tatilin hemen arkasına gelmesi durumunda öğrenenler dikkatlerini toplamada zorluk çekebilirler. Dolayısıyla iletişim kurmak güçleşir.
- ^ Konuşma bozuklukları: Öğreten ya da iletişim sürecine katılan öğrenenin ne konuşulduğundan çok, nasıl konuşulduğuna dikkat çekecek bir konuşma bozukluğunun olması da iletişimi engeller.
- ^ Görsel unsurlardan yararlanmama: Öğretenin anlamı kolaylaştıracak öğretim materyallerinden yararlanmayı tercih etmeyip yalnızca sözel sunumu tercih etmesi de iletişimi engeller. Görsel unsurlar hem dikkat çeker, hem doğru ve çabuk algılanır.
- ^ Sözcüklere boğma: Bazı insanlar konuşur konuşur sonra “ne dedi?” diye kendi kendinize sorarsınız.
- ^ Hiçbir şey demediklerini düşünürsünüz. İşte bu çok konuşup hiçbir şey anlatmayan kişiler anlatımı sözcüklere boğar. Böylece iletişim sağlanamaz.
- ^ Sözsüz iletişim unsurlarının çok fazla kullanılması: Aşırı beden, el, kol hareketleri, jestler ve mimikler dikkat dağıtıcı resim ve görüntüler öğrenenin sunulandan başka yerlere odaklanmasına neden olur ve iletişim başlamaz. Sözsüz unsurlar mesajın gücünü destekleyecek miktarda olduğu zaman iletişimde yarar getirir.
- ^ Hayal kurma: Bazı öğrenenler hayal kurmaya çok yatkındır. Sözlü ya

da sözsüz bir uyaran bu tip öğrenenleri ders dışında bir hayale götürebilir. Verilen mesajları almaya dönük kanalları kapanır ve iletişim sağlanamaz. Öğretene düşen, sınıfında hayal kurmayı seven öğrenenlerin bulunmasının doğal olduğunu bilerek bunları derse çekmeye yarayan ilginç uyaranlar kullanmaktır.

- ^ Algılayamama: Algılayamama da bir iletişim engelidir. Her öğrenenin algılama düzeyi aynı değildir. Bazı öğrenenler bazı konuları algılamada zorlanabilir. Öğretmenin sorumluluğu, algılama zorluğu içinde olan öğrenenlerin anlayabileceği düzeyde ve çeşitlilikte mesajlar düzenlemektir.
- ^ Göz bağıntısı eksikliği: Öğretenin ders boyunca bir projektör gibi sınıfını taraması ve öğrenenleri ile anlamlı göz bağıntısı kurması gerekir. Göz bağıntısı eksikliği öğrenenin ilgisini ve dikkatini dağıtır. Böylece gönderilen mesajlar alıcıya ulaşmaz.
- ^ Öğretenin isteksizliği: Öğreten öğrettiği konuyu, öğrenenlerini ve birilerine bir şeyler öğretmeyi sevmiyorsa, coşkusuz ve heyecansız ise bu durgunluk öğrenene de yansır. Mesaj yalnızca bilgi içermez. Mesajı iletenin duygularını da taşır. Duygusuz mesaj alıcı tarafından zor algılanır.
- ^ Güdülenme eksikliği: Öğrenen öğreneceklerinin nerede işine yarayacağını bilmiyorsa bir süre sonra mesajlar alınmamaya başlar.
- ^ Öğrenenin hazırbulunuşluğunun yetersizliği: Öğrenen öğretilenleri öğrenebilmek için bilmesi gereken temel bilgi, beceri ve değerlere sahip değil ise üst düzey öğrenmeler gerçekleşmeyecektir. Öğretimin öğrenenin hazırbulunuşluğuna göre düzenlenmemesi, iletişimin sağlanmaması anlamına gelir.

sözel ve görsel
semboller

soyut *i A*

hareketsiz resim, ses ^-^

sembolik

film, televizyon -^—

sergi •^-

etkin

gezi -^—

gösteri - < -

dramatize ^
etkinlik

düzenlenmiş ^—
etkinlik —

direkt -^—

deneyimler

Dale'in Yaşantı Konisi

Yukarıda sıralanan iletişim engellerinin bazıları öğrenenden, bazıları öğretenden bazıları da fiziksel çevre ve durumlardan kaynaklanmaktadır. Öğreten bu engelleri ve nedenlerini bilmeli ve olanakları ölçüsünde bu engelleri ortadan kaldırma yollarını kullanmalıdır.

EĞİTİCİLERE
ÖNERİLER

İletişim Kurma Sürecinde Öğretene Öneriler

1. Katılımcıların kişisel özellikleri ve hazırbulunuşlukları hakkında bilgi edinin. Öğreten öğrenenlerinin becerilerini, ilgilerini ve tutumlarını bilirse onlarla daha doyurucu iletişim kurabilir. Katılımcılar öğretene olumlu yanıt verirler. Öğrenenleri tanıyan öğretmen de mesajlarını anlaşılabilir bir dille ifade eder. Zorluk düzeyini katılımcıya göre belirler.
2. Aktif dinleyici olun. Söylenenleri doğru algılayın, yorumlayın ve değerlendirin. Dinlerken sözle ya da beden dili ile dönüt verin. Katılımcılar kendilerini dikkatle dinleyen öğretene olumlu yanıt verirler.
3. Sınıfta rahat bir iletişim biçimi geliştirin. Oluşturduğunuz sınıf atmosferi güvenli olsun. İletişimde istekli ve kolayca gülümseyen öğretene öğrenenler olumlu yanıt verirler. Öğrenenin sinirli, gergin, tedirgin ve öfkeli olması öğrenende isteksizlik yaratır.
4. Öğrenene sunacağınız bilgilerin öğrenenin ilgisini çekmesini sağlayın. İlgi duymadıkları ve zor bilgiler öğrenende kaygı yaratır. Öğrenme zorluğundan kaynaklanan kaygı düzeyini düşürmek için önlemler almak öğretene sorumluluğu kapsamındadır. Örneğin: Anahtar kavramları açıklama, açık yönergeler verme, bilgiyi kolaydan zora sıralama, birbiri ile ilintili mesajlar verme, öğrenenin anlamını bilmediği sözcükler kullanmaktan sakınma vb. sayılabilir.
5. Mesajlarınızı sunarken farklı iletişim kanallarından yararlanın. Farklı sunuş biçimleri öğrenenin ilgisini artırır. Sunulanlar öğrenenin ne kadar çok sayıda duyusuna hitap ederse iletişim ve bağlı olarak öğrenme o kadar başarılı olur.

Öğrendiklerimizin

% 20'sini işiterek

% 30'unu görerek

% 50'sini görerek ve işiterek

% 70'ini görerek, işiterek ve ifade ederek

% 90'ını görerek, işiterek, ifade ederek ve yaparak öğreniriz.

6. Mesajlardaki anlamı güçlendirmek üzere ses tonlamaları yaparak vurgulamalar kullanın. Gerekliğinde animasyonlara yer verin. Böylece hem dikkat çekecek, hem de vurgulu konuşmalarınızla öğrenenlerinize örnek olacaksınız.

7. Sesiniz sınıfın her yerinden duyulsun. Öğrenenler sesi bütün sınıfta duyulabilen öğretenden yararlanır. Mesleği sürdürürken sesi kullanmanın öneminden hareketle öğretmenlerin sesle ilgili organlarının sağlığına dikkat etmeleri gerekir.
8. Dersin anahtar noktalarını tekrarlayın. Sunduklarınızın ayrıntılar arasında kaybolmasını engellemek üzere konunun ana hatlarını tekrarlayarak özetleyin ya da anahtar noktaları öğrenenlere buldurmak için uygun yollar deneyin.
9. Sözel olmayan iletişimi geliştirin. İletişim becerisi gelişmiş öğretmenler sözel mesajları desteklemek için sözel olmayan mesajlar da kullanırlar ve kullanma biçimlerini değerlendirir, geliştirirler. Sözlerini beden hareketleri ve dramalarla destekleyen öğretmenler öğrenenlerin ilgisini çekmeyi başarırlar.
10. Öğrenenlerle göz bağıntısı kurun. Kendisi ile göz bağıntısı kuran ve bunu sürdüren öğretmenlere öğrenenler daha iyi yanıtlar verir. Anlamalı göz bağıntısı, iletişim sürecinin psikolojik boyutunu destekler. Anlamalı göz bağıntısı kurabilen öğretmenler hiçbir sözel mesaj kullanmadan da öğrenenlerine birçok şeyi anlatabilirler. “Dinle, önüne dön, beni anlıyorsun, anlaşılmadı galiba, konuşmak istiyorsun, bekle sözümü bitireyim, konuşabilirsin, konuşma!” ve daha birçok sözcük, söylenmeden bakışlarla öğretmen ve öğrenen arasında anlaşılır. Göz bağıntısı kuramayan, duvarlara ya da uzaklara bakan öğretmenlerin etkili iletişim kurabildikleri söylenemez.
11. Katılımcılara adıyla hitap edin. Öğrenenin adını öğrenmek ve ona adıyla seslenmek öğrenen ve öğretene yakınlaştırır ve öğrenenin kendine güvenini artırır. Katılımcılara adı ile hitabetmek için yaka kartı, masa üzerine isimlik gibi yolları kullanabilirsiniz. Öğretenin öğrenene isimle seslenmemesi durumunda öğrenen sıradanlaşır ve sorumluluk almaktan kaçınır.
12. İletişim biçiminizle ilgili öğrenen tepkilerini değerlendirin. Öğrenenler mesajlarınıza uygun yanıtlar vermiyorsa mesajınızı iyi formüle edip etmediğinizi ve mesajı iletmede kullandığınız kanalı irdeleyin. Mesajlarınızı farklı formüle etmeyi ve farklı kanallar kullanmayı deneyin. Etkili öğretmenler öğrenenlerden sürekli dönüt alırlar ve dönütler doğrultusunda mesaj biçimlerini geliştirirler.
13. İletişim sürecinin tümünde baskın olmaya çalışmayın. Sınıf ortamında öğrenenlere fikirlerini ve değerlerini paylaşma fırsatı verilmelidir. Öğrenenlerin bu fırsatı kullanmaları için yüreklendirilmesi gerekir. İletişim becerisine sahip bir öğretmen kaynak rolünden alıcı rolüne kolaylıkla geçebilir. Öğrenen katkılarını olumlu pekiştireçler kullanılarak bu katılımın sürdürülmesi sağlanmalıdır. Etkili öğreticiler öğrenenlerinin söyle-

diklerini dikkatle dinler ve öğrenenden gelen mesajlara uygun tepkiler verirler. Aşağıda öğretmenlerin dinleme becerilerini geliştirebilmeleri için bazı öneriler sunulmuştur.

Etkili Dinleme

1. *Konuşmayı durdurun. Öğretenler genelde çok konuşur. Öğrencilerin konuşması için onlara süre verin ve ne dediklerini dikkatle dinleyin.*
2. *Öğrenenleri rahatlatın. Öğrenenlere düşün celerine saygı gösterdiğinizizi belli edin. Onların yorumlarını ve önerilerini hoş karşılayın.*
3. *Uygun tepkiler verin. Öğrenenler derse katıl dığında onlara olumlu dönütler verin.*
4. *Öğrenenin söyledikleri üzerinde yoğunlaşın. Öğrenen konuşurken yalnızca söylediklerini dinleyin. İyi dinlediğinizde ne söylediğini daha iyi anlayacaksınız.*
5. *İlginizin dağılmasına özen gösterin. Öğrenenin verdiği önemli mesajı alırken ilginizin dağıl maması için başkalarının konuşmasına izin verme yin. Yalnızca konuşana odaklanın.*
6. *Tahminler yapmaktan kaçının. Öğrenenin size söyleyeceklerini zaten bildiğinizi düşünmeyin. Böyle yaptığınızda onların ilginç ve kendilerine özgü yorumları olduğunu göreceksiniz ve şaşıracaksınız.*
7. *Düşünsel olarak tartışmayın. Öğrenenlerin görüşlerine ve düşünce biçimlerine karşı çıkmayın. Düşüncelerine ilişkin olumlu ve destekleyici tutumlar geliştirin.*
8. *Ana noktalar için dinleyin. Öğrenenlerin söylediklerini ayrıntılardan ayıklayarak ana noktaları bulun. Örtük ve derin mesajları yakalamaya çalışın.*
9. *Sorumlulukları paylaşın. Sınıf içi iletişimde bütün sorumluluğu üstlenmeyin. Dersin bazı boyut larında öğrenenlerin sunum yapmalarına izin verin. Onlara orijinal sunumlar yapma fırsatı tanıyın.*
10. *Sorular sorun. Soracağınız uygun sorular öğrenenlerinizin sözel yanıtlar geliştirmesini sağlar.*
11. *Aktif dinlemeyi kullanın. Yeri geldiğinde size söylenen bazı sözcükleri tekrar edin ya da yanıt verin. Bu aktif etkileşim öğreneni dinlediğinizi gös terecek ve öğrenenle aranızda etkin bir iletişim kurulmuş olacaktır.*

Kaynak: Holt, Rinehart ve Winston, Karşılıklı Oyun Kişilerarası İletişim Süreci'nden yararlanılarak uyarlan mıştır. (Adler, R.B., Rosenfeld, L.B. ve Towne, N. 1983 - içinde).

Sınıf İçi İletişimde Uygun Olmayan Rol Modelleri

Bazı öğretmenler iletişim ilkeleri ile çelişen davranışlar gösterirler.

(1) Sunan Öğreten

Bu modeli benimseyen öğretmenler sınıf içi rollerini konuyu öğrencilere sözel olarak anlatmakla sınırlandırır. Konunun gerektirdiği doğru mesajları oluşturur ve öğrenene yönlendirirler. Öğrenenden gelecek dönüt onları ilgilendirmez. Sınıf içi iletişim karşılıklı etkileşime dayanmaz. Zaman zaman sorular sorulur ve yanıtlanır. Öğrenenler uzun süre oturarak yalnızca dinledikleri için bir süre sonra sıkılırlar ve öğretmenin anlattıkları da iyi anlaşılmaz.

(2) Etkisiz Öğreten

Bu rol modelindeki öğretmenler genellikle konuları açıklamada öğrenenin anlayacağı uygun dili bulamazlar. Teknik dil kullanırlar. Açıklama ve uygun örnekler vermede tikanırlar. Seçilen örnekler de ya öğrencinin anlayamayacağı kadar zor, soyut ya da uygunsuzdur.

(3) Hızlı ya da Yavaş Mesaj Veren Öğreten

Bu rol modelindeki öğretmenler öyle hızlı ya da yavaş mesaj verirler ki öğrenenlerin mesajı izleme ve anlama şansı yoktur ya da dikkatini toplayamaz. Öğrenen mesajı izleyemediği için mesajın mantığını da kavrayamaz. Sunu yaparken aceleci davranan öğretmenler genellikle konuyla ilgili bilgi eksikliklerini gizlemek amacı ile bu yolu seçerler. Öğrenenden dönüt almak da onları ilgilendirmez. Zaten öğrenen mesajı izlemede zorlandığı için dönüt vermede de sıkıntı yaşar. Çok ağır tempoda verilen mesajlar da öğreneni hayale sürükler.

(4) Hazırlıksız Öğreten

Hazırlıksız öğretmenler sözcüklere boğacak ölçüde uzun sözel açıklamalar yaparlar. Bu kişilerin gelişmiş sözel becerileri vardır, fakat mesajları doğru bilgi ve mantıksal dayanaktan yoksun ya da zayıftır. Dersin konusuyla ilgili hazırlıkları, dersi nasıl vereceklerine ilişkin bir öğretim planları ve derste kullanmaları gereken öğretim materyalleri yoktur. Bu eksiklikleri sözel becerilerini kullanarak deyim yerindeyse laf kalabalığına getirerek derse ayrılan süreyi doldururlar.

(5) Bağırان Öğreten

Bağırان öğretmenlerin genellikle ses tonunu kullanmada sorunları vardır ve yüksek ses kullandıkları zaman daha etkili olacaklarını düşünürler. Sınıfta yüksek sesle sürekli bağırان biri öğrenenleri rahatsız eder. Öğretmenin söylediklerinin hangilerinin çok önemli, hangilerinin ayrıntı olduğunu fark edemez. Bir süre sonra da bu bağırان sesi dinlemekten vazgeçer. Bağırان öğretmenler sınıf yönetiminde de sorunlar yaşarlar. Unutmamak gerekir ki öğrenenlerin net duyabileceği bir ses tonu ile söylenenler bağırarak söylenenlerden daha uzun süreli etkilidir.

(6) Sunamayan Öğreten

Sunamayan öğretmenler mesajları doğrudan ve güçlü olarak iletmede zorluk çekerler. Öğretim konusunda yeterli bilgileri vardır ancak öğrenenlere sunacakları bilgileri ifade etmede becerileri zayıftır. Öğretim stratejilerini kullanmada yetersizdirler. Öğrenenlerin dikkatini çekmede ve sürdürmede, grup önünde sunuş yapmada zorlanırlar. Fikirlerini ifade etmede sözel olmayan iletişim unsurlarını nadiren ve etkisiz kullanırlar.

3. Yetişkin Eğitimi

Yetişkinlerin eğitiminde yararlanılan yöntem ve uygulamalar küçük yaştaki bireyler için yararlanılanlardan farklıdır. Yetişkinin kişiliği gelişmiştir. Kişiliğine saygı gösterilmesi konusunda yetişkinin çok duyarlı olduğu unutulmamalıdır. Çocuklar daha kolay eğitilebilirler, başarısızlıkları ve uygunsuz hareketleri karşısında yeri geldiğinde rahatça uyarılabilirler. Çocukların kişiliğini geliştirici bir eğitsel çaba söz konusu iken, yetişkinde gelişmiş olan kişiliğin korunmasını, harekete geçirilmesini sağlayıcı bir yaklaşım gereklidir.

Eğitim açısından çocukla yetişkin arasındaki farklar aşağıda sıralanmıştır:

- Çocuğun, öğrenmeye ayıracak zamanı boldur. Yetişkin, çalışma saatleri dışındaki serbest zamanından bir dilimini öğrenmeye ayırır. Çocuk, oyun dışında, öğrenmeye zaman ayırır.
- Çocuğun yaşantısından edindiği deneyimi pek azdır. Yetişkinin önceki yaşantısından edindiği deneyim öğrenmeyi etkiler.
- Çocukta, öğrenme konusunda güven duygusu yüksektir. Yetişkinde, öğrenme gücü konusunda, güvensizlik duygusu gelişmiş olabilir. Daha öncesi başarısızlıklar yetişkinin eğitimini sınırlayıcı etkide bulunabilir.
- Yetişkinde, öğrenme güdüsü önemlidir. Bu güdü yoksa, yetişkin öğrenmeye zorlanamaz. Bu nedenle, bu güdünün yaratılması, öğrenmeye gereksinim duymasının sağlanması daha etkili bir yoldur. Çocuk, öğrenmeye yönlendirilirken, sınırlı ölçüde de olsa zorlamaya başvurulabilir.
- Çocuk ile öğretmen arasındaki ilişki, çocuğun ana-babasıyla ilişkilerini andırır. Yetişkin eğitiminde katılımcı ile eğitici arasındaki ilişki, arkadaş, meslektaş ilişkisi olmalıdır (Geray, 2000).
- Çocuklara kazandırılmak istenen hemen her tür değer uygun yöntemler seçilerek öğretilir. Oysa yetişkinler hemen her konuda değerler geliştirmişlerdir. Değerlerine söz söylenen ortamlarda kendilerini kapattıkları ya da eğitim konusunun dışına çıkarak çatışmaya girebilirler. Yetişkin eğitiminde onların değerleri ile çelişmemeye özen gösterilmelidir.

Yetişkin Nasıl Bir Eğitim İster?

Yetişkinlerin eğitiminde gözetilecek noktaları belirleyebilmek amacıyla, yetişkinin nasıl bir eğitim istediğini bilmek gerekir. Yetişkinin nasıl bir eğitim istediğini açıklayalım.

Yetişkin;

- a. Gelişiminden öncelikle kendisi sorumluluk duyar. Edinmek istediği eğitimin amaçlarını, kendi bilgi ve gereksinimlerine dayanarak kendisi belirtmelidir. Uzmanlar, yetişkine bu konuda ancak yol göstericilik yapabilirler.
- b. Yaşamında başarılı olmaya yarayacak bir öğrenim ister. Gerçek sorunları çözmeye, işine yarayacak yeni amaçlara yönelmeye yardımcı nitelikte bir eğitim edinme eğilimindedir.
- c. Hemen ya da yakın gelecekte uygulayabileceği bilgi ve becerileri öğrenmek ister.
- d. Öğrenme sürecine etkin bir biçimde katılmak, kendi deneyimine dayalı olarak görüşlerini tartışmak ister.
- e. Bilgi, beceri, alışkanlık ve hareketlerini geliştirecek, sorunlarını kendi başına çözebilecek duruma getirecek yöntemleri kazanmak ister.
- f. Çevresini tanıma, denetimi altına alma ve ondan zevk alma isteğine ağırlık verir.

Yukarıdaki noktaları dikkate alarak yetişkin eğitiminde;

- (i) Öğrenme bir soruna yönelik olmalıdır.
  - (ii) Öğrenme katılanın deneyimine yönelmelidir.
  - (iii) Deneyim, katılan için anlamlı olmalıdır.
  - (iv) Eğitimin amacını, katılımcı saptamalıdır. Öğrenci öğretimin yürütülmesine katılmalıdır. (Bu nedenledir ki öğrenci sözü yerine “katılımcı” kavramı kullanılmıştır).
  - (v) Katılımcı eğitimi değerlendirebilmelidir.
- (Geray, 2000).

4. Öğretim Yöntemleri, Teknikleri ve Stratejileri

İlgili Türkçe ve İngilizce kaynaklar incelendiğinde, zaman zaman yöntem, teknik ve strateji kavramlarının birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir.

Demirel (1999b), yöntemi, hedefe ulaşmak için izlenen en kısa yol ya da bir konuyu öğrenmek için seçilen düzenli yol olarak; tekniği, öğretme yöntemi ni uygulamaya koyma biçimi olarak tanımlamıştır.

Cole ve Chan, (1994, s. 4-5) “Stratejilerin, öğretimin hedeflerine ulaşmasını kolaylaştırmada kullanılan küçük ölçekli planlar” olduğunu söylemiştir.

Demirel bir başka yayınında (2004, s. 70) Jacobsen ve arkadaşlarının (1985, s. 171) bir yayınına atıf yaparak “öğretim yöntemlerini beceriler yaklaşımı ile ele aldıklarını ve ‘yöntem’ teriminden çok ‘öğrenme stratejisi’ terimini kullandıklarını belirtmiştir. Bu stratejileri;

- ^ Sunuş yoluyla öğrenme,
- ^ Buluş yoluyla öğrenme,
- ^ Araştırma ve inceleme yoluyla öğrenme stratejileri olarak değerlendir-
diklerini” vurgulamıştır.

Çok sayıda kaynağa ulaşıldığında bu üç kavramın ortak işlevinin öğrenme hedeflerini gerçekleştirmek olduğu görülür. Geniş bir yelpazeye yayılmış öğre-
tim stratejilerinden öğretmen merkezli olanlar ders sunumu, soru sorma ve
öğretmen uygulamalarıdır. Bu stratejilerde daha çok öğretmen etkin olarak rol
alır. Öğrencinin keşfetmesini, bulmasını isteyen etkileşimli öğretim stratejileri-
ne ise grup çalışmaları, tartışma yöntemleri, proje hazırlama örnek verilebilir.
Öğretmen, öğretim yöntemleri konusunda yetkin olmalı ve sınıfında farklı yön-
temlere yer vermelidir.

Çünkü:

- a. Her öğrencinin aynı yöntemle öğrenmesi olası değildir.
- b. Her yöntem, her öğrencinin ilgisini eşit düzeyde çekmez.
- c. Tek bir yöntem, tek başına bütün konulara uygun değildir.
- d. Bir öğretim yöntemi, belirlenen bütün hedeflere ulaşmayı sağlamada
yeterli değildir.
- e. Her öğretmen bütün yöntemleri çok becerili kullanamayabilir. Bazı öğret-
menler bazı yöntemlere yatkındır.
- f. Bazı yöntemler uzun zaman gerektirir.
- g. Bazı yöntemler özel fiziksel koşullar gerektirir.
- h. Bazı yöntemler parasal kaynak gerektirir.

En iyi yöntem, dersin hedeflerine, öğrencinin hazırbulunuşluğuna, öğren-
me biçimine, dersin süresine, öğrenci mevcuduna uygun olarak seçilen ve
başarılı bir şekilde kullanılan yöntemdir.

Sunular (Anlatım)

Öğretmen olay, olgu ve ilkeleri sözel olarak verir. Öğrenciler öğretmenin
sunduklarını not alırlar. Tartışma ya da soru sorma düzeyinde bir katılım yok-
tur. Bilgilerin kısa sürede gruba sunulması, açıklanması, öğrencilerin öğren-
me isteklerinin yönlendirilmesi sağlanabilir.

Anlatım yöntemi kullanan öğretmen;

- ^ Dersine iyi hazırlanır,
- ^ Düzenli bir öğretim planı hazırlar,
- ^ Bu planında sunu sürelerini sınırlar,
- ^ Konuyu öğrencilere ilginç gelecek şekilde sunar,
- ^ Dili doğru kullanır,
- ^ Esnek davranır,

- ^ Başka yöntemlerden ve öğretim araçlarından yararlanır,
- ^ Dersi özetler,
- ^ Sürekli olarak öğrencileri gözlerse...

bu yöntemi etkili kullanmış olur.

Anlatım Yönteminin Olumlu Yanları

- ^ Ders, öğretmenin ve öğrencinin alışageldiği geleneksel bir yapıya sahiptir.
- ^ Öğretmen dersi istediği hızda düzenleyebilir.
- ^ Sunum belli öğrenci gruplarına göre ayarlanabilir; yani kısaltılabilir, uzatılabilir, zorluk düzeyi değiştirilebilir.
- ^ Ders boyunca öğretmen, öğrencileri kontrolü altında tutabilir.
- ^ Aynı zaman diliminde çok sayıda öğrenciye hizmet verilebildiği için ekonomiktir.
- ^ İyi bir sunum öğrencilere derli toplu bilgiler sunar.
- ^ Sınıf önünde iyi bir sunum yapmak öğretmene güven verir.
- ^ Öğrencilerin yeni bir konuyu, yeni bir materyali öğrenmelerinde etkilidir.
- ^ Uygulanması kolaydır.
- ^ Öğrencilerin dinleme ve not alma becerilerinin gelişmesinde etkilidir.

Anlatım Yönteminin Sınırlılıkları

- ^ Öğrenci pasiftir.
- ^ Öğrencileri tanıma olanağı vermez.
- ^ Öğretmen coşkulu ve güdüleyici değilse öğrenci ilgisi kısa sürede dağılır.
- ^ Dersin hızı bütün öğrencilerin gereksinimine yanıt vermeyebilir.
- ^ Dönüt olmadığı için bazı öğrencilerin yanlış öğrenmeleri engellenemez.
- ^ Psikomotor hedeflerin gerçekleşmesi olası değildir.
- ^ İşiterek öğrenmede zorluk çeken öğrenciler için uygun değildir.

Anlatım Yöntemi Hangi Durumlarda Çok Önemlidir?

- ^ Yeni bir konuya giriş yaparken,
- ^ Dersin bitiminde özetleme yaparken,
- ^ Ders ya da konuya ilgi çekmek isterken,
- ^ Öğrenciler küçük grup ya da bireysel etkinliklere başlamadan önce ortak altyapı oluşturmak için onlara temel bilgileri sunarken (Kemp, Morrison ve Ross, 1996, s. 140).

Slavin (1990a), anlatım yöntemi kullanmada öğretmenin yapması gerekenleri şöyle özetlemiştir:

1. Öğrencileri konuya alıştırın.
2. Önkoşulları inceleyin.
3. Materyali açık, düzenli bir şekilde sunun.
4. Sorular sorun.
5. Bağımsız uygulama yaptırın.
6. İnceleme çalışmaları yaptırın ve özet yapın.

Bunlara ek olarak etkili anlatım için öğretmenlere;

- ^ Öğrencilerini tanımaları ve ihtiyaçlarının neler olduğunu bilmeleri,
- ^ Ses tonunu etkili kullanmaları,
- ^ Doğru bilgi sunmaları,
- ^ Dersin genel ve özel hedeflerini belirlemeleri,
- ^ Dersi öğretim araçları ile zenginleştirmeleri,
- ^ Aralarda farklı yöntemler kullanmaları,
- ^ Espri, şaka ve örneklere yer vermeleri,
- ^ Anlatımı beden dili, jest ve mimiklerle desteklemeleri,
- ^ Zaman zaman küçük grup tartışmalarına yer vermeleri,
- ^ Sunulanların kısa bir özetini dersin sonunda dağıtmaları önerilir.

Gösterim (Demonstrasyon)

Gösterimlerde de tıpkı sunular gibi bilgiler, öğretmen tarafından öğrencilere anlatılır. Bazı kaynaklar demonstrasyona “gösterip yaptırma yöntemi” de demektedir. Öğrenciye uygulama yaptırılmadan önceki kısmı gösterimdir. Gösterimlerin tipik özelliği görüşlerin, süreçlerin, işlemlerin görsel yaklaşımlar kullanılarak sunulmasıdır. Zaman zaman öğrencilerin de rol alabilecekleri gösterimlerde, öğretmen bir uygulamayı, bir süreci öğrencilere göstererek öğretirken aynı zamanda onlara bir model oluşturur.

İyi bir gösterim, öğrencilerin bir işin yapılmasını ya da bir sürecin oluşumunu gerçek durumu ile görmelerini ve sözel olarak da duymalarını sağlar. Becerilerin öğretiminde çok etkili bir yöntemdir.

Gösterimin etkili olabilmesi için öğretmenin;

- ^ Gösterimi iyi planlaması,
- ^ Sınıftaki bütün öğrencilerin görmesini sağlaması,
- ^ İlgi çekici bir gösterim yapması,
- ^ Gösterim sırasında sorular sorması,
- ^ Gösterim sırasında soru sormaları için öğrenciyi yüreklendirmesi,
- ^ Gelen sorulara yanıtlar vermesi,
- ^ Gösterimi izleyenlerin kullanacağı bir gözlem formu hazırlaması gerekir (Levine, 1989).
- ^ İyi planlanmış ve iyi uygulanmış bir gösterim;
- ^ Öğrencilerin ilgisini çeker,
- ^ Gösterilen becerinin, işlemin, yöntemin standardını görmeyi sağlar,

- ^ Öğrenciyi öğrenmeye güdüler,
- ^ Psikomotor becerilerin yanı sıra selâmlaşma, etkin dinleme gibi iletişim becerilerinin de öğretilmesinde etkili olarak kullanılabilir,
- ^ Bazen becerili öğrencilerden ya da yakın çevrede bu becerilere sahip kişilerden de yararlanma fırsatı verir,
- ^ Karmaşık işlemlerin basitleştirilmesini sağlar,
- ^ Küçük aralarla özetlemeye yer verir,
- ^ Görsel unsurlarla sözel açıklamaların birbirini tamamlayıcı olmasına özen gösterir,
- ^ Öğrenci ilgisinin azalmasına ya da dağılmasına neden olacak kadar uzun sürmez,
- ^ İşlem bitiminde özetlemelere yer verir,
- ^ Öğrenciden dönüt alır ve düzeltme verir,
- ^ Bitiminde öğrenciye yazılı bir materyal sunar,
- ^ Öğrenciye gösterimi izlerken kullanabileceği bir gözlem formu sunar.

Öğretim sürecinde gösterim kullanacak öğretmenin öncelikle bir gösterim planı yapması gerekir. Gösterim sırasında kullanılacak araç gereçlerin eksiksiz olarak hazırlanması, öğretmenin dersten önce göstereceği uygulamanın bir denemesini yapması ve ürünün nitelikli olduğundan emin olarak sınıfta uygulama yapması gösterimde başarı sağlamanın anahtarıdır.

Soru Yanıt

Öğretmenin oluşturduğu soruları öğrencilere sorarak aldığı yanıtlar yoluyla öğretimi sürdürme sürecidir soru yanıt yöntemi. Öğretmenler her sınıf düzeyinde öğrencilerine sorular sorar. Araştırmalar, soru sormanın etkili öğretim stratejilerinin temeli olduğunu göstermektedir. Soru sorma, öğrencilerin öğrenme sürecine katılması amacını taşıyan, karşılıklı etkileşim içeren bir süreçtir.

Öğrencilerin düşünmesi, bilgilerini irdelemesi ve öğretmenin mesajına yanıt vermesi için kullanılır. Öğretmenin düzenlediği soruların öğrencilere sorulması anlamına gelen bu yöntemde öğretmenler; soruların düzeyini, türünü ve soru oluşturma yollarını çok iyi bilmelidirler. Sorunun türünü ve düzeyini belirlemede;

- ^ Öğretimin hedefleri,
- ^ Hedeflerin düzeyi,
- ^ Öğrencinin ilgisi,
- ^ Öğretmenin öğrenciyi güdüleme düzeyi,
- ^ Öğretmenin öğrencilerini konuyla ilgili kaynaklara yönlendirmedeki becerisi,
- ^ Öğrencilerin hazırbulunuşluğu,
- ^ Öğrencilerin iletişim becerisi kılavuzluk eder.

Dillan (1988) anlamlı soru sorma tekniği için üç temel aşama belirlemiştir.

- (1) Soruların hazırlanması: Öğretmen öncelikle soruyu hangi amaçla sorduğunu bilmelidir. Sorunun amacı, dersin hedefine hizmet etmelidir. Her soru, öğrencileri hedefler doğrultusunda bir adım ileri götürmelidir.

(2) Soruların oluşturulması ve yanıtların alınması: Öğrencinin anlayabileceği uygunlukta hazırlanan ve soru cümlesi olarak yapılandırılan sorular öğrenciye yönlendirilir. Öğrenciden yanıtlar alınır. Bu aşamada öğretmenin ve öğrencinin iletişim becerileri önemlidir. Öğrenciden gelen yanıtlar çerçevesinde öğretmen açıklamalarda bulunur.

(3) Verilen yanıtların ve sorulan soruların değerlendirilmesi: Öğretmenin oluşturduğu sorular, öğrencilerin sorulara verdikleri yanıtların uygunluğu, öğrencilerin sorulara verdiği tepkiler, yanıt vermede istekli ya da isteksiz olmaları değerlendirilmelidir. Soruların ne kadarına doğru yanıt verildiğini, yüksek ve düşük yetenekli öğrencilerin katılma düzeyi ve en önemlisi de amaçlara ulaşıp ulaşılmadığı değerlendirilmelidir.

Sorunun türü ve tipi ne olursa olsun, öğretmen soracağı soruyu ve nasıl soracağını kafasında şekillendirmelidir. Sorunun öğrenciye sunulmasında üç basamak vardır. Bunlar:

- ^ (i) Sorunun sorulması,
- ^ (ii) Ara verilmesi (bekleme süresinin kullanılması),
- ^ (iii) Öğrencilerden birine söz verilmesidir.

Cole ve Chan (1994, s. 187-196), soru sorma ve sorulara verilen yanıtları değerlendirmede öğretmenlere rehberlik edecek aşağıdaki ilkeleri belirlemişlerdir:

1. Dersin başlarında düşük düzeyli sorular sorun, daha sonra yüksek düzeyli sorulara geçin.
2. Konu ile ilgili farklı düzeylerde sorular geliştirin.
3. Soruların öğretim hedefleri ile ilişkili olmasını sağlayın.
4. Çoğu zaman öğrencilerin doğru yanıtlayabileceği sorular sorun.
5. Soru sorarken doğrudan ve açık anlatım kullanın; öğrencilerin anlayabileceği sözcükler seçin.
6. Öğrencilerin bilgisi, deneyimi ve yetenekleri ile uyuşan sorular sorun.
7. Bir ya da iki anahtar noktada odaklaşan kısa sorular sorun.
8. Farklı öğrenci yetenekleri ile uyuşan, değişik zorluk düzeylerinde sorular sorun.
9. Bir defada bir soru sorun.
10. Soruları mantıklı bir sıra ile sorun.
11. Yanıt için süre verin.
12. Farklı bekleme süresi isteyen sorular sorun.
13. Soru sorun, bekleyin ve yanıtlaması için bir öğrenciye söz verin.
14. Bütün öğrencilere yanıt hakkı verin, öğrenci yanıtlarına değer verin.
15. Gereksiz soruyu ve yanıtı tekrar etmeyin.
16. Soru sorarken ve yanıtları alırken tehditkâr olmayan bir görüntü verin.
17. Öğrencileri yüreklendirin.

18. Öğrencilerin verdikleri yanıtlar yetersiz ya da eksik ise destekleyici bilgiler verin.

Uygulama

Öğrenilen bilgileri bütünleştirmek ve açıklamak üzere yeni materyalin kullanılmasını sağlamak amacıyla öğrencilere uygulamalar yaptırılır. Uygulamalara yer vermeyen bir öğretim süreci, öğrenilenlerin ezberden öteye gidememesine neden olur. Böyle olunca da öğrenildiği zannedilen alt düzey bilgiler çok kısa sürede unutulur. Öğretmenler sunum, gösterim ya da soru yanıt yöntemlerini kullanarak verdikleri bilgilerin, öğrenciler tarafından anlamlı hale getirilmesi, bilgilerin öğrenci donanımında var olan şablon içinde şekillenmesi için, bu bilgileri yeni durumlara uygulayabilmelerini sağlayacak planlamalar yapılmalıdır.

Öğretimi planlarken öğretmen, hangi düzeyde davranışlar oluşturacak ise; bunların ne kadarını hangi yöntem, teknik ve stratejileri kullanarak gerçekleştireceğini belirlemelidir. Bu planlamanın hemen her aşaması uygulamaları içermelidir. En basitinden en karmaşığına kadar öğrenciye öğretilmesi planlananların kısa aralarla öğrenciler tarafından uygulanmasına fırsat verilmelidir. Unutmamalıdır ki, uygulama yapmadan kalıcı ve üst düzey öğrenmeler gerçekleştirilemez.

Beyin Fırtınası

Katılımcıların hayal güçlerini kullanmalarını sağlayan ve yaratıcılıklarını yönlendiren bir sorun çözme yöntemidir. Yaratıcı düşünme, “daha önce aralarında ilişki kurulmamış nesneler ya da düşünceler arasında ilişki kurulması” (Rawlinson, 1995, s. 20) olarak tanımlanabilir.

Beyin fırtınası,

- ^ Beyin fırtınası bir soruna yaratıcı çözümler bulmak amacıyla yapılır.
- ^ Beyin fırtınası katılımcıların yaratıcı düşünme yeterliklerini geliştirmek amacıyla yapılır.
- ^ Espri, keyifli ve demokratik ortamda yapılır.
- ^ Katılımcılar, fikirlerine sınırlama getirmeden, uçuk, kaçık, yasalara uygun, uygun değil demeden konuşurlar.
- ^ Katılımcılar söz alarak konuşurlar.
- ^ Katılımcıların fikirleri tahtaya ya da büyük kâğıtlara yazılır.
- ^ Yazılan fikirler üzerinde tartışılır.

Konuşma Halkası

Konuşma halkası, öğrencilerin görüş farklılıklarını görmeye ve farklı görüşlere saygı gösterme davranışını geliştirmeye yarayan bir yöntemdir. Bu yöntemin bir amacı da sınıf içinde güven ve saygı atmosferi oluşturmak, öğrenciler arasında ilişkileri ve iletişimi geliştirmektir.

Konuşma halkası bir öykü, bir canlandırma, bir olay, bir resim vb. bir durumla ilgili yapılır. Önce öykü anlatılır, okunur, canlandırma izlenir ya da olay

açıklanır. Konuşma halkası yönteminde katılımcılar kendilerini bu olayda, öyküde yer alan birinin yerine de koyarak düşündükleri için duygudaşlık (empati) yetilerinin gelişmesi söz konusudur.

Katılımcılar konuşma halkası yöntemi uygulaması sonucunda duygularla düşünceleri ayırt etmeyi de öğrenir. Çünkü konuşma halkası sürecinde üzerin de konuşulacak sorular bazen duyguları (Ne hissetmiştir?), bazen da düşünceleri (Ne düşünmüştür?) konuşmayı gerektirir.

Örnek Olay İnceleme

Örnek olay incelemesi, yaşamda karşılaşılmış ya da karşılaşılmaması olası bulunan sorun niteliğindeki olaylara, öğrencilerin katılımı ile çözüm yolları bulma temeline dayanır. Öğrencilerin konuyla ilgili olarak öğrendikleri bilgileri uygulamada kullanabilme yeterliliği geliştirmelerini sağlar. Örnek olay incelemesi sonucunda öğrencilerde eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme becerileri gelişir. Örnek olay, öğretmen tarafından sınıfa getirilebileceği gibi, öğrencilerin çevrelerinde yaptıkları gözlemler sonucunda da düzenlenebilir. Bu yol izlendiğinde, bir yandan öğrencilerin çevrelerinde süregelen olaylara karşı duyarlılıkları gelişirken diğer yandan öğrenciler aktif olarak sürece katıldığı için kalıcı ve üst düzey öğrenmeler edinmiş olurlar. Öğrencilerin belirledikleri ya da öğretmenin ulaştığı, dersin hedeflerine hizmet eden örnek olay ya da olaylar, bütün sınıfın katılımı ile incelenebileceği gibi; sınıf, küçük gruplara ayrılarak her gruba farklı ya da aynı örnek olay ya da olaylar, çalışma konusu olarak verilebilir. Bütün sınıf ya da küçük gruplar olarak çalışmaya başlamadan önce, olayın herkes tarafından doğru anlaşılması sağlanmalıdır. Olayın nedeni, nasıl olduğu, neden olduğu durumlar ve sonuçları tartışılmalı, daha sonra alternatif çözüm önerileri üzerinde durulmalıdır.

Rol Oynama

Rol oynama etkinliklerinde öğrenciler, değişik özellikteki maddelerin ve insanların durumlarını dramatize ederler. Öğrencilerin çoğunluğu oyunları gözleme ve inceleme konumundadır. Rol oynamanın amacı, öğrencilerin çeşitli bireysel ve sosyal konularda görüşlerini ve duygularını anlamalarına yardımcı olmaktır. Yani, öğrencilerde kendini başkalarının yerine koyarak karşdakini anlama anlamına gelen empati yetisi geliştirmektir. Bu yöntem, hemen her düzeydeki öğretim kademesinde ve hatta hizmet içi eğitim programlarında da başarıyla uygulanır ve öğrenenlerin ilgisini çeker.

Rol oynama, öğrencileri gerçek yaşam ortamlarını model alan ortamlara sokmayı amaçlar. Öğrencilerin rolleri üstlenmeleri, kararlar vermeleri, oynamaları ve sonuçlarla karşılaşmaları önemlidir. Öğretmenin bu yöntemi yapılandırması ve öğrencileri yönlendirmesi gerekir. Yararlı olacağını düşünüyorsa öğretmen de rol üstlenebilir.

Bu yöntemin amacı, bir kavramı öğretmek ya da bir beceriyi, bir yetiyi (örneğin, empati, iletişim) geliştirmektir. Öğrenci grup önünde kendisi olarak konuşmaya çekiniyorsa, bir başkasının rolüne girerek daha kolay konuşabilir. Başkalarının

Örnek olay incelemesi sonucunda öğrencilerde eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme becerileri gelişir.

kişiliğini canlandırma, başkası gibi düşünme öğrencide daha olumlu davranış örüntüleri gelişmesine yardımcı olur. Yöntemin ikincil amaçları, öğretmenin öğrencilerini tanımasını ve öğrencilerin derse katılmalarını sağlamaktır.

Mikroöğretim

Sözcüğün anlamından da anlaşılacağı gibi mikroöğretim, öğretim sürecinin küçük bir parçasıdır. Bu küçük dilimde, konu daraltılmıştır, öğrenci sayısı azaltılmıştır ve zaman sınırlandırılmıştır. Yöntemin karakteristik özelliği, küçülmüş öğretim diliminin videoya kaydedilmesi, daha sonra, yapılan çekimin bütün grupların katılımı ile öğretim ilkeleri doğrultusunda tartışılmasıdır. Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde ve daha birçok beceri öğretiminde kullanılabilecek bir yöntemdir. Bireye yaptığı uygulamayı bütün ayrıntıları ile yeniden izleme fırsatı vermesi ve grubun eleştirilerine açık olması edeni ile hem becerilerin geliştirilmesinde hem de yansıtma davranışı kazandırmada önemlidir.

Öğretmen adaylarının sunduğu derslerin videoya kaydedilerek eleştirilmesi, yansıtıcı davranışlar geliştirmeyi sağlayan bir “yansıtıcı öğretim” (reflective teaching) türüdür. Öğretmen adaylarının sözel ya da sözel olmayan ipuçları, sorular için bekleme süresi, güdüleme gibi belli öğretim davranışlarını sergilemek üzere akranlarına ders vermesi (mikroöğretim) yansıtıcı davranışlar geliştirmede önemlidir. Sunulan ve videoya kaydedilen kısa ders, dersi sunan öğretmen adayı, öğrenci arkadaşları ve dersin öğretim elemanı tarafından değerlendirilir. Katılımcılardan dönüt alınır.

Mikroöğretim öğretmen adaylarına uygulama yapma olanağı tanır ve deneyim kazandırır. Bu nedenle mikroöğretim uygulaması, öğretmen adayının öğretmenlik becerilerinin gelişmesinde önemli rol oynar. Öğretmen adayının gerçekleştirdiği ders işleyişinin (beş-yirmi dakika arası) kaydedilmesi, bu kaydın izlenilmesi, tartışılması ve dönüt elde edilmesi ile gerçekleşir. Buna öğreter-tekrar öğret akışı denir.

Öğreter-tekrar öğret akışının aşamaları aşağıdaki gibidir:

1. Bir mikro ders planlanır/hazırlanır.
2. Mikro ders gerçekleştirilirken, öğretme işleminin ne derece başarıyla yerine getirildiğine ilişkin durumlar sözlü, yazılı, teyp veya video ile kayda alınır (5-20 dakika arası).
3. Alınan kayıtlar tüm sınıfın katılımıyla izlenip incelenir böylelikle deşifre edilir.
4. Dönütler ışığında mikro ders yeniden düzenlenir ve tekrar mikro ders gerçekleşir.
5. Düzeltme ve iyileştirmelerle birlikte mikro dersin son biçimi kaydedilerek tekrar dönüt alınır. Mikroöğretim uygulaması sırasında öğrenci konumunda olan katılımcılar hangi sınıf düzeyi için ders veriliyorsa o yaş grubundaki öğrenciler gibi katılım sağlayabilir. Örneğin ilköğretim ikinci sınıf öğrencileri için bir ders veriliyorsa katılımcılar o yaştaki öğrenciler gibi tepkiler verebilir. Ancak bu durumda sınıf atmosferi ciddiyetini kaybedebilir ve mikroöğretimden çok rol oynama yöntemi uygulamasına benzeyebilir.

Mikroöğretim uygulamaları;

- ^ Öğretmen adayının kaygı düzeyini düşürür,
- ^ Öğretim becerilerini geliştirir,
- ^ Yansıtma becerilerini geliştirir,
- ^ Karar verme becerilerini geliştirir,
- ^ Gerçek yaşantılar sağlar,
- ^ Öğretim ortamını sadeleştirir,
- ^ Ortamı denetleme olanağı sağlar,
- ^ Geri bildirim sağlar,
- ^ Dersi tekrar izleme olanağı sağlar,
- ^ Eleştirel bakış kazandırır,
- ^ Eleştiriye tahammül geliştirir,
- ^ Kendini değerlendirme becerisi geliştirir.

Bireye ve öğretimin niteliğine bu kadar katkı sağlayan mikroöğretim yönteminin sınırlılıkları da vardır.

- ^ Her öğretim kurumunda video kamera bulunmayabilir.
- ^ Fazla zaman gerektirir.
- ^ Heyecan düzeyinin yükselmesine neden olabilir.
- ^ İyi yapılmayan eleştiriler kırıcı ve cesareti önleyici olabilir.
- ^ Bütün öğrencilerin bu deneyimi yaşama olanağı olmayabilir.

Öğretmen eğitiminde çok yararlı sonuçlar yaratan mikroöğretim yönteminin yaygınlaştırılarak kullanılması önerilir. Teknolojik olanakların bulunmadığı okullarda öğretmen adayı derse götürdüğü, derse başlarken kimseye fark ettirmeden açtığı küçük bir ses kayıt aracıyla da benzer deneyimleri yaşayabilir.

Ses kaydı görüntülü değildir ama öğretmen adayı:

- ^ Sesini nasıl kullandığı,
- ^ Türkçe'yi nasıl kullandığı,
- ^ Sorularını doğru sorup sormadığı,
- ^ Öğrenciye ipucu, dönüt ve pekiştireç verip vermediği,
- ^ Dersinin akışı, hızı, coşkusu ve daha birçok konuda dönüt alabilir.

Çocuklar ve yetişkinler için hazırlanan programların uygulayıcıları (öğreticiler), uygulamalarını eğitim programına bağlı olarak planlı yaparlar. Öğretenler öğrenenlere kazandırılacak bilgi, tutum ve davranışlar için plan yaparken ve uygularken öncelikle program hedeflerini gerçekleştirmeye ve öğrenen özelliklerine dikkat etmelidir. Öğrenen özelliklerine göre belirlenen hedeflere uygun olarak konularını seçmeli, alt başlıklara ayırmalı öğrenme-öğretme sürecini de kullanacağı öğretim yöntemlerini ve araçlarını düzenlemelidir. Öğreticiler, öğretim etkinlikleri sonucunda istenilen davranışların kazanılıp kazanılmadığı

ğını belirlemek üzere değerlendirmeyi nasıl yapacağını, hangi değerlendirme araçlarını kullanacağını planlamalıdır.

Öğrenme-öğretme etkinlikleri planlanırken ve uygulanırken hedef kitle olan öğrenenlerin özellikleri dikkate alınır, öğretim sürecinde sırasıyla dikkat çekme (araç-gereçle derse girme, ses tonunu ve beden dilini kullanma, değişik sorular sorma vb.), güdüleme (hedeften haberdar etme, konunun önemini ve ne işe yarayacağını söyleme), gözden geçirme (öğrencilerin hazıbulunuşluklarını ve konunun önceki konularla bağlantısını belirleme), derse geçiş (konunun işlenişi), bireysel ve grupla öğrenme etkinlikleri, özetleme aşamaları birbirini izlemelidir. Bu aşamaların her biri öğrenme ve öğretme ilkeleri çerçevesinde yürütülmelidir.

KAYNAKÇA

- Adler, R.B., Rosenfeld, L.B. and Towne, N., Interplay: The Process of Interpersonal Communication (2nd ed.). Holt, Rinehart and Winston: New York. 1983.
- Bolton, R., People Skills, Prentice Hall: London. 1979.
- Cole, P.G. and Chan, L.K.S., Teaching Principles and Practice. Prentice Hall. 1994.
- Dale, E., Audio-visual Methods in Teaching. Holt, Rinehart and Winston: New York. 1969.
- Demirel, Ö., Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı. Pegem Yayıncılık. Ankara. 1999.
- Demirel, Ö., Öğretimde Planlama ve Değerlendirme: Öğretme Sanatı. Pegem Yayıncılık. Ankara. 2004.
- Dillon, J.T., Questioning and Teaching: A Manual of Practice. Teachers College Press: New York. 1988.
- Geray, C., Halk Eğitimi. İmaj Yayınevi. Ankara. 2000
- Gözütok, F.D., Öğretmenliği Geliştiriyorum. Genişletilmiş 2. Baskı, Siyasal Kitabevi. Ankara. 2004.
- Gözütok, F.D., Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ekinoks Yayıncılık. Ankara. 2007.
- Ergin, A. ve Birol, C., Eğitimde İletişim. Anı Yayıncılık. Ankara. 2000.
- Ergin, A., Öğretim Teknolojisi İletişim. Pegem. No: 17. Ankara. 1995.
- Kemp, J.E., Morrison, G.R. and Ross, S.M., Designing Effective Instruction. Merrill, an Imprint of Prentice Hall. New Jersey. 1996.
- Levine, J.M., Secondary Instruction. Allyn and Bacon: Boston. 1989.
- Rawlinson, J.G., (Çev. O., Değirmen) Yaratıcı Düşünme ve Beyin Fırtınası. Rota Yayıncılık. İstanbul. 1995.
- Slavin, R.E., Educational Psychology. Englewood. Cliffs. Prentice Hall: NJ. 1990.

2

BÖLÜM
KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİ
VE TOPLUMSAL CİNSİYET

C

<

1. Giriş
2. Cinsiyet Roller
3. Kadın ve Erkeklerle Atfedilen Özellikler
- 4. Kalıp Tipler**
5. Cinsiyete Dayalı İşbölümü
6. Cinsiyete Dayalı İşbölümü ve Erkeklik
7. Cinsiyet Roller ve Cinsiyet Eşitsizliği
8. Eğiticiye Notlar
9. Sayılarla Kadının Durumu

jy\

4r

:

2. BÖLÜM: KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET

SÜRE
3 Ders saati

ÖĞRETİM TEKNİKLERİ
Sunuş, buluş ve uygulama
yoluyla öğretme, Anlatma,
tartışma, soru-cevap ve
örnek olay

C3

ARAÇ - GEREÇLER
Projeksiyon cihazı,
bilgisayar

BAŞVURU KAYNAKLARI
İlgili kaynaklar

 $\wedge$

ETKİNLİKLER

Örnek olay üzerinde tartışmaları

1. Giri

Günümüz toplumlarında giderek karmaşıklaşan ilişkiler, çeşitlenen ihtiyaçlar ve artan beklentiler karşısında, kamusal hizmetlerin de hem nitelik hem de nicelik olarak değişmesi, kaçınılmaz görünmektedir. Bu değişimin bir boyutu, standartlaştırılmış hizmetlerden, ihtiyaca göre çeşitlendirilmiş hizmetlere doğru olmaktadır.

Toplumun güvenliğinin sağlanması, devlet tarafından sağlanan temel kamu hizmetlerinden biridir. Bu hizmetin yerine getirilmesi, polis organizasyonunun ortaya çıkışından bu yana büyük değişimler geçirmiş, güvenlik hizmetleri çeşitli defalar yeniden tanımlanmış, hizmet kalitesini artırma yönünde sayısız girişimler olmuştur.

Toplumsal yapıdaki işleyişin değişmesi ve beklenti düzeylerinin giderek artmaya başlaması, toplumla yakın bir ilişki içerisinde bulunan ve güvenliğin sağlanmasından birinci derecede sorumlu olan polisin rolünün de önemli ölçüde değişmesine sebep olmaktadır.

(Arif Kıvrak, Polis Akademisi)

Bütün kamu hizmetlerinde olduğu gibi, güvenlik hizmeti de vatandaşların tek tip olmadıkları, farklı koşullarda yaşadıkları, dolayısıyla farklı ihtiyaçları olabileceği gerçeği dikkate alınarak düzenlenmelidir. Bunun için de toplumun, toplum içindeki bireylerin, bireyler arası ilişkilerin ve kurumların doğru tanımlanması, çözümlenmesi, farklılıkların kavranması, büyük önem taşımaktadır. Böylelikle hizmetin kalitesi ve verimliliği artacağı gibi, vatandaş-polis ilişkileri de her iki taraf açısından daha sağlıklı hale gelecektir.

Toplumsal farklılıklardan ve farklı ihtiyaçlardan söz ettiğimizde, ilkin cinsiyet farklılıkları aklımıza gelmektedir. Kadınlar ve erkekler aynı kentte, aynı mahallede yahut aynı evde yaşarken dahi, farklı koşullar içindedirler. Bu nedenle de yalnızca bir cinsiyetin ihtiyaçlarına bakılarak hanenin ya da topluluğun bütününün kapsanması mümkün değildir.

Polis hizmetlerinde kapsamlı bir düzenleme yapabilmenin ilk koşulu, polis rolünün sadece suçlarla mücadele olmadığının, polis organizasyonunda ve vatandaşlar tarafından kabul edilmesidir. Polisin en önemli rolünün sadece suçları araştırmak olmadığı, aynı zamanda, polise yapılan şikayetlere yanıt vermenin de polisin en önemli görevleri arasında olduğu, tartışılmaz bir gerçektir.

(Yrd.Doç.Dr. Halil İbrahim Bahar, Polis Akademisi)

Kamu hizmetlerinin, ayırım gözetilmeksizin bütün vatandaşlara eşit olarak sağlanması, sosyal bir hukuk devleti olmanın temel ilkelerinden biridir. Ayırım gözetmemek, Anayasamızda da belirtildiği gibi, herkese aynı davranmak değil, herkesin vatandaşlık haklarından yararlanabilmesini sağlamaktır. Bu ilke, 10'uncu maddede düzenlenmiş, 2004 yılında yapılan değişiklikle cinsiyetler arasındaki eşitsizliğin giderilmesi konusu vurgulanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, madde 10:

Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir. (Ek: 7.5.2004- 5170/1.md) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

Bu düzenlemede amaç, haklardan yararlanma bakımından geride kalmış olanların diğerlerine yetişmesinin desteklenmesi, böylelikle sosyal adaletin sağlanmasıdır. Yani, kamusal hizmetlerin ihtiyaçlara göre çeşitlendirilmesi, Anayasamızda da belirtildiği gibi, vatandaşların haklardan yararlanmada eşit hale getirilmesini hedefler.

Tıpkı, La Fontaine'in "Tilki ve Leylek" öyküsünde olduğu gibi: her ikisinin de karnının doyabilmesi için, içinden yiyebilecekleri biçim ve ölçüde kaplar gerekmektedir. Her ikisine aynı kap verilmesi, birinden birinin aç kalmasına ve huzursuzluk çıkmasına neden olacaktır.

Eğitici eğitimi kitabının bu bölümü, kamusal hizmetlerin planlanmasından yürütülmesine kadar her aşamada dikkate alınması gereken toplumsal farklılıklardan birini, toplumsal cinsiyet farkı ve eşitliği konusunu genel hatlarıyla ele alıyor, tartışıyor.

2. Cinsiyet Roller

Hepimiz dünyaya kız ya da oğlan bebekler olarak geliriz. Bu bizim seçtiğimiz bir şey değildir. Hangi kültürde, çağda yaşarsak yaşayalım, kız ya da oğlan olarak doğmak, tıpkı ölümlü olmak gibi, biyolojik varlığımızın bir niteliğidir. Böyle olduğu için, üzerinde düşünmeye gerek duymayız: Öyle ya, nasıl mavi gözlü, uzun boylu yahut siyah saçlı olmak “doğal” durumlarsa, kadın ya da erkek olmak da öyledir. Oysa, biraz daha yakından baktığımızda, cinsiyetin yalnızca biyolojik varlığımızın bir niteliği olmakla kalmadığını, toplumsal konumumuzu da derinden etkilediğini görebiliriz.

Yani, cinsiyetimiz, yalnızca biyolojik bir nitelik olmakla kalmaz, bizim toplumsal varlığımızın da en önemli bileşenlerinden biridir. Kadın ve erkekler için “uygun görülen” bazı nitelikler vardır: Cesaret, özgüven, güç gibi nitelikler erkeklerde, yumuşaklık, fedakârlık, çekingenlik gibi nitelikler ise kadınlara atfedilir. Cinsiyete göre dağıtılan bu nitelikler, bizim biyolojik varlığımızla ilişkilendirilir. Yani, cinsiyetin, anatomik ve hormonal yapı tarafından belirlendiği düşünülür. Örneğin, “kadınlar anne oldukları için erkeklere göre daha yumuşaktır” denir. Çünkü cinsiyetimiz ile biyolojimizi birbirine en kolay bağlayabileceğimiz nokta “annelik”tir. Kadınların annelik potansiyelleri nedeniyle “kadınsı” davrandıkları söylenir. Oysa bu potansiyelin tamamen başka türlü toplumsal niteliklere kaynaklık etmesi pekala mümkündür: Bir kadın, anne olduğu için daha yırtıcı, daha korumacı ve sert de olabilir. Bazı kültürlerde bunun örneklerine de rastlarız; örneğin çocukların ataların ruhların yeniden cisimleşmesi olduklarına inanan topluluklar, çocuk bakımını da topluluğun ortak işi olarak tanımlarlar; bu durumda annelik ve babalık rolleri bizim “doğal” kabul ettiğimizden çok farklı biçimlenir.

Avustralya yerlilerinde, “annelik” ve “babalık” temelde biyolojik olmayan, özellikle toplumsal kavramlar olarak görülür. Anne ile çocuk arasında da kan bağı olduğuna ilişkin bir fikir yoktur- aynı şekilde, baba ile çocuk arasında da. Bu gerçeğe pek önem verilmez...

Bizim inanç sistemimiz bize bir çocuğun kendisini taşıyan kadının yumurtasının döllenmesinin ürünü olduğunu söyler -fizyolojik annelik- ama Aborjinler arasında kadın ile “ondan çıkan çocuk” arasında bu türden temel bir fizyolojik ilişki bilinmez. Kadından doğan çocuğun, o sırada kabilede yaşayan herkesten daha yaşlı olduğuna, çünkü atalardan birinin ya da bir bilgenin dünyaya yeniden geldiğine inanılır; bu nedenle de bebek, kabileye doğduğu ya da yeniden dünyaya geldiği zamandaki herhangi bir fizyolojik nedenden köken olarak tamamen bağımsız bir varlık olarak kabul edilir.

(Ashley-Montagu, Coming into Being among the Australian Aborigines, 1974)

Bizim annelik ile kadınsılık arasında kurduğumuz bağ, gerçekte biyolojiden çok, bizim cinsiyete ilişkin inanç ve değerlerimizden kaynaklanır. Bir başka

deyişle, kadınlar anne oldukları için fedakâr değiller, kadınların fedakâr olmaları beklendiği için annelik de fedakârlıkla tanımlanmaktadır. Kadınlık ve erkekliğin toplumda nasıl algılandığı, bunlara hangi anlamların yüklendiğini bize gösteren pek çok şey olabilir: Deyimler, atasözleri, halk hikayeleri gibi... Tabii bunlar yalnızca bizim içinde yaşadığımız (ya da araştırdığımız) toplumun özelliklerini anlamamızı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda, kadınlar ve erkekler olarak belirli rol kalıplarına girmemizi de sağlar. Örneğin, “elinin hamuruy-la erkek işine karışma!” deyişinin iki farklı işlevi olabilir: Birincisi, bu deyişin geçerli olduğu bir toplumda, kadınların ikincil sayıldıklarını, “erkek işi” olarak tanımlanan karar verme işlerinin dışında bırakıldıklarını gösterir. İkincisi, kadınlara “yerlerini” hatırlatır: hamur yoğurmak ve erkek işlerine karışmamak.

Kadın

1. Dişi cinsten erişkin insan, erkek veya adam karşıtı. 2. Evlenmiş kız
3. eski dilde “bayan” anlamına kullanılan bir unvan:

Fatma Kadın... 4. Analık ve ev yönetimi bakımından gereken erdemleri olan 5. mecaz: Hizmetçi.

Dişi

1. Yumurta oluşturan veya yavru doğuran (birey)
2. Hayvan ve bitkilerin, erkeği tarafından döllenecek biçimde oluşmuş cinsi 3. Kadın 4. Kadına özgü 5. Girintili ve çıkıntılı olmak üzere bir çift oluşturan nesnelerin girintilisi 6. Yumuşak, kolay işlenen (maden için)

Erkek

1. İnsan, hayvan ve bitkilerin dişiyi dölleyecek cinsten olanı 2. Biyolojide, sperma oluşturan organizma 3. Yetişkin adam, kadın karşıtı 4. Koca 5. mecaz: Sözüne güvenilir, mert 6. Girintili ve çıkıntılı olmak üzere bir çift oluşturan nesnelerin çıkıntılısı 7. Sert, kolay bükülmez (maden için)

Geleneksel ifadeler, modern toplumlarda etkisini yitirmiş ve güçsüzleşmiş gibi görünseler de, farklı biçimlerde varlıklarını sürdürürler. Kadının yumuşak erkeğinse sert olduğu yolundaki eski inanış, günümüzde bir madencilik teriminde varlığını sürdürmektedir. Örneğin: Kolay işlenen madenlere “dişi”, işlenmesi güç olanlarına ise “erkek” denir.

Yani, “kadın” ve “erkek”, cinsiyetlerin isimleri oldukları kadar, o cinsiyetten olan insanlara uygun görülen sıfatlardır da. Biyolojimiz, basitçe bizi kadınlar ve erkekler olarak ikiye ayırmakla kalmaz, uymamız gereken kuralların, içine sığmamız gereken kalıpların ve bize uygun görülen sıfatların olduğu bir dünyaya da sokar bizi- ki artık burada biyolojiden değil, toplumdan ve kültürden söz etmeye başlamamız gerekir.

Cinsiyet, doğuştan getirdiğimiz özelliklerimiz kadar, hatta ondan çok daha fazla, dünyada başımıza gelen şeylerle ilişkilidir. Daha biz doğmadan ailemizin beklentileriyle başlar hikayemiz: “Ah” derler, “bir oğlan olsa!”... Oğlanı bulana kadar çocuk yapmaya devam etmek ya da sohbetlerde uzayan bir sessizlik olduğunda “kız doğdu galiba” şakası yapmak ender gördüğümüz şeyler değildir. Sonra sıra isim bulmaya gelir. İsimler, ailemizin bizden beklentilerini ve bizimle ilgili umutlarını yansıtır. Bu beklenti ve umutları yaşamımız boyunca taşıyoruz; bazen benimseriz, bazen bize yük gelir, ama aşırız. İsimler, sadece ailemizin beklenti ve umutlarını değil, içinde yaşadığımız toplumda değer verilen şeyleri de gösterir.

KIZ	OĞLAN
Çiçek	Arslan
Gül	Pars
Yaprak	Yılmaz
Duygu	Savaş
Sevgi	Hıncal
Gönül	Zeki
Kader	Yaman

Çiçekleri de azmi de seviyoruz, birini kadında, diğerini erkekte! Dünyaya gelişimiz muhtemelen ailemize sevinç verir ama bazılarımızın gelişi biraz daha fazla. Oğlan annesi olmak, pek çok yerde genç gelinin aile içindeki statüsünü yükseltir; tabii “erkek adamın erkek evladı olur” aynı zamanda...

Erkeğin ve Kadının Toplumsal Değeri

Bedevilerin kadınlardan çok erkeklere değer verdiklerinin önemli bir ifadesi, oğlanları kızlara tercih etmeleridir. Erkeklerin de kadınların da ağızlarından “erkekler oğlan yapmak için kadınlarla evlenirler.

Kız çocukları bir işe yaramazlar” gibi laflar çıkar. (...) İnsanlar, oğlanlara kızlardan daha çok sevinirler. Ebelik günlerini anan yaşlı bir kadın, aynı günüçinde iki oğlan çocuğu doğurttuğunu gururla anlatmıştı: “Oğlan doğurmak daha hayırlıdır. Herkes düğün bayram eder. Babasına koşup oğlunun olduğunu söylerler. Eğer kızsaa, onu doğuran, doğumda hazır bulunanlar, herkes üzülür. Gidip erkeklere haber vermezler. Yemek yenmez. Hatta çadır yasa boğulur. Eğer oğlansa çadır mutludur, baba mutludur, amcalar mutludurlar ve anne. Onun ne kadar mutlu olduğunu anlatamam!”

(Lila Abu-Lughod, Peçeli Duygular, 2004)

Çocuklar, çok erken yaştan itibaren etrafı keşfetmeyi, küçük maceralar yaşamayı, düşe kalka öğrenmeyi severler. Araştırmalar gösteriyor ki, erken çocukluk evresinde ailelerin kız ve erkeklere davranışlarında belirgin bir farklılık

var: Kızlara daha koruyucu, erkeklere daha cesaretlendirici (ona boşuna koymamıştık Yaman ismini zaten, değil mi?!). Minik kızların ve minik oğlanların oyuncakları a birbirinden farklıdır: Bebekler, plastik fincanlar, minik mutfak eşyaları bir yanda, arabalar, abancalar, toplar diğer yanda.

Okul çağına gelen bir çocuk, artık cinsiyet kimliğini kazanmıştır; ama yine de işi sıkı tutar, eğitimine devam ederiz. Oğlanı düğün dernek sünnnet ederiz, böylece erkekliğiyle gurur duymayı öğrenir (ve erkek olmanın bir bedeli olduğunu!). Kızın kadınlığa geçişi böyle törenle olmaz, bedeninin gelişimi onun için doğal bir şeydir; sessizce, utanç ve sıkıntıyla geçer o, hatta bazen annesinden bir tokat yiyerek (kadınlığın bedeli öyle bir seferde ödenip bitmez!). Okul, çocuklar ve ergenler için öğrenme kadar toplumsallaşma yeridir. Babanın gazete okuduğu, annenin mutfakta alıştığı kitaplardan hayatı öğrenirken öğretmenlerin çoğunun kadın ama müdürün neredeyse hep erkek olduğunu da zihninin bir köşesine yazar. Oğlanların terbiyesizliklerinin normal karşılandığını hatta bıyık altından gülündüğünü, kızların sınırları ihlal etme girişimlerine ise hem aileleri hem de öğretmenlerinin dehşetle baktığını fark eder. Birinin hayat bilgisinin kendini gösterme, cesaret, güç ile, diğerininkinin itaat, yumuşaklık ve “idare etme” ile ilişkili olduğunu sezer.

Günümüzde medya, okul kadar, belki ondan da daha etkili bir öğrenme aracıdır. Çocukluğun ilk dönemlerinden başlayarak, medyanın etkisi altında sosyalleşiriz. Haberlerden reklamlara, dizilerden eğlence programlarına kadar, cinsiyet rollerine ilişkin mesaj bombardımanına tutuluruz. Bu mesajlar bize birkaç hikaye (klişe) anlatır: “Kadınlar kurbandır, erkekler canavar”, bu hikayelerden biridir. Aileiçi şiddet haberlerinde sıklıkla karşımıza çıkan hikaye, budur. Böylece kadına acırken bir yandan da onun edilgenliğini onaylamış oluruz. Erkek canavardır ama öznedir de aynı zamanda. Bir başkası, “kadınlar fettandır, erkekler saf” hikayesidir. Bu hikayenin kadını özne olmayı becerebilmiştir ama gücünü kötüye kullanmakta, erkeklerin hayatını mahvetmektedir. Bu hikayedeki erkeğe de acırız ama onun gülünç bir yanı da vardır: Erkeklikle edilgenlik bir arada olmaz çünkü!.. Tabii en çok da şu hikayeleri duyarız: “Mutlu, güzel, başarılı kadınlar, bizim deterjanı kullanırlar”... “Kadınların bayıldıkları erkeklerin altında, bizim arabamız vardır”...

Bu bombardımandan sağ salim çıkmak zordur: Kadın ve erkeklerin nasıl oldukları (ve aynı zamanda nasıl olmaları gerektiği) hakkında kökleşmiş kanaatler ediniriz. Bu kanaatler, ölümcül sonuçlara yol açabilir: Kadınların ince, çok ince, çok çok ince olmaları gerektiğini dinleyen küçük kızlar, yeme bozukluğu hastalıklarına yakalanırlar örneğin. Erkeklerin sert, çok sert, çok çok sert olmaları gerektiğini dinleyen delikanlılar, bir bakarsınız sınıf arkadaşını bıçaklayıvermiş.

Bütün bu isimlendirmeler, beklentiler, onaylamalar ya da cezalandırmalar, çocukların çok küçük yaştan itibaren bir takım kalıplara uygun biçimlenmelerini

sağlar. “Kız kalıpları” ya da “erkek kalıpları” diyebiliriz bunlara. Ancak, hatırlatmak gerekir ki, bütün kızlar ya da bütün erkekler için tek bir kalıp yoktur: Yaşanan yere, ailenin durumuna, zengin ya da yoksul olmaya... pek çok şeye göre farklılaşan kalıplar vardır. Örneğin, Şanlıurfa’da yaşayan bir ortaokul öğrencisi kızın içine sığması gereken kalıpla İstanbul’da yaşayan kızinki aynı değildir.

Bu kalıpların hem biçimleri, hem de genişlikleri farklıdır: Kimisi o kadar geniş olabilir ki, içine girmek hiç sorun olmaz ve varlığı fark edilmez; kimisi de o kadar dardır ki, içinde soluk alamayan kız kendini can havliyle dışarı atar... Bu kalıplar, çocuklukta bizi şekillendirmekle kalmaz, hayatımız boyunca değişse-ler de varlıklarını korurlar: İffetli genç kız kalıbı, uysal gelin kalıbı, fedakâr anne kalıbı, cadı kaynana kalıbı... Kimimiz, çeşitli nedenlerle bu kalıplara sığmakta diğerlerinden daha fazla zorluk çekeriz: hayallerimiz vardır, yeteneklerimiz, arzularımız... ya da bazen hayatımızda öyle bir şey olur ki, artık orada duramaz hale geliriz: Biz fedakâr anne/iffetli eş kalıbına uyduğumuz halde kocamız evi geçindiren/aileye kol kanat geren adam kalıbına uymamıştır mesela. Yahut komşunun kızı üniversiteye gitmeyi başarmıştır ve onu gördükçe artık evde çeyiz hazırlamak bize daha zor gelir...

Elbette ki sadece kadınlar için değil, erkekler için de böyle örseleyici, daraltıcı kalıplar vardır. Onları her durumda daha genişletir. Çünkü onlar ne de olsa erkektir! Ama her zaman güçlü olmak, her zaman kararlar vermek, sorumluluk taşımak, namus bekçiliği yapmak... çok kolay olmasa gerektir.

Kadınlar da erkekler de bir yandan bu kalıpların yeniden yeniden üretilmesine katkıda bulunurlar; komşunun gelini çalışıyor diye dedikodu yapmaktan kızını okula göndermemeye kadar pek çok şekilde yaparlar bunu. Bir yandan da bu kalıpların esnemesi, değişmesi için çabalarlar; dedikodulara kulak vermeden çalışmaya giderek ya da okula gidebilmek için Cumhurbaşkanına mektup yazarak.

Cinsiyet kalıpları sadece insanların onları değiştirmesiyle değil, toplumsal koşullara bağlı olarak da değişir. Örneğin otuz yıl önce çok güçlü bir ideal olarak çizilen ev hanımlığı, artık yeni yetişen genç kadınlar için arzu edilen bir şey değildir; onlar meslek sahibi olmayı hayal ederler. Çünkü en azından belirli sektörler için kadın iş gücüne talep vardır, eğitilmiş kadınları piyasaya çekmek daha uygun görünmektedir.

Medya, bu kalıpların üretilmesinde ve değişmesinde, önemli bir etkidir: ideal tipler yaratarak, bazı tipleri komikleştirerek, hatta bazılarını suçlu/şeytan göstererek. Reklamlar, dizi filmler, üçüncü sayfa haberleri, bu gözle bakıldığında, revaçta olan kadın ve erkek kalıplarının hangileri olduğuna ilişkin çok fazla ipucu verirler.

Toplumsal cinsiyet rolleri, bir kültürün cinsiyete atfettiği görevler ve etkinliklerdir. Toplumsal cinsiyet rolleriyle yakından ilişkili bir terim olan toplumsal cinsiyet klişeleri ise, erkek ve kadın karakterlerine ilişkin basitleştirilmiş fakat çok güçlü bir şekilde benimsenmiş düşünceleri ifade eder. Toplumsal cinsiyet tabakalaşması, kadın ve erkeğin sosyal hiyerarşideki farklı konumlarını yansıtan, sosyal değer atfedilmiş kaynaklar, güç, prestij ve kişisel özgürlük gibi ödüllerin eşitsiz dağılımını anlatır.

(C.P. Kottak, Antropoloji: İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış, 2001)

Toplumsal cinsiyet, içine doğduğumuz toplum ve kültür tarafından biçimlendirilir.

3. Kadın ve Erkeklerle Atfedilen Özellikler (Toplumsal Cinsiyet Klişeleri)

Kadın	Erkek
Nazik	Kaba
Yumuşak	Sert
Dayanıklı	Dayanıksız
Sabırlı	Sabırsız
Uysal	Dikkafalı
Fedakâr	Bencil
Hesaplı	Hesabını bilmeyen
İçten pazarlıklı	İç dışı bir
Dar kafalı	Geniş fikirli
Fettan	Kolay kandırılan

Kadın ve erkeğe atfedilen nitelikler kültürden kültüre ve tarih içinde değişimler gösterse de, bazı unsurların değişmediğini söyleyebiliriz. Bunlardan biri, kadınların doğaya erkeklerden daha yakın oldukları fikridir. Anneliğe ve “ölmeden kanama yeteneğine” bağlı olarak, kadınların erkeklerden daha “doğal” oldukları varsayılır. Bu nedenle ürkütücü, anlaşılması zor, gizemli görünürler. (İnsanoğlunun bilinç dışını keşfeden Freud, kadınları karanlık bir kıtaya benzetmiş ve sormuştu: Kadınlar ne ister?!) Bu varsayımın bir sonucu, kültürün ve uygarlığın erkeklere, doğanın ise kadınlara ait olduğu fikridir. Gerçekten de, eski Yunan’dan başlayarak Batı felsefesinin önemli temsilcileri (Aristoteles, Pythagoras, Heidegger, Nietzsche...) uygarlığın bir erkek ürünü olduğunu öne sürmüşlerdi.

Evrende, düzeni, ışığı ve erkeği yaratan iyi bir ögeyle karışıklığı,
karanlığı ve kadını yaratan kötü bir öge vardır.

Pythagoras

Düzen ve ışık kadar karanlığın da insanlara özgü bir nitelik olduğunu hatırmamızdan çıkarmadan, cinsiyetlere atfedilen özelliklerin gerçekten cinsiyetle ilişkili olup olmadığını sorabiliriz: Nezaket, bilgelik, adalet duygusu, özgürlük arzusu... Bunların biyolojiyle ya da anatomiyle bir ilişkisi var mı? Ya hesapçılık, düzenbazlık yahut kabalığın? Üreme organlarındaki ve hormonlarındaki hangi nitelik insanı yalancı yahut dürüst yapar?

İnsan türüne ait niteliklerin ve potansiyellerin her birimizde farklı derecelerde bulunduğunu söyleyebiliriz. Bazen hayatımızın sonuna kadar bu nitelik ve potansiyelleri ortaya çıkarmaya, hatta fark etmeye imkân bulamayız. Tıpkı olağanüstü resim yeteneğini keşfedemeden yaşlanan bir köylü gibi. Daha sık yaşadığımız durum, bazı niteliklerimizin desteklenip yeşertilirken bazılarının bastırılmasıdır. Kız ve erkek çocukları yetiştirirken, sistematik olarak kimi niteliklerini destekler, kimilerini cezalandırırız: “Ne işin var kız başına senin orda?” “Erkek adam ağlamaz!” “Hadi hanım kızım, ağabeyine su ver”, “oğlum, kardeşine sahip çık”... Sonra da “kadınlar çekingen”, “erkekler duygularını göstermeyi bilmez” gibi yargılara kolayca varırız. Kendi yaptığımız şeyi doğaya yükleriz yani!

Kadınların “erkeksi” nitelikleri benimsemesi, böyle özellikler göstermesi, belirli sınırlar içinde hoşgörülebilir: “Erkek gibi kadın!” bir övgüdür. Kadının cinsiyetinden beklenmeyecek bir cesaret ya da mertlik gösterdiğini ifade etmiş oluruz bunu söyleyerek. Oysa bir erkeğe “kadın gibi” demek, yapılabilecek en büyük hakaretlerden biridir.

Neden böyle dersiniz?

4. Kalıp Tipler

Kadınlara ve erkeklere atfedilen niteliklerin ailede başlayan bir dizi toplumsallaşma süreci içinde benimsendiğini, bireylerin bu süreçler içinde toplumsal cinsiyet rol kalıplarına girdiklerini söyledik. Kalıp tiplerin bu benimseme ve biçimlenmedeki yerini vurgulayarak devam edelim.

Kalıp tip, “belirli özelliklere sahip en genel model” anlamına gelir. Bütün modeller gibi, kalıp tiplerin de gerçeklikte birebir karşılıkları yoktur, ancak gerçekliği anlamak için son derece elverişli araçlardır.

Bu tiplerden bazıları zamana dayanıklıdır: Meryem ve Hawa gibi. İlki annelik ve masumiyetin sembolüken, ikincisi baştan çıkarmayı hatırlatır. Bazı kalıp tipler, zamana dayanıklı olanlardan farklı olarak, kısa ömürlüdür: 1980’lerin sert iş kadını kalıp tipi, bunlardan biriydi ve 1990’lara gelindiğinde, çoktan geride kalmıştı.

Kalıp tipler, edebiyat, plastik sanatlar, sinema gibi kaynaklardan beslenirler, günümüzde bunların çok ötesine geçen bir başka kaynağı, medyayı da unutmamalıyız.

Türk edebiyatının unutulmaz Feride'si, klasik bir örnektir. Çalıkuşu Feride, iki başka kalıp tipe alternatif olarak üretilmiş ve yalnızca döneminin kadınları ve erkekleri değil, sonraki kuşaklar üzerinde de etkili olmuştu. Cahil, dar kafalı, ezik kadın ile eğitilmiş ama yoz kadın tiplerinin karşısında Feride, eğitilmiş ve iffetli, ilerici ve yerli bir kadın olarak “yeni kadın”ın simgesiydi adeta.

Aynı dönemin iki erkek kalıp tipi, Felatun Bey ile Rakım Efendi idiler. Bunlardan biri alafranga züppeydi, diğeri ise bilgelik ve tevazu örneği. Bu iki tip, Türkiye'nin batılılaşma serüveninde nasıl farklı erkeklik kalıplarının yaratıldığını bize göstermesi bakımından, son derece zihin açıcıdır.

Günümüzün kadın ve erkek kalıp tiplerine baktığımızda, bunların eskisine göre çok daha çeşitlenmiş olduğunu ve ömürlerinin kısaldığını fark ediyoruz. Medya tarafından yaratılan kalıp tiplere bir kaç örnek verelim:

- “**Kurban**” kadın: Üçüncü sayfa haberlerinin yarattığı bir kadın tipidir ama kadınlara yönelik gündüz programları, hatta bazen ciddi haber programlarında bile ona rastlayabiliriz. Bu kadının özelliği, cinayete kurban gitmiş, şiddete maruz kalmış, başına olmadık işler gelmiş olmasıdır. Ama onu tanımamız için bu kadar yetmez; aynı zamanda, bu kadının içinde bulunduğu durumdan kurtulabilmesi için mutlaka birilerinin yardımına ihtiyacının olması gerekir. Böylece onun varlığı bizim kendimizi güçlü, merhametli ve “kurtulmuş” hissetmemizi sağlar.
- “**Fettan**” kadın: Arka sayfa güzeli, fettan kadının billurlaşmış örneğidir. Bu kadının güzel bedeninden ve davetkâr bakışlarından başka bir özelliği yoktur. Bazen, bir hikaye içinde sunulduğunda, ne kadar tehlikeli, baştan çıkarıcı ve uzak durulması gereken biri olduğunu anlarız: “Kara Melek” gibi!
- “**Dişi Kuş**”: Yeni çıkan buzdolaplarının, mikrop düşmanı deterjanların, bebek bezlerinin hemen yanında, o vardır. Hayatı neşe içinde çekip çeviren, mutfak tezgahındaki bakterilerden başka bir derdi yokmuş gibi görünen bir tiptir.

Bu kalıp tipler, gerçek hayatta bir karşılıkları olmasa da bizim kadınları sınıflandırmamız, etiketlememizde işlevsel olurlar.

Erkeklerle ilgili kalıp tipler bu kadar güçlü, yaygın ve çeşitlendirilmiş değildir. Rol model olarak sunulan bazı erkekler (Polat Alemdar, Seymen Ağa, vb.), birer kalıp tip olmaktan çok, ideal tiplerdir. Kadın ve erkekler arasındaki bu farkı açıklamak için, **konusan ve bakanlar**ın erkek, **hakkında konuşulan ve bakılanlar**ın kadın olduğunu hatırlamak gerekir.

Bu kalıp tipler, bize kadın ve erkeklerin nasıl olmaları gerektiği, yani cinsiyet rolümüzü oluştururken seçebileceğimiz rotalar hakkında bilgi verirler. Bunu yaparken hem simgesellikten, hem de eylemlilikten yararlanırlar. Böylece onlara baktığımızda, cinsiyet özellikleri yanında cinsiyete dayalı iş bölümünü de görebiliriz. Erkeklerin ve kadınların neyi, nasıl, ne zaman yapacaklarına ilişkin öğrenmelerimizin önemli bir kısmı, bu kalıp tipler tarafından sağlanır.

Kadınlara ve erkeklere atfedilen nitelikler, onlar için öngörölmüş kalıp tipler yalnızca farklı olmakla kalmaz, bunlar değer yargıları da içerirler. İşte bu nedenle, cinsiyet farklılıklarını yalnızca hayatı zenginleştiren bir çeşitlenme olarak düşünemeyiz. Bu farklılık, eşitsizlikle birlikte yürür. Ama farkın eşitsizliğe dönüşmesini ele almadan önce tartışmamız gereken bir konu daha var: **Cinsiyete dayalı iş bölümü.** Kadın ve erkeklere atfedilen nitelikler yalnızca onların kendilerine ve birbirlerine bakışlarını belirlemez, aynı zamanda yaşamlarını, etkinliklerini de biçimlendirir.

5. Cinsiyete Dayalı İşbölümü

Kadınlar ve erkekler, yani cinsiyetler hakkında düşünmek, tartışmak belirli güçlükler taşır. Bu güçlüklerin başında, cinsiyet konusunun iki farklı düzeyde konuşulabilir olması gelir: Bir yandan kişisel yaşantımızda, annelerimiz, babalarımız, kardeşlerimiz, eşlerimiz ile ilişkilerimizi, gündelik deneyim içinde karşılaştığımız kadın ve erkekleri düşündürür bize. Öte yandan, toplumsal bir gerçeklik olarak “kadın sorunu”nu hatırlatır. Örneğin, kadınların okumaz yazmazlıkları erkeklerin çok üstündedir, hem merkezi devlet yönetiminde hem de yerel yönetimlerde temsilleri son derece düşüktür.

Bu iki farklı düzeyden edindiğimiz bilgiler, pek çok durumda birbirini destekler niteliktedir ama bazen de öyle olmaz, o zaman çelişkili bilgilerle baş etmemiz gerekir. Örneğin kadınlara yönelik şiddetin çok yüksek olduğunu duyarız, diğer yandan, kocasını sömürdüğünü düşündüğümüz bir tanıdığımız vardır, şiddete uğrayanın kadın değil kocası olduğu sonucuna varırız... Üstelik, genellikle yaygın kalıba uyan durumları değil de istisnaları hatırlama, bunlar üzerinde daha fazla düşünme eğiliminde olduğumuz için, şiddet istatistikleri ne derse desin, biz o örneği hatırlayıp “yok” deriz, “durum onların söylediği gibi değil aslında”

Bu nedenle, cinsiyetler hakkında düşünürken en somut ve maddi düzeyi, gündelik yaşamı ve pratik işleri hesaba katmak, her zaman en iyisidir.

Dünyanın her yerinde ve bildiğimiz bütün kültürlerde, kadınlarla erkekler, her şeyden önce yaptıkları işlerle birbirlerinden ayrılırlar. Cinsiyetlerden beklentiler birbirinden çok farklı olabilir, örneğin kimi kültürlerde erkekler şiiirle ve estetikle uğraşırken kaba işler kadınlar tarafından yapılır. Ya da kadınların savaşıçı özelliklerini yücelten toplumlar vardır. Ama cinsiyetlerin yaptıkları işlerle ayrılması, yani cinsiyete dayalı iş bölümü, bütün toplumların ortak bir özelliğidir. (Bilebildiğimiz bütün kültürlerde kadınların ikincil olduğunu da buna eklemeliyiz).

Bizim toplumumuzda, kadınlarla erkeklerin yaptıkları işler yaşadıkları ortama göre değişse de, genel kalıp aynıdır: Kadınlar evle ve eve yakın olan işlerle uğraşırlar, erkeklerse toplulukla ve evin dışındaki işlerle.

Cinsiyete dayalı iş bölümüne örnekler düşünelim: Kadınlar ev işlerini yaparlar, çocuklara bakarlar. Ev dışında ücretli çalışıyor bile olsalar, asli işleri her zaman evle ilgili olanlardır. Ne de olsa, “yuvayı dışı kuş yapar”.

Erkekler ise, asıl olarak ailenin geçimini sağlamakla yükümlüdürler. Eşin ve çocukların maddi ihtiyaçlarının karşılanması, onların sorumluluğundadır. Bunun için ev dışında çalışırlar.

Bu temel iş bölümü, hayatın pek çok alanında tekrarlanır. Örneğin tarım kesiminde, kadın işleri ve erkek işlerine baktığımızda, aynı ayrımı görürüz: Bahçecilik, hayvanların bakımı gibi emek yoğun ve eve yakın işlerde kadınlar, makineli tarımda ise erkekler çalışırlar. Çocukların terbiyesi ve temizliğinden anne, okula gidebilmesinden baba sorumludur.

Kadınların bilinen bütün kültürlerde erkeklere göre ikincil oluşu, yani cinsiyet eşitsizliği, genellikle cinsiyete dayalı iş bölümünün bir sonucu olarak görülür. Yani kadınların ve erkeklerin yaptıkları işlerin farklılaşması, bu farklı işlere farklı değerler yüklenmesi, cinsiyet eşitsizliğinin de temelidir.

Kadınlık, başka şeylerin yanında, “çalışma” ile belirlenir. Tıpkı bulgur öğütmeğe yarayan delikli bir taşın işlevselliği nedeniyle sahiplenilmesi gibi, gelinlik kız da aileye getireceği emek gücü yüzünden, “evde kalmaz”. Bu geleneksel deyim, sadece kırsal üretim için değil, toplumun farklı kesimlerinden kadınlar için farklı biçimlerde geçerlidir.

Şöyle bir düşünelim: Kadınlar neler yaparlar? Dünyada üretilen gıdanın % 70’ini üretirler mesela. Başka? İşgücü piyasasında çalışırlar. Ucuz, sorunsuz bir işgücü kaynağıdır. Genç kızlar “çeyiz parası”, kadınlar “harçlık” için çalışırlar. Günde 10 - 12 saat halı dokurlar, örgü örerler, oyuncak parçalarını birbirlerine eklerler, deri dikerler, bilgisayar çipleri üretirler, televizyon tüplerini takarlar... Ama dedik ya, çeyiz parası ya da harçlık için çalıştıkları düşünülür, o yüzden aldıkları ücretler sanki bir “lütuf”tur, onlara aslında babaları/kocaları bakmaktadır zaten.

Başka neler yaparlar? Kocalarına ve çocuklarına bakarlar. Bu “bakma”nın sınırları çok geniş olabilir: Üstlerini başlarını yıkayıp ütülemek, yemeklerini pişirip bulaşıklarını yıkamak, evi temiz tutmaktan moral bozukluklarına, ergenlik bunalımlarına, yaş dönümü krizlerine, başarısızlık korkularına çareler aramaya kadar uzanan genişlikte bir alan.

Kadınlar aynı zamanda birer sosyal hizmet uzmanıdır. Ailedeki özürlü ve yaşlılara, hastalara onlar bakarlar. Bunu yaparken bir destek görmezler ama yapmadıklarında kadınlıktan ne kadar uzak olduklarını söyler herkes, suçluluk duyarlar.

Delikli taş
yerde,
gelinlik kız
evde kalmaz.

Geleneksel
deyim

Kadınlar halkla ilişkiler uzmanıdır. Konu komşuyla, akrabalarla görüşmeleri, ilişkileri ayarlarlar, evlilikleri düzenlerler, yıldönümlerini hatırlarlar, hediyeleri düşünürler.

Kadınlar diplomattırlar. Kendi aileleri ile kocalarının ailesi arasındaki ilişkileri ustalıkla yürütmek zorundadırlar. Kim ne sıklıkla ziyaret edilecek? Kime ne kadar hizmet edilecek? Hangi konuları öteki taraf bilmese daha iyi olur? Hangi selamlar iletilecek, hangi haberler iletilmeyecek...

Kadınlar piyasa araştırmacılarıdır. Neyi nerden almalı? Ucuzluk ne zaman? Hangi gün, günün hangi saatinde pazara gitmeli?

Kadınlar, yaşlandıklarında çok yorgundurlar, öfkeli dirler, fiziksel rahatsızlıkları vardır, başkalarını düşünerek geçirdikleri bütün bir ömre baktıklarında hayal kırıklığı duyarlar sık sık. Bu öfke ve iç erlemeyi yöneltebilecekleri birini ararlar:

Kocaları, çocukları, en çok da gelinleridir bu kişi. Hayatlarının böyle geçmesi, kadınlığın kaderidir ne de olsa, tıpkı yaşlandığında öfkeli bir cadi ya dönüşmek gibi. Madem çocuk doğuruyordur, sonuçlarını da benimsemeli, hiç olmazsa sineye çekmelidir. Sizce de öyle mi?

6. Cinsiyete Dayalı İş bölümü ve Erkeklik

Cinsiyete dayalı iş bölümü, kadınların ikincilleştirilmesinin çok önemli bir aracıdır. Bu sayede pek çok iş, kadınlığın “doğal parçası” gibi görülerek kadınlar tarafından yapılır hale gelir. Bu işler genellikle görünmez ve karşılıksız işlerdir. Ama erkek açısından baktığımızda, erkeklere atfedilen değerlerin ve bu değerlerle bağlantılandırılan iş bölümünün onlar için de pek iç açıcı sonuçları olmadığını görebiliriz.

Her şeyden önce, erkeğin sorumluluklarını hatırlamalıyız: Ailesini geçindirmek, onların güvenliğini sağlamak, geleceklerini garanti altına almak... Bu, genellikle hayat boyu çalışma anlamına gelecek bir sorumluluktur. Bir nedenle çalışamaz, dolayısıyla ailesini geçindiremez duruma düşen erkek, yalnızca yoksullukla değil, aynı zamanda erkeklik rolünü yerine getirememiş olmanın yarattığı ezikle de boğuşmak zorundadır.

Güç, sorumluluk getirir. Erkekler için de güçlü cins olmanın ağır bir bedeli daha vardır: Güçlü olmaya devam etme gerilimi! Erkeklerin strese bağlı hastalıklara daha sık yakalanmaları, erken teşhis edilmesi gereken hastalıklardan dolayı ölüm oranlarının daha yüksek olması, bu bedelin parçalarıdır. “Erkek adam ağlamaz” diye başlayan hikaye, hastalıkların geçiştirilmesi, gerektiğinde yardım istenememesi, stresle başa çıkmanın becerilememesi ile devam eder. Hekimler arasında yaygın bir deyiş vardır: “Kadınlar hastalanır, erkekler ölür!” Bu deyiş, erkeklik rolünün getirdiği yaşam yükünü çok iyi özetler.

Bunlar kadar yaşamsal görünmeyen ama belki de birden fazla kuşağı etkilemesi bakımından üzerinde daha fazla durulmayı hak eden bir başka yük, duygular dünyasına uzaklıktan kaynaklanır. İnsan türünün her iki cinsinde de benzer biçimde yaşanan duygular, kadınlar için serbestken erkekler için yasaktır. Çocuğuna sevgisini göstermemeyi babalığın bir parçası sanan erkek kuşakları sandığımız kadar geride kalmadı! Duygular dünyasına bu uzaklık, insanı insan kılan niteliklerin bazılarının körelmesi anlamına gelir ve yalnızca bireyin kendisi için değil, insanlık için de büyük bir kayıp olarak nitelendirilmelidir.

7. Cinsiyet Roller ve Cinsiyet Eşitsizliği

Kadınlarla erkeklerin yaptıkları işlerin farklılığı, onların eşitsizliğinin de temel kaynağıdır. Cinsiyete dayalı iş bölümü, basitçe kadınlarla erkekleri farklılaştırır, aynı zamanda, onları eşitsiz de kılar.

Kadınların yaptıkları işlerle erkeklerinkiler arasındaki farklılara baktığımızda, bu eşitsizliği görmemiz kolaylaşır. Farklılıkların başında, emeğin karşılığı'nın olup olmaması gelir. Erkekler, çalışmalarının karşılığında genellikle maddi bir kazanç sağlarken, “kadın işleri”nin karşılığı, ancak manevi olabilir. Bunun sonucunu mülkiyet ve gelire ilişkin rakamlarda görmek çok kolaydır: bütün dünyada özel mülkiyetin %1'i, gelirin ise %10'u kadınlarındır. Rakamlar, onların daha az çalıştığını değil, emeklerinin karşılığını almadıklarını gösterir.

Kadınların yaptıkları işlerin büyük bölümü, ailenin ve evin çevrilmesine ilişkindir. Dolayısıyla, “iş” olarak görülmeyen, yapıldığında değil, ancak yapılmadığında farkına varılan büyük bir iş yığını, “ev kadını” rolünün arkasında gizlidir. Kadınların kendileri bile kendilerini “çalışmıyor” olarak görürler, çünkü yaptıkları şey günbegün tekrarlanması gereken, karşılığı olmayan, görünmeyen bir şeydir.

Bir başka farklılık, yapılan işlerin niteliğine ilişkindir. Bütün bir ailenin günde üç öğün doyurulması, evin temizlenmesi, çamaşırların yıkanması, alışverişin yapılması... Bütün bu işler, son derece rutin, bezdirici, kendini tekrarlayan işlerdir ve insanın kendini geliştirmesine bir katkısı yoktur. Üstelik tam da masalda dendiği gibi, ev kadını da “az gider, uz gider, dere tepe düz gider, bir de dönüp arkasına bakar ki, bir arpa boyu yol gitmiş”! Arkasına dönüp baktığında, “işte bunu da ben yaptım” diyebileceği somut bir ürün yoktur.

Toplumsal statü ve gelir getirmeyen, üstelik pek çok durumda varlığı bile fark edilmeyen bir çalışma alanında ömür tüketmeleri, kadınların erkeklerle eşit olmasının önündeki en büyük engeldir.

Yine buna bağlı olarak, ücretli çalışmaya katıldıklarında, ailenin geçiminden sorumlu olmadıkları, sadece “muavin ve müşavir” addedildikleri için, daha düşük ücretlere razı olurlar. Kamu kesiminde, yani eşit işe eşit ücret ilkesinin en güçlü uygulandığı yerde bile, kadınların ve erkeklerin kazandıkları ücretler arasında önemli farklılıklar vardır.

Kadınlar, asıl olarak aile ve evle tanımlandıkları için, toplumsal sorunlarla ilgilenmeleri, siyaset yapmaları, hoş karşılanmaz. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, “elinin hamuruyla erkek işine karışma” sözü, bunun bir ifadesidir. Böyle olduğu için de yaşadıkları sorunları dile getirmeleri, çözüm önerileri geliştirmeleri mümkün olmaz. Bu nedenle örneğin aileiçi şiddet gibi çok önemli bir toplumsal sorunun “ailenin iç işi” olarak görülmeğe çıkıp kamusal çözümler üretilmesi gereken bir konu olarak görülmesi, ancak son yirmi yılda mümkün olmuştur.

Hareket alanları evle ve mahalleyle, görüştükleri kişiler ise akraba ve komşularla sınırlandırılmış kadınların var olan haklarını bilmeleri, kullanmaları da mümkün olmaz. Eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanmalarının önündeki engellerden biri, budur. Böyle bir kısıtlanma, sadece kadınları değil, erkekleri ve bütün bir toplumu da güçsüz düşürür. Çünkü nüfusun yarısı, üretim gücünü, yaratıcı kapasitesini yeterince kullanamamaktadır.

Bütün bunlar, cinsiyete dayalı iş bölümünün basit bir “alanların ayrılması” meselesi olmadığını, hem cinsiyet eşitsizliğine hem de toplumsal güçsüzlüğe kaynaklık ettiğini gösterir.

Eşitlik

Eşitlik, bildiğiniz gibi, Fransız Devriminin üç ilkesinden biriydi: Eşitlik, özgürlük, kardeşlik. Bu ilkeler, modern toplumun kurucu ilkeleri oldu. İnsanların doğuştan getirdikleri bazı nitelikleri sebebiyle diğerlerinden daha üstün ya da aşağı olmayacağını teminat altına alan “eşitlik” ideali, insanların birlikte yaşamalarının kurallarını belirleyen Toplum Sözleşmesi’nde de yepyeni bir döneme işaret ediyordu. Eşitlik ilkesi hiçbir zaman insanların birbirlerinin “aynı” olması anlamına gelmedi. Elbette ki yalnızca cinsiyetimiz değil, başka pek çok niteliğimiz nedeniyle de birbirimizden farklıyız ve toplumu toplum yapan da bütün bu farklılıkların getirdiği zenginliktir. Ancak, bütün bu niteliklerimizin bizim diğerlerinden daha fazla (ya da daha az) fırsata sahip olmamıza, seçeneklerimizin bu niteliklere bağlı olarak genişlemesi ya da daralmasına neden olmaması, eşitlikçi bir toplumun vazgeçilmez koşuludur. Yani bir insanın içine doğduğu ailenin diyelim bir ayakkabıcı ya da çiftçi ailesi olması, o insanın zorunlu olarak ayakkabıcılığı ya da çiftçiliği sürdüreceği anlamına gelmez. Modern eğitim, tam olarak bu nedenle “modern”dir ve eşitlikçidir. Aile ve cemaat ilişkileri içinde öğrenme, yerini ulusal eğitime bırakmıştır. Bunun gibi, kadınların da doğuştan getirdikleri nitelikler nedeniyle erkeklerden daha üstün ya da daha aşağı bir konuma yerleştirilmesi, erkeklere tanınan fırsatlardan yararlanamaması, engellenmesi, ayrımcılıktır ve eşitliğe aykırıdır.

Eşitlik Fikrinin Gelişmesi

Bir ideal olarak eşitlik yaygınlıkla benimsense de, gerçekleştirilmesinin çok kolay olmadığı, ortada. Doğuştan eşit haklara sahip olmak ve kanun önünde eşitlik son derece önemli kazanımlar; ancak bu kazanımların fiilen eşitliği sağlaması için bazı ek önlemler gerekiyor. Çünkü, fiilen eşit olmayanlara eşit muamele, varolan eşitsizliklerin sürdürülmesini sağlar. Örneğin, anne ve babası okur yazar olmayan, kendisi de altı yaşından itibaren tarlada çalışmaya başlamış bir çocukla kentli ve eğitilmiş bir ailenin çocuğunun eşit fırsatlara sahip olması için “temel eğitim herkes için zorunlu ve parasızdır” hükmü yeterli olabilir mi? Yoksul olan çocuk çalışmadığı zamanlarda okula gidebilse bile, alacağı eğitimin onu diğeriyle eşit kılması mümkün müdür? Bunun gibi, kadınların erkeklerle eşitliğinin sağlanması için de, her şeyden önce çeşitli alanlardaki eşitsizliklerin farkına varılması, bunların kabul edilmesi, sonra da bu eşitsizlikleri gidermek için önlemler alınması gerekir. İşte, “geçici özel önlemler”, böyle bir mantıkla geliştirilmiştir. Örneğin “Haydi Kızlar Okula” Kampanyası, yalnızca ideolojik ve politik bir kampanya değil, aynı zamanda yoksul köylü kızlarının eğitim haklarından yararlanabilmesini sağlamaya dönük bir “geçici özel önlem”dir. Çünkü bilinmektedir ki, bu kızlar, erkek yaşıtlarının yaşadığı engellenmelere ek olarak bir de cinsiyetleri nedeniyle okuma haklarından mahrum kalmaktadırlar. Kadınların siyasette erkeklerle eşit biçimde varolabilmeleri için geliştirilmiş kota gibi geçici özel önlemler de benzer biçimde, eşitsiz koşullarda başlayan bir yarışın daha eşit hale getirilebilmesini sağlamayı amaçlar; kadınların kendilerini sistematik olarak dışlayan bir mekanizmaya girebilmelerini mümkün kılar. Böylece daha fazla sayıda kadının siyasette varolması yoluyla cinsiyet eşitsizliklerine siyasal çözümlerin sağlanması kolaylaşır.

Cinsiyet Eşitliği Ne Demektir?

Cinsiyet eşitliği, en geniş anlamıyla, kadınlarla erkeklerin eşit haklara ve sorumluluklara sahip olmaları anlamına gelir. Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan bu yana, kadın erkek eşitliğini ve kadınların toplumun her alanında hiçbir kısıtlama ve ayrımcılığa uğramaksızın var olmalarını tartışılmaz ilkeler olarak kabul etmiştir. Yasalar önündeki eşitlik, yani yasalarda cinsiyet ayrımcılığının yapılmamasının eşitliği sağlamaya yeterli olmadığı, özellikle son otuz yılda, bütün dünyada çok farklı kesimler tarafından dile getirilmektedir. Fiilen eşit olmayanlara eşit muamele yapmak, eşitsizliklerin ortadan kalkmasını sağlamaz.

Bunun yerine eşitsizlikleri gören, dikkate alan ve düzeltmeye çalışan bir bakış açısına ihtiyaç vardır. Örneğin, temel eğitim bütün Türk vatandaşları için parasız ve zorunludur. Bu kural, kız ve erkek çocuklar arasında bir ayrım yapmaz. Peki, kız ve erkek çocukların temel eğitim fırsatı yönünden eşit olduğunu söylemek mümkün müdür? Hayır. Okullaşma oranlarına baktığımızda, eğitim düzeyi yükseldikçe kız çocukların oranının azaldığını, eğitimin hiçbir aşamasında eşit olmadığını görüyoruz. Ayrıca, toplam nüfus açısından, okumaz yazmazlığın kadınlarda %20 dolayında, erkeklerde ise %8 civarında olduğunu ekleyebiliriz. Yani, eğitim fırsatlarından yararlanma açısından, yasalar önündeki eşitlik yetmiyor, fiili eşitsizlik sürüyor.

Bir başka örnek, siyasal katılım ve temsil alanından verilebilir. Bilindiği gibi, Türkiye’de kadınlar 1934’den beri seçme ve seçilme hakkına sahipler. Bu hakkı dünyanın başka pek çok ülkesindeki hemcinslerinden önce kazandılar. Bu hakkı kazandıktan sonraki ilk seçimlerde, Atatürk’ün de müdahalesi ile, Mecliste %4.2 oranında temsil edildiler. Aradan geçen yetmiş yılda bu oran çok da değişmedi. Bugün Mecliste kadın milletvekili oranı %9.15’tir, ama daha dün, 2002 - 2007 yılları arasındaki Meclis’te sadece %4.36’ydı. Demek ki, fiilen eşitsiz olanların yasa önünde eşit olması, eşitsizliğin ortadan kalkmasını sağlamıyor. O halde, eşitsizliği ortadan kaldırmak için özel politikalara, önlemlere ihtiyaç var. Atatürk’ün bundan 75 yıl önce görmüş olduğu bu gerçeği bugün hala göremeyenler olsa da, özellikle son 20 yılda, eşitlik yönünde ciddi adımların atıldığını söyleyebiliriz.

Küçük bir Oyun: Kendini Tanıma Penceresi

Kendini tanıma, mutluluğun ve başarının önemli bir koşulu olduğu kadar, insan ilişkilerinde de son derece önemlidir. Kendinizi ne kadar tanıdığınızı test etmek için pencere oyununu kullanabilirsiniz. Kendimizi tanıırken, cinsiyetimizin toplumsal ilişkilerde ne kadar önemli bir yer tuttuğunu da fark edebiliriz: Kendi cinsimizden olanlarla açık iletişimiz daha mı kolay? Hangi durumlarda cinsiyet rollerimiz daha öne çıkıyor, hangilerinde önemsizleşiyor? Başkalarınca bilinmeyen ama kendimizin bildiğimiz şeylerin ne kadarı cinsiyet rolümüze ilişkin? Körlüklerimiz kadın ya da erkek oluşumuzla bağlantılandırılabilir mi? Peki “bilinmeyen” bölgesinin açılmasını sağlayan “aydınlanma anları”nda karşımıza çıkan bilgiler içinde cinsiyet kalıplarına ilişkin sıkıntılarımız var mı?

Bir dikdörtgen çizin:

Bu dikdörtgen, sizinle ilgili her şeyi temsil etsin. Sonra, bu dikdörtgeni ikiye bölen dikey bir çizgi çizin:

Kendimizce bilinenler	Kendimizce bilinmeyenler
--------------------------	-----------------------------

Ve bir ayırım daha:

Başkalarının bildikleri

Başkalarının bilmedikleri

Bu iki dikdörtgeni üst üste yerleştirdiğimizde, şöyle bir şey çıkıyor:

(1)	(2)
(3)	(4)

Her bölgenin anlamını şöyle açıklayabiliriz:

Birinci bölge: Kendimizle ilgili hem kendimizin, hem de başkalarının bildiği şeyler. Örneğin tatlıya düşkünsek ve bunu başkaları da biliyorsa, bu bilgi birinci bölgede yer alır. Kişilerarası açık iletişimin gerçekleştiği bölge de burasıdır. Yani bu bölge ne kadar genişse, kendimizi o kadar iyi tanıyoruz, başkalarıyla iletişime o kadar açığız demektir.

İkinci bölge: Kendimizde ilgili başkalarının bilip bizim bilmediğimiz şeylerdir. Bazen kendimizle ilgili bir şeyin farkında değilizdir ama başkaları bunu görebilir. Örneğin iş arkadaşımızı kışkırtıyoruz ama bunu kendimize itiraf edemeyiz. Yakınıımızdaki insanlar bu duygumuzun farkına varabilirler. Bu bölgeye “kör bölge” denir, bizim kendimizle ilgili körlüklerimizi ifade etmek için. Üçüncü bölge: Bu bizim bildiğimiz ama başkalarının bilmediği şeylerin, yani sırların bölgesidir. Buraya “gizli bölge” denir.

Dördüncü bölge: Ne bizim ne de başkalarının bildiği özelliklerimiz, buradadır. Henüz keşfetmediğimiz bir yeteneğimiz, ortaya çıkma fırsatı bulamamış bir özelliğimiz... Burası, “bilinmeyen bölge”dir. Bu dört bölge, zaman içinde değişebildiği gibi, farklı ilişkilerde de farklılaşır. Farklı ilişkiler içinde sizin pencereniz nasıl değişiyor? Açık biri misiniz? Kendinizi tanıyor musunuz?

8. Eğiticiye Notlar

(1) Toplumsal cinsiyet eğitimleri, ne kadar iyi yapılandırılmış olursa olsun, her zaman bazı zorlukları barındırır. Bunların başında gelen, eğitime katılanların deneyimlerinden çıkardıkları “hayat bilgisi”nin kimi zaman yol almayı kolaylaştırması, ama özellikle erkeklerden oluşan gruplarda, zaman zaman bir engele dönüşmesidir. Çok çeşitli toplumsal öğrenme mekanizmalarından gelen mesajlar “kadının yeri evidir” yahut “kızını dövmeyen dizini döver” türü içeriklerle yüklüyken, kadınlarla erkeklerin farklı ama eşit olduklarını söylemek, bazen akıntıya karşı kürek çekmeye benzer. Bu nedenle, oturumlarda karşınıza çıkabilecek kimi sorunları öngörmek ve muhtemel çözümler geliştirmek, başlarken rahatlatıcı olabilir.

- ^ Eğitimlerde en sık karşımıza çıkan “hayat bilgisi”, katılımcıların yaşamlarının bir yerinde karşılaşmış oldukları güçlü kadınlara ilişkin bilgidir. Sıklıkla şöyle şeyler söylediklerini duyarsınız: “Benim babaannem ailedeki herkesi susta durdururdu!”
- ^ Bir o kadar sık duyacağınız “hayat bilgisi”, gerçekte iktidarın kadınlarda olduğu, ama onların bu iktidarı gizli biçimde, “arkadan dolanarak” kullandıkları için erkeklerin kendilerini güçlü zannettikleridir.
- ^ Üçüncüsü, kadınların kendilerini ikincilleştiren sisteme entegre oldukları, hatta bu sistemin yeniden üretiminde önemli roller üstlendikleri yolundaki bilgidir: “Anneler kız ve erkek evlatlarına farklı davranıyorlar; kızları kısıtlayan, babalardan önce, anneler!”

Bunlar yanlış değil ama yanlış yorumlanmış bilgilerdir. Kadınların ikincil olduklarını söylemek, onların ezik zavallılar oldukları anlamına gelmez! Elbette ki çeşitli biçimlerde öne çıkan, saygı duyulan, güçlü kadınlar vardır. Kadınlarla erkekler arasındaki eşitsizliği üreten ataerkil sistem, bunu yaparken kadınlardan yardım alır. Kadınlara, belirli kalıplara uymaları karşılığında, belirli güçler verir; bunun adı, literatürde “ataerkil pazarlık”tır: “Beni hayatım boyunca geçindireceksin, yaşlılığımda güvenliğimi sağlayacaksın, karşılığında itaat ve bakım alacaksın.” Klasik ataerkil sistem, böyle bir anlaşma üzerinde durur. Bu anlaşmanın yürütülmesi, yalnızca erkekler değil, kadınlar tarafından da sağlanır. En çok da yaşlı kadınlar: Anneler ve kayınvalideler. Her birimizin ailesinde ya da çevresinde bu tip “eteği belinde” kadınlar vardır. Onlara baktığımızda, gerçekten de kadınların dar kalıplar içine sıkıştırılmadıklarında ne kadar güçlü olabileceklerini görürüz. Ama gördüğümüz bir şey daha vardır, bu gücün ancak belirli koşullar altında kullanılabildiği, yani bir tür “bağımlı güç” olduğudur. Çünkü aslında “eteği belinde kadın” da bir kalıp tiptir! Bu kadının gerçekten güçlü olup olmadığını, kalıptan çıkmaya yeltendiğinde görürsünüz.

Örnek olay

Hatice, çok genç yaşta evlenmiş, arka arkaya üç çocuk sahibi olduktan sonra kocası tarafından terk edilmiş bir kadın. Neyse ki hem kendi ailesi hem de kocasının, böyle bir ayrılık sonrasında onu ve çocuklarını desteklemişler, bu sayede Hatice çocuklarını büyük bir zorluk çekmeden büyütebilmiş. Terk edildikten sonra çok acı çekmesine karşın, bu acısını dışa vurmamış, çocuklarına yansıtmamış. Akrabaları ve komşuları, onun becerikliliğine, hanımlığına, çocuklarının temizliğine ve ev düzenine hep gıpta etmişler. Zamanla mahallede sözü dinlenen, fikri alınan biri haline gelmiş. Oğluna kız bakanlar, aile içindeki sorunlarla başa çıkamayan kadınlar, turşu kurmaya niyetlenen yeni gelinler, babasıyla tartışan delikanlılar, hep ona danışıyor-larmış.

Kırkklı yaşlarının başına geldiğinde, büyük kızını evlendirmiş, oğlunu askere göndermiş ve küçük kızı da çalışmaya başlamış. Bu sırada, Hatice'ye bir arkadaşının kanalıyla bir evlenme teklifi iletilmiş, o da baştan şiddetle reddetmesine karşın, birkaç ay içinde yumuşamış ve talibi ile tanışmaya razı olmuş. Bu tanışma arkadaşlıkla sonuçlanmış. Hatice hayatında ilk kez beğenilmenin, hoş tutulmanın zevkine varmış. Böylece, evlenmeye karar vermiş. Gelin görün ki, bu kararını ilk açtığı evli kızı, şiddetle tepki göstermiş: "Bu yaşta sonra elin herifine kocam demeye utanmayacak mısın" diye. Hatice düşünmüş, kısa süren evliliği boyunca kocası ile ilişkilerinin ne kadar şiddet dolu olduğunu, kendi mutsuzluğunu hatırlamış. "Ama" demiş kızına, "on beş yıldır yalnızım, hepiniz kendi hayatlarınızı kuruyorsunuz, ben ne yapacağım?" Kızı öfkeyle söylenmiş: "bizim yüzümüzü yere baktıracaksın senin artık evlenmeyi değil, torunları düşünmen lazım!"

Sizce Hatice ne yapmıştır?

Ne yapmalıydı?

Hatice güçlü bir kadın mı?

Peki, eşit mi?

(2) Toplumsal cinsiyet eğitimlerinde sıklıkla yaşanan bir başka güçlük, gündelik yaşam deneyimleri ile kamu hizmeti, politikalar, haklar vb. genel-likler arasındaki bağlantının kurulmasına ilişkindir. Kadınlık ve erkeklik bireyin en derin deneyimleriyle, benliğiyle, kişisel tarihiyle ilişkili birşey olduğu kadar, toplumsal düzenlemelerin de önemli bir parçasıdır. Örneğin, aileiçi şiddet, genellikle kadın ve erkeklerin "kişisel" sorunu olarak algılanır. Tabii ki böyle bir boyutu da vardır. Oysa aynı zamanda toplumsal bir sorundur, dolayısıyla kamu politikalarının konusu olması gerekir. "Kişisel" alan ile "toplumsal" alan arasındaki bağlantıyı kurmak için en uygun yol, özelden genele, somuttan soyuta doğru ilerlemektir. Nitekim, Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Pro-

sedürler Eğitimi'nde de böyle bir yaklaşım geliştirilmiş, kişisel deneyimlerden toplumsal gerçeklere doğru bir öyküleme yapılmıştır.

- (3) Özellikle erkeklerden oluşan gruplarda, konuyu hafife alma eğilimiyle sıklıkla karşılaşılır. Bu, bir yandan gerçekten sorunun çapı ve derinliği ile ilgili bilgisizlikten, bir yandan konunun “kadın sorunları” olduğu, dolayısıyla kendilerini değil kadınları ilgilendirdiği düşüncesinden kaynaklanır. Ama bunlar kadar önemli bir başka şey, bizi rahatsız eden bilgiler karşısında algımızı kapatma eğiliminde olmamızdır. Algıyı kapatmanın pek çok yolundan biri de, konuyu gülünçleştirmek, üzerine şakalar yapmaktır. Böyle bir durumda, ortamın ciddiyetsizleşmesini kişisel bir mesele olarak almayın. En iyisi, belirli sınırlar içinde bu “gevşeme”ye izin vermektir. Pek çok örnekte, böyle bir rahatlama sonrasında devam edilebildiği, katılımcıların açık iletişime daha uygun bir hale geldikleri görülmüştür.

9. Sayılarla Kadının Durumu

Kadınlar, dünyanın her yerinde olduğu gibi, Türkiye’de de toplumsal kaynaklardan erkeklerle eşit biçimde yararlanamıyorlar ve çeşitli alanlarda ayrımcılığa uğruyorlar. Ancak, yine dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye’de de kadınlar birbirlerinden farklı koşullarda yaşıyorlar. Bu nedenle, tek bir “kadınlık durumu”ndan değil, farklı kadınlık durumlarından söz etmek gerekir. Bu açıdan, cinsiyete bağlı eşitsizliklerin yanı sıra bölgesel ve sektörel eşitsizliklere de dikkatinizi çekmek isteriz.

Nüfus ve Demografi

Toplam Nüfus	67.803.927
Kadın	33.457.192
Erkek	34.346.735

(2000 yılı DIE Genel Nüfus Sayımı)

Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi	
Kadın	71
Erkek	66.4

(2003 DIE)

Beklenen yaşam süreleri arasındaki farklılık, kadınların biyolojik özelliklerinden kaynaklanmaktadır ve kültürel değişkenler ne olursa olsun, belirli bir toplumda kadınların beklenen ömürlerinin erkeklere göre daha uzun olması beklenir. Ancak dikkatinizi çekmek istediğimiz, toplam nüfustaki farklılıktır. Beklenen ömürleri daha uzun olan kadınların değil, erkeklerin sayısının daha fazla olmasını nasıl açıklayabilirsiniz?

İdeal çocuk sayısı (evli kadınlar)	2.5
Sahip olunan çocuk sayısı (evli kadınlar)	4.04

(H.Ü. Nüfus Etüdları Enstitüsü 2003)

Kadın nüfusun erkek nüfusa göre daha az olmasının nedenlerinden birini burada görüyoruz: kadınlar, istediklerinin iki katı kadar doğum yapıyorlar! Bu demektir ki, yaşamlarındaki temel kararlarda söz sahibi değiller. Bu karar doğrudan kendi bedenleri ile ilgili olsa bile.

Sağlık

Sağlık hizmetlerinden yararlanmak, temel insan haklarından biridir. Bu hakkın kullanılması, insanların toplumsal yaşama katılma yetenekleri açısından büyük önem taşır. Buradaki neden-sonuç ilişkisi, iki yönlü düşünülmelidir, çünkü toplumsal yaşama katılma yetenekleri daha düşük olanlar da (yoksullar, kadınlar, çeşitli azınlıklar...) sağlık hizmetlerinden daha az yararlanırlar. Bütün dünyada yaygınlaşan yapısal uyum programlarının bir sonucu olarak devletlerin sağlık harcamalarını azaltmaları, öncelikle bu grupları etkiler. Sağlık ve bakım harcamalarının kısılarak bu hizmetlerin özelleştirilmesi, kadınların bunlardan yararlanma imkanlarını azalttığı gibi, bir de onların omzuna ek yüklerin binmesine neden olur.

Türkiye’de kadın sağlığı, asıl olarak “üreme sağlığı” kavramı çerçevesinde ele alınır; yani, kadınlar, annelik rollerinden ayrı düşünülmezler. Ancak, son yıllarda geliştirilen ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından da kabul edilen üreme sağlığı anlayışı, sadece üreme sistemleri ve bu sistemlerin işleyişinde bir hastalığı değil, kadının fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan bütünüyle iyi olma durumunu içermektedir.

Yapılan çalışmalar, kadının statüsünün düşük olması ölçüsünde doğurganlığının da buna paralel olarak arttığını göstermektedir. Gelişmekte olan 99 ülkede yapılan bir değerlendirmeye göre statüsü iyi olan kadın iki veya daha az sayıda çocuk doğururken, statüsü düşük grup, altı civarında doğum yapmaktadır. Türkiye’de doğurganlık hızı (doğurganlık döneminin sonunda bir kadına düşen canlı doğum sayısı), bölgelere göre büyük bir farklılık göstermektedir: Ege ve Marmara’da 2.0 iken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da 4.2’dir.

Türkiye’de gebelerin sadece %68’i doğum öncesi bakım almaktadır. Yani her 3 gebeden 1’i, gebeliği boyunca herhangi bir bakım görmemektedir. Bu oran, kadının eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir: eğitimsiz kadınların %37.6’sı doğum öncesi bakım alırken, ilkökul mezunu kadınlarda bu oran %76’ya, orta okul mezunu olanlarda %96’ya çıkmaktadır.

Türkiye’de 53 il ve 615 araştırma hastanesinde yapılan bir araştırmaya göre, kadın ölümlerinin %5’i anne ölümüdür. 100 bin canlı doğumda 49.2 olan anne ölüm hızı, gelişmiş ülkelerde 10 ve daha altıdır. Anne ölümlerinin yarısından fazlası, mevcut koşullarda engellenebilir; koşulların biraz düzeltilmesi halinde, anne ölümünü engelleme oranı %81’e çıkar.

Yeni doğan, bebek ve çocuk ölüm hızına bakıldığında, Türkiye’de rakamların çok yüksek olduğu, kız bebeklerin doğum sonrasında daha fazla ihma-

le uğradığı görülebilir. Bütün dünyada, yenidoğan ölüm hızı erkeklerde daha yüksektir; Türkiye’de de bu rakam erkekler için 32.0, kızlar için ise 23.6’dır. Ancak, bebek ölüm hızına geldiğimizde, rakamların kızlar aleyhine hızla değiştiği, çocuklarda aranın açıldığı görülür:

	Erkek	Kız
Bebek ölüm hızı	19.2	21.9
Çocuk ölüm hızı	10.4	13.4

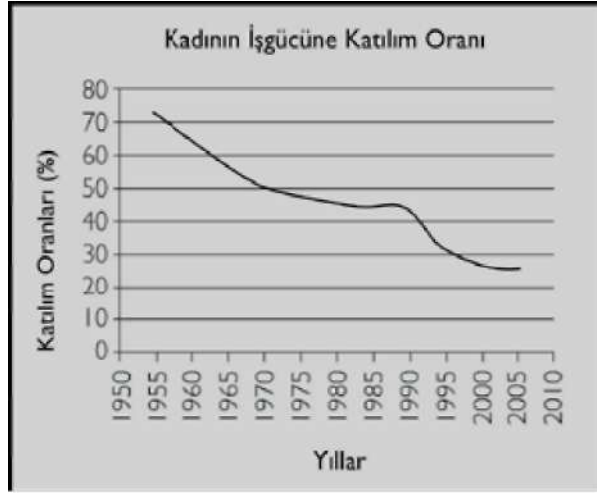
Şiddet

Kadın nüfusunun beklenenden az çıkmasının bir nedeni daha var: Kadına yönelik şiddet.

Dünyanın her yerinde olduğu gibi, Türkiye’de de kadına yönelik şiddet ciddi bir sorundur. Ancak hala bu konuda ayrıntılı bir istatistik bulmak mümkün değildir: Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Eşitliği Araştırma Komisyonu’nun 1998 yılında yayınladığı rapora göre, evliliğin ilk üç yılında üniversiteli kadınların %73.6’sı, gecekondulu kadınların %90’ı eşlerinden fiziksel şiddet görmektedir. Ancak, örneğin evlilik içi tecavüz, ensest, fiziksel şiddet dışındaki şiddet türlerinin kullanılma sıklığı gibi konularda elimizde yeterli bilgi bulunmamaktadır. Çeşitli kadın kuruluşlarının (Kadın Dayanışma Vakfı, Ka-Mer gibi) ve Aile Araştırma Kurumu’nun yaptığı araştırmalar ancak kısmi bir görüntü vermektedir. Son iki yılda, özellikle namus cinayetleri kamuoyunun gündemine gelmiş ve bu alanda çalışmalar artmıştır. 2007 yılında, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na bağlı Kadın Konukevi sayısı 22’ye, toplam yatak kapasitesi ise 300’e ulaşmıştır. Bunun dışında, çeşitli belediyelerin, il özel idarelerinin sığınakları vardır. Sivil toplum kuruluşlarına ait ve kadın ticaretine konu olmuş yabancı uyruklu kadınlara hizmet veren iki sığınak da mevcuttur.

İşgücüne Katılım

Çalışma, ekonomik bir terim olduğu kadar, gündelik hayatımızda da kullandığımız bir sözcüktür. Çalışma dediğimiz zaman genellikle ücret karşılığı çalışmayı kast ederiz. İstatistiklerde görülen rakamlar da bize ücret karşılığı ya da ücretsiz işçilik biçiminde ama ekonomik değer yaratan çalışmayı gösterirler. Yani “kadınların görünmeyen emeği”, istatistiklerde işgücüne katılım (ya da istihdam) rakamları içinde yoktur. Kadınlar kendileri ve aileleri için kullanım değeri olan mal ve hizmetler üretirler; bunları piyasada satmadıkları için, üretimleri ekonomik bir değer olarak görülmez. Ekonomistler, bir tür “armağan” olarak gördükleri bu karşılıksız çalışmanın milli gelir hesaplarına dahil edilmesi halinde, ekonomik görünümün tamamen değişeceği konusunda hemfikirdirler.

İşgücüne katılım, kadın ve erkeklerin sadece bugünlerini değil, yarınlarını da belirleyecek önemdedir.

Sosyal güvenlik kuruluşlarının istatistiksel verileri bu yarınların nasıl şekillendiğine ilişkin ipuçları veriyor:

2004 yılı Emekli Sandığı rakamları

	Kadın	Erkek	Toplam
Aktif sigortalı	776.352	.627.739	2.404.091
Pasif sigortalı	734.96	821.41	1.555.337

2003 yılı 3. dönemi SSK rakamları

	Kadın	Erkek	Toplam
Aktif sigortalı	.261.552	4.855.53	6.076.705
Pasif sigortalı	464.632	2.292.911	2.757.543

2004 yılı Bağ-Kur rakamları

	Kadın	Erkek	Toplam
Aktif sigortalı	366.714	3.082.304	3.449.018
Pasif sigortalı	121.030	481.813	602.843

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kuruluşları internet sayfaları.

Böylece, kadın nüfusunun neden olması gerekenden daha az olduğuna ilişkin bir başka nedene ulaştık: yaşlanmak, kadınlar için erkeklere göre daha güvencesiz bir konum.

Kadın ve erkeklerin istihdama katılım oranları ve buna bağlı olarak sosyal güvence durumları farklı olduğu gibi, çalışma alanlarının da cinsiyete göre ayrılmış olduğunu görüyoruz.

Yine 1999 rakamlarına göre bütün Türkiye’de kadın işsizliği %6.1, erkek işsizliği ise %6.3’ken, kentte bu oran kadınlarda %16.4, erkeklerde %8.6, kırdaki ise kadınlarda %1.6, erkeklerde %3.6’dır. Kadınların iş gücü piyasasına girişlerine ilişkin pek çok sorun vardır.

Ev ve aileye ilişkin sorumluluklar, eğitim yetersizliği gibi. Bunun dışında, görünmeyen bir çalışma türü olan ev eksenli çalışma da asıl olarak kadınlar tarafından yürütülmektedir.

Seçilmiş bazı mesleklerde cinsiyete göre meslek elemanı sayıları

	Kadın	Erkek
Fizikçi, kimyager, bunlarla ilgili meslekler	4.835	2.575
Mimar, mühendis, teknik eleman	64.89	386.379
Biyolog, fenni ziraatçı, vb.	2.547	2. 76
Mali müşavir, muhasebeci	8.926	50.03
Öğretim ile ilgili meslekler	29 1.056	39 1.454
Görsel sanatlar	3.957	27.298
Yasama organları ve kamu sektörü üst düzey yönetici	2.810	71.569
Steno, daktilo	1 9.482	44.415

Kaynak: TÜİK 2000 Nüfus Sayımı.

Kayıtlı işlerde çalışan kadınların da cinsiyetten kaynaklanan sorunları vardır. Örneğin, ücretleri erkeklerden daha düşüktür. Bu fark, öğrenim durumuna, çalışılan sektöre ve işteki duruma göre değişse bile, genel kural, kadınların daha düşük ücretle çalışmasıdır.

Eğitim Düzeyine Göre Aylık Kazanç (1994)

Eğitim Düzeyi	Aylık Kazanç (TL)					
	Kadın			Erkek		
Okuryazar değil İlkokul terk ve	5.950	5.691	5.324	7.260	7.885	7.663
ilkokul mezunu Genel ortaokul	5.881	7.396		9.215	9.691	
ve genel lise Meslek ortaokulu						
ve lisesi Üniversite ve üzeri						

Kaynak: TÜİK Toplumsal Yapı ve Cinsiyet İstatistikleri Şubesi tarafından 1994 Gelir Dağılımı Araştırması ham verisinden yapılan hesaplama.

Bu tabloyu şöyle özetleyebiliriz: Bir kadının okur yazar olmayan bir erkek kadar para kazanabilmesi için, üniversiteyi bitirmesi gerekmektedir!

Eğitim

Eğitim, cinsiyet eşitsizliğine ilişkin sorunların nihai ve kalıcı çözümü olarak her zaman ileri sürülmüştür ancak bunun nasıl bir eğitim olacağı üzerinde yeterince durulmamıştır. İstihdam rakamlarının bize açıkça gösterdiği bir gerçek, kadınların örgün eğitimden yararlanmalarının eşitsizlik sorununu halletmeye yetmediğidir.

Ancak elbette ki, eğitimin sadece istihdam değil, bebek ölüm hızından siyasal katılıma kadar her alanda önemli bir katkısı vardır. O halde, bir yandan eğitime katılma oranlarına bakmalıyız, diğer yandan da bu eğitimin cinsiyet eşitsizliğini pekiştirici bir etkisi olup olmadığına.

Yani, kadınların ve kız çocuklarının erkekler kadar eğitim almasını sağlamak işin bir parçası; diğer parçası ise, bu eğitimin varolan cinsiyet rollerini yeniden üreten, böylece kadınların eğitimli ikinci sınıf olmalarına neden olan bir içerikte olmamasını sağlamak.

Kadınların eğitim düzeyi, Birleşmiş Milletler'in İnsani Gelişme Raporları'nda kullanılan önemli göstergelerden biridir: Ne kadar çok sayıda kadın ne kadar uzun süre eğitilebiliyorsa, ulusun insani gelişmesi o kadar yüksek demektir.

		Okuma Yazma Bilen Nüfus Oranı			
		(6 yaş ve üstü)			
Sayım Yılı		Kadın		Erkek	
1935		9.8		29.3	
^ ^ ^	1945	6.8	^ ^ ^ H	43.7	^ ^ ^ H
1955		25.6		55.9	
^ H ^	1965	32.8		64.1	^ ^ ^ H
1975		50.5		76.2	
^ H	1985	68.2		86.5	^ ^ ^ 1
1999		77.4		94.2	

Kaynak: TÜİK istatistikleri

Okur yazar olmayan kadın oranının 2000 Genel Nüfus Tespiti'nde hala %18.6 çıkması, yani her beş kadından birinin okumaz yazmaz olduğu göz önüne alındığında, yıllar içindeki gelişmenin önemli ama yetersiz olduğunu söylemek mümkün. Eğitimden yararlanmada bölgesel eşitsizliklerin de muhakkak akılda tutulması, dikkate alınması gerekli:

Okula kayıtlı olmayan 7-13 yaş arası çocuk ve hiçbir eğitimi olmayan 15-49 yaş arası kadın oranları (%)

Bölge	Kadın (Eğitimsiz)	Okula kayıtsız	
		Kız Çocuk	Erkek Çocuk
İstanbul	0.2	21.6	18.6
^ ^ ^ Bursa	8.7	20.6	14.3
İzmir	8.	19.5	1.6
^ ^ ^ A d a n a	7.0	3.6	18.1
Ankara	9.2	17.6	14.9
^^M Trabzon	9.7	24.4	15.6
Diyarbakır	42.0	6.4	40.0
Erzurum	41.5	59.4	27.9
Urfa	39.0	46.3	28.6
Türkiye	16.7	31.9	21.2

Kaynak: UNICEF, Türkiye'de Bölgelerin Gelişimi 2000)

Türkiye'nin eğitim rakamlarını başka ülkelerle karşılaştırmak, bu konuda nasıl bir durumda olduğumuzu daha iyi gösterebilir:

Yetişkin okuryazarlık oranları (%)

Bölge	Kadın	Erkek
Sahra Güneyi ve Afrika	47	65
Güney Asya	47	71
Doğu Asya ve Pasifik	33	62
Latin Amerika ve Karaibler	75	90
DAÜ/BDT ve Baltık Devletleri	96	99
Türkiye	72	92
Dünya	65	81

Kaynak: UNICEF, Dünya Çocuklarının Durumu 2000

Okuryazarlık, toplumun eğitim düzeyinin önemli bir göstergesi ancak bir o kadar önemli olan, siyasette ve toplumsal kararlarda söz sahibi olması beklenerek yüksek eğitimlilerin cinsiyet haritasıdır.

Yüksek öğrenim rakamlarına baktığımızda, cinsiyet eşitsizliğini iki türlü görüyoruz: bir yandan yüksek öğretimde kadınların oranı düşükken diğer yandan da kadınların yöneldiği eğitim alanları cinsiyetçi işbölümünü yansıtıyor. Yüksek öğretim kurumlarına kadın öğrencilerin katılım oranları 1996-97 öğrenim yılında %39.4'tür. Bu oranı yorumlayabilmek için, farklı alanlardaki kadın öğrenci oranlarına da bakabiliriz: ev ekonomisinde %95, tıp fakültesinde %41, eğitim fakültesinde %44.7, güzel sanatlar fakültesinde %58.3, mühendislikte %23.

Örgün eğitimin yanı sıra, yaygın eğitim programlarının da eğitim başlığı altında ele alınması gerekir. Bunlar, asıl olarak Halk Eğitim Merkezlerinin, bunların yanı sıra Tarım Bakanlığı gibi kurumlarla çeşitli gönüllü kuruluşların yürüttüğü eğitim programlarıdır. Ağırlıklı olarak yetişkinlere yönelik beceri kazandırma amaçlı eğitimlerdir. Bunların da kadınların taleplerinden çok düzenleyen kurumun öncelikleri/politikaları doğrultusunda yapıldığı söylenebilir. Türkiye'de okur yazarlık programlarında son on yılda nicelik ve nitelik olarak önemli gelişmeler kaydedilmiştir ancak yaygın eğitimlerde cinsiyetçi iş bölümü ve rol beklentilerinin pekiştirildiği bilinmektedir. Bu programların hazırlanmasında ve yürütülmesinde cinsiyet eşitliğine yönelik herhangi bir perspektif bulunmamaktadır.

Siyaset

Türkiye, kadınlara seçme ve seçilme haklarını en erken tanıyan ülkelerden biridir. 1934 yılından bu yana kadınların seçme ve seçilme hakları olmasına karşın, Parlamentoda ve yerel yönetimlerde temsil oranları hiçbir zaman %5'e ulaşamamıştır.

Seçim yıllarına ve cinsiyete göre milletvekili sayıları ve oranları (1935-2007)

Seçim yılı	Toplam milletvekili (sayı)	Erkek		Kadın	
		Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
1935	395	381	95.5	18	4.6
1939	429	413	96.3	16	3.7
1943	455	439	96.5	16	3.5
1946	465	456	98.1	9	1.9
1950	487	484	99.4	3	0.6
1954	541	537	99.3	4	0.7

1957	610	602	98.7	8	1.3
1961	450	447	99.3	3	0.7
1965	450	442	98.2	8	1.8
1969	450	445	98.9	5	1.1
1973	450	444	98.7	6	1.3
1977	450	446	99.1	4	0.9
1983	399	397	97.0	12	3.0
1987	450	444	98.7	6	1.3
1991	450	442	98.2	8	1.8
1995	550	537	97.6	13	2.4
1999	550	527	95.8	23	4.2
2002	550	526	95.6	24	4.4
2007	550	500	90.8	50	9.2

Kaynak: TÜİK

2005 yılı Ağustos ayı itibariyle bazı ülkelerde parlamentodaki kadın temsilci oranlarına bakıldığında, Türkiye'nin ancak bazı Arap ülkelerinden daha iyi durumda olduğu görülmektedir. Kadın temsil oranının %100 arttığı 2007 Genel Seçimlerinden sonra Türkiye bu sıralamada ancak 94 - 95'inci sıralara yükselebilmiştir.

Dünya Sıralamasındaki Yeri	Ülke	Seçim yılı	Kadın Oranı
1	Ruanda	2003	48.8
2	İsviçre	2002	45.3
3	Norveç	2001	38.2
7	Küba	2003	36.0
9	Mozambik	2004	34.8
3	Güney Afrika	2004	32.8
26	İsveç	2003	25.0
33	Tunus	2004	22.8
38	Tanzanya	2000	21.4
47	İngiltere	2005	19.7

55	Tacikistan	2005	17.5
63	ABD	2004	15.2
70	Yunanistan	2004	13.0
77	Burkina Faso	2002	11.7
88	El Salvador	2003	10.7
91	Sudan	2000	9.7
95	Kamerun	2002	8.9
105	Japonya	2003	7.1
1 4	Ermenistan	2003	7.0
1 18	Türkiye	2002	4.4
128	Kuveyt	2003	1.5
130	Yemen	2003	0.3
131	S.Arabistan	2005	0.0

Kaynak: IDEA

Kadınların bu kadar eşitsiz temsiline elbette pek çok nedeni vardır. Bunlardan biri, geleneksel cinsiyet rollerinin kadınları aile içine yönlendirmesidir. Cinsiyetçi iş bölümünün bir sonucu olarak kadınlar, çocukların, erkeklerin, yaşlı ve hastaların gereksinimlerini karşılamak için çalışırlar, bu rol de onları gündelik rutine ve eve kapatır. Ücretli olarak çalışsalar bile, asıl işleri hep aile ve evle ilgili olanlardır. Bu işbölümü, kadınların toplumsal yaşam deneyimlerini aile ve yakın çevre ile sınırlar. Kendi yaşamları ile ilgili sorunların siyaset dışı olduğu iddiasına karşı onları savunmasız, deneyimsiz ve dilsiz bırakır. Bu zihniyetin toplumun her yerinde, her kurumda yaygın oluşu ise, iş bölümünün “doğal”, kadınların da siyasetin dışında olduğu düşüncesini pekiştirir.

Bu iş bölümünün bir uzantısı, kadınların toplumsal faaliyetlerde bulunduklarında da, siyaset dışı “hayır işleri”ni tercih etmeleridir. Kadın kuruluşlarının ağırlıklı olarak benimsedikleri “siyaset dışı siyaset”, hem ülkenin genel sorunlarına hem de kadınların toplumsal konumlarının düzeltilmesine benzer bir yaklaşım anlamına gelir: “çağdaş” bir toplumun kurulması için birer nefer gibi çalışmak. Bu tutumun siyaset üstü olarak algılanması bir yandan kadınların böyle bir faaliyete girmelerini kolaylaştırırken bir yandan da siyasetle uğraşan kadınların büsbütün yalnızlaşmasına neden olur.

Bir başka neden, siyasal ve sivil örgütlerin kadınların katılımını güçleştiren yapılarıdır. Asıl olarak orta yaşlı ve yaşlı erkeklerden oluşan siyasal partiler, yalnızca kadınlar için değil, yoksullar, taşralılar, azınlıklar için de katılması güç örgütlerdir.

Her düzeydeki cinsiyet ayrımcılığı, siyasal kültürün ayrılmaz bir parçasıdır: mekan düzenlemelerinden toplantı saat ve yerlerine kadar, kadınları yok sa-

yan, siyaseti bir “erkekler kulübü” olarak tasarlayan, otoriter bir zihniyeti izleyebiliriz.

Yerel siyaset, bütün dünyada kadınların daha kolay girebildikleri bir alan-ken Türkiye’de yerel yönetimlerde kadın temsili, merkezi devlet yönetiminin de altındadır. Bunun nedeni, büyük ölçüde, yerel siyasetin ciddi bir rant dağıtma mekanizması oluşu, dolayısıyla da güçsüz grupları püskürten, güçlüler arasındaki müzakere, mücadele ve uzlaşma süreçlerini öne çıkaran yapısıdır. Türkiye’de yerel yönetim organlarında kadın temsili rakamları, bize durumun ne kadar vahim olduğunu gösterebilir:

Türkiyede Yerel Yönetimlerde Kadınlar (%)

Yıl	Belediye Başkanlığı	Belediye Meclisi Üyeliği	İl Genel Meclisi Üyeliği
1984	-	0.6	0.3
1989	0.2	0.7	0.8
1994	0.4	0.9	0.9
1999	0.6	.6	.4
2004	0.6	2.5	.7

Kaynak: Yüksek Seçim Kurulu İstatistiklerine dayalı KA-DER
Ankara Şube hesaplamaları

2004 yılında yapılan yerel seçimlerde, bütün Türkiye’de yalnızca bir ilde (Tunceli) kadın belediye başkanı seçilmiş, diğer rakamlarda da herhangi bir iyileşme olmamıştır. Kadın belediye başkanı oranının Costa Rica’da %12, Honduras’ta %9, Nikaragua’da %7 olduğu, Fransa’da 2001 yerel seçimlerinde 3.500’den fazla nüfusu olan belediyelerde kadın temsil oranının %47’ye ulaştığı söylenirse, Türkiye’deki rakamlar daha iyi değerlendirilebilir.

Kadınların oy vermek dışında siyasetle ilgilenmedikleri, partiler onları çağır-dıklarında da gitmedikleri biçimindeki açıklama, 2004 yılında yayınlanan bir araştırmayla geçersiz hale gelmiştir. Binnaz Toprak ve Ersin Kalaycıoğlu’nun yaptıkları bu araştırmaya göre, Türkiye’de yalnız kadınlar değil, erkekler de siyasetle fazla ilgilenmemektedir. Ancak, siyasete katılmalarının önü açıldığı takdirde, kadınların %33.8’i bir partiye üye olup siyaset yapmayı düşünebileceklerini, erkeklerin %68.5’i ve kadınların %73.7’si ise, kızlarının siyasete girmesini kabul edeceklerini söylemişlerdir. Kadın ve erkeklerin %74’ü, mecliste kadın temsiliyi yetersiz bulmakta, %65’i ise bunun nedeninin kadınlara siyasette fırsat tanınmaması olduğunu söylemektedir. Kadın ve erkeklerin %76’sı, bugüne kadar hükümetlerin ve siyasal partilerin kadın sorununa yeterince eğilmediklerini düşünmektedir.

B İ L G İ S İ V E İ Ş B İ R L İ Ğ İ

am

V E İ Ş B İ R L İ Ğ İ

1. Şiddet ve Şiddet Türleri ^ ^ ^ ^
3. Aile içi Şiddet
- 4.** Aile içinde Kadına Yönelik Şiddet Nedir?
5. Aile içinde Kadına Yönelik Şiddetin Türleri
6. Şiddete Maruz Kalan Kadınların Yaptıkları, Yapamadıkları ve Nedenleri
- 7 . Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Etkileri
8. Aile içi Şiddet Mağduruna Yaklaşım ve Mağdurla Görüşme
9. Aile İçi Şiddetle Mücadelede Mevcut Mekanizma

3. BÖLÜM: ŞİDDET BİLGİSİ VE İŞBİRLİĞİ:

Kadına Yönelik Şiddet, Aile içi Şiddet ve Polis - Kadın Kuruluşu Arasındaki İşbirliği

SÜRE
4 Ders saati

ÖĞRETİM TEKNİKLERİ
Sunuş, buluş ve uygulama yoluyla öğretme, Anlatma, tartışma, soru-cevap ve örnek olay

ARAÇ - GEREÇLER
Projeksiyon cihazı, bilgisayar

BAŞVURU KAYNAKLARI
İlgili kaynaklar ve uluslar arası mevzuat

ETKİNLİKLER
Örnek olay üzerinde tartışmaları

Şiddet ve Şiddet Biçimleri

Şiddet, insanın maddi ve manevi varlığına zarar veren her türlü davranıştır. Kaba dayak atmadan, duygusal eziyete ve parasız bırakmaya kadar çeşitli yönleri olduğu için hukukun olduğu kadar diğer sosyal bilimlerin de ilgi alanındadır ve ceza yasaları veya özel yasalardaki yaptırımlarla yasaklanmıştır. Aile içi şiddeti tanımlamadan önce şiddet türlerini genel olarak bilmek yararlı olacaktır. Buna göre aile içi şiddet; fiziksel şiddet, cinsel şiddet, duygusal şiddet ve ekonomik şiddet olarak dört başlıkta incelenebilir.

Fiziksel Şiddet

Şiddetin en çok bilinen çeşididir. Yumruk, tokat ya da sopa ve benzeri herhangi bir araç kullanarak kaba dayak atmaktan, vücutta sigara söndürmeye ve öldürmeye dek uzanan çok geniş bir kapsama alanı vardır.

Cinsel Şiddet

En yalın biçimiyle cinsel şiddet, eylemi gerçekleştiren ister koca ister başkası olsun, kadının isteği dışında veya istemediği biçimlerde cinsel ilişkiye zorlanmasıdır. Bunun dışında yine kadına istemi dışında yöneltilen her türlü cinsel amaçlı sözlü veya fiziksel eylem de cinsel şiddettir. Evlilik içi tecavüz yanında, ensest ilişki de çok rastlanan aile içi şiddet türüdür.

Sözel / Duygusal / Psikolojik Şiddet

Hakaret ya da tehdit biçiminde kendini gösteren duygusal ya da psikolojik şiddet, bazen fiziksel şiddetle birlikte, çoklukla bağımsız olarak gerçekleşen

ve en çok rastlanan aile içi şiddet türleridir. Yaygın olarak görülen bir diğer aile içi psikolojik şiddet biçimi de özgürlükten yoksun bırakmadır, karıkoca ve çocuklar arasında işlenmesi hali cezanın artırılma nedenidir.

Ekonomik Şiddet

Çağdaş toplumlarda boşanmalarda ekonomik nedenler önemli bir yer tutarken, aile içi şiddette de ekonomik şiddet giderek artmaktadır. Artık mahkeme kararlarında da ekonomik şiddetin boşanma veya koruma kararlarına gerekçe oluşturduğu örneklerle rastlanmaktadır. Bu anlamda ekonomik şiddet “Bireylerin çalışmalarını ve gelir sağlamalarını engellemek, çalışmaya zorlamak, kişisel kazançlarına el koymak, bunları yönetmelerine engel olmak şeklinde ortaya çıkan davranışlar” olarak tanımlanmaktadır.

Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet aile içinde bir bireyin diğerine karşı şiddet uygulaması halinde söz konusu olur. Aile bireylerinin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenilmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziki veya herhangi bir şekilde hareket, davranış veya eylemler bütünüdür (Sümer, 1998, s.131) 4320 sayılı Kanun'un gerekçesinde de benzer biçimde tanımlanmıştır. Öldürmekten yaralamaya, tecavüzden enseste kadar bir çok çeşidi vardır.

Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet Nedir?

Aile içinde meydana gelen, cinsiyete dayalı, kadın üzerinde baskı ve üstünlük kurmayı amaçlayan; tehdit, dayatma, kontrol içeren; psikolojik, cinsel, ekonomik, fiziksel zararlar sonuçlanan; kadının insan haklarını ihlal eden öğrenilmiş her türlü eylemdir.

Aile içinde kadına yönelik şiddet, her yaşta, her öğrenim düzeyinden, her gelir düzeyinden, bekar boşanmış, evli, her ülkeden kadının gerçeğidir Tüm dünyada kadınlar kocaları, babaları, erkek kardeşleri ve/veya aralarında kan bağı/akrabalık ilişkisi bulunan diğer erkekler tarafından şiddete maruz kalmaktadır

Aile içinde kadına uygulanan şiddet gerek şiddet uygulayan, gerek toplum ve kimi zaman da şiddete maruz kalan kadın tarafından meşru sayılmaktadır Kadınlar yaşadıkları şiddetin sorumlusu olarak görülmekte, şiddetin hak edildiği inancı toplumda yaygın biçimde kabul edilmektedir. Aile içinde kadına yönelik şiddet en yaygın ve buna rağmen en göz ardı edilen insan hakkı ihlalidir.

Aile içinde uygulanan şiddetin sıralanabilecek pek çok nedeni vardır. Genellikle bu nedenlerin birkaçı şiddet davranışını birlikte ortaya çıkarır. Bunlardan bazıları temel, diğerleri yan etkenlerdir. Ancak tüm aile içi şiddet vakalarında ortak nedenin, aile içi şiddetin meşru görülmesi olduğu kuşku götürmez bir gerçektir.

Aile içinde kadına yönelik şiddetin, şiddet uygulayan kişinin akıl veya ruh sağlığının bozuk olması, eğitim seviyesinin düşük olması, işsizlik, ekonomik sıkıntılar, stres, gibi bireysel faktörlerden kaynaklandığı görüşü yaygındır. Kimi durumlar için geçerli olsa da, bu görüş, dünyadaki yaygınlığına bakıldığında, aile içi şiddet vakalarının tümünü açıklayamamaktadır.

Aile içinde kadına yönelik şiddet, bireysel nedenlerden öte daha genel sistemlerle açıklanabilecek bir olgudur. Aile içi şiddet cinsiyet kökenlidir; yani temellerini cinsiyetlerin toplumsal hayattaki eksik ve kusurlu yapılanıştan alır. Buna göre erkeğin uyguladığı şiddete neden olan, erkeğin kadından daha üstün ve kadın üzerinde baskı kurmasının doğal bir hak olduğuna inanmasıdır. Toplumsal cinsiyet rollerinin sürdürülmesi, homofobik tutumlar, kadının değersiz olduğu görüşü bu kültürün bir parçasıdır.

Aile içinde kadına yönelik şiddet kendini bazen sadece fiziksel şiddet olarak gösterirken; bazen fiziksel, duygusal, ekonomik ve cinsel şiddetin bu tümünden oluşur. Yapılan çalışmalar bize aile içinde kadına yönelik şiddetin sınırlı olduğundan çok daha yaygın olduğunu ve her tür sosyoekonomik ve kültürel gruptan kadının hayatlarının en az bir döneminde aile içinde şiddet yaşadıklarını göstermektedir.

Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddetin Türleri

Aile içi şiddet ve fiziksel şiddet gündelik tanımlamalarda birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Bu kadına yönelik duygusal, ekonomik ve cinsel şiddete ilişkin farkındalığın yok denecek kadar az olmasından kaynaklanan bir durumdur. Oysa ki, aile içinde kadına yönelik şiddet yalnızca fiziksel değil, farklı görünümleriyle birlikte varlığını sürdürmektedir. Şiddet türleri ve türlere göre şiddet eylemleri örnekleri şöyle sıralanabilir:

Psikolojik - Duygusal Şiddet

- ^ Kadına bağırarak,
- ^ Hakaret etmek,
- ^ Aşağılamak,
- ^ Başka kadınlarla kıyaslamak,
- ^ Korkutmak,
- ^ Kiskanmak,
- ^ Kadının nasıl giyineceğine, nereye gideceğine, kimlerle görüşeceğine karar vermek,
- ^ Kadına veya çocuklara zarar vermekle, öldürmekle tehdit etmek,
- ^ Diğer insanlarla ilişkilerini sınırlamak,
- ^ Kendini geliştirmesine engel olmak,
- ^ Yaşadığı şiddetin sorumlusu olarak görmek,
- ^ Kültürel farklılıklarını reddetmek, bastırmaya çalışmak veya bu gerekçeyle kötü muamelede bulunmak, vb.

Cinsel Şiddet

- ^ Kadını istemediği yerde, istemediği zamanda ve istemediği biçimde cinsel ilişkiye zorlamak
- ^ Çocuk doğurmaya zorlamak,
- ^ Kürtaja zorlamak ,
- ^ Fuhuşa zorlamak,
- ^ Cinsel organlarına zarar vermek,
- ^ Fiziksel özellikleri bakımından başka kadınlarla kıyaslamak, vb.

Ekonomik Şiddet

- ^ Kadının çalışmasına izin vermemek,
- ^ İstemediği işte zorla çalıştırmak,
- ^ Kadının para harcamasının kısıtlamak,
- ^ Az para vererek çok şey beklemek,
- ^ Aileyi ilgilendiren ekonomik konulardaki kararları kadının fikrini sormadan tek başına almak,
- ^ Kadının parasını, şahsi mallarını elinden almak,
- ^ Kadının terfi etmesini engelleyecek kısıtlamalar getirmek (iş gezilerine, toplantılara, kurslara katılmasına engel olmak),
- ^ Kadının iş bulmasını kolaylaştırıcı becerileri geliştirecek etkinlikleri engellemek,
- ^ İş yerinde olay yaratmak suretiyle kadının işten atılmasına neden olmak, vb.

Fiziksel Şiddet

- ^ İtip kakmak,
- ^ Tokatlamak,
- ^ Tartaklamak,
- ^ Tekmelemek,
- ^ Kesici ve vurucu aletlerle ya da yakıcı maddelerle bedene zarar vermek,
- ^ Sağlıksız koşullarda yaşamaya mecbur bırakmak,
- ^ Sağlık hizmetlerinden yararlanmasına engel olmak suretiyle bedensel zarara uğratmak, vb.

Şiddete Maruz Kalan Kadınların Yaptıkları, Yapamadıkları ve Nedenleri

- ^ Kadın neden yaşadıklarını anlatmakta güçlük çeker?
- ^ Kimsenin kendisine inanmayacağını ya da inansa bile bunu önemse-meyeceğini düşünebilir.
- ^ Yaşadığı şiddeti anlatması halinde bunun bir sonuç vermeyeceğine inanabilir.

- ^ Şiddet yaşadığını paylaşması halinde bu kişilerin kendini suçlayacağından endişe duyabilir.
- ^ Bunun kişisel bir sorun olduğunu düşünür ve bu sorunu kendi başına halletmesi gerektiğine inanabilir.
- ^ Şiddeti hak ettiğine ve kocasının istediği gibi biri olursa tekrar şiddet yaşamayacağına inanabilir.
- ^ Yaşadığı şiddetten ötürü utanabilir Pek çok kadın için geçerli olmakla birlikte, özellikle eğitilmiş ve meslek sahibi kadınlar yaşadıkları şiddeti anlatmanın saygınlıklarını azaltabileceğini düşünmektedir.
- ^ Yaşadığı şeyin şiddet olduğunu fark etmeyebilir Bu durum özellikle adı daha zor konan fiziksel şiddet dışındaki şiddet türlerinde geçerlidir.
- ^ Kocasının anlattıklarını duymasından ve şiddeti arttırmasından korkabilir .
- ^ Yaşadıklarını paylaşması durumunda destek alamayacağını; aksine bunu anlatmanın kendine zarar vereceğini düşünebilir.
- ^ Eşinin mesleği veya statüsünün yüksek oluşu nedeniyle şiddetle mücadele etmesinin yersiz olacağını, çünkü sonuç alamayacağını düşünür.

Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Şiddet ortamında büyüyen çocukların yaşadıkları problemler beş yaşından küçük ya da büyük olmalarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin;

0-5 yaş arasındaki çocukların:

- ^ Fiziksel şikayetler,
- ^ Uyku bozuklukları,
- ^ Altını ıslatma,
- ^ Aşırı bağlanma, anneden ayrılma, terk edilme anksiyetesi,
- ^ Gelişim geriliği.

6 ve daha fazla yaştaki çocukların:

- ^ Terk edilme korkusu,
- ^ Öldürüleceğini veya anne babasının birbirini öldüreceği korkusu,
- ^ Öfkelenmekten veya başkalarının öfkelenmesinden korkma,
- ^ Yüksek düzeyde anksiyete,
- ^ Yeme bozukluğu,
- ^ Uyku bozukluğu,
- ^ Çevresini emniyetsiz ve güvensiz bulma,
- ^ Yoğun çaresizlik ve şiddeti önleyemedikleri için suçluluk hissetme,
- ^ İhmale ve istismara uğramaya daha açık hale gelme,
- ^ Travmatik olaylara şahit olma ve aynı şiddeti görme tehlikesiyle karşılaşma,
- ^ Okullarında arkadaşları, öğretmenleri veya dersleri ile ilgili problemler yaşama,

^ Diğer çocuklara şiddet uygulama ya da diğer insanlardan ürkme, çekinme eğilimi, gibi problemler yaşadıkları bilinmektedir. Ayrıca çalışmalar şiddet ortamında büyüyen erkek çocukların diğer çocuklara göre daha agresif, kız çocukların ise daha çekingen ve pasif davranma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Aile içi Şiddet Mağduruna Yaklaşım ve Mağdurla Görüşme

Temel amaç, destekleyici bir yaklaşımla kadını şiddetle mücadele mekanizması ve araçları konusunda en üst düzeyde bilgilendirmek ve ilgili kuruluşlara yönlendirmektir. Bu amaca hizmet eden süreç üç bölümde değerlendirilebilir. Bunlar; Cinsiyete dayalı şiddet, aile içi şiddet ve şiddetin kadınlar üzerindeki etkilerinin farkında olmak, mağdurlarla uygun koşullarda ve uygun biçimde görüşmek ve mağdurları bilgilendirmek ve yönlendirmektir.

Cinsiyete Dayalı Şiddet, Aile içi Şiddet ve Şiddetin Kadınlar Üzerindeki Etkilerinin Farkında Olmak

Bir cinsiyetin ağırlıklı olarak hedef ve diğer cinsiyetin de uygulayıcı olduğu suçlar cinsiyetçi suçlar olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda aile içi şiddet cinsiyetçi suçlar kapsamında değerlendirilmektedir. Amerikan Psikoloji Derneği 1996 yılında kadın olmanın aile içi şiddet mağduru olmak bakımından risk faktörü olduğunu belirtmiştir. Polis merkezlerine başvuran aile içi şiddet mağdurlarının neredeyse tamamının kadın olması bu tanıımı desteklemektedir. Bu nedenle bu suçun mağdurlarına sunulacak hizmetin en iyi düzeyde sağlanabilmesi toplumsal cinsiyetin, cinsiyete dayalı şiddetin ve bunun bir parçası olarak aile içinde uygulanan şiddetin kadınları ve çocukları ne şekilde etkilediğinin farkında olmak gerekmektedir.

Mağdurlarla Uygun Koşullarda ve Uygun Biçimde Görüşmek

Şiddete maruz kalan kadınların ilk resmi başvuru adresleri polis merkezleri ve hastaneler olmaktadır. Kadınlar çoğu zaman çocuklarının ya da yakınlarının telkini ile polis merkezlerine başvurmaktadır. Kadının yaşadığı şiddetin kişisel bir sorun olmadığını kabul ettiği noktada başvurduğu polis merkezlerinde mağdura yönelik yaklaşım, kadının sonraki sürecini önemli ölçüde etkilemektedir. Mağdura yönelik yaklaşımın suçlayıcı, yargılayıcı olması yaşadığı şiddetin bir tekrarı olacağından kadının olumsuz hislerinin yoğunluğunu artıracak ve kendini daha güçsüz hissetmesine neden olacaktır. Mağduru destekleyici, anlayışlı tutumlar kadının hissettiği yalnızlık, endişe, suçluluk, güvensizlik hissini azaltmasına yardımcı olacak ve bir sonraki adımını şiddeti ortadan kaldırmak yönünde atmasına zemin hazırlayacaktır. Bu nedenle mağdura aşağıda genel hatları ile belirtilen koşullarda ve biçimde yaklaşım sergilemek son derece önemlidir.

Mağdurları Bilgilendirme ve Yönlendirme

Polise başvuran kadının yasal hakları ile destek alabileceği kurum ve kuruluşlar hakkında bilgilendirilmesi kadının çaresiz olmadığını, sorunun çözümüne ilişkin alternatiflerin mevcut olduğunu fark etmesine yardımcı olacaktır.

Mağdurlar polise kriz durumlarında başvurmaktadır. Bu nedenle mağdurların krize etkin biçimde müdahale edecek kuruluşlara (örneğin, hastane, sığınak, kadın danışma merkezi gibi yerlere) yönlendirilmesi gerekmektedir.

Aile içi Şiddet Mağduru Kadınlarla Görüşürken Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

- ^ Polis merkezine gelen mağdurla sessiz bir odada görüşmeye özen gösterilmelidir.
- ^ Mağdurla şiddet uygulayandan ayrı bir odada görüşülmelidir.
- ^ Şiddet uygulayıcının konuşmaları duymayacağından emin olunmalıdır.
- ^ Görüşme aceleye getirilmemelidir. Mağdur görevlinin gerçekten kendisini önemseydiğinden ve sorunu ile ilgilendiğinden emin olmalıdır.
- ^ Mağdurla onu yaşadığı şiddetin sorumlusu olarak görmeden iletişim kurulmalıdır. Çünkü kadınlar şiddete maruz kalırken aynı zamanda bunun sorumlusu olarak da görülürler. Hatta bir süre sonra kendileri de bunun doğru olduğunu düşünmeye başlarlar. Bu nedenle, kendisiyle görüşen görevlinin de aynı şekilde düşüneneceğinden endişe edebilirler. Mağdurla iletişim kurabilmek için bu kaygıların giderilmesi gerekir.
- ^ Mağdurla konuşurken göz kontağı kurulmalıdır. Görüşme esnasında başka şeylerle ilgilenmekten kaçınılmalıdır.
- ^ Mağdurları aktif biçimde dinlemek gerekir. Bunun için;
  - ^ Anlattıklarını dinlediğinizi mimiklerinizle ve başınızı sallayarak ya da anlattıklarını toparlayarak gösterin.
  - ^ İyi anlayamadığınız noktaları açması için soru sorun.
  - ^ Mağdur dinlerken empatik yaklaşın. Mağdurun yaşadıklarını ve öfke, üzüntü, acı, korku gibi o andaki hislerini anlamaya çalışın. Mağdurlar bazen yoğun biçimde hissettikleri öfke ve güvensizlik gibi bazı duyguları size yansıtabilir. Bu tür tepkilerin asıl hedefinin siz olmadığını bilerek davranın.
  - ^ Anlattığınız şeyin doğru anladığınızdan emin olun. Bu konuda verdiğiniz bilgilerin doğru anlaşılıp anlaşılmadığını öğrenmek için soru sorun.
  - ^ İlgisiz sorular sormaktan mutlaka kaçının. Mağdurun bunu fark etmesi halinde iletişimi keseceğini ve önemli sorulara yanıt vermekten kaçınacağını unutmayın.
- ^ Mağdurlar polis merkezlerine kriz durumunda geldikleri için genelde kafaları karışıktır. Bu nedenle durumla ilgisiz şeyler anlatabilir, gereksiz ayrıntılara girebilirler. Bu tür durumlarda sabırlı olunmalı, söyleyeceklerini tamamlaması için zaman tanınmalıdır.
- ^ Kadınların şiddet karşısındaki tepkileri doğal olarak farklılık göstermektedir. Kişilik, kültürel faktörler ve duruma özgü etkilerden dolayı bazı kadınlar sakin bir şekilde kendini ifade edebilirken, bazı kadınlar sürekli ağlayabilir, öfkeli olabilir hiç durmadan konuşabilir ya da sıklıkla fikir değiştirebilir. Bu kişisel farklılıklar kabul edilmeli ve her kadından aynı şekilde

de davranması beklenmemelidir. Örneğin öfkeli bir kadının bu hali daha sakin bir kadın örnek verilerek başka bir kadınla kıyaslanmamalıdır.

- ^ Kadının yaşadıkları, hisleri ve davranışları küçümsenmemelidir.
- ^ Mağdurlar yaşadıkları travmanın etkisiyle sorulara çelişkili, eksik yanıtlar verebilir, göz kontağı kurmayabilir, yaşadığı olayı net hatırlamayabilir. Bu tür durumlar anlayışla karşılanmalı ve kadına zaman tanınmalıdır.
- ^ Kimi zaman mağdurların anlattıkları inanılması güç ya da garip görünebilir. Ancak her durumda mağdurun beyanı esas alınmalıdır. Bu esnada mağduru yargılayıcı sözlerden kaçınılmalıdır.
- ^ Mağdurlar yaşadıkları şiddetin etkisiyle yoğun bir korku ve güvensizlik yaşar. Bu nedenle kadının kendini rahat ve güvende hissetmesi sağlanmalıdır.
- ^ Sorular sakin ve endişe giderici şekilde sorulmalıdır.
- ^ Kadınlar polise gelseler de bazen fikir değiştirip işbirliği yapmak istemeyebilirler. Çünkü çoğu durumda kadın kısa vadeli çözümleri denemeyi tercih eder. Örneğin sadece o anki şiddeti durdurmak için bir şey yapmak ister ve polise başvurur. Ancak daha ileriye gitmekten çekinebilir. Bu nedenle fikrini değiştirebilir. Kadının korku ve kaygıları anlaşılmalı ve durum anlayışla karşılanmalıdır.
- ^ Şiddet uygulayıcının da ortamda bulunduğu durumlarda bu kişinin kadına hakaret etmesi, bağırması ve kadını aşağılaması kesinlikle engellenmelidir.
- ^ Mağdurun ifadesi detaylı olarak kaydedilmelidir.
- ^ Mağdurların durumu hakkında kişisel yorum ve önerilerden kaçınmak gerekir Mağdurun en temel ihtiyacı anlattıklarının dinlenmesi ve uygun biçimde yönlendirilmesidir.
- ^ Kadının kendini suçlamasına izin verilmemelidir.
- ^ Kadının kendine zarar verecek yanlış inançları(bkz, 3. başlık altındaki yanlış inanışlar) giderilmelidir
- ^ Mağdur doğru biçimde bilgilendirilmelidir Polis merkezinde şiddet mağdurlarını bilgilendirici materyaller hazır bulundurulmalıdır. Örneğin, kadına o ildeki kadın danışma merkezleri, psikolojik destek alabileceği merkezler baro kadın hukuku uygulama merkezleri, maddi destek alabileceği kuruluşlar ile sosyal destek kuruluşlarının iletişim bilgilerinin içeren bir liste verilebilir.
- ^ Mağdurun yönlendirilebileceği kuruluşlarla iletişime geçilebilir.
- ^ Mağdurun yönlendirildiği kuruluşlar bilhassa sığınaklar hakkında başta şiddet uygulayıcı olmak üzere yakınlarına bilgi verilmemelidir.
- ^ Ne yapacağına karar verebilmesi için mağdura zaman tanınmalıdır.

Aile İçi Şiddetle Mücadelede Mevcut Mekanizma

- ^ Kadın Danışma Merkezleri ve Kadın Sığınakları

- ^ SHÇEK Müdürlükleri
- ^ Aile Danışma Merkezleri ve Toplum Merkezleri
- ^ Aile Mahkemeleri
- ^ Denetimli Serbestlik Birimleri
- ^ Baro Kadın Hakları Uygulama Merkezleri
- ^ Valilik ve Kaymakamlıklar
- ^ Belediyeler
- ^ Polis ve Jandarma
- ^ Sivil Toplum Örgütleri

KAYNAKÇA

Dünya Bankası, Dünya Bankası Gelişme Raporu: Sağlığa Yatırım Yapmak, Oxford University Press, New York, 1993.

Dünya Sağlık Örgütü, Bilgi Notu No: 239, Haziran 2001.

<http://www.amnesty.org.tr/v0503200402.si>

<http://www.amnesty.org.uk/svaw/vaw/global.html>

http://www.growing.com/nonviolent/victim/vict_res.html

<http://www.health.wa.gov.au/publications/documents/fdvtrainingparticipant-skit.doc>

<http://www1.umn.edu/humanrts/svaw/domestic/training/index.html>

<http://www.unhcrch/html/menu3/b/2l/htm>

http://www.unifem.org/gender_issues/violence_against_women/facts_figures_2.php#

http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/factsheets/en/ipvfacts.pdf

Gülçür Leyla, Ankara'da Aile içi Şiddet ve Cinsel Taciz Üzerine Bir Çalışma, Kadının İnsan Hakları Projesi, Rapor

No:4 1999. Innocenti Digest, Aile içinde Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddet, No:6, UNICEF, Haziran 2000.

Işık, Nazik, Yerel Yönetimler Kadın Hareketi ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele, YG21 I. Kadın Festivali, Kadın ve Şiddet

Paneli, İzmir 19. 10. 2002.

Johns Hopkins Üniversitesi, Kadına Yönelik Şiddeti Sonlandırmak. Nüfus Raporları, Seri: L, No: 11, Kamu Sağlığı Bölümü, Nüfus

Bilgi Programı, Aralık 1999.

TC Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Türkiye'de Kadın 2001, Ankara: 2001.

Karınca, Eray, Kadına Yönelik Aile içi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler, 2008 Ankara

Vermont-Mangold, Ruth-Gaby Violence Against Women in Europe, Report by Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 15 March 2000.

4. BÖLÜM ULUSLARARASI HUKUKTA AİLE İÇİ ŞİDDET

2. Uluslararası Hukukta Kadına Yönelik Şiddet Olgusu
  - 2.1. CEDAW Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Ek İhtiyari Protokol
  - 2.2. Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiyesine İlişkin Birleşmiş Milletler Bildirgesi
  - 2.3. Dünya Konferansları, Pekin Eylem Platformu ve Türkiye'nin 1997 Ulusal Eylem Planı
  - 2.4. Çocuk Hakları Sözleşmesi
  - 2.4. AB ve Avrupa Konseyi Kararları
3. İç Hukukta Kadına Yönelik Şiddet Olgusu
  - 3.1. Anayasa
  - 3.2. Türk Ceza Kanunu
  - 3.3. Çocuk Koruma Kanunu
  - 3.4. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun
4. Sonuç

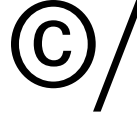
4. BÖLÜM: ULUSLARARASI HUKUKTA VE İÇ HUKUKTA KADINA YÖNELİK AİLEİÇİ ŞİDDET

SÜRE
3 Ders saati

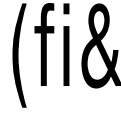
ÖĞRETİM TEKNİKLERİ
Sunuş, buluş ve uygulama
yoluyla öğretme, Anlatma,
tartışma, soru-cevap ve
örnek olay

ARAÇ - GEREÇLER
Projeksiyon cihazı,
bilgisayar

BAŞVURU KAYNAKLARI
İlgili kaynaklar ve uluslar arası
mevzuat

ETKİNLİKLER
Örnek olay üzerinde tartışmaları

Kadına yönelik aileiçi şiddet insan onuruna yapılan ciddi bir saldırdır ve kadınların erkeklerle eşit olarak var olan ve uluslararası belgelerde de yer alan temel haklarını kullanmalarını engellemektedir. Dünyanın her yerinde var olan bu saldırılar, ev içi alanlarda sessizce ve genel bir kayıtsızlık içinde yaşanmaktadır. Kadına yönelik aileiçi şiddet kadının erkeğe göre daha zayıf olduğu durumlarda doğar. Kadının erkek karşısındaki bu konumu toplum ve ailelerde kadın ve kızlara karşı ciddi bir ayrımcılık yapılmasına yol açmaktadır.

Kadına yönelik aileiçi şiddeti gösteren istatistikler endişe verici boyuttadır. Bu istatistikler ister fiziksel, cinsel, psikolojik, ister ekonomik bağımlılık nedeniyle olsun, kadına yönelik aileiçi şiddetin, belirli bir coğrafya, yaş ya da etnik kökenle sınırlandırılmayan, her aile ve sosyal ortamda kendini gösteren bir olgu olduğunu doğrulamaktadır.

Uluslararası ve ulusal alanda aileiçi şiddeti, insan onuruna yapılan ciddi ve kabul edilemez bir saldırı olarak görmek, bu suçu cezalandırmak, en savunmasız olanlara özel alanlarında dahi koruma sağlamak, mağdurların haklarını güçlendirmek, önleme ve bilinçlendirme politikalarını teşvik etmek ve nihayet insanların bu soruna yönelik tutumlarını değiştirecek yasal düzenlemeleri yapmak ve uygulamak suretiyle kararlı bir mücadele verilebilir.

Kadının hak arayışında ilk karşılaştığı resmi makam olan kolluk kuvvetlerinde, yasaların uygulanmasına güç kazandırmak ve duyarlılık artırmak amacıyla, kadına yönelik aileiçi şiddeti doğrudan ve dolaylı olarak ilgilendiren uluslararası ve ulusal düzenlemeler bir araya getirilmiştir. Hem eğitimler sırasında

hem uygulamada, kadına yönelik aileiçi şiddeti önlemede bu yasaların hayata geçirilmesi kolluğun en önemli mücadele aracı olacaktır.

2. Uluslararası Hukukta Kadına Yönelik Şiddet Olgusu

İki ya da daha fazla ülkenin ortak olan konulardaki uluslararası standart oluşturma çabasının ürünü olan antlaşmaların, iç hukukta uygulanabilmesi için ülkelerce kabul edilmesi yetmez, ayrıca o ülke yasama organınca da kabul edilip yürürlüğe konulması gerekir.

Bugüne kadar insan hakları alanında dünya ve Avrupa ülkelerince hazırlanan antlaşmalar içerisinde kadın ve erkeğin eşitliği vurgulansa bile bu normlar fiili eşitliği sağlayamamıştır.

Ülkemizde uluslararası antlaşmaların iç hukuk normu haline gelebilmesi için Anayasa'nın 90'ıncı maddesi hükmüne göre Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce bir kanunla onaylamanın uygun bulunması ve bu Kanun'un Resmi Gazete'de yayınlanması gerekir. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz.

Anayasa'nın ve usulüne uygun olarak onaylanarak yürürlüğe girmiş uluslararası antlaşmaların altında yer alan; kanunlar, kanun hükmünde kararname, tüzükler, yönetmelikler ve genelgeler normlar hiyerarşisinin tepesinde bulunan bu metinlere aykırı olamaz.

Uluslararası anlaşmalar gerek çok uluslu, bölgesel gerekse iki taraflı anlaşmalar olsun kadına uygulanan şiddetin dünyanın her yerinde ciddi bir sorun olmaya devam ettiğinin başka bir göstergesi olarak bu konuyu ele alır. Hatta öyle ki, tek başına kadına yönelik şiddeti konu alan uluslararası anlaşmalar mevcuttur.

2.1. CEDAW Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Ek İhtiyari Protokol

2.1.1. CEDAW Sözleşmesi

Kadınların İnsan Hakları Bildirisi olarak da tanımlanan BM Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesi Sözleşmesi (Convention on Elimination of all Forms of Discrimination Against Women) 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe girmiş, 2006 yılı itibarıyla 185 ülke tarafından onaylanmıştır. Türkiye CEDAW'ı usulüne uygun şekilde onaylamış ve 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe koymuştur.

Sözleşme'nin başlangıcında, BM Antlaşması, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, İnsan Hakları Uluslar arası sözleşmelerinin erkeklerle kadınlar arasındaki hak eşitliği, ayrımcılık yasağı ve taraf devletlerin erkeklerle kadınların tüm haklardan eşit yararlanmalarını sağlama yükümlülüğünün bulunduğu vurgu yapıldıktan sonra, kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın kaldırılmasına ilişkin hükümlere geçilmiştir.

Sözleşme’de “kadınlara karşı ayırım” kavramı tanımlanmış; her türlü ayırmacılığın değiştirilmesi amacıyla, kadın erkek eşitliğinin ağırlanması hedefine ulaşıncaya kadar taraf devletlere bu yolda kararlı eşitlik politikaları izlemeleri önerilmiştir. Sözleşme, “kadınlara yönelik ayırmacılık terimi”ni “*siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama anlamına gelir.*” şeklinde tanımlamıştır. (m.1).

Sözleşme ile eşitliğe aykırı başta anayasa olmak üzere tüm yasaların değiştirilmesi, eşitliğin yaptırımcı

uygulamalarla sağlanması ve cinslerin birbirine üstünlüğü üzerine kurulmuş, tüm gelenek, görenek, örf ve adetin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç için sadece yasal eşitlik değil, bu eşit yasal hakların kullanılabilmesine olanak verecek olan fırsat eşitliği ve özel önlemlerin (olumlu ayırmacılık) alınmasını gerektiren fırsat önceliği politikalarının da uygulanması gerektiği belirtilmiştir.(m.2) Bu madde hükmüne göre, devletler, öncelikle başta anayasalarında olmak üzere ulusal mevzuatlarında kadınlarla erkeklerin eşitliği ilkesine yer vermeli ve uygulamada bu eşitliği gerçekleştirmeyi; ayırmacılığı yasaklayan yaptırım dahil her türlü önlemleri almayı; yetkili ulusal mahkemeler ve öteki kamu kuruluşları eliyle ayırmacılığa karşı kadınların etkin korunmasını sağlamayı; ayırmacılık uygulamalarından kaçınmayı ve resmi makam ve kuruluşların bu yükümlülüğe uygun davranmasını sağlamayı; ayırmacılık gözeten yürürlükteki yasa, töre, düzenleme ya da uygulamaları değiştirmeyi ve tüm uygun önlemleri almayı; ayırmacılık yapan tüm ulusal ceza hükümlerini kaldırmayı üstlenirler.

Hem “yasalar önünde eşitliği” hem de “fiili eşitliği” sağlamaya yönelik olarak taraf devletleri yükümlülük altına sokan sözleşme, aynı zamanda devletler için bir “yükümlülük manzumesi” olarak dikkat çekmektedir. Bu noktada çarpıcı hükümlerden birine Sözleşme’nin 4’üncü maddesinde rastlanmaktadır. Madde, fiili eşitliğin sağlanması ve eşit toplumsal sonuçların elde edilmesi bakımından büyük bir öneme sahiptir. Geçici özel önlemlerle eşitliğe erişimi ve ayırmacılığı sona erdirmeyi hızlandırma politikalarının, örneğin “cinsiyet kotası”nın ve “Eşitlik Çerçeve Yasası”nın temel dayanağını Sözleşme’nin 4’üncü maddesi oluşturmaktadır. Madde, erkeklerle kadınlar arasındaki eşitliği gerçekten sağlamak amacıyla taraf devletlerin geçici ve özel önlemlerin benimsenmesini ayırmacılık saymamaktadır. Fırsat ve davranış eşitliği amaçlarına ulaşıldıktan sonra bu önlemlere son verilecektir. Analığı korumak amacıyla alınan özel önlemlerin de ayırmacılık sayılamayacağı kuralı da maddede yer almıştır.

Sözleşme ayrıca taraf devletleri, 5’inci maddeye göre, “Her iki cinsten birinin aşağılığı ya da üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rol-

lerine dayalı önyargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranışlarını değiştirmek” için her türlü sosyal, kültürel ve yasal önlemleri alma yükümlülüğü altına sokmuştur.

Sözleşme’de ayrıca,

- ^ Kadın ticaretinin ve fahişeliğinin önlenmesi (m.6);
- ^ Siyasal ve kamusal alanda kadınlara karşı ayrımcılığın kaldırılması (m.7);
- ^ Kadınlara, hiçbir ayırım gözetmeksizin, devletlerini uluslararası düzeyde temsil etme ve uluslararası örgütlerin etkinliklerine katılma fırsatı sağlanması (m.8);
- ^ Kadınlara uyrukluk edinme, değiştirme ve koruma bakımından erkeklerle eşit haklar tanınması (m.9);
- ^ Eğitimde kadınların erkeklerle eşitliğini sağlamak için kadınlara karşı ayırımın önlenmesi (m.10);
- ^ İstihdam alanında kadınlara karşı ayırımın önlenmesi ve kadın-erkek eşitliği esasına dayanan eşit hakların sağlanması (m.11);
- ^ Aile planlaması dahil sağlık bakım hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanmalarını sağlamak için, sağlık bakımından kadınlara ayırımın ortadan kaldırılması(m.12);
- ^ Ekonomik ve sosyal yaşamın diğer dallarında erkeklerle kadınların eşit olarak haklardan yararlanabilmelerini sağlayarak kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi (m.13);
- ^ Kırsal kesim kadınlarının karşılaştıkları özel sorunları ve ekonominin parasal olmayan sektöründeki çalışmaları dahil ailelerinin ekonomik bakımdan ayakta kalması için oynadıkları belirgin rolü göz önünde tutarak ve Sözleşme hükümlerinin kırsal kesimdeki kadınlara uygulanmasının sağlanması (m.14);

için devletlerin gerekli önlemleri alacakları belirtilmiştir.

“Kanun önünde eşitlik” ilkesi Sözleşme’nin 15’inci maddesinde düzenlenmiştir. Kadınlara erkeklerle kanun önünde eşit haklar tanınmasını öngören madde, medeni haklar bakımından kadınlara, erkeklerinkine benzer hukuki ehliyet ve bu ehliyeti kullanmak için eşit fırsatlar tanınmasını özel olarak hüküm altına almış ve devletlere bu konuda yükümlülük getirmiştir. Kanun önündeki eşitlik ilkesi, kadınların sözleşme özgürlüğü, mülk yönetimi ve mahkemelerde davaların her aşaması için de tanınmıştır. Kadınların hukuki ehliyetlerini kısıtlayan sözleşmeler ise aynı hükümde yasaklanmıştır. Madde son olarak ikametgah seçme ve nakletme konularında da kadın ve erkeklere eşit haklar tanınması yükümlülüğüne yer vermiştir.

Eşitlik ilkesinin evlilik ve aile ilişkileri konusunda uygulanmasını sağlamak amacıyla taraf devletleri yükümlü kılan bir başka düzenleme, evlilik hukuku

açısından eşitliğin sağlanmasını esas alan Sözleşme'nin 16'ncı maddesidir. Evlenmede erkeklerle eşit hak; evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklar; çocukların çıkarı üstün tutularak veli, vasi, kayyum olma ve evlat edinme veya benzeri kurumlarda eşit hak ve sorumluluklar; aile adı, meslek ve iş seçimi dahil karı ve koca için eşit kişisel haklar; ücret karşılığı olmaksızın veya bir bedel karşılığında malın mülkiyeti, kazanılması, işletmesi, idaresi, yararlanılması ve elden çıkarılmasında eşlere eşit haklar gibi konularda eşitliği sağlamakla devlet yükümlü kılınmıştır.

Bu Sözleşme hükümleri açısından "kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ya da öteki alanlardaki insan haklarının ve temel özgürlüklerin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran ya da bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, dışlama ve sınırlama" kadınlara karşı ayırım sayılmaktadır.

Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Tasfiyesi Komitesi'nin kurulması, görevleri ve çalışma yöntemleri Sözleşme'nin 17'nci maddesinden itibaren düzenlenmiştir. Taraf devletler Sözleşme'nin uygulanmasını izlemekle görevli Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Tasfiyesi Komitesi'ne Sözleşme hükümlerine etkinlik kazandırmak ve kaydedilen ilerlemeleri açıklamak amacıyla, aldıkları yasal, idari, adli, ve diğer önlemlere ilişkin dört yılda bir rapor sunarlar. Komite'nin görevi periyodik raporları izleyip Sözleşme'nin etkinliği ve çekincesiz kabulü doğrultusunda tavsiye kararları vermektir. Ancak bu tavsiye kararları Sözleşme'nin etkin denetimi için yeterli olmamaktadır.

CEDAW metninde her ne kadar kadına uygulanan aile içi şiddet kavramından doğrudan söz etmese bile, kadının insan olarak gelişiminin ve varoluşunun önündeki tüm engelleri kaldırıcı ve zihniyet değişikliğini de içine alan geniş düzenleme alanı ile kadına uygulanan şiddetin temelleri olan güç ilişkisini ve ataerkil yapıyı ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Bu durum 1980'lerin öncelik sıralamasının bir yansıması olabilir. Dolayısıyla kadının konumu toplum içerisinde güçlendiği ve ayrımcılık içeren tüm yapılar tasfiye edildiği zaman, kadına uygulanan tüm şiddet türleri de tasfiye edilmiş olacaktır.

Daha sonra CEDAW Komitesi 19 sayılı Genel Tavsiye Kararı'nı sadece kadına yönelik şiddet konusuna ayırmıştır. Bu Tavsiye Kararı'nda;

- ^ Sözleşme'nin tam olarak uygulanabilmesini, taraf devletlerin kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik gerekli tüm önlemlerin alınması ile bağlantılandırmış,
- ^ Sözleşme'nin 1'inci maddesinde yer alan ayrımcılık tanımının cinsiyet temelli şiddeti kapsadığı,
- ^ Cinsiyet temelli şiddetinin kadının insan hakları ve temel özgürlüklerini yok ettiği,
- ^ Kadının insan hakları ve temel özgürlükleri içinde;

- ^ Yaşama hakkı,
- ^ Kötü muamele, işkence vs. görmeme hakkı,
- ^ Özgürce ve güven içinde yaşama hakkı,
- ^ Savaş ve çatışmalarda uluslararası hukuk normlarına uygun eşit korunma hakkı,
- ^ Yasalar önünde eşit korunma hakkı,
- ^ Ailede eşitlik hakkı,
- ^ En yüksek standartta fiziksel ve zihinsel sağlığa sahip olma hakkı,
- ^ Uygun şartlarda çalışma hakkı, yer almaktadır.
- ^ Ayrımcılığın (ve kadına yönelik şiddetin) devlet tarafından uygulanması durumunda Sözleşme hükümleri geçerli olduğu gibi, özel kişi ve kurumlar tarafından yapılan ayrımcılığı önlemek de devletin görevi olarak tanımlanmaktadır.

2.1.2. CEDAW Ek İhtiyari Protokolü

CEDAW Sözleşmesi'ne imza koyan ülkelerin katılım ve onayına sunulan ve Sözleşme'nin uygulanmasını yaygınlaştırmak ve Sözleşme'nin etkin denetimini sağlamak üzere, Kadının Statüsü Komisyonu'nca oluşturulan bir çalışma grubu tarafından dört yıllık müzakereler sonucu Ek İhtiyari Protokol (Optional Protocol) hazırlanmıştır. Protokol, 2000 yılında imza, kabul ve katılıma açılmıştır. CEDAW İhtiyari Protokol'e 20 Mart 2007 tarihi itibarıyla 86 ülke taraf olmuştur. Ek İhtiyari Protokol Türkiye tarafından usulüne uygun olarak onaylanarak 29 Ocak.2003 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

Ek İhtiyari Protokol'ün kabulü devletlerin kadınların insan haklarını tanımları ve taahhütlerinin yerine getirilmesini sağlamaya yönelik büyük bir adımdır.

Söz konusu Protokol'ü onaylayan ülkeler, Sözleşme'nin uygulamasını denetlemekle yükümlü CEDAW Komitesi'nin Sözleşme'nin tanıdığı hakların ihlali konusunda bireylerce veya gruplarca veya onların rızası ile onlar adına yapılan şikayetleri kabul etme ve inceleme yetkisi tanıyacaklardır CEDAW Komitesi inceleme sonucunda ihlal ile suçlanan ülkeyi gerekli önlemleri almaya ve şikayette bulunan birey veya grupların haklarına zarar vermekten imtina etmeye çağırabilmektedir.

Türkiye'nin onaylamış olduğu İhtiyari Protokol bir iç hukuk normu haline gelmiştir. Ülkemizde kadınlar açısından toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki hedeflere yeni boyutlar getirdiğine inandığımız bu Protokol ile, Sözleşme'ye etkinlik sağlayacak yeni bir yol açılmıştır. Bireysel başvurunun her ne kadar hukuksal bir yaptırımı olmasa da ülkelerin uluslar arası prestijinin sarsılması açısından caydırıcı bir unsur oluşturacağı düşünülmektedir.

Protokol Mart 2007 itibarıyla altı başvuruyu karara bağlamıştır. Başvurulardan üçü aileiçi şiddet ve evlilikle ilgili, biri çalışma yaşamına ilişkindir.

Türban konusunda Türkiye’den Rahime Kaya’nın başvurusu, iç hukuk yolları tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilmemiştir. (Kaya’nın iç hukuk sürecindeki itiraz dayanağı cinsiyete dayalı ayrımcılık değil, inanç özgürlüğüne aykırılıktır.) Altıncı karar İngiliz bir kadının çocuğunun vatandaşlığına ilişkindir, ancak olay Protokol yürürlüğe girmeden önce meydana geldiği için başvuru kabul edilmemiştir. Aileiçi şiddet ve evlilikle ilgili başvurulardan biri Macar bir kadınıdır ve Komite, kadını haklı bularak Macar Hükümeti’ni gerekli önlemleri almaya davet etmiştir.

2.2. Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiyesine İlişkin Birleşmiş

Milletler Bildirgesi

1993 tarihli Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi, “Başlangıç” kısmında yer alan, *Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin etkili bir biçimde uygulanmasının kadınlara yönelik şiddetin önlenmesine katkıda bulunacağını ve bu süreci güçlendireceğini ve tamamlayacağını; kadınlara karşı şiddetin, erkekler ve kadınlar arasındaki eşitlikçi olmayan güç ilişkilerinin tarihsel bir göstergesi olduğunu ve bu güç ilişkisinin erkekler tarafından kadınlar üzerinde egemenlik kurulmasına ve kadınlara ayrımcılık yapılmasına yol açtığını ve kadınlara yönelik olarak uygulanan bu şiddetin erkeklerle karşılaştırıldığında kadınları zorla bağımlı bir konuma sokmanın önemli toplumsal mekanizmalardan biri olduğunu*” kabulü üzerine ilan edilmiştir.

Bildirgede “*kadınlara yönelik şiddet; ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma*” olarak tanımlanmıştır.(m.1)

Bu tanım çerçevesinde kadınların ve kız çocuklarının yaşadığı şiddeti yansıdığı alanlara göre: aile içinde, toplumsal alanda ve uluslararası planda olmak üzere üç başlık altında irdeleyebiliriz. Kadınlara yönelik şiddet biçimleri, 2’nci maddesinde örneklerle sayılmıştır, ancak, şiddetin bunlarla sınırlı olmadığı da belirtilmiştir:

- ^ Kadının aile içinde maruz kaldığı şiddet, hakaret, aşağılama ve kötü muamele, dayak, cinsel istismar, cinsel taciz, evlilik içi tecavüz, kız çocukların istismarı, evlenirken verilen başlık, cinsel organları dağlama ve kadınlara zarar veren geleneksel uygulamalar (bekaret kemeri, kadın sünneti gibi), eş olmayanlar arasındaki şiddet ve sömürmek için uygulanan şiddet de dahil fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet uygulamaları;
- ^ Kamusal alanda şiddet, kadının aile ortamı dışında yani toplumsal alanda ve aile üyesi olmayan kişi ya da topluluk ve kurumlar kanalıyla karşılaştığı şiddettir. Kamusal alandaki şiddet, işyerinde eğitim kurumlarında, sokakta ya da başka yerlerde laf atma sarkıntılık, cinsel

istismar, cinsel taciz, tecavüz ve saldırıdan başlayarak kadının cinsiyeti nedeniyle uğradığı her türlü fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar olarak karşımıza çıkıyor. Kamusal alandaki şiddet türleri, genel olarak aile içinde karşılaştığımız şiddet türleri ile benzeşmektedir. Toplumsal şiddet içinde, cinsiyet ayrımına dayalı psikolojik şiddetin tanımlanması ve kanıtlanması daha kolay olduğu halde, özellikle okul ve işyerinde karşımıza çıkan, ilerleme yükselme, karar mekanizmalarında yer alabilme olanaklarından yararlanırlımlama yolu ile ortaya çıkan psikolojik şiddetin dillendirilmesi oldukça güçtür.

^ Uluslararası arenada uygulanan devlet şiddeti:

Özünde kamusal şiddetin bir türüdür. Savaşlarda kadınların cinsel istekler, aşışılama ya da öç alma amacı ile öldürölmesi sistematik tecavüze uğraması, cinsel köleliğe ve gebeliğe zorlanması anlamına gelen bu şiddet türü yayılmacı siyasetlerin ambargolarıyla kadınların ve çocukların açlığa ve kötü sağlık koşullarına mahkum edilmesi biçimleriyle de karşımıza çıkmaktadır. Kadına yönelik şiddet böylesi durumlarda savaş suçu olarak da ele alınmaktadır.

Bildirge, kadınların her alandaki insan haklarından ve temel özgürlüklerden eşit bir biçimde yararlanma ve korunmasını isteme hakkına sahip olduğunu ve bu hakların yanında sahip olduğu hakların neler olduğuna sayarak yer vermiştir. (m.3). Kadınların sahip olduğu diğer haklar, yaşam hakkı, eşitlik hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, her türlü ayrımcılığa karşı korunma hakkı, adil ve elverişli koşullarda çalışma hakkı, işkenceye ve diğer zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muameleye veya cezaya maruz kalmama hakkı, en yüksek standartta fiziksel ve ruhsal sağlık hakkı, hukukun korunmasından eşit biçimde yararlanma hakkı şeklinde sıralanmıştır.

Bildirge'nin 4'üncü maddesinde, kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi konusunda devletlerin yükümlölükleri düzenlenmiştir. Bu yükümlölüklerin başında, kadınlara yönelik şiddetin yasaklanması gelmektedir. Devletler bu yükümlölüklerinden kaçmak için, örf, adet, gelenek veya dinsel düşüncüyü mazet olarak ileri süremez. Kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi konusunda devletlerin hiç gecikmeksizin alabileceğı önlemler arasında;

- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni henüz onaylamamış veya buna katılmamış devletlerin bu Sözleşmeyi onaylamak ve katılmak veya koyduğu çekinceyi kaldırmak,
- Kadınlara yönelik şiddetten kaçınmak,
- İster devlet isterse özel şahıslar tarafından işlensin, bu fiilleri önlemek, soruşturmak ve cezalandırmak için ulusal hukukunda gerekli özeni göstermek,
- Kadınlara yönelik yapılan şiddeti cezalandırmak için ulusal mevzuatta ceza, medeni, idare ve iş hukuku ile ilgili yaptırımlar koymak, uğradıkları zararların adil ve etkili bir biçimde giderilmesini sağlamak,

- e) Kadınlara yönelik şiddetin tasfiyesi için devlet bütçesine yeterli ödenek koymak,
- f) Özellikle şiddete karşı aciz durumda olan kadınlara yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin tedbirler almak,
- g) Cinslerden birinin üstün veya aşağı olduğu, erkeklerle kadınlar için alışlagelmiş rollerin bulunduğu düşüncesine dayanan kadınların ve erkeklerin davranış tarzlarını değiştirmek ve sosyal, kültürel ön yargıları, geleneksel uygulamaları ve her türlü uygulamaları önlemek üzere özellikle eğitim alanında gerekli her türlü tedbirleri almak,
- ğ) Kadın hareketinin ve hükümet dışı örgütlerin çalışmalarını kolaylaştırıp daha iyi duruma getirmek ve kendileriyle yerel, ulusal ve bölgesel düzeyde işbirliği yapmak, olarak belirtilmiştir.

2.3. Dünya Konferansları, Pekin Eylem Platformu ve Türkiye'nin 1997 Ulusal Eylem Planı

2.3.1. Dünya Konferansları

Kadına yönelik şiddet 1980 yılına kadar herhangi bir uluslararası belgede açıkça yer almamıştır. Bütün dünyada gelişen kadın hareketleri sorunun gündeme gelmesini sağlamıştır.

1975 yılında Meksika'da toplanan Uluslararası Kadın Yılı Dünya Konferansı'nda sorun ilk kez tartışılmıştır. Aynı yıl Suçun Önlenmesi ve Suçlulara Karşı V. Birleşmiş Milletler Kongresi'nde ilk kez kadınlara yönelik cinsel şiddet türü olan tecavüzün arttığı ifade edilmiştir.

1979 yılında BM Genel Kurulu'nda kabul edilen ve 1981'de imzaya açılan CEDAW'da şiddet zımnen yer almıştır. 1980'de Kopenhag'ta toplanan II. Dünya Kadın Konferansında "Dayak ve Aile içi şiddet" başlıklı karar kabul edilmiştir.

1985'de Nairobi 'de yapılan III. Dünya Kadınlar Konferansı'nda kadına yönelik şiddet "İleriye Yönelik Stratejiler" başlığı altında ele alınmış, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve silahlı çatışmalarda kadınların korunmaları ilke olarak kabul edilmiştir.

1995 Pekin Konferansı'nın sonunda kabul edilen iki belge Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı'dır. Pekin Deklarasyonu 38 maddeden oluşmakta, ilk bölümünde dünyada olan değişimlerin kadın erkek eşitliği açısından değerlendirilmesi yapılarak kadının ilerlemesi ve güçlendirilmesi ve bu hedeflerin önündeki engellerin kaldırılması için tüm düzeylerde acil eylem gerektiği belirtilerek ülkelerin taahhütleri bölümüne geçilmektedir. Deklarasyon'un 29'uncu maddesiyle "*Kadına ve kız çocuklarına yönelik her türden şiddetin önlenmesi ve kaldırılması*" taahhüt edilmiştir. Bu taahhüt kadına yönelik şiddet başlığı altında üç ana noktada yapılmıştır:

- ^ Aileiçi şiddeti ve genel olarak kadına ve çocuklara yönelik şiddeti önlemek için kampanyalar, ana-baba eğitimi programları düzenlenmesi,
- ^ Sağlık görevlileri öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, çocuk gelişim uzmanları, polisler gibi meslek elemanlarının eğitim programlarında, kadın ve çocuklara karşı şiddet konusunun yer almasının sağlanması,
- ^ Şiddete uğrayan kadınlar için başvurabilecekleri merkezlerin ve sığınma evlerinin sayısının artırılması, ücretsiz danışma, psikolojik ve yasal yardımın sağlanması. Pekin’de yapılan IV. Dünya Kadın Konferansı’nda kabul edilen ikinci belge olan Eylem Platformu 1995-2000 yılları arasında kadın politikalarına yön verecek temel uluslararası belge hedefine yönelik olarak hazırlanmıştır.

2.3.2. Pekin Eylem Platformu

Pekin Eylem Platformu, kadının özel ve kamusal alana tam ve eşit katılımı önündeki engellerin kaldırılabilceğini ve kadınların ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi karar alma konumunda ve mekanizmalarında yer almaları yoluyla ortadan kaldırılabilceğini ifade etmektedir.

Hükümetler, Pekin Eylem Platformu’nun uygulanması ve izlenmesi süreciyle de görevlendirilmiştir. Hükümetler, bu görevini yerine getirirken, BM kuruluşları, bölgesel ve uluslararası kuruluşlar, hükümet dışı örgütler ve sivil toplumun tüm katılımcıları ile işbirliği yapmak zorundadırlar.

Eylem Platformu’nun, “eylem”e ağırlık verdiğini 12 kritik alanın düzenleniş biçiminden de izlemek mümkündür. Her kritik alana ilişkin sorunlar; stratejik hedefler ve eylemler bölümleri şeklinde ayrılmıştır. Eylemler, hükümetler ve uluslararası kuruluşlar tarafından alınması gerekli önlemler (eylemler) şeklinde ikiye bölünmüştür. Eylem Platformu, altı bölümden oluşmaktadır:

- ^ Görev tanımlaması,
- ^ Küresel çerçeve,
- ^ 12 kritik alan,
- ^ Stratejik hedefler ve eylemler,
- ^ Kurumsal düzenlemeler,
- ^ Finansal düzenlemeler.

12 kritik sorun alanı şu şekilde sıralanmıştır:

- ^ Kadınların gittikçe daha çok artan yoksulluğu,
- ^ Kadınların nitelikli eğitim öğretim görmelerini engelleyen eşitsiz ve yetersiz koşullar,
- ^ Kadınların sağlık ve benzeri hizmetlerde yaşadıkları eşitsizlikler,
- ^ Kadınlara yönelik her türlü şiddet,

- ^ Yabancı işgali altında yaşayan kadınlar da dahil olmak üzere, savaşların ve silahlı çatışmaların etki ve sonuçlarını öncelikle kadınların yaşaması,
- ^ Ekonomik yapıların ve politikaların tanıtımına ve üretim sürecine kadın katılımındaki eşitsizlik,
- ^ İktidar paylaşımında ve her düzeydeki karar konumunda erkeklerin ayrıcalıklı yeri,
- ^ Kadınların gelişmeleri için gerekli destek mekanizmalarının yetersizliği,
- ^ Kadınların evrensel insan haklarının desteklenmesi,
- ^ Kadın ve medya,
- ^ Kadın ve çevre,
- ^ Dünya kız çocuklarının durumu,

Pekin Eylem Platformu'nun kadının insan haklarına ilişkin 23 maddeden oluşan bölümünde, kadın ve kız çocuğunun insan haklarının (sivil, kültürel, ekonomik, politik, sosyal, kalkınma hakkı da dahil) evrensel insan haklarının değişmez, vazgeçilmez ve bölünmez bir parçası olduğu vurgulanmaktadır. Hükümetler yalnızca kadının insan haklarının ihlalinden kaçınmakla kalmakta, bu hakların gelişmesi ve ilerlemesi için de gerekli çabayı sarf etmekle görevlendirilmektedir. Kadının insan haklarının ulusal yasalara geçirilmesi gerekliliği güçlü bir biçimde ifade edilmiştir.

Bu kapsamda, tüm ülkeler, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni imzalamaya, çekince koyan ülkelerin ise bu çekincelerini kaldırmaya çağrılmaktadır. Bu bölümde, toplumsal cinsiyete duyarlı insan hakları eğitiminin verilmesine ilişkin maddelerle, kadın ve kız çocuğunun miras hakkı da yer almıştır. Sağlıkla ilgili temel anlaşmazlık konuları, kadın sağlığının tanımlanması, kız çocukların sağlığının cinsel sağlıklarını da kapsamı ve kürtaj olarak ortaya çıkmıştır. Tartışmalara rağmen, cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve hakkı, kadının bu konularda özgür iradesini kullanabilmesini sağlamak üzere insan haklarının bir parçası olarak metinde yer almıştır.

Pekin Eylem Platformu belgesinin, kadına yönelik şiddet ile ilgili bölümde ise, kadına karşı şiddetin, eşitlik, kalkınma ve barış hedefleri önündeki en önemli engellerden biri olduğu belirtilmiş, kadına karşı şiddet yani toplumsal cinsiyet temelli şiddet, fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar ve sıkıntı çekme ile sonuçlanacak herhangi bir eylem olarak tanımlanmıştır. Şiddetin neleri kapsadığına ayrıntılı olarak yer veren bölümde, devlet tarafından yöneltilen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet de şiddetin türleri arasında sayılmıştır. Savaş ve silahlı çatışmalarda, kadının insan haklarının ihlalinden kaçınılması gerekliliği ve hükümetlerin gelenek, görenek veya dinden kaynaklanan nedenlerle uygulanan şiddeti reddetmesi ve Sözleşme'nin uygulanması için gerekli önlemleri alması gerektiği vurgulanmıştır.

Kadın ve silahlı çatışmalar bölümünde, etnik temizleme ve benzeri birçok ihlale ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Çatışmaların çözümünde karar

alma mekanizmalarında kadın sayısının arttırılmasına ilişkin yeni önlemlerle yeni bir açılım sağlanmıştır. Ayrıca silahlanma harcamalarının azaltılmasına ilişkin önlemlere de bu bölümde yer verilmiştir. Önemli bir nokta da, kadınların barış kültürünün yerleştirilmesi veya geliştirilmesinde katkısının artırılmasına özel bir vurgu yapılmış olmasıdır. Göçmen işçiler ve yerinden edilmiş kadınların korunması, bunlara yardım ve eğitim hizmetlerinin sağlanması, ailelerinin birleştirilmesi, rehabilitasyon programlarının uygulanması belgede sayılan önlemler arasında yer almaktadır.

2.3.3. Türkiye'nin 1997 Ulusal Eylem Planı

1997 yılında Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün çağrısı ile bir araya gelen kadınla ilgili kamu kuruluşları, sivil toplum ve akademisyenler Türkiye için bir Ulusal Eylem Planı hazırlamışlardır. Ulusal Eylem Planı'nda kadına yönelik şiddetin tasfiyesi için kurumların yapması gerekenler ve hedefler şöyle belirlenmiştir:

(i) Hükümet ve yerel yönetimlerin yapması gerekenler:

- ^ Merkezi ve yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve konuyla ilgili diğer ulusal ve uluslar arası kuruluşlar arasında bilgi alışverişinin gerçekleştirilmesi ve ortak çalışma ortamının sağlanması,
- ^ Yargı, sağlık, güvenlik, sosyal hizmet, eğitim personeli ile göçmenler ve mültecilerden sorumlu personele verilecek hizmet içi eğitim programlarında, kadın ve çocuklara karşı şiddetin önlenmesi ve uygulayıcıların cezalandırılması konularının yer almasının sağlanması,
- ^ Kadınların şiddetin ardından ilk başvurduğu yerler olan karakol, sınır karakolu, hastane, mahkeme vb. hizmet kurumlarında kadın görevliler ve cinsiyet konusunda duyarlı uzmanların görevlendirildiği özel birimlerin oluşturulması,
- ^ Şiddete uğrayan kadınların başvuracağı danışma merkezleri ve sığınma evlerinin sayısının artırılması, gerekli personel ve teknik donanımın sağlanması, var olan kadın danışma merkezlerinin ve sığınma evlerinin sürekliliğini ve gelişimi için merkezi ve yerel yönetimlerin bütçelerinden pay ayırmaları,
- ^ Kent planlaması ve bina mimarisinde, sokak ve parkların iyi aydınlatılması ve telefon kulübelerinin sıklaştırılması gibi önlemlerle kadına yönelik şiddeti önleyici güvenli ortamlar oluşturulması,
- ^ Göçmen ve/veya azınlık gurubuna mensup kadınların var olan mekanizmalardan ve hizmetlerden yararlanması, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan mülteci ve yerinden edilmiş kadınlara koruma yardım ve eğitim sağlanması,

(ii) Hükümet ve sivil toplum örgütlerinin yapması gerekenler:

- ^ Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadının hakları konusunda toplumun bilincini geliştirmeye yönelik kampanya ve eğitim programlarının düzenlenmesi ve bu konuda hazırlanacak projelerin desteklenmesi,
- ^ Aile içi şiddeti önlemek amacıyla ana-baba ve çocuk eğitim programlarının düzenlenmesi için ilgili kuruluşlarla işbirliği yapılması,
- ^ Medyanın özellikle kadın ve çocuklara yönelik olmak üzere şiddeti olumlayan yayınlar konusunda uyarılması, bu tür yayınların yapılmaması kanısında kamuoyu oluşturulması,
- ^ Şiddeti uğrayan kadınların davaları ile ilgili olarak oluşan kamuoyunun desteklenmesi, dava sürecinin izlenmesi ve hukuki yardım ağının oluşturulması,
- ^ Şiddete uğrayan kadın ve çocukların yasal haklarını bilme ve bilinçlendirme konusunda hukuki danışmanlık hizmetinin verilmesi, ücretsiz kriz(telefon) hatlarının kurulması.

Ayrıca Ceza Kanunu'nda "*Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Cürümler*" başlığı altında düzenlenen cürümlerin "*Kişî Hak ve Özgürlüklerine Karşı İşlenen Cürümler*" başlığı altında düzenlenmesi ve yine Ceza Kanunu'nda ensest, evlilik içi tecavüz gibi aile içinde cereyan eden, şiddet eylemlerine de yer verilmesi, mağdurun yaşı açısından uluslararası standartlara uyularak bunun 18'e çıkarılması, bekaret kontrolü gibi şiddet içeren uygulamaların ve tedip hakkı gibi maddelerin kaldırılması ve şiddet mağdurlarını koruyucu yasal düzenlemelerin yapılması ve bunların uygulanması için kamuoyu oluşturulması Ulusal Eylem Planı'nda yer alıyordu. O tarihten bu yana yapılan değişiklikler ve aile içi şiddeti önlemek için çıkarılan özel yasa bu konudaki çalışmaların ve sivil toplumun yarattığı kamuoyu baskısı sonucu kazanılmıştır,

2.4. Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme BM Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi, 18 yaşına kadar herkesi çocuk saymaktadır. (m.1) Aynı Sözleşme'nin 19'uncu ve 34'üncü maddelerinde ise, *çocuğa yönelik her türlü, bedensel ve zihinsel saldırı; istismar ve suiistimal olarak değerlendirilmekte* ve bu hallerde *çocuğun korunması sorumluluğu devlete verilmektedir*. Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini göz önünde bulundurarak, çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve BM Antlaşması'nda ilân edilen ülküler ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini göz önünde bulundurarak, ilkeler belirlemiştir.

2.5. AB ve Avrupa Konseyi Kararları

Avrupa Konseyi 2002 yılına kadar konuyu insan hakları boyutuyla ele almış, 30 Nisan 2002'de Bakanlar Komitesi kadının şiddete karşı korunması hakkındaki *Rec(2002)5* sayılı Tavsiye Kararı'nı kabul etmiştir.

Tavsiye Kararı'nda aileiçi şiddet konusunda Avrupa ülkelerinde yapılan araştırmalara, araştırma yapılan ülkelerdeki kadınların 1/5'inin erişkinlik dönemlerinde en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldığına, 1/10'dan fazlasının ise güç kullanımı ile birlikte gerçekleşen cinsel şiddete maruz kaldığına, şiddeti uygulayanların genelde kadınların yakın çevresindeki erkekler olduğuna dikkat çekilmektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadelenin devletler için pozitif bir yükümlülük olduğu ve şiddetin topluma maliyetinin ağır olduğu belirtilerek, şiddetin özel bir sorun olmaktan çıkarılıp acilen çözülmesi gereken sosyal ve kamusal bir sorun olduğu vurgulanmıştır. Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler şiddetin maliyetinin sağlık, sosyal hizmetler, ekonomi, emniyet, cezai ve medeni yargı ve konut gibi geniş bir yelpazeye dağıldığını tespit ederek, fiilen hesaplamışlardır. Bu hesaba göre, şiddetin, nüfusu 10 milyon olan bir ülkeye yıllık ortalama maliyeti 400 milyon Avroyu,, Avrupa Konseyi'nin yetki alanının tamamında ise sadece aileiçi şiddetin yıllık maliyeti 33 milyar Avro'yu bulmaktadır. Avrupa Konseyi'nin bu konuda tespit ettiği kılavuz ilkeler şunlardır:

- ^ Kadına yönelik aileiçi şiddete karşı net, kararlı bir tutum takınmak: Bu siyasi ve resmi bir tutum olmalı ve bu alandaki yasaların etkinliği sağlanmalıdır.
- ^ Bu alanda var olan yasa ve yönetmelikleri iyileştirilmek.
- ^ Parlamento denetimini sağlamak ve uygun mali kaynaklar seferber etmek.

Avrupa Konseyi Parleментар Meclisi de 14 Kasım 2006 tarihli (2006)13 sayılı metin ile şu taahhütlerde bulunmuştur:

"Biz insan haklarını savunmayı kendisine görev edinmiş parlamenterler olarak, aileiçi şiddeti açıkça koşulsuz olarak kınarız. Aileiçi şiddet kadın-erkek eşitsizliğinden doğup, beslenir. Aileiçi şiddet coğrafi sınır, yaş, ırk ya da herhangi bir etnik kökene mal edilemez Her ailede ve her türlü sosyal çevrede kendini gösterir, biz kadına yönelik aileiçi şiddetle mücadelenin kadın erkek ayrımı gözetmeksizin, herkesin temel haklarının gözetildiği daha adil bir topluma ulaşmamızı sağlayacağına inanıyoruz. Aileiçi şiddetin hem kişi için hem toplum için bedeli ağırdır

Bu olguyla ilgili olarak, ülkelerimizde,

- ^ Aileiçi şiddetin kabul edilemez bir olgu olarak resmen kabulü için mücadele etmeyi,
- ^ Şiddet sorununun araştırılması ve anlaşılması ve bu sorunla mücadele edilmesini sağlamayı,

- ^ Çeşitli Avrupa ülkelerindeki örnek uygulamalardan yola çıkarak ve sivil toplum kuruluşlarının sahip olduğu deneyimi dikkate alarak, şiddet mağdurlarının korunması ve şiddet uygulayanların tedavisine olanak tanıyan özel yasal düzenlemeleri yapmayı,
- ^ Yürürlükteki mevzuatı değerlendirmeyi gerekirse değiştirmeyi,
- ^ Bu alanın yanı sıra medyada çalışan bütün profesyonellerin, şiddet sorununu hakkında bilgi, anlayış ve bilinçlerini artırarak şiddetin tanımlanması, böylece şiddetle daha iyi mücadele edilmesini sağlamayı,
- ^ Şiddetin kabul edilemez bir olgu olduğunu şiddet mağdurları ile şiddet uygulayanlara gösteren ve tüm topluma en başta da şiddet mağdurlarının yakınlarına şiddetin önlenmesi çabalarında yer almalarını sağlamaya dönük bilinçlendirme kampanyaları yürütmeyi,
- ^ Diğerlerinin yanında siyasi sorumluluk sahibi olanlar, mağdur destek hizmetlerinde çalışanlar, polis, tıp personeli ile eğitim öğretim personeline şiddetin tanımlanması ve önlenmesine yönelik eğitim verilmesi dahil, kullanılabilecek her türlü yolu bu amaçla kullanmayı,
- ^ Ücretsiz yasal yardım ve arabuluculuk dahil mümkün olan her türlü yöntemi kullanarak aile içi şiddet mağdurlarına uzun süreli destek vermeyi ve şiddet uygulayanların tedavisini sağlamayı,
- ^ Bu konuda kamuoyunun dikkatini sürekli canlı tutmayı, taahhüt ederiz.”

3. İç Hukukta Kadına Yönelik Şiddet Olgusu

3.1. Anayasa

Yürürlükte bulunan 1982 Anayasası kadınlarla erkeklerin eşitliği anlayışına sahiptir. Anayasa’da düzenlenen temel hak ve özgürlüklerde “herkes, herkim, hiç kimse” gibi ayrımcılık içermeyen kavramlar kullanılmıştır. E şitliğe vurgu yapan terimlere ilaveten Anayasa’da “kanun önünde eşitlik” kavramına da yer vermiştir. Anayasa’nın “Genel Esaslar” bölümünde yer alan “kanun önünde eşitlik” başlığını taşıyan 10’uncu maddenin 1’inci fıkrasında, herkesin, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olacağı hükme bağlanmıştır. Bu hüküm, hem eşitliğin bir hak olduğuna, hem de “ayrımcılık yasağına” vurgu yapmaktadır. Maddenin 2’nci fıkrasında, kadınlarla erkeklerin eşit haklara sahip olduğu belirtilerek, devletin bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlü olduğu kaydedilmektedir. 10’uncu maddenin 3’üncü fıkrası, (1961 Anayasasındaki hükmü aynen tekrarlayarak) hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa ayrıcalık tanınamayacağını düzenlemiştir. Bu hüküm, “ayrıcalık yasağını” ifade etmektedir. Eşitlik ilkesine ilişkin “yükümlülükleri” düzenleyen 4’üncü fıkra hükmüne göre, devletin bütün organlarının ve işlemlerinin, kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olması zorunludur.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları'na bakıldığında sağlanmaya çalışılan eşitlik güvencesinin “kanun önünde eşitlik” olduğu görülmektedir. Anayasalarımız genel eşitlik ilkesini benimsemiştir. Ancak bu ilke mutlak eşitliği değil nispi bir eşitliği ifade etmektedir. Anayasa'nın bütününe hakim olan eşitlikçi yaklaşım, “Temel Haklar ve Ödevler” kısmında düzenlenen tüm haklar, özgürlükler ve ödevler yönünden de sergilenmiştir. Temel haklar ve ödevler yönünden “herkes” eşittir. Temel hak ve özgürlüklerden yararlanma hakkının kadın erkek ayrımı gözetmeden “herkese” tanınmış olması, temel hak ve özgürlüklerin özüne ve ruhuna da uygundur. Örneğin 1982 Anayasası'nın 12'nci maddesine göre herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez temel hak ve özgürlüklere sahiptir. Yine kişinin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkını ve işkence yasağını düzenleyen 17'nci madde hükmü de herkesi kapsamaktadır. Zorla çalıştırma ve angarya yasağı (m. 18), kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı (m.19), özel hayatın gizliliği (m. 20), konut dokunulmazlığı (m. 21), haberleşme özgürlüğü (m. 22) ve benzeri hükümlerin tümünde genel eşitlik ilkesi hakimdir.

Anayasa'nın 10'uncu maddesindeki eşitlik ilkesinde yer alan cinsiyet kriteri bazı maddelerde de kadınları koruyucu hükümler şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Anayasa'nın “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” başlığı taşıyan bölümünde yer alan ve “Ailenin korunması” başlığı taşıyan 41'inci madde ve devamında da genel eşitlik ilkesi doğrultusunda hükümler bulunmaktadır. Maddenin 1'inci fıkrasında “*ailenin Türk toplumunun temeli olduğu ve eşler arasında eşitliğe dayandığı*” belirtilmektedir. 2'nci fıkra ise, ananın ve çocukların korunmasına yönelik devlete yükümlülük getirmektedir. Kadını cinsiyetinden ötürü kayırmayı değil biyolojik farklılığının sonucu anne olması nedeniyle korumayı amaçlayan maddenin hükmü, “*Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.*” şeklindedir. Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevini düzenleyen 42'nci maddede ilköğretimin kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu olduğu belirtilerek cinsiyet eşitliği kriteri tekrarlanmaktadır. Bu düzenlemeye göre, kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Eğitim ve öğrenim hakkı herkes için tanınmış bir haktır ve bu hak yönünden herkes eşit haklara sahiptir.

Aynı biçimde, “Çalışma koşulları ve dinlenme hakkı” başlıklı 50'nci madde hükümleri de, eşit haklara sahip olma ilkesi ile bağdaşmayan bir düzenleme olarak düşünülemez. 50'nci maddenin 1'inci fıkrasında, kimsenin yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmayacağı, 2'nci fıkrasında ise, kadınların çalışma koşulları bakımından özel olarak korunacakları belirtilmiştir. Biyolojik ve fonksiyonel farklılıklar nedeniyle kadının kimi işlerde çalışmasının zorluğu gözetilerek yapılan bu düzenlemenin adil ve eşitlik ilkesine uygun

olmadığını ileri sürmek olanaklı değildir. Cinsler arasındaki kabul edilebilir farklılıklara (gebelik gibi) bağlı olarak farklı hukuksal düzenlemeler yapılması eşitlik ilkesine “aykırılık” değil, tersine “geçerlilik” kazandıracaktır.

Anayasa’nın eşitlikçi yaklaşımı “Siyasi Haklar ve Ödevler” bölümünde de sürmektedir. Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı, parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma hakları yönünden herkes eşittir. Ancak siyasi hakları kullanmada, eşit katılımın sağlanamadığı ve kadınların oransal olarak erkeklerin oldukça gerisinde kaldıkları günümüzde, Anayasa’nın 67, 68 ve 69’uncu maddelerine “cinsler arası eşit temsil ve katılım esaslarına uygun” somut ve açık hükümler koyma gereği doğmaktadır.

Bu bölümde yer alan haklardan biri de kamu hizmetlerine girme hakkıdır. Anayasa’nın 70’inci maddesinde, kamu hizmetine alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemeyeceği belirtilmiştir. Kamu hizmetlerine alınmada ve karar mekanizmalarına katılmada kadın ve erkek herkes eşittir. Ancak Anayasa bu kurala “görevin gerektirdiği nitelikler” şeklinde bir istisna getirmiştir. Buna göre, görevin gerektirdiği niteliklere göre ayırım yapılabilecektir. Bu hüküm yönünden de “cinsler arası eşitliği sağlamak Esası”nın maddede yer alması ve bunun için “devletin gereken her türlü önlemi alması” şeklinde bir yükümlülüğün getirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Anayasa’nın “Cumhuriyetin Temel Organları” başlıklı kısmında, “Yasama” başlıklı bölümde de genel eşitlik ilkesi korunmuştur. Kadınların, yasama organında eşit temsil ve katılımını sağlama ihtiyacı, bu bölümde yer alan hükümler için de bir gerekliliktir. Anayasa’nın “İçtüzük, siyasi parti grupları ve kolluk işleri” başlıklı 95’inci maddesi ile, “mahalli idareler” başlıklı 127’nci maddesi hükümlerinde “cinsler arası eşit temsil esasına” yer verilmesi ile fiili eşitsizliği giderme olanağı doğacaktır.

Anayasa’da kadınlar ve erkekler yönünden “eşit haklara sahip olma” ilkesine yer verilmemesi ve somut olarak ifade edilmemiş olması bir eksikliktir. “Eşit haklara sahip olma ilkesi”nin Anayasal norm haline getirilmesi, genel eşitlik ilkesinin, kamu hukukunda, sadece “kamusal hakların kullanılmasında eşitlik” olarak yorumlanması yanılığını da ortadan kaldıracaktır. Ancak bu düzenleme biçimi, eşitlik hakkının kadın, erkek, herkes için bir hak olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve Pekin’de yapılan IV. Dünya Kadın Konferansı’nda “pozitif ayrımcılık” veya “geçici özel önlemler” olarak adlandırılan yeni bir eşitlik anlayışı gündeme gelmiştir. Anayasa kadın erkek eşitliğini teminat altına almasına rağmen, kadınların erkeklerle normatif hukuk karşısında eşit olması her zaman reel olarak eşitlik getirmemektedir. Bu yaklaşım doğrultusunda Anayasa’nın 10’uncu maddesinde değişiklik yapacak bir kanun taslağı üzerinde çalışmalar sürdürülmektedir. Bu değişikliklerle Anayasa’da “geçici özel önlemler” ifadesine yer verilerek ve buna uygun olarak yapılacak yasal değişikliklere anayasal dayanak sağlanmış

olacaktır. 10'uncu maddenin olumlu ayrımcılığı öngören bir ifadeyi kapsamaması ile özellikle siyasete katılımımda kota uygulaması için gerekli yasal değişikliklerin gerçekleşmesi kolaylaşacaktır.

Anayasa'nın 5'inci maddesinde "kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri ile bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak" devletin temel amaç ve görevlerinden biri olarak tanımlanmıştır.

Bu doğrultuda 10'uncu madde değişikliğinin zemini Anayasa'nın kendisinden kaynaklanmaktadır.

3.2. Türk Ceza Kanunu

Türk Ceza Kanunu (TCK) yürürlüğe girdiği 1926 tarihinden itibaren çeşitli zamanlarda değişiklikler geçirmiştir. Ancak en büyük değişiklik 2004 yılında kadın örgütlerinin yıllardır süren faaliyetlerinin ve uluslararası sözleşmelerin getirdiği yeni standartların sonucu olarak yapılmıştır. Bu düzenleme BM sözleşmelerinde yer alan ayrımları da göz önüne alarak yapılmıştır. Yeni TCK, 5237 sayılı Yasa olarak 12 Ekim 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. TCK kadına yönelik şiddet ve aileiçi şiddet açısından üç ana kısımda düzenleme getirmekte ve ceza öngörmektedir.

1. "Kişilere Karşı Suçlar" kısmında yer alan düzenlemeler:

- ^ "Hayata Karşı Suçlar" başlığı altındaki kasten öldürme (töre saikiyle öldürme) (m.82)
- ^ "Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar" başlığı altındaki kasten ve taksirle yaralama (m.86 ve 89)
- ^ "İşkence ve Eziyet" başlığı altındaki eziyet (m.96).
- ^ "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar" başlığı altındaki cinsel saldırı (m.102), çocuğun cinsel istismarı (m.103), reşit olmayanla cinsel ilişki (m.104) ve cinsel taciz (m.105). "Hürriyete Karşı Suçlar" başlığı altındaki cebir (m.108), kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma (m.109), iş ve çalışma hürriyetinin ihlali (m.117), haberleşmenin engellenmesi (m.124).

2. "Topluma Karşı Suçlar" kısmında yer alan düzenlemeler:

- ^ "Genel Ahlak Karşı Suçlar" başlığı altındaki hayasızlık (m.225), müstehcenlik (m.226) ve fuhuş (m.227).
- ^ "Aile Düzenine Karşı Suçlar" başlığı altındaki birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören (m.230), kötü muamele (m.232), aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerin ihlali (m.233), çocuğu kaçırma ve alıkoyma (m.234).

3. "Millete-Devlete Karşı Suçlar" kısmında yer alanlar:

- ^ "Adliyeye Karşı Suçlar" başlığı altındaki genital muayene (m.287)

TCK, ilkesel olarak, kişilere karşı suçların eş, çocuk ve diğer aile üyelerine, yakınlarla karşı işlenmesi halinde, cezaların artırılmasını öngörür. Artış oranı genellikle % 50'dir.

Farklı tarihlerdeki değişikliklere rağmen bir türlü çağı yakalayamayan ve kadınla ilgili birçok olumsuz hükmü de barındıran eski Ceza Kanunu ile, birçok eksiği olmasına rağmen nispeten daha eşitlikçi ve çağdaş olan yeni Ceza Kanunu'ndaki şiddete ilişkin hükümler ilerlemeyi ve farkı görmek adına birlikte değerlendirilmelidir.

Yürürlükten kalkmış olan TCK; kadının vücut bütünlüğüne yönelik tecavüz ve taciz gibi cinsel şiddet içeren suçları, birey – insan olarak kadına yöneltilmiş eylemler olarak değerlendirmiyordu. Cinsel şiddet içeren suçların, öncelikle, toplumun, genel ahlak ve adabını rencide ettiğini kabul ediyordu. Bu nedenle de bu tür suçları, “Topluma Karşı Suçlar” başlığı altında ele alıyordu. Yeni TCK, bu yaklaşımı reddederek, cinsel suçlarda korunması gereken değer, toplumsal ahlak, gelenek ve göreneklerden önce, öncelikle bir insan olarak kadının kendisi ve onun vücut bütünlüğü olduğunu kabul etmiştir. Bu nedenle anılan suçlar, yeni TCK'nda “Kişilere Karşı Suçlar” ana başlığı altında düzenlenmektedir. Bu suç grubu, yasada, “Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar” alt başlığı ile yer almaktadır. (TCK, m.102-105)

Yeni TCK, “Cinsel Dokunulmazlığı”, kişilerin vücudu üzerinde, rızaları dışında cinsel davranışlarda bulunularak beden bütünlüklerinin ihlali olarak tanımlamaktadır. “Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar”, TCK'nun, 102,103,104 ve 105'inci maddelerinde yer almıştır.

Yeni TCK'nun, “bireyin vücut bütünlüğünü koruma” amacını birinci sıraya almış olması nedeni ile eski yasamızda “ırza tecavüz ve ırza tagaddi” olarak anılan eylemler, yukarıdaki maddelerde ‘cinsel saldırı’ olarak ifade edilmekte ve cinsel davranışlarla, bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal eden kişi cezalandırılmaktadır.

Cinsel saldırı suçlarının oluşabilmesi için aranan önemli koşul, bu suçu oluşturan eylemlerin, mağdurların isteği dışında ve zorla ya da aldatma ile gerçekleştirilmiş olmasıdır. (TCK, m.102-103)

TCK cinsel saldırıyı; “Cinsel arzuları tatmin amacına yönelik fakat cinsel ilişkiye varmayan davranışlarla, bir kişinin vücut dokunulmazlığını ihlal etme” olarak tanımlamaktadır. Bu eylemin, şehvi arzularla yapılmış olması yeterlidir. Bu suçun oluşması için şehvi arzuların fiilen tatmini aranmaz. Bu tür eylemleri yapanlar, mağdurların şikayeti üzerine hapis cezası alırlar. (TCK, m.102/1)

Yukarıda tanımladığımız cinsel saldırı fiili; “Mağdurun vücuduna organ ya da başka bir cismin sokulması yolu ile işlenirse” suçun nitelikli halinin olduğu kabul edilir. Burada dikkat çekici olan nokta, nitelikli cinsel saldırı suçunun kabulü için yalnızca cinsel ilişkinin gerçekleşmesinin aranmamasıdır. Vücuda,

vajinal, anal ya da oral yoldan herhangi bir cismin ithali de bu suçu oluşturur. Ayrıca bu suçun oluşması için, beden bütünlüğüne yapılan saldırının, cinsel arzuların tatmini amacı taşıması şart olarak kabul edilmez. Bu suçlarda, eylemci, hapis cezasına mahkum olabilir. (TCK, m.102/2) Cinsel saldırı fiilleri;

- ^ Beden ve ruh bakımından kendisini savunamayacak kişiye karşı,
- ^ Kamu görevi ya da hizmet ilişkisinin sağladığı gücü kötüye kullanarak,
- ^ Üçüncü derece dahil kan ve kayın hısımlığı ilişkisi olan kişiye karşı,
- ^ Silahla veya birden çok kişi tarafından birlikte işlenirse, eylemciye verilecek ceza yarı oranında artırılır.

TCK, cinsel saldırı eyleminin, evlilik birliği içinde gerçekleşmesi halini şikayete bağlı bir suç olarak kabul etmiştir. Hukuk sistemimize yeni girmiş olan bu suç türü, Yasamızın, bireyi, her koşulda şiddete karşı koruma kararlılığının bir yansıması olarak karşımıza çıkıyor. Yasaya hakim olan ‘önce insan’ düşüncesi, evlilik kurumunu koruduğu zannıyla, kimse ile paylaşılmayan, “özel alan” diyerek gizlenen, aile içinde yaşanan pek çok olumsuzluğun, özünde aileyi içinden kemiren ve çürüten unsurlar olduğunu görmemize yardımcı olmaktadır. Cinsel şiddet, çoğu zaman evin içinden birinden, hatta eşden gelebilir. Evlilik birliği, eşlerin birbirine dayak atmasına, hakaret etmesine, aşağılamasına, aç susuz bırakmasına, eve kapatılmasına nasıl izin vermiyorsa, zorla cinsel birlikteliğe de izin vermez. Yasaların ceza verme amacının yok etmek için değil, önlemek, düzeltmek, onarmak için olduğu göz ardı edilmemelidir. (TCK, m. 102/2)

Cinsel taciz, bir kimsenin, vücut dokunulmazlığının ihlali niteliği taşımayan cinsel davranışlarla gerçekleştirilir. Yeni yasamıza göre, bir kimseyi, cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikayeti üzerine ceza verilmektedir. Yeni yasa, işyerinde cinsel taciz eylemini, bu eylemin, nitelikli hali olarak tanımlamıştır. Yasamız, çalışma yaşamı içinde bulunan bir kişinin, işyerinde, hiyerarşi ve hizmet ilişkisinin yarattığı güçten ya da aynı iş yerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanarak, diğer çalışana cinsel tacizde bulunması halinde verilecek cezanın yarı oranında artırılmasını emretmektedir. (TCK, m. 105/2)

Yeni TCK’nda yetişkinlere yönelik olarak gerçekleşen cinsel amaçlı eylemler, ‘Cinsel Saldırı Suçu’ olarak adlandırılırken, çocuklarımıza yönelik cinsel amaçlı saldırılar, “Cinsel İstismar” olarak adlandırılmaktadır. İstismar, ‘kötüye kullanma-iyi niyeti sömürme’ anlamına gelmektedir. Aynı nitelikteki bu eylemin, çocuklar yönünden farklı adlandırılmasının nedeni, erişkin yönünden cinsel suçlardan söz edebilmek için ‘rızanın olmaması-zor unsurunun bulunması’ gerekirken, çocuklara yönelik cinsel suçlarda, çocukların rızasından söz etmenin olanaksız oluşudur. Çocuklar, kendilerine yönelik cinsel amaçlı saldırının ayırında değildir. Bu saldırının kendileri üzerinde yaratacağı olumsuzluk ve zararları bilmemektedirler. Bu nedenle, saldırı karşısında hareketsiz ve dirençsiz olmaları halinde dahi, bu duruma, rızaları dışında tahammül

ettiklerini, boyun eğdiklerini kabul etmek gerekir. Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesinde TCK, çocuklara yönelik cinsel saldırı eylemlerini ‘istismar’ olarak nitelmiştir. Yasa’da çocukların durumu, yaşlarına ve cinsel farkındalıklarına göre iki grupta ele alınmıştır. Yasamız, 103’üncü maddesinde ‘cinsel istismar’ı şöyle tanımlamaktadır:

“Cinsel istismar deyiminden; ‘Onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış; diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar’ anlaşılır.”

Bu tanım, Yasa’da, yukarıda belirtilen ölçütten ayrı bir tanımın da yapıldığını göstermektedir. Yasa koyucu, 15 yaşın üzerindeki çocuklara yönelik eylemlerde, 15 yaş üstü çocukların, uğradıkları saldırının, hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip olmaları halinde, eylemin rıza dışı ve iradeyi etkileyen bir nedenle gerçekleştirilmesi halini ‘istismar’ olarak kabul etmiştir. Kadınlara yönelik cinsel saldırı suçlarında olduğu gibi, çocuklara yönelik cinsel istismar suçlarında da ‘Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumu’ nitelikli hal sayılmış ve bu tür fiillere daha ağır ceza verilmiştir.

(TCK, m. 103/2) Cinsel istismarın, üstsoy, ikinci veya üçüncü derecede kan veya kayın hısımlı, üvey baba, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, sağlık hizmeti veren veya koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle gerçekleştirilmesi halinde de verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır. (TCK, m. 103/3)

Cinsel istismarın, 15 yaşını tamamlamamış, ya da onbeş yaşından yukarı olsa da uğradığı saldırının anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı cebir veya tehdit kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda da ceza yarı oranında artırılacaktır. (TCK, m. 103/1)

Cinsel istismar için başvuru olan cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması halinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanacaktır. (TCK, m. 103/5)

Suçun sonucunda mağdurun beden ve ruh sağlığının bozulması halinde 15 yıldan az olmamak üzere ceza verilecektir. (TCK, m. 103/6)

Cinsel istismar eylemi nedeni ile suçun, mağdurunun, bitkisel yaşama girmesi veya ölümüne neden olunması durumunda, eylemciye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilecektir. (TCK, m. 103/7)

TCK’nda 15-18 yaş arasındaki çocuklarla zor kullanmadan, yani cebir, tehdit ve hile olmaksızın, cinsel ilişkide bulunan kişide cezalandırılır. Zor unsurunun olmayışı ve çocuğun içinde bulunduğu yaş gereği cinsel farkındalık içinde bulunması nedeni ile bu tür fiillerin cezalandırılması şikayete bağlı kılınmıştır.

Şayet, eylemci, çocuktan 5 yaş daha büyük ise, zor kullanılmamış dahi olsa şikayet koşulu aranmaksızın, cezası iki kat artırılacaktır. (TCK, m.104)

Yeni yasal düzenlemeyle, cinsel suçlar karşısında, evli kadın ile kızları farklı korumaya alan düzenlemelerden vazgeçildi. Önceki Ceza Yasamızda, evli kadın, bekar kadına göre daha fazla korunmakta idi. Bu ayrıcalıklı koruma, ne yazık ki bireye değil evlilik kurumuna ve erkeğin namusuna idi. Oysa, tecavüz ya da taciz fiilleri karşısında kız ya da kadın olmanın daha ağırlaştırıcı sonuçlar yaratmayacağı, haksızlığın medeni durumları ne olursa olsun tüm mağdurları eşit etkileyeceği açıktır.

Eski TCK'nda, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, cinsel saldırı ya da kız-kadın kaçırma suçlarında “etkin pişmanlık” adı verilen, suçun mağdurunu korumak yerine, suçluyu korumaya alan bir düzenleme bulunuyordu; Cinsel saldırıda bulunan ya da kız kaçıranın mağdurla evlenmesi halinde cezası beş yıl süre ile ertelenmiş oluyordu. Beş yıl süre ile evlilik birliğinin sürmesi halinde de eylemcinin cezası ortadan kaldırılıyordu.

Kadını, kendisine tecavüz eden ya da zor kullanarak kaçıranla evlendirip cezalandıran ve onun yaşamını zindana çeviren bu uygulamanın insan haklarının korunması ile uzaktan yakından ilgisi yoktu. Bu uygulamada mağdur, suçlu, suçlu ise ödüllenen durumunda bulunuyordu. Yeni Yasa'da, tecavüze uğrayan genç kızların tecavüzcüsü ile evlenmesi halinde tecavüz edenin cezadan kurtarılmasına olanak sağlayan bu hukuka aykırı düzenleme kaldırıldı. “Bekaret kontrolü” eski Yasa döneminde de hukuka aykırı bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktaydı. Yeni Yasa'da “bekaret kontrolü” yerine “genital muayene” terimi kullanılmaktadır. Bundan böyle bu tür muayene ancak bir suçun araştırılmasına bağlı olmak koşulu ve yargıç ya da savcı kararı ile gerçekleştirilebilecektir. Yetkili hakim ve savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi böyle bir karar olmaksızın yapan eylemci ceza görecektir. (TCK, m. 287)

Ancak, bulaşıcı hastalıklara karşı kamu sağlığını korumak amacı ile kanun ve tüzüklerde öngörülen hükümlere uygun olarak yapılan muayeneler için bu madde hükmü uygulanmayacaktır.

Bu düzenlemede eksik olan yan, bu tür muayeneler için mağdurun olurunun aranmamış olmasıdır. Bir suçun araştırılması hali dahi olsa, bireyin beden bütünlüğüne müdahalenin bireyin iznine bağlı olması gerekir. İnsan haklarına uygun bir koruma için, bu müdahale bireyin onayı ile mümkün olmalıdır. Hasta hakları yönünden dahi korumaya alınan bu hakkın, suçun mağduruna da tanınması yerinde olacaktır.

Özellikle delil elde etmek için seçilmiş olduğu ileri sürülen bu yöntem, çok ikna edici değildir. Bugün ulaşılan teknik, cinsel saldırı suçlarında, saldırganın ve eylemin niteliğinin saptanması için geniş olanaklar tanımaktadır. Cinsel saldırı suçunun mağdurunun, genital muayene nedeni ile ikinci bir travma altında kaldığı unutulmamalıdır.

Yeni TCK’nda, evlilik dışı dünyaya gelen çocuğun annesi tarafından namus kurtarma gerekçesi ile öldürülmesi eylemine ceza indirimi getiren bir düzenleme artık yoktur. Yeni TCK; insan yaşamını, korunacak en yüksek değer olarak kabul etmekte ve namus kavramının yaşama hakkının üzerinde tutulmasını reddetmektedir.

Kadınların yıllardır ısrarla savundukları ‘namus cinayetleri’ne indirim sağlayan düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması ve nitelikli adam öldürme fiili olarak tanımlanıp, cezalandırılması istemi, kısmi bir kabulle TCK’nda yer almış bulunuyor. TCK değişikliği tartışmalarında en önemli sorun alanlarından birini oluşturan bu istem, Yasa’ya ‘töre cinayetleri’ nitelemesi ile girmiş oldu.

Ayrıca yeni TCK, 29’uncu maddesinde, daha önce ceza indirimine olanak sağlayan ‘haksız tahrik’ maddesini yeniden düzenlemiş bulunuyor. Buna göre, ‘haksız tahrik’in (hukuk düzeninde onaylanmayan eylem) kabulü için, hiddet ve şiddetli eylemin haksız bir fiil sonucu ortaya çıkması ve doğrudan haksız fiil eylemine yönelik olması aranıyor. Örneğin, tecavüz sonucu hamile kalmış bir kadının öldürülmesi eyleminde fail, ceza indiriminden yararlanamıyor. Suçun mağduruna yönelik eylemlerde ceza indiriminin uygulanmasının önüne geçilmiş oluyor.

Namus ve töre cinayetlerinin içerik olarak farklı anlamlar taşıması nedeniyle 29’uncu maddedeki düzenlemeyi yeterli bulmadığımız açıktır. Ancak, Yasa’nın özellikle ‘haksız tahrik’ başlıklı 29’uncu maddesinin gerekçesinde yasa koyucunun bu iki kavramı aynı anlamlar yükleyerek açıklamış olması, namus cinayetlerinin de aynı madde içinde ve nitelikli adam öldürme fiili olarak değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

TCK, bu tür suçları, vücut dokunulmazlığına karşı suçlar olarak nitelemektedir. Şiddet, her biçimde suçtur. Aile bireylerinden biri olmak, bir diğerine şiddet uygulamaya izin vermez. Hukuk, bireyin yaşama hakkını, en temel değer olarak kabul eder. Bu nedenle, TCK’nın 86’ncı ve 87’nci maddelerinde, bir başka kişiye karşı kasıtlı olarak, zarar veren, onun sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişinin cezalandırılacağı belirtilmektedir. Bu fiil, üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı yapılmışsa ceza, artırılabacaktır.

Şayet kasten yaralama, gebe bir kadına karşı işlenir de çocuğun vaktinden önce doğmasına neden olursa ya da sürekli bir bedensel zaafa yol açarsa veya yaşam tehlikesi yaratırsa verilecek ceza bir kat artırılabacaktır.

Yaralama, mağdurun bitkisel yaşama girmesine, iyileşmesi olanağı olmayan bir hastalığa yakalanmasına, duyularından ya da organlarından birinin işlevini yitirmesine, konuşma ya da çocuk yapma yeteneğinin yitirilmesine, yüzünde sürekli değişikliğe, gebe kadının çocuğunun düşmesine neden olursa, verilecek ceza iki kat artırılabacaktır.

Kasten yaralama vücutta kemik kırılmasına neden olduysa kırığın yaşam fonksiyonlarındaki etkisine göre ceza artırılarak verilebilecektir.

Anayasamızın 17’nci maddesinde ve ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde, kimseye eziyet ve işkence yapılamayacağı açıkça belirtilmiştir.

Uluslararası sözleşmeler ve iç hukukumuz, işkenceyi insan onuruna aykırı görmekte ve cezalandırmaktadır. İşkence suçu ile korunan değer, bireyin vücut dokunulmazlığı ve onurudur.

Yeni TCK'nın 94'üncü maddesinde işkence suçu şu biçimde tanımlanmaktadır: *'Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin, etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında 5 yıldan 12 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.'*

Suçun, çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı işlenmesi halinde, 8 yıldan 15 yıla kadar hapis cezası verilecektir.

Eylemin cinsel yönden taciz şeklinde gerçekleşmesi halinde, 10 yıldan 15 yıla kadar hapis cezasına hükmolunacaktır.

Yasanın 95'inci maddesinde de işkence fiilinin yarattığı sonuçlara bağlı olarak artırılmış halleri sıralanmaktadır.

Bu tanımda, 'suçun sadece kamu görevlileri tarafından ve suç işlediği savı ile gözaltında tutulan kişiye karşı, ikrar elde etmek amacı ile işlenmesi' kabulünden daha ileri bir kabul ve tanımlamaya gidildiği açıkça görülmektedir.

Eziyet, TCK'nun 96'ncı maddesinde tanımlanmaktadır. Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışlarda bulunmasıyla gerçekleşen, sistemlilik ve süreklilik arz eden davranışlardır.

Yasa'nın 96'ncı maddesinde, eziyet fiilinin, çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı, üstsoy veya altsoya, babalık veya analığa veya eşe karşı işlenmesi halinde, kişi hakkında artırılarak hapis cezası verilecektir.

TCK'nun 99'uncu 100'üncü ve 102'nci maddelerinde, rızası olmaksızın bir kadının çocuğunu düşürten kişinin cezalandırılacağı belirtilmektedir.

Rızaya dayalı olarak çocuğun aldırılması, gebelik süresinin 10 haftadan az olması koşuluna bağlıdır. Bunun aksine durumlarda, çocuğun düşürülmesine rıza gösteren kadın ve çocuğu düşürten kişi ayrı ayrı ceza alır. Bu eylem nedeniyle kadının beden ve ruh sağlığında karar ortaya çıkmışsa ceza artırılır. Kadın örgütleri bu sürenin 12 hafta olmasını talep etmiştir.

Bir erkek ya da kadını rızası olmaksızın kısırlaştıran kimseye ceza verilir. Bu eylem kısırlaştırma işlemi yapma yetkisi olmayan bir kişi tarafından yapılırsa ceza artırımı uygulanır.

TCK'nın 109'uncu maddesinde *'Bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitme veya bir yerde kalma özgürlüğünden yoksun bırakan kişiye'* ceza verilmektedir. Bu eylem sırasında, cebir, tehdit veya hile kullanılması halinde ceza miktarı artırılır. Bu suçun; silahla, üstsoy, altsoy, eşe karşı ya da çocuğa veya

kendini savunamayacak durumda olan kişiye karşı işlenmesi halinde de artırılarak ceza uygulanacaktır.

Bu suç cinsel amaçla işlenmişse, verilecek cezalar yarı oranında artırılacaktır. Ancak, suç işleyen, soruşturmaya başlamadan önce mağdura bir zarar vermeden ve kendiliğinden, mağduru güvenli bir yerde serbest bırakırsa, cezası üçte ikisine kadar indirilebilecektir.

“Ayrımcılık” TCK’na yeni girmiş bir suçtur. Bireyler arasında yasaları ihlal ederek ayrımlar yapılmasını ve böylece, ayrıma tabi tutulan kişinin, hukukun sağladığı olanaklardan yoksun bırakılmasını cezalandırıyor.Yasa’da; taşınmaz malın satılmaması, devredilmemesi bir hizmetin sunulmaması ya da bireyin işe alınmaması halleri, “ayırım” olarak değerlendirilmiş ve cezalandırılmıştır. (m.122)

TCK’nda iş ve çalışma hürriyetinin ihlali hali, 117’nci madde’de de yer almaktadır. Maddenin 1’inci fıkrasında bireyin iş ve çalışma özgürlüğünün zor ya da tehdit yoluyla engellenmesi, şikayete bağlı suç olarak ifade edilmektedir.

Maddenin 2’nci fıkrasında çaresiz ya da kimsesiz kişilerin bu durumunu ya da bir kişiye bağlılığı sömürerek bireyleri ücretsiz olarak çalıştıranlar ya da sunduğu hizmetle orantısız düşük ücret verenler, ayrıca bu durumda bulunan kişileri insanlık onuruyla bağdaşmayacak çalışma ve konaklama koşullarında tutanlar daha ağır ceza ile cezalandırılmaktadır.

Ancak, her alanda olduğu gibi cinsiyet ayrımının yapılmasında da bu suçun daha geniş olarak ele alınması gerekirdi. Örneğin, 122’nci maddedeki “ayırım yapılarak” ibaresi yerine “ayırım yapılması yasaktır.” denilebilirdi. Bu eksikliğine karşın, bu maddenin TCK’da yer alması olumlu olmuştur. Özellikle işe alınmada ve çalışma yaşamında karşılaşılabilecek ayrımcılıklar, bu madde ile ceza yaptırımına bağlanabilecektir.

TCK, ‘*alenen cinsel ilişkide bulunan ve teşhircilik yapan kişileri cezalandırıyor. Bu cezalandırmanın gerekçesinde ‘toplumun sahip olduğu ortak edep (ar ve haya) duygularının, edep törelerinin ihlali, incitilmesi ve hangi şekilde olursa olsun, edep ve ahlak temizliğine açıkça saldırı niteliği taşıyan hareketler, tutum ve davranışların cezalandırıldığı’* ifade ediliyor. (TCK, m. 225)

Gerekçede yer alan bu açıklama esas olarak Yasa metni ile çelişiyor. Gerekçede hayasızca sayılan hareketlerin ‘her ne suretle olursa olsun’ biçiminde tanımlanmış olmasına karşın yasa metninde hayasız hareket olarak tanımlanan eylemlerin ‘aleni cinsel ilişki ya da teşhircilik olduğunun’ anlaşılması gerekmektedir. Gerekçede bu tanımın çok genel bir biçimde ifade edildiği görülmektedir ki böyle bir değerlendirme keyfi uygulamaların gündeme gelmesine neden olabilir. Bu maddenin gerekçesinde bir başka sorun ‘alenen cinsel ilişkide bulunma’ eyleminin ‘*cinsel arzuların tatmini amacına yönelik her türlü davranış*’ biçiminde tanımlanmış olmasındadır. Teşhirciliğin konusu da ‘kişinin cinsel organlarından ibaret değil’ biçiminde tanımlanmıştır. Oysa teşhircilik, cinsel organın teşhiri biçiminde anlaşılmalıdır. Cinsel ilişkiden an-

laşılması gereken de filli cinsel ilişkidir. Yasa'nın bu anlamda yeniden düzenlenmeye gereksinimi bulunmaktadır. Aksi halde sokakta birbirine sarılmış iki insanın ya da kısa etek giymiş bir kadının bu madde kapsamında suçlanması söz konusu olabilecektir, ki bu durum hukukla açıkça çelişecektir.

Yasa'nın 226'ncı maddesinde 'Müstehcenlik' başlığı altında '*bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten, bunları çocukların bulunduğu yerlerde sergileyen, satan, kiralayan, bunları promosyon olarak veren, reklamını yapan kişiler*' cezalandırılmaktadır.

Bunların basın ya da yayın yoluyla yayınlanması, bu yayınlarda çocukların kullanılması, çocukların kullanıldığı ürünlerin satışa sunulması halinde, ceza ağırlaştırılarak verilmektedir. Yine bu maddede, şiddet kullanılarak hayvanlarla, ölmüş insan bedeni üzerinde veya doğal olmayan yoldan yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüleri içeren ürünleri üretmek, satışa sunmak gibi eylemlere de daha ağır ceza verilmektedir. Bu madde hükümlerinin istisnası, bilimsel eserler ve çocuklara ulaşması engellenmek koşuluyla sanatsal ve edebi değeri olan eserlerdir.

'Müstehcenlik', salt çocuklar yönünden önlem alınmasını gerektiren bir kavram değildir. Ayrıca müstehcen kavramının Yasa'da açıkça ifade edilmemiş oluşu ve gerekçede müstehcen olanın hayasızca hareketlerle özdeş tutulmuş olması, hem suçun iyi tanımlanmamış olmasını getirmekte, hem de yaptırımın keyfi uygulamalara aracı kılınması tehlikesini yaratmaktadır.

TCK'nun 227'nci maddesi'nde; çocuğun ya da bireyin fuhşa teşvik edilmesi, bunun yolunun kolaylaştırılması, fuhşa aracılık edilmesi, bu amaçla yer temin edilmesi, fuhuş amacıyla ülkeye insan sokulması ya da ülke dışına insan çıkarılması fiillerini gerçekleştirenler hakkında ceza yaptırımı bulunmaktadır. Bu fiiller, cebir, tehdit ve hileyle yapılırsa verilecek ceza iki kat artırılabacaktır.

Yukarıdaki eylemleri, eş, üstsoy, kayın üstsoy, kardeş, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler ya da kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuzu kötüye kullananlar gerçekleştirebilirlerse verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır.

Yeni TCK, daha önceki Ceza Yasası'nda olduğu gibi, evlilik kurumunu yasal güvencelerle donatmaktadır. Evli olmasına rağmen başkasıyla evlenme işlemi yaptıran ya da kendisi evli olmamakla birlikte evli olduğunu bildiği kişiyle evlilik işlemi yaptıran kişilere hapis cezası verilmektedir. (TCK, m. 230)

Gerçek kimliğini saklayarak başkasıyla evlenen kişi hakkında ise, hapis cezası verilmektedir. Aralarında evlenme akdi ya da resmi nikah olmaksızın evlenmenin dinsel törenini yaptıranlar ve yapanlar hakkında da hapis cezası verilecektir. Bu durumda taraflar medeni nikah yaparlarsa, kamu davası ve hükmedilen ceza sonuçlarıyla ortadan kalkacaktır.

TCK, 4320 sayılı Ailenin Korunması Yasası ile bir denklik sağlayarak aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birisine karşı kötü davranışta bulunan kişiyi hapis cezasıyla cezalandırmaktadır.

Bu kötü davranış; büyütmek, okutmak, bakmak, muhafaza etmek, meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu birey üzerinde terbiye hakkından doğan, disiplin yetkisi kötüye kullanılarak gerçekleşmişse, bir yıla kadar ceza verilir. (TCK, m. 232)

Bu maddede sorun oluşturan anlayış, ‘disiplin yetkisinin belli ölçülerde zor kullanmaya izin verdiği’ görüşüdür. Gerekçede, ‘*Her türlü kötü muamele suçun oluşmasını olanaklı kılmaz. Kötü muamelenin, merhamet, acıma ve şefkatle bağdaşmayacak nitelikte bulunması gereklidir.*’ denilmektedir. Disiplin, yaşamın doğru yolda planlanması ve düzenlenmesidir. Disiplin adına, kötü muamele yapılabileceği izlenimi veren gerekçe, temel hak ve özgürlüklerle bağdaşmayan bir durum yaratmaktadır.

Aile birliği, aile bireylerine, karşılıklı olarak bakım, eğitim, destek olma yükümlülüğünü getirmektedir. Bu yükümlülüğü yerine getirmeyenler, şikayet üzerine bir yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar. Kocanın hamile olan eşini, ya da bir kadınla sürekli birlikte yaşayan erkeğin kendisinden gebe kalmış olan kadını çaresiz durumda terk etmesi halinde de, ceza yaptırımı bulunmaktadır.

Velayet hakları kaldırılmış olsa dahi, sürekli sarhoşluk, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı davranışlarla ya da özensiz davranarak çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan anne ve babaya da ceza verilecektir.

TCK, eski Ceza Yasamızda açıkça yer almayan iki yeni suç tanımı getirmektedir. Ana başlığında “insanlığa karşı suçlar” olarak tanımlanmış olan bu bölümün altında, “soykırım”, “göçmen kaçakçılığı” ve “insan ticareti” yer almaktadır. Bunlardan soykırım suçu, Yasa’da şöyle tanımlanmaktadır: “*Bir planın icrası suretiyle milli, etnik, ırki veya dini bir grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi maksadıyla, bu grupların üyelerine karşı kasten öldürme, bireylerin bedensel ve ruhsal bütünlüklerine zarar verme, bir grubu tamamen veya kısmen yok etmeye yönelik koşullarda yaşamaya zorlama, doğumlara engel olmaya yönelik tedbirler alma, bu gruba ait çocukları bir başka gruba nakletme, fiillerinden birinin işlenmesi soykırım suçunu oluşturur.*” Bu tür suçlarda zaman aşımı işlemeyecektir. Yani suçun işlenmesinin üzerinden hangi zaman dilimi geçmiş olursa olsun, eylemci yargılanacak ve cezalandırılacaktır.

Bu bölümdeki ikinci suç tanımı, ‘İnsanlığa Karşı Suçlar’ başlığını taşımaktadır. Kastan öldürme ya da yaralama; işkence eziyet veya köleleştirme, kişi özgürlüğünden yoksun kılma, bilimsel deneylere tabi kılma, cinsel saldırıda bulunma, çocukların cinsel istismarı; zorla hamile bırakma ve zorla fuhşa sevk etme fiillerinin, siyasal, felsefi ırksal veya dinsel nedenlerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda işlenmesi hali ‘insanlığa karşı suç’ olarak ifade edilmiştir.

Yine aynı bölümdeki diğer suç tanımı göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretidir. Göçmen kaçakçılığında amaç, menfaat sağlamaktır. Eylemci, bireysel veya örgütlü olarak bu suçu işleyebilmektedir. Yasadışı yollarla bir başka ülkeye giden bireyler, yaşam tehlikesiyle dahi karşı karşıya kalmakta ya da önemli maddi ve manevi zararlara uğramaktadırlar. (TCK, m. 79) İnsan ticareti, göçmen kaçakçılığından çok farklıdır. Bu suçun, işlenmesi için, bir yerden diğer bir yere götürmedeki asıl amaç, bu kişileri zorla çalıştırmak, bazı hizmetleri vermeye mecbur bırakmak, onları adeta tutsaklıkla eşit uygulamalara tabi tutmak yahut organlarının başkasına zorla verilmesine razı etmektir. (TCK, m. 80)

3.3. Çocuk Koruma Kanunu

17 Mayıs 2005'te yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre adlî ve idarî merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)'na bildirmekle yükümlüdür. Çocuk ile çocuğun bakımından sorumlu kimseler çocuğun korunma altına alınması amacıyla SHÇEK'na başvurabilir. (m. 6)

Derhal korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı halinde çocuk, SHÇEK tarafından bakım ve gözetim altına alındıktan sonra acil korunma kararının alınması için Kurum tarafından çocuğun Kurum'a geldiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde çocuk hakimine müracaat edilir. Hakim tarafından, üç gün içinde talep hakkında karar verilir. Hakim, çocuğun bulunduğu yerin gizli tutulmasına ve gerektiğinde kişisel ilişkinin tesisine karar verebilir. (m. 9)

Suçta sürüklenen çocuk hakkındaki soruşturma çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet Savcısı tarafından bizzat yapılır. Çocuğun ifadesinin alınması veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında, çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir. Cumhuriyet Savcısı soruşturma sırasında gerekli görüldüğünde çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hakiminden isteyebilir. (m.15)

Gözetimine alınan çocuklar, kolluğun çocuk biriminde tutulur. Kolluğun çocuk biriminin bulunmadığı yerlerde, çocuklar gözetimine alınan yetişkinlerden ayrı bir yerde tutulur. (m.16)

Çocuklara zincir, kelepçe ve benzeri aletler takılamaz. Ancak; zorunlu hâllerde çocuğun kaçmasını, kendisinin veya başkalarının hayat veya beden bütünlükleri bakımından doğabilecek tehlikeleri önle mek için kolluk tarafından gerekli önlem alınabilir (m.18)

Cumhuriyet Savcılığı ve kollukta çocuk birimleri oluşturulur.

- ^ Çocuklarla ilgili kolluk görevi, öncelikle kolluğun çocuk birimleri tarafından yerine getirilir.
- ^ Kolluğun çocuk birimi, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında işleme başladığında durumu, çocuğun veli veya va-

sisine veya çocuğun bakımını üstlenen kimseye, baroya ve SHÇEK'na, çocuk resmî bir kurumda kalıyorsa ayrıca kurum temsilcisine bildirir. Ancak, çocuğu suça azmettirdiğinden veya istismar ettiğinden şüphelenilen yakınlarına bilgi verilmez.

- ^ Çocuk, kollukta bulunduğu sırada yanında yakınlarından birinin bulunmasına imkân sağlanır.
- ^ Kolluğun çocuk birimlerindeki personeline, kendi kurumları tarafından çocuk hukuku, çocuk suçluluğunun önlenmesi, çocuk gelişimi ve psikolojisi, sosyal hizmet gibi konularda eğitim verilir.
- ^ Çocuğun korunma ihtiyacı içinde bulunduğu bildirimi ya da tespiti veya hakkında acil korunma kararı almak için beklemenin, çocuğun yararına aykırı olacağını gösteren nedenlerin varlığı hâlinde kolluğun çocuk birimi, durumun gerektirdiği önlemleri almak suretiyle çocuğun güvenliğini sağlar ve mümkün olan en kısa sürede SHÇEK'na teslim eder. (m.31)

3.4. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Şiddet, anne-babadan çocuklara, erkekten kadına, çocuklardan ana-babaya veya kardeşten kardeşe yönelik olabilmektedir. Temel özgürlükleri ve insan haklarını ihlal edip engellediği gibi, kadınların haklarını kullanmalarını da olanaksızlaştırmaktadır.

Aile içi şiddetin giderek tırmanması ve uluslar arası taraf olunan yukarıda bahsi geçen taahhütler sonucu, kamuoyunda şiddetin yol açtığı sorunların önüne geçebilmek için bazı yasal düzenlemelerin yapılması gerektiği yönünde bir görüş oluşmuştur. Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın girişimleriyle yargı organları, gönüllü kadın kuruluşları ve Adalet Bakanlığı temsilcilerinin katıldığı ve aile içi şiddetin tartışıldığı şura toplantısında, acil bir yasal düzenleme yapılması için gereken çalışmaların başlatılmasına karar verilmiştir.

Şiddet uygulayan aile üyelerine yaptırım uygulanması amacıyla hazırlanan "Ailenin Korunmasına Dair Kanunu"yla, ABD, Avustralya, Yeni Zelanda, İngiltere, İrlanda ve Norveç gibi ülkelerde uygulanan, şiddete uğrama ihtimali bulunan kadınların mahkemelere başvurarak koruma emri alabilmelerini sağlayacak hükümler Türk Hukuk sistemine dahil edilmeye çalışılmıştır.

14/1/1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun uygulamada çıkan aksaklıklar çerçevesinde değerlendirilerek birkaç değişikliğe uğramış, en son 5636 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik 4 Mayıs 2007 tarih ve 26512 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 4320 sayılı Kanun'un temel amacı, aile içinde şiddet uygulayan bireyi ortak yaşam alanından uzaklaştırarak ve diğer bir takım tedbirleri uygulamaya koyarak aile içi şiddeti önlemektir.

4320 sayılı Kanun, Türkiye’de, devletin;

- ^ Aile içi şiddete karşı olduğunu
- ^ Mağdurlara ve onların korunmasına öncelik veren bir yaklaşıma sahip bulunduğunu,

ortaya koyan en önemli yasal düzenlemedir. Hapis, para vb. cezalar değil, şiddetin olmasını önleyici olacak şekilde “tedbir uygulama”yı öngörmektedir.

4320 sayılı Kanun, genel kolluk kuvvetlerine;

- ^ Uygulamada,
  - ^ Uygulamayı izlemeye,
- önemli görevler yüklemektedir.

Kanun’un gerekçeleri, aile içi şiddete ilişkin temel yaklaşımı ortaya koymak açısından çok önemlidir.

Genel Gerekçe’de öngörülenler şunlardır:

- ^ Aile toplumun temelidir. (Anayasa, m.41) Ailenin sağlığı, toplumun var oluşunu ve yarınlara güçlü bir biçimde uzanmasını doğrudan etkiler.
- ^ Aile içi şiddet, toplum için tehliktir, toplum bünyesinde derin ve kalıcı izler bırakır. Birey açısından da tehlikeli sonuçlar yaratır. Sevgi, şefkat ve merhamet beklediği kişiden şiddete maruz kalan mağdurun ruhi yapısında hayatı boyunca silinmesi zor izler kalır.
- ^ Aile içi şiddet olayları toplumumuzu sarsar boyutlara ulaştı.
- ^ Aile içi şiddet olaylarına daha çok anne ve çocuklar maruz kalıyor.
- ^ Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri almakla görevlidir. (Anayasa, m.41) O halde, aile içi şiddetten mağdur olan kadını koruyucu yasal tedbirlerin alınması zorunludur.

Kapsamı Genişletme:

Yaralanacaklar açısından: Artık, sadece aynı çatı altında yaşayan eşler değil, aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri ile aynı çatı altında yaşamayan boşanma veya ayrılık nedeniyle ayrı konutlarda bulunan bireyler ve evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireyleri ve çocuklar da kanundan yararlanabiliyor.

Hakkında tedbir kararı alınabilecekler açısından: Artık sadece “kusurlu eş” değil, “kusurlu diğer aile bireyleri” hakkında da tedbir kararı alınabiliyor.

- ^ Kapsamda yapılan değişiklikleri tedbir kararlarına yansıtmak:

Örneğin, “oturdıkları eve” ifadesi “birlikte ya da ayrı oturdıkları eve”, “evin eşi ve varsa çocuklara tahsisi” ifadesi “aile bireylerine tahsis”ine, “ortak konuta gelmemesi” ifadesi “mağdurun yaşamakta olduğu konuta ya da işyerine gelmemesi” şeklinde düzeltildi.

^ Yeni bir tedbir: “Şiddet uygulayanın sağlık kuruluşuna muayene ve tedavi için başvurması”

Böylece, şiddet uygulayan bireyin herhangi bir rahatsızlığının bulunup bulunmadığı tespit edilebilecek ve tedavisi ile uyguladığı veya uygulayacağı şiddet ortadan kaldırılabilecek.

^ Mükerrer nafakanın önlenmesi:

Tedbir nafakası, mağdurların tedbir kararı nedeniyle ekonomik sıkıntı çekmemeleri için uygulanmaktadır. Değişiklikle, zaten nafaka alan şiddet mağdurlarına mükerrer nafaka ödenmesine engel olunmuştur.

^ İnfaz için yapılan icrai işlemlerde harç alınmaması:

4320 sk’na göre başvurularda harç uygulanmaz. Değişiklik, infaz için yapılan icrai işlemlerin de harca tabi olmayacağına açıklık getirmiştir.

^ Uygulamayı geliştirmek için yönetmelik çıkarma:

Uygulamada ortaya çıkan sorunların çözümünü kolaylaştırmak, hızlandırmak için getirilmiş bir imkandır.

^ Tedbir kararının genel kolluk kuvvetleri ile uygulanacağına açıklık kazandırma:

4320 sk uygulanmasında zabıta (polis/jandarma) görevlidir. Ancak uygulamada bazı tereddütler ortaya çıkmıştır. Bu nedenle tedbir kararının genel kolluk kuvvetlerince uygulanacağına ilişkin maddeye açıklık getirilmiştir. Yürürlükte bulunan haliyle 4320 sk’nun 1’inci maddesi şöyledir. (2)

“Türk Medenî Kanunu’nda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi üzerine Aile Mahkemesi Hâkimi meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak re’sen aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere de hükmedebilir:

Kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin;

- a) Aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmaması,
- b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer aile bireylerine tahsisi ile bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmaması,
- c) Aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,
- ç) Aile bireylerini iletişim araçları ile rahatsız etmemesi,
- d) Varsa silah veya benzeri araçlarını genel kolluk kuvvetlerine teslim etmesi,

e) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya işyerine gelmemesi veya bu yerlerde bu maddeleri kullanmaması,

f) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurusu.”

Yukarıdaki hükümlerin uygulanması amacıyla öngörülen süre altı ayı geçmez ve kararda hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hakkında hapis cezasına hükmedileceği hususu şiddet uygulayan eş veya diğer aile bireyine ihtar olunur. “Eğer şiddeti uygulayan eş veya diğer aile bireyi aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise hâkim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak daha önce Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir” “Bu Kanun kapsamındaki başvurular ve verilen kararın infazı için yapılan icrâî işlemler harca tâbi değildir”

Kanun’un 2’nci maddesinde ise şunlar öngörülmektedir:

“Koruma kararının bir örneği mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığına tevdi olunur Cumhuriyet Başsavcılığı kararın uygulanmasını genel kolluk kuvvetleri marifeti ile izler” “Koruma kararına uyulmaması halinde genel kolluk kuvvetleri, mağdurların şikâyet dilekçesi vermesine gerek kalmadan resen soruşturma yaparak evrakı en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirir”

“Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararına uymayan eş veya diğer aile bireyleri hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açar “

“Fiili başka bir suç oluştursa bile, koruma kararına aykırı davranan eş veya diğer aile bireyleri hakkında ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezasına hükmolunur. Şeklinde düzenleme getirmiştir” “Bu yasayla, aile birliği içinde oluşan sorunların çözümü için boşanma veya ceza verme yöntemine doğrudan başvurmadan bazı ara tedbirlerin uygulanması imkanı getirilmiştir Ayrıca Kanun, şiddete maruz kalan aile üyelerinin boşanma sonuçlanıncaya kadar korunması amacına da hizmet etmektedir”

“Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenebilir”

1998’den bu yana 4320 sayılı Kanun açısından uygulamayı geliştirmeye yönelik çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Son iki yılda gerçekleşen üç önemli düzenleme şunlardır.

^ Adalet Bakanlığının 2006/35 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun’un Uygulanması Genelgesi”

^ 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi,

^ 2007/8 sayılı İçişleri Bakanlığı Koordinasyon Genelgesi,

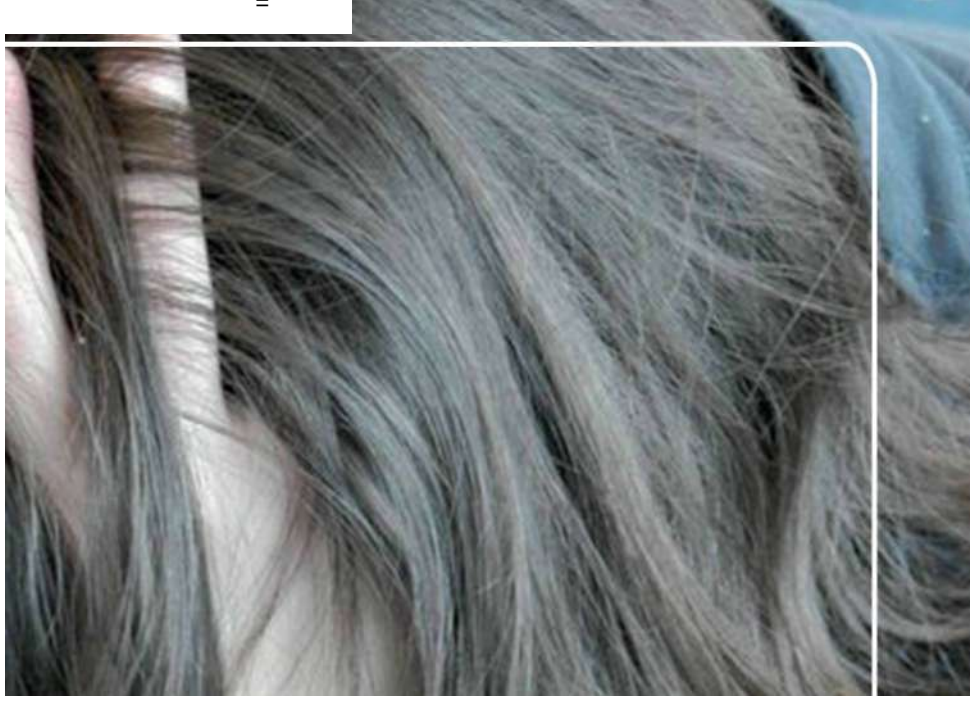
Ayrıca, 4320 sayılı Kanun’un uygulanmasındaki şartlar ile uygulamayı düzenleyen diğer mevzuat hakkında toplu bir bilgi için, örneğin Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştır-

rılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu'na bakılabilir. (Bakınız, www.tbmm.gov.tr adresindeki araştırma komisyonu raporları.)

4. Sonuç

Sözleşmeler ve yasalar şiddetle mücadelede kolluk gücünün, adalet mekanizmasının ve diğer kurum ve kişilerin en çokta kadınların elindeki en önemli araçtır. Bu aracı ne kadar etkin kılsak kadına yönelik şiddetin tasfiyesi için o kadar yol alırız.

Yasalar kısa bir sürede şekil alır ancak uygulanması ve toplumda dönüşümün yaşanması için uzun sürelere ihtiyaç var. Kadına Karşı Şiddetin önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi'nin polisin hizmet kalitesini artırmanın yanı sıra toplumun şiddet algısını değiştirecek zihniyet değişikliğine de katkı yapmasını bekliyoruz.

1.

ÖNEL İİK ŞİİDDETiİN **ÖNLENMESİ**İ N D **E** ^ - ^ ' UYGULANACAK ^PROSEDÜRİİER

1. Giriş: Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Bu Çalışmadaki Amacı ve Hedefleri
2. Emniyet Birimlerinde Aileiçi ve Kadına Yönelik Şiddet Olaylarına İlişkin İşlemlerin Başlatılması
3. Aileiçi Şiddet Olaylarının Kanunlardaki Yeri ve Soruşturma Süreci
  - 3.1 . Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre Adli İşlemler
  - 3.2. Aileiçi Şiddet Olaylarında Tarafların Durumlarına Göre Soruşturma Sürecinde Uygulanan Adli İşlemler
4. Uygulamayı Geliştirmeye Yönelik Düzenlemeler ve İdari İşlemler
  - 4.1 . Uygulamayı Geliştirmeye Yönelik Düzenlemeler
  - ^ /• ' . İdari İşlemler

5. BÖLÜM: KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE POLİSİN ROLÜ VE UYGULANACAK PROSEDÜRLER

SÜRE
6 Ders saati

ÖĞRETİM TEKNİKLERİ
Sunuş, buluş ve uygulama
yoluyla öğretme, Anlatma,
tartışma, soru-cevap ve
örnek olay

ARAÇ - GEREÇLER
Projeksiyon cihazı,
bilgisayar, flip-chart,
bilgisayar

BAŞVURU KAYNAKLARI
İlgili ulusal mevzuat

ETKİNLİKLER
Örnek olay üzerinde tartışmaları

1. Giriş: Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Bu Çalışmadaki Amacı ve Hedefleri

Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de kadınlara yönelik şiddet, gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde yapılan tüm çalışmalar ve tedbirlere rağmen toplumsal bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Kadına yönelik şiddet ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadının fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik açıdan zarar görmesine ve acı çekmesine yol açan, kadının temel hak ve özgürlüklerini ve onurunu zedeleyen bir eylemdir.

Kadına yönelik şiddet olaylarına işyerinde, sokakta, okulda, genel anlamda sosyal hayatın her aşamasında rastlanmaktadır. Ama ne yazık ki kadınlarımız, en korunduğu yer diye düşünülen “aile içinde” de, hatta daha yaygın bir şekilde şiddete uğramaktadırlar.

Bu konuda, Emniyet Genel Müdürlüğü yapılması gereken çalışmaları titizlikle yürütmektedir. Genel Müdürlük, aile içi şiddetin önlenmesine, uygulamada karşılaşılan sorunların giderilmesine ve 1998 yılında çıkartılan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanmasına ilişkin 02.12.2005 tarih ve 2005/123 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması” konulu Bakanlık Genelgesi'ni hazırlayarak 81 İl Valiliğine göndermiştir. Ayrıca bu konuda ulusal ve uluslararası seviyede yapılan çalışmalara ve projelere aktif katılım sağlanmakta, Emniyet Teşkilatı'nın üzerine düşen sorumluluklar ve görevler bağlamında nelerin yapılması gerektiği ivedilikle tespit edilmeye çalışılmaktadır.

Özellikle, şiddet mağduru kadınlar ve diğer aile fertleri için ilk adım başvuru yerleri olan polis merkezlerinde uygulanan işlemler ile ilgili kurumsal bir meka-

nizma oluşturma ve olaylara sistematik yaklaşım konusunda yoğunlaşmaktadır. TBMM Başkanlığı'nda "Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Meclis Araştırması Komisyonu" oluşturulmuş, Komisyon çalışmaları neticesinde hazırlanan "Komisyon Raporu" doğrultusunda; çocuk ve kadınlara yönelik şiddet hareketleri ile töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için alınacak tedbirlerle ilgili olarak başbakanlık tarafından çıkartılan 2006/17 sayılı Genelge 04.07.2006 tarih ve 26218 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Genelge'de; çocuk ve kadına yönelik şiddet, töre ve namus cinayetlerine ilişkin çözüm önerilerinin yaşama geçirilmesinde koordineli çalışması gereken kurumları ve önerileri düzenleyen eylem planında; İçişleri Bakanlığı'na atfedilen sorumluluklar bağlamında kolluk kuvvetlerinin eğitim programlarında kadın ve çocuklara karşı şiddete yaklaşım konusunun yer alması, ayrıca Emniyet birimlerinde bu konularda daha fazla kadın memurun görevlendirilmesi ve bu memurların kadına ve çocuğa yönelik şiddet konusunda özel eğitim almaları gerektiği belirtilmektedir.

Bu çerçevede; kadına karşı şiddetin önlenmesine ilişkin Emniyet Genel Müdürlüğü personeline yönelik düzenlenecek hizmet içi eğitim çalışmalarının içeriğinin tespit edilmesi ve uygulamaların değerlendirilmesi amacıyla söz konusu genelgede koordinatör kurum olarak tespit edilen Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü yetkilileriyle görüşmeler yapılmıştır.

Yapılan toplantılar sonucunda şiddet mağduru kadınlar için ilk adım başvuru yerleri olan polis merkezlerinde çalışan Emniyet Genel Müdürlüğü personeline, kadına yönelik şiddet, aile içi şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi, şiddet mağdurlarına yaklaşım tarzı, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve diğer ilgili kanunların uygulanması konularında farkındalık ve duyarlılığı artırmak için hizmet içi eğitim projesi yapılması hususunda mutabakata varılmıştır. Yukarıda anılan hizmet içi eğitimde özel olarak amaçlanan hususlar;

- ^ Aile içi şiddete müdahalede polisin yeteneğini ve uzmanlığını geliştirmek,
- ^ Hizmetlerin niteliğini ve etkinliğini yükseltmek,
- ^ Aile içi şiddete müdahale için derli toplu sistematik bilgi ve eğitim oluşturmak,
- ^ Standart bir yaklaşım oluşturmak,
- ^ Kurumlar arası çalışma geliştirmektir.

Bu eğitimlerde hedeflenen, iki yıl içinde 1.197 polis merkezinde çalışan yaklaşık 40.000 Emniyet Genel Müdürlüğü personeline belirlenen konularda eğitim verilmesidir. Bu eğitim projesi iki adımda gerçekleştirilecektir.

Birinci adımda; bölge merkezi olarak tespit edilen İstanbul, Ankara, İzmir, Diyarbakır, Erzurum, Samsun, Bursa, Kayseri, Adana, Antalya ve Nevşehir'de 81 ilden Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen kriterlere göre özenle seçilecek yaklaşık 270 personel yetiştirilecektir.

İkinci adımda; yetiştirilen bu eğitici kadro ile 81 İl Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı 1.197 polis merkezinde çalışan personelin eğitilmesi sağlanacaktır.

Aile içinde veya başka bir şekilde kadınlara yönelik gerçekleşen şiddet olayları ile ilgili soruşturma yürütülürken, sadece bu olaylarda tanzim edilmesi gereken özel bir form ya da tutanak bulunmamaktadır. Bu durum şiddet vakalarının boyutu, sıklığı, ne şekilde ve ne derecede meydana geldiği ile ilgili verilerin düzenli olarak görülememesine sebep olmaktadır. Mevcut durumun sağlıklı bir şekilde ortaya konamaması bu olaylarla ilgili alınması gerekli tedbirlerin tespitini engellemektedir. Bu nedenle, proje kapsamında aile içi şiddete ilişkin verilerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve daha sonra analizlerinin yapılabilmesi için bir kayıt formu geliştirilmiştir. Bu eğitimin önemli bir diğer hedefi de aile içi şiddet olaylarına müdahalede çok taraflı bir yaklaşım sağlanarak bu konuda görevleri ve sorumlulukları olan diğer kurumlarla işbirliği içerisinde hareket etmenin önemini vurgulamaktır.

Proje kapsamında uzman eğitimcilerin temini, eğitim materyallerinin hazırlanması ve bir dizi eğitim toplantısı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün desteğiyle ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun Türkiye 4. Ülke Programı bütçesinden karşılanmıştır.

Eğitimlerin verimliliği ile ilgili ölçme ve değerlendirmeler Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Emniyet Genel Müdürlüğü uzmanlarınca müştereken yapılacaktır. Söz konusu eğitim işbirliğinin esaslarını belirleyen, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü arasında düzenlenen "Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi Projesi Protokolü" İçişleri Bakanı ve Kadın, Aile ve Sosyal Hizmetlerden Sorumlu Devlet Bakanı tarafından imzalanmıştır. Protokol kapsamında eğitimde yer alacak konular;

- ^ Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet olaylarında uygulanacak adli ve idari işlemler,
- ^ Toplumsal cinsiyet eşitliği,
- ^ Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddete ilişkin genel bilgi,
- ^ Şiddet mağdurlarına yaklaşım tarzı,
- ^ Mağdur kadınların muhafazası ve sığınmalarına ilişkin ilgili mevzuat ve genelgeler, kapsamında yapılacak görevler ve alınacak tedbirler,
- ^ 4320 sayılı Kanun ve ilgili diğer mevzuatın uygulanması, Sosyal hizmetler ve sivil toplum kuruluşları ile ilişkiler, olarak belirlenmiştir.

Proje içeriği, bu konuda mevcut olan ulusal (Anayasa, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve değişikliği, TCK, CMK) ve uluslararası mevzuat (CEDAW, Çocuk Hakları Sözleşmesi vb.), uygulama genelgeleri (Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi, Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanmasına Yönelik 2005/123 sayılı Bakan-

lık Genelgesi, Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu konulu 2007/8 sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi) ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi Projesi Protokolü dayanak alınarak oluşturulmuştur.

2. Emniyet Birimlerinde Aile içi ve Kadına Yönelik Şiddet Olaylarına İlişkin İşlemlerin Başlatılması

Şiddet mağduru kişilerin ilk müracaat yeri olan polis merkezlerinde kanunların verdiği yetkiler ve görevler çerçevesinde gerekli işlemler yerine getirilmektedir. Olayların özelliğine ve mağduriyetlerin durumuna göre bu işlemler sadece birtakım idari tedbirleri içerebileceği gibi, aynı zamanda adli bir soruşturma ve kovuşturmayı gerektirecek şartlara sahip de olabilir.

Polis merkezinin adli ve idari işlemlere başlayabilmesi için ön şart ya da işlemleri başlatıcı eylem diyebileceğimiz şey, olaydan haberdar olmaktır. Aile içi şiddet olaylarından kolluk birimleri değişik yollarla haberdar olabilirler. Şiddet mağdurlarının kolluk birimlerine müracaat yolları şöyle sıralanıp açıklanabilir:

(1) Doğrudan müracaat

Genellikle şiddet mağdurları kendileri bizzat müracaat ederek şikâyetlerini dile getirme yolunu seçerler.

(2) Telefonla ihbar

Telefonla alınan ihbarlar doğrudan müracaatlardan sonra şiddet mağdurlarının en çok başvurduğu yoldur. Kolluk birimlerine gelmekten çekinen ya da gelmeye imkanı olmayan kişiler genellikle telefonla ihbar yolunu seçerler. Telefonla ihbarların en önemli özelliği kolluk personelinin olaylara tüm delilleriyle müdahale edebilmesini sağlar. Eğer kolluk birimleri bu ihbarları anında değerlendirir ve olaya suçüstü el koyarsa mağduriyetlerin artmasına engel olabilir. Ayrıca soruşturma için önem arz eden delillerin olay yerinde tespiti ve toplanması sağlanır.

(3) Üçüncü şahısların ihbarı

Aile içi şiddet olaylarında üçüncü şahısların ihbarı ile kolluk birimleri olaylara derhal müdahale etmek ve soruşturma yapmak durumundadır. Özellikle aile içi şiddet olayları ile ilgili alınan tüm ihbarları zamanında değerlendirmek ve gecikmeksizin müdahale etmek büyük önem arz eder. Mağduriyetlerin artmasını ve şiddetin tekrarını önlemenin en önemli yollarından biri, bu olaylara ilişkin ihbarlara kayıtsız kalınmayarak anında müdahale edilmesidir.

(4) Sağlık kuruluşları yoluyla haberdar olma

Acil tıbbi müdahale ve tedaviyi gerektiren şiddet olaylarından kolluk birimleri sağlık kuruluşlarında tanzim edilen adli raporların intikal etmesiyle haberdar olabilirler. (Hastane polisi uygulaması)

(5) Başka kuruluşlardan yönlendirme

Şiddet mağdurları bazen başka bir kamu kuruluşuna (sosyal hizmet birimleri vb.) ya da sivil toplum kuruluşuna başvurabilirler. Bu kuruluşlar mağdurları kolluk birimlerine yönlendirebilir.

3. Aile içi Şiddet Olaylarının Kanunlardaki Yeri ve Soruşturma Süreci

Aile içinde ya da başka bir şekilde kadınlara yönelik gerçekleşen şiddet olayları 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar" başlıklı 86'ncı, 87'nci, 88'inci ve 89'uncu maddelerinde, "Eziyet" başlıklı 96'ncı maddesinde, "Cebir" başlıklı 108'inci maddesinde ve "Aile Düzene Karşı Suçlar" başlıklı 232'nci maddesinde suç olarak sayılmış ve çeşitli cezalar öngörülmüştür.

Ancak bu fiillerin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbî müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması halinde, mağdurun şikâyeti üzerine soruşturma ve kovuşturma yapılabileceği belirtilmiştir. (1) TCK'nda suç olarak sayılan bu fiillere ilişkin soruşturmalar kolluk kuvvetleri tarafından Cumhuriyet Savcıları bilgilendirilmek suretiyle alınan emirler ve talimatlar doğrultusunda 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "İhbar ve şikâyet" başlıklı 158'inci maddesi, "Soruşturma işlemleri" başlıklı 160'ıncı ve 161'inci maddeleri, "Adli kolluk ve görevi" başlıklı 164'üncü maddesi, "Diğer kolluk birimlerinin adli kolluk görevi" başlıklı 165'inci maddesi ve "Soruşturma evresinde yapılan işlemlerin tutanağa bağlanması" başlıklı 169'uncu maddesi hükümlerine göre yerine getirilmektedir.

3.1. Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre Adli İşlemler

Genel olarak tüm suçlara ilişkin özel olarak aile içi şiddet olayları ile ilgili kolluk birimleri tarafından 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ve ilgili yönetmelik hükümleri doğrultusunda uygulanan adli işlemler aşağıda incelenecektir. Burada ele alınacak adli işlemler şunlardır:

- (1) Cumhuriyet Savcısını bilgilendirme,
- (2) Mağduriyetlerinin tespitine ilişkin olarak mağdur kadınların gerekli muayene ve tedavi için en yakın sağlık kuruluşuna sevk edilmesi
- (3) İhbar ve şikâyetin değerlendirilmesi ve müracaat alma,
- (4) Olaya karışan tarafların tespiti ve delillerin toplanması,
- (5) Olaya ilişkin ayrıntıların kayda geçirilmesi ve tutanak düzenlenmesi,
- (6) Olaya karışan tarafların müdafisi ve vekil taleplerinin yerine getirilmesi.

(1) Cumhuriyet Savcısını bilgilendirme

Adli soruşturmayı gerektiren her olayda kolluk görevlileri Cumhuriyet Savcılarını derhal bilgilendirmek zorundadır. Bu görev, 5271 sayılı CMK'nın "Cumhuriyet Savcısının görev ve yetkileri" başlıklı 161'inci maddesinin 2'nci fıkrasında; "Adli kolluk görevlileri, el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uy-

gülenen tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet Savcısına derhâl bildirmek ve bu Cumhuriyet Savcısının adliyeye ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür.” şeklinde düzenlenmiştir.

Şiddet mağduru kadınlarla ilgili bilgi verilirken, bu kişilerin maruz kaldıkları durum ve içinde bulundukları psikolojik travma iyi tespit edilmeli ve olaya ilişkin yapılması gereken işlemlerin aciliyeti her zaman göz önünde bulundurulmalıdır. Eğer vuku bulmuşsa; mağduriyetin geçmiş zamandaki tekrarları ve mağdur üzerinde bıraktığı izler göz ardı edilmemelidir. Bu kişilerin geçici olarak korunmalarının ve sığınmalarının sağlanması ile ilgili birtakım idari tedbirler de Cumhuriyet Savcısı ile paylaşılmalıdır.

(2) Mağduriyetlerin tespitine ilişkin olarak, mağdur kadınların gerekli muayene ve tedavi için en yakın sağlık kuruluşuna sevk edilmesi

Adli soruşturmayı gerektiren şiddet olaylarında, kolluk birimlerince mağdur kişiler, mağduriyetlerinin ve maruz kaldıkları şiddetin derecesinin hekim tarafından tespit edilmesi için en yakın sağlık kuruluşuna sevk edilirler. Muayene ve tedaviye ilişkin hususların kayıt altına alındığı raporlar hekim tarafından düzenlenir. Bu husus; CMK’nun “Diğer kişilerin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması” başlıklı 76’ncı maddesinde;

“[1] Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun vücudu üzerinde dış veya iç beden muayenesi yapılabilmesine veya vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla; Cumhuriyet Savcısının istemiyle ya da resen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet Savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet Savcısının kararı, yirmi dört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, 24 saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.

[2] Mağdurun rızasının varlığı halinde, bu işlemlerin yapılabilmesi için birinci fıkra hükmüne göre karar alınmasına gerek yoktur.” şeklinde, “Kadının muayenesi” başlıklı 77’nci maddesinde ise; *“Kadının muayenesi, istemi halinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılır.”* şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca, bu muayene ve tedaviye ilişkin esaslar Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkındaki Yönetmeliğin;

(a) “Kadının muayenesi” başlıklı 11’inci maddesinde; *“Kadının muayenesi, istemi hâlinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın tabip tarafından yapılır. Muayene edilecek kadının talebine rağmen birkadın tabibin bulunmasına olanakların elvermediği durumlarda; muayene sırasında tabip ile birlikte bir başka kadın sağlık mesleği personelinin bulundurulma-*

sına özen gösterilir.”, (b) “İlgilinin rızası” başlıklı 18’inci maddesinde; *“Mağdurun rızasının varlığı hâlinde bu işlemlerin yapılabilmesi için Yönetmeliğin 7’nci ve 8’inci maddeleri uyarınca karar alınmasına gerek yoktur. Bir suçun aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, şüpheli, sanık ve diğer kişilerin kendiliğinden başvurarak rıza göstermeleri hâlinde, soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısının istemi, kovuşturma aşamasında ise hâkim veya mahkeme kararıyla tıbbî muayeneleri yapılabilir ya da vücutlarından örnek alınabilir.”*,

(c) “Raporların düzenlenmesi” başlıklı 20’nci madde de;

“Tabip raporları üç nüsha hâlinde düzenlenir. Raporu düzenleyen sağlık kuruluşunca iki nüshası kapalı ve mühürlü zarf içerisinde ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına, hâkimliğe veya mahkemeye en seri şekilde iletilir. Raporun bir nüshası raporu düzenleyen sağlık kuruluşunda kalır.” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu bağlamda; şiddet mağduru kadınlar kolluk birimlerine bizzat müracaat ettiklerinde ya da alınan ihbar üzerine olayın vuku bulunduğu yere gidildiğinde ilk önce yapılması gereken, bu kişileri ne tür bir şiddete maruz kaldıklarının tespit edilmesi için ve gerekli muayene ve tedavi yapılmak üzere ivedilikle en yakın sağlık kuruluşuna sevk etmektir.

(3) İhbar ve şikâyetlerin değerlendirilmesi ve müracaat alma

Kolluk kuvvetleri meydana gelen olaylardan, bizzat mağdurlar tarafından yapılan müracaatlar ya da olaya şahit veya bilgisi olan başkaları tarafından yapılan ihbar ve şikâyetler yoluyla haberdar olabilirler. İhbar ve şikâyet üzerine başlatılan soruşturma süreci mağdurun olaya ilişkin müracaatının alınması ile başlar. Bu husus; CMK’nın “Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet Savcısının görevi” başlıklı 160’inci maddesinde;

“[1] Cumhuriyet Savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

[2] Cumhuriyet Savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargımanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.” şeklinde düzenlenmiştir.

İlaveten CMK’nın “Adlî kolluk ve görevi” başlıklı 164’üncü maddesinin 2’nci fıkrasında; *“Soruşturma işlemleri, Cumhuriyet Savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adlî kolluğa yaptırılır. Adlî kolluk görevlileri, Cumhuriyet Savcısının adlî görevlere ilişkin emirlerini yerine getirir.”* şeklinde, “Diğer kolluk birimlerinin adlî kolluk görevi” başlıklı 165’inci maddesinde; *“Gerektiğinde veya Cumhuriyet Savcısının talebi halinde, diğer kolluk birimleri de adlî kolluk görevini yerine getirmekle yükümlüdür. Bu durumda, kolluk görevlileri*

hakkında, adlî görevleri dolayısıyla bu Kanun hükümleri uygulanır. ” şeklinde ve “Mağdur ile şikâyetçinin dinlenmesi” başlıklı 236’ncı maddesinde ise;

“[1] Mağdurun tanık olarak dinlenmesi halinde,yemin hariç, tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır.

[2] İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir.Maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır.

[3] Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur.Bunlar hakkında bilirkişilere ilişkin hükümler uygulanır. ” şeklinde düzenlenmiştir.

Kolluk birimlerince şiddet mağduru kadınların şikâyetleri değerlendirilirken ve müracaat alınırken bir takım hususlara dikkat edilmesi gerekir. Yukarıda 3. Bölüm’de de belirtildiği gibi bu kişilerin içinde bulundukları travma tik durum dikkate alınarak hareket edilmeli, mümkün olduğu ölçüde bayan personelden istifade edilmelidir. Mağdurlar dinlenirken empatik iletişim kurulmalı, olaya ilişkin tüm detaylar kişilerin özel hayatı göz önünde bulundurularak mutlaka kayıt altına alınmalıdır. Ayrıca zaman konusunda hassas davranılmalı, gerekli tüm işlemler ivedilikle yerine getirilerek mağduriyetin uzamasına sebep olacak durumlardan kaçınılmalıdır. Özellikle bu olaylarda CMK’nun 236’ncı maddesinde de düzenlendiği gibi psikolojisi bozulmuş mağdura olayın/ olayların tekrar tekrar anlattırılmamasına özen gösterilmeli, konu ile ilgili ifadesinin bir defada alınmasına riayet edilmelidir.

(4) Olaya karışan tarafların tespiti ve delillerin toplanması

Kolluk birimlerine intikal her olayda, olaya karışan tarafların derhal tespit edilerek ifadelerinin alınması ve olaya ilişkin delillerin toplanması gerekir. Aksi takdirde soruşturma eksik kalacak ve istenen seviyede ilerlemeyecektir. Bu durum kovuşturma sürecini de olumsuz etkileyecektir. Suçlardan mağdur olan kişiler, içinde bulundukları psikolojik durum nedeniyle sağlıklı bilgiler veremeyebilir. Bu yüzden sadece mağdur ve şikâyetçi beyanları ile sınırlı kalınmamalı, gerekli araştırmalar yapılarak olaya ilişkin tüm detaylar tespit edilmelidir. Bu husus; CMK’nun “Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet Savcısının görevi” başlıklı 160’ıncı maddesinde;

“[1] Cumhuriyet Savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

[2] Cumhuriyet Savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için,emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür. ”şeklinde, “Mağdur ile şikâyetçinin hakları” başlıklı 234’üncü maddesinde de;

“[1] Mağdur ile şikâyetçinin hakları şunlardır:

a) Soruşturma evresinde;

1. Delillerin toplanmasını isteme,
2. Soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet Savcısından belge örneği isteme,
3. Vekili yoksa, baro tarafından kendisine bir avukat görevlendirilmesini isteme,
4. 153'üncü maddeye uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve el konulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme,
5. Cumhuriyet Savcısının, kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz hakkını kullanma.” şeklinde düzenlenmiştir.

Ayrıca Adli Kolluk Yönetmeliği'nin “Görev ve yetkiler” başlıklı 6'ncı maddesinde; “*Adlî kolluk görevlileri, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, Cumhuriyet Savcısının emirleri doğrultusunda şüphelinin lehine veya aleyhine olan tüm delilleri, kanunda ön görülen koşullara uyarak toplamak, muhafaza altına almak ve bunları bir fezleke ile Cumhuriyet Savcısına sunmakla yükümlüdür. Hukuka aykırı delil elde edildiğinin tespiti hâlinde, fezlekede bu hususa da yer verilir. Adlî kolluk görevlileri diğer soruşturma işlemlerini de aynı titizlikle yerine getirir.*” şeklinde düzenlenmiştir.

Kolluk birimleri şiddet mağduru kadınlarla ilgili olarak da soruşturmaya ilişkin çalışmaları titizlikle yürütmelidir. Bu olaylarda tarafların doğru olarak tespiti ve delillerin toplanması diğer olaylara göre biraz daha zordur. Çünkü mağdur kadınlar olayları anlatırken aile içinde yaşanan bazı hususları tam olarak ifade edemeyebilirler. Bu yüzden soruşturmaya ilişkin hususlar araştırılırken olaya şahit olan diğer aile bireyleri varsa, bu kişiler mutlaka dinlenmeli, mağdurun içinde bulunduğu sıkıntılar ve şiddeti uygulayan eş veya diğer aile bireylerinin durumları iyi tespit edilmelidir.

Bu olaylara ilişkin maddi deliller araştırılırken, mağdurun maruz kaldığı fiziksel, cinsel, ekonomik ya da psikolojik şiddetin bulguları mutlaka tespit edilmelidir. Olay yerinde (evde, işyerinde, ortak kullanılan herhangi bir yerde) bulunması muhtemel maddi deliller olabilir. Çünkü bazı durumlarda şiddeti uygulayan kişiler ortak kullanılan eşyalara da zarar verebilirler. Bu durumun araştırılarak delillerin toplanması kovuşturma sürecinde şiddeti uygulayan kişi hakkında uygulanacak tedbirlerin tespitinde yarar sağlayacaktır. Bu nedenle özellikle aile içi şiddet vakalarında, ailenin korunması ve mağduriyetlerin giderilmesi bakımından tüm ayrıntıların incelenmesi gerekmektedir.

(5) Olaya ilişkin ayrıntıların kayda geçirilmesi ve tutanak düzenlenmesi

Adli ve idari tahkikat yürütülen tüm olaylarda kolluk birimleri tespit ettikleri hususları kayıt altına almak durumundadır. Soruşturmaya ilişkin alınan

emir ve talimatlar, mağdur, şüpheli ve tanık ifadeleri, tutanaklar ve ilgili diğer birim veya kurumlarla yapılan yazışmalar eksiksiz düzenlenmelidir. Bu husus; CMK'nın "Soruşturma evresinde yapılan işlemlerin tutanağa bağlanması" başlıklı 169'uncu maddesinde;

"[1] Şüphelinin ifadesinin alınması veya sorgusu, tanık ve bilirkişinin dinlenmesi veya bir keşif ve muayene sırasında Cumhuriyet Savcısı veya sulh ceza hâkiminin yanında bir zabıt kâtibî bulunur Acele hâllerde, yemin vermek koşuluyla, başka bir kimse, yazman olarak görevlendirilebilir

[2] Her soruşturma işlemi tutanağa bağlanır Tutanak, adlî kolluk görevlisi, Cumhuriyet Savcısı veya sulh ceza hâkimi ile hazır bulunan zabıt kâtibî tarafından imza edilir

[3] Müdafî veya vekil sıfatıyla hazır bulunduğu işlemlerle ilgili tutanakta avukatın isim ve imzasına da yer verilir

[4] Tutanak, işlemin yapıldığı yeri, zamanı ve işleme katılan veya ilgisi bulunan kimselerin isimlerini içerir

[5] İşlemden hazır bulunan ilgililerce onanmak üzere tutanağın kendilerini ilgilendiren kısımları okunur veya okumaları için kendilerine verilir Bu husus tutanağa yazılarak ilgililere imza ettirilir

[6] İmzadan kaçınma hâlinde nedenleri tutanağa geçirilir" şeklinde düzenlenmiştir.

Aile içinde veya başka bir şekilde kadınlara yönelik gerçekleşen şiddet olayları ile ilgili soruşturma yürütülürken, sadece bu olaylarda tanzim edilmesi gereken özel bir form ya da tutanak bulunmamaktadır. Bu durum şiddet vakalarının boyutu, sıklığı, ne şekilde ve ne derecede meydana geldiği ile ilgili verilerin düzenli olarak görülememesine sebep olmaktadır. Mevcut durumun sağlıklı bir şekilde ortaya konamaması bu olaylarla ilgili alınması gerekli tedbirlerin tespitini engellemektedir. Bu nedenle, özellikle aile içi şiddet vakalarına ilişkin kolluk birimlerinde özel formların ya da tutanakların düzenlenmesi gerekmektedir. Soruşturma sürecinde polis merkezinde aile içi şiddet olayları ile ilgili olarak düzenlenen tutanakları şu şekilde sıralayabiliriz:

- ^ Mağdur/Şikayetçi Müracaat Tutanağı | İfade Tutanağı
- ^ Yakalama ve Gözaltına Alma Tutanağı
- ^ Görgü Tespit Tutanağı
- ^ Şüpheli ve Sanık Hakları Formu
- ^ Sanık Karar Takip Formu
- ^ Sevk/Serbest Bırakma Tutanağı
- ^ İhbar Tutanağı
- ^ Üst Arama Tutanağı
- ^ Cumhuriyet Savcısı ile Telefon Görüşme, Alınan Emir/Talimatlar ve Onay Tutanağı

^ Alkol ve Darp Yazısı

^ Diğer kurumlarla yapılan yazışmalar (Sosyal hizmet birimleri, sığınma evleri vb.)

(6) Olaya karışan taraflar ın müdafî ve vekil taleplerinin yerine getirilmesi

Kanunların suç saydığı bir eylemden dolayı haklarında işlem yapılan kişiler soruşturma ve kovuşturma sürecinin her aşamasında müdafî ve vekil bulunmasını talep edebilirler. Bu hak başta Anayasa olmak üzere ceza yargılamasına ilişkin düzenlenen kanunlarda yer almaktadır. Bu husus; CMK'nun "Şüphelinin veya sanığın müdafî seçimi" başlıklı 149'uncu maddesinde;

"[1] Şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafîin yardımından yararlanabilir; kanunî temsilcisi varsa, o da şüpheliye veya sanığa müdafî seçebilir

[2] Soruşturma evresinde, ifade almada en çok üç avukat hazır bulunabilir

[3] Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında avukatın, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukukî yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz.", şeklinde; CMK'nın "Müdafîin görevlendirilmesi" başlıklı 150'nci maddesinde;

"[1] Şüpheli veya sanık, müdafî seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, istemi halinde bir müdafî görevlendirilir

[2] Şüpheli veya sanık 18 yaşını doldurmamış ya da sağır veya dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede malûl olur ve bir müdafîde bulunmazsa istemi aranmaksızın bir müdafî görevlendirilir

[3] Alt sınırı en az beş yıl hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada ikinci fıkra hükmü uygulanır", şeklinde; "Müdafîin görevlendirilmesinde usul" başlıklı 156'nci maddesinde;

"[1] 150'nci maddede yazılı olan hâllerde, müdafî;

a) Soruşturma evresinde, ifadeyi alan merciin veya sorguyu yapan hakim in istemi üzerine,

b) Kovuşturma evresinde, mahkemenin istemi üzerine, Baro tarafından görevlendirilir

[2] Yukarıda belirtilen hallerde müdafî soruşturmanın veya kovuşturmanın yapıldığı yer Barosunca görevlendirilir

[3] Şüpheli veya sanığın kendisinin sonradan müdafî seçmesi halinde, Baro tarafından görevlendirilen avukatın görevi sona erer", şeklinde, CMK'nun "Mağdur ile şikâyetçinin hakları" başlıklı 234'üncü maddesinde;

[1] Mağdur ile şikâyetçinin hakları şunlardır:

a) Soruşturma evresinde;

1. Delillerin toplanmasını isteme,

2. Soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet Savcısından belge örneği isteme,
3. Vekili yoksa, Baro tarafından kendisine bir avukat görevlendirilmesini isteme,
4. 153'üncü maddeye uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve el konulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme,
5. Cumhuriyet Savcısının, kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz hakkını kullanma.

b) Kovuşturma evresinde;

1. Duruşmadan haberdar edilme,
2. Kamu davasına katılma,
3. Tutanak ve belgelerden vekili aracılığı ile örnek isteme,
4. Tanıkların davetini isteme,
5. Vekili yoksa, Baro tarafından kendisine avukat atanmasını isteme,
6. Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma.

[2] Mağdur, 18 yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir.

[3] Bu haklar, suçun mağdurları ile şikâyetçiye anlatılıp açıklanır ve bu husus tutanağa yazılır.” şeklinde düzenlenmiştir.

Şiddet mağduru kadınlar, mağduriyetlerinin giderilmesine yönelik alınacak tedbirlerin tespiti için yapılan işlemleri talepleri halinde varsa vekili, yoksa baro tarafından görevlendirilen avukat aracılığıyla takip edebilirler. Özellikle aile içi şiddet vakalarında mağdur olan kadınlar, yaşadıkları olayları ve içinde bulundukları durumları tam olarak anlatamayabilirler. Böyle durumlarda bu kişilere, CMK'na göre avukat talep etme hakkının bulunduğu hatırlatılmalıdır.

3.2. Aile içi Şiddet Olaylarında Tarafların Durumlarına

Göre Soruşturma Sürecinde Uygulanan Adli İşlemler

Yukarıda genel olarak suç soruşturmasına ilişkin kolluk birimlerinde uygulanan adli işlemler incelenmiştir. Bu bölümde de aile içi şiddet olayları ile ilgili müracaatçının ve şüphelinin durumuna göre tesis edilmesi gereken adli işlemler incelenecektir.

3.2.1. Müracaatçının durumuna göre yapılacak işlemler

(1) Müracaatçının şikâyetçi olması durumunda yapılacak işlemler:

(a) Mağdurun ağır şiddete maruz kalmış olması halinde; 1. 4320 sk göz

önünde bulundurularak CMK doğrultusunda adli işlem yapılmalıdır. (Soruşturma olayın ismi “Kasten Yaralama ve 4320 sk kapsamında” şeklinde belirtilerek yapılabilir. Bunun nedeni aile içi şiddet olaylarında hangi bireylerin aile kapsamında sayılacağı 4320 sk’da belirtilmiş olmasıdır. Örneğin aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri de aile sayılır. (Kayınpederin gelinine uyguladığı şiddet vb.) Aile içi şiddet sadece eşler arasında gerçekleşmez. 2. Mağdurun risk değerlendirmesi yapılmalı, özellikle de yüksek riskli durumda olup olmadığına dikkat edilmeli, sonuç ve durum hakkında mağdura bilgi verilmelidir. 3. Mağdur 4320 sayılı Kanun ve diğer imkanlar hakkında bilgilendirilmelidir.

(b) Mağdurun hafif şiddete maruz kalmış olması halinde;(Polis merkezlerinde en sık karşılaşılan durumdur.)

1. 4320 sk göz önünde bulundurularak adli işlem yapılmalıdır.(Örneğin Kasten Yaralama ve 4320 sk kapsamında)
2. Mağdurun risk değerlendirmesi yapılmalı, sonuç ve durum hakkında mağdura bilgi verilmelidir.
3. Mağdur 4320 sayılı Kanun ve diğer imkanlar hakkında bilgilendirilmelidir.

(2) Müracaatçının şikayetçi olmaması durumunda yapılacak işlemler:

(a) Mağdurun ağır şiddete maruz kalmış olması halinde;

1. 4320 sk göz önünde bulundurularak adli işlem yapılmalıdır. (Olayın ismi “Kasten Yaralama ve 4320 sk kapsamında” şeklinde yazılabilir. Mağdurun ifadesinde şikayetçi olmadığı belirtilir.)
2. Mağdurun risk değerlendirmesi yapılmalı, özellikle de yüksek riskli durumda olup olmadığına dikkat edilmeli, sonuç ve durum hakkında mağdura bilgi verilmelidir.
3. Mağdur 4320 sayılı Kanun ve diğer imkanlar hakkında bilgilendirilmelidir.

(b) Mağdurun hafif şiddete maruz kalmış olması halinde;(Polis merkezlerinde sık karşılaşılan bir durumdur.)

1. Mağdur doktora gitmek istiyor ve doktor raporu alınıyorsa, adli işlem yapmak zorunludur.
2. Mağdur doktor raporu alınmasını istemiyorsa, bu durum C. Savcısı ile paylaşılır. Savcının talimatı doğrultusunda mağdurun doktor raporu alınması sağlanabilir.
3. Mağdurun risk değerlendirmesi yapılmalı, sonuç ve durum hakkında mağdura bilgi verilmelidir.
4. Mağdur 4320 sk ve diğer imkanlar hakkında bilgilendirilmelidir.

(3) Her durumda yapılacak işlemler:

1. Mağdurun şikayetçi olup olmadığına bakılmaksızın, her durumda yapılacak işlemler de bulunmaktadır. Bu işlemler daha çok idari işlemler olup, şöyle sıralanabilmektedir.
2. Olayın ismi yazılacak,
3. 4320 sayılı Kanun hakkında bilgilendirmede bulunulacak,
4. Risk değerlendirmesi mutlaka yapılacak ve sonuç müracaatçıya bildirilecek,
5. Diğer idari işlemler hakkında bilgi verilecek,
6. Müracaatçıya “Aile içi Şiddete Son” broşürü mutlaka verilecek,
7. Her durumda SHÇEK’na bilgi verilecektir.
8. Mağdura olay(lar)ın tekrar tekrar anlattırılmamasına özen gösterilmelidir. (CMK, m.236; mağdur ile şikâyetçinin dinlenmesi)

3.2.2. Şüphelinin durumuna göre yapılacak işlemler

(1) Şüpheliye ulaşılamamışsa yapılacak işlemler:

- (a) Mağdurun ağır şiddete maruz kalmış olması halinde; Savcılığa bilgi verilir, savcı talimat verirse bulunduğu yerden gidip alınır, yakalama yapılır. Bulunamazsa, dosya ikmalen Savcılığa gönderilir, Savcılık yakalama emri vb. işlemleri başlatır. Şüpheli başka bir polis merkezinin bölgesindeyse savcının onayıyla oraya yazı gönderilir.
- (b) Mağdurun hafif şiddete maruz kalmış olması halinde; Savcılığa bilgi verilir, dosya ikmalen Savcılığa gönderilir. Şüpheliyle ilgili süreç Savcılık ve mahkeme sürecine kalır.

(2) Şüpheliye ulaşılmış ve şüpheli polis merkezine gelmiş ise yapılacak işlemler:

- (a) Mağdurun ağır şiddete maruz kalmış olması halinde; Şüphelinin ifadesi alınır, sağlık raporu işlemleri tamamlanır. Dosyası Savcılığa (mevcutlu olarak) gönderilir.
- (b) Mağdurun hafif şiddete maruz kalmış olması halinde; Şüphelinin ifadesi alınır, sağlık raporu işlemleri tamamlanır. Dosyası Savcılığa (büyük olasılıkla ikmalen) gönderilir.

(3) Şüpheliye ulaşılmış ve şüpheli polis merkezine gelmemiş ise yapılacak işlemler:

- (a) Mağdurun ağır şiddete maruz kalmış olması halinde; Şüpheliye ulaşılamaması haline benzer.

Savcılığa bilgi verilir, talimat verirse bulunduğu yerden gidip alınır, yakalama yapılır.

Bulunamazsa, dosya ikmalen Savcılığa gönderilir, Savcılık yakalama emri vb. işlemleri başlatır.

(b) Mağdurun hafif şiddete maruz kalmış olması halinde; Savcılığa bilgi verilir, dosya ikmalen Savcılığa gönderilir. Şüpheliyle ilgili süreç Savcılık ve mahkeme sürecine kalır.

4. Uygulamayı Geliştirmeye Yönelik düzenlemeler ve İdari İşlemler

4.1. Uygulamayı Geliştirmeye Yönelik Düzenlemeler

(1) Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu

Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet, gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde yapılan tüm çalışmalar ve tedbirlere rağmen toplumsal bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Özellikle kadına yönelik olarak gerçekleşen şiddet olaylarının en uç noktası ise kuşkusuz, töre veya namus adına işlenen cinayetlerdir.

Türkiye de, töre ve namus cinayetlerinin işlendiği ülkeler arasında yer almaktadır. Bu durum, ülkemizin uluslararası platformlarda eleştirilmesine, gelişmişlik düzeyi kendisinin çok altındaki ülkelerle aynı düzeyde görülmesine, töre ve namus cinayetlerinin ortadan kaldırılması için zaman zaman önlem almaya davet edilen konuma getirmektedir.

Bu cinayetlerin önlenmesi ve çoğu zaman kadınların ve çocukların yaşamına bile mal olabilen şiddetin araştırılarak, nedenlerinin tespiti, alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi ve bu sorunların çözümü için neler yapılması gerektiği konusunun incelenmesi amacıyla TBMM Başkanlığı tarafından 11.10.2005 tarihinde *“Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu”* kurulmuştur.

Araştırma Komisyonu çalışmalarını 11.02.2006 tarihinde tamamlamış ve raporunu TBMM Başkanlığı'na sunmuştur. Bu rapor doğrultusunda Başbakanlık tarafından çıkarılan Genelge ile sorumlu kuruluşlar ve bu kuruluşlarla işbirliği içerisinde hareket etmesi gereken kurumlar ayrı ayrı belirtilerek önlemlere ilişkin çalışmaların derhal başlatılması istenmiştir.

(2) 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi

Meclis Araştırması Komisyonu Raporu doğrultusunda; çocuk ve kadınlara yönelik şiddet hareketleri ile töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için alınacak tedbirlerle ilgili olarak Başbakanlık tarafından çıkartılan 2006/17 sayılı Genelge 04.07.2006 tarih ve 26218 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu Genelge’de; çocuk ve kadınlara yönelik şiddet, töre ve namus cinayetlerine ilişkin çözüm önerilerinin yaşama geçirilmesinde koordineli çalışması gereken kurumları ve önerileri düzenleyen eylem planında; İçişleri

Bakanlığı'na atfedilen sorumluluklar bağlamında kolluk kuvvetlerinin eğitim programlarında kadın ve çocuklara karşı şiddete yaklaşım konusunun yer alması, ayrıca Emniyet birimlerinde bu konularda daha fazla kadın memurun görevlendirilmesi ve bu memurların kadına ve çocuğa yönelik şiddet konusunda özel eğitim almaları gerektiği belirtilmektedir.

(3) 2007/8 sayılı İçişleri Bakanlığı Koordinasyon Genelgesi

Başbakanlık Genelgesi hükümleri doğrultusunda uygulamada yerine getirilmesi gereken hususlar bağlamında bazı kurum ve kuruluşlar ile il valiliklerinin neler yapması gerektiği konusunda, İçişleri Bakanlığı'na bağlı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Başbakanlık SHÇEK Genel Müdürlüğü ile koordineli bir şekilde Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan *“Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu”* konulu 11.01.2007 tarih ve 2007/8 sayılı genelge 81 İl Valiliğine gönderilmiştir.

4.2. İdari İşlemler

İdari işlemler doğrudan yerine getirilecek işlemler olduğu gibi, başka kurumların sorumluluğuna giren hususlar da mevcuttur. Kolluk kuvvetlerinin karşılaştığı durum veya olay şayet bir başka kurumun sorumluluk alanına giriyorsa, konunun bu kuruma yazılı veya sözlü olarak bildirilmesi ile gerekli tedbirlerin alınması sağlanmaktadır. İdari nitelikteki bu işlemlerin “Bu iş bizim işimiz değil” gibi bir düşünceyle ya da “aileyi korumak” adına dikkate alınmadan yapılan hukuk dışı uygulamalardan kaçınılarak yerine getirilmesi gerekmektedir.

Kolluk birimlerine bizzat müracaat eden ya da bir ihbar veya şikayet üzerine haklarında işlem yapılan şiddet mağduru kadınlarla ilgili yerine getirilmesi gereken adli işlemlerin yanında ne tür idari işlemlerin veya tedbirlerin uygulanabileceği kolluk görevlileri tarafından tam olarak bilinmemektedir. Ancak burada belirtilmesi gereken önemli bir husus; bu konuda çeşitli görevleri ve sorumlulukları olan kurum ve kuruluşların görevlerini olması gerektiği şekliyle yerine getirmemesidir. Bu durum şiddet mağdurlarının ilk müracaat yeri olan kolluk birimlerinde sistematik bir idari işlem mekanizmasının yürütülmesine engel olmakta, haklarında sadece birtakım adli işlemler yerine getirilerek gönderilmek zorunda kalınan mağdurların tekrar şiddet olaylarına maruz kalmalarına sebep olmaktadır.

Sosyal hizmet birimleriyle koordineli yürütülecek bir sistem oluşturulmadığı sürece kolluk görevlilerinin yaptığı işlemler her zaman eksik ve verimsiz olacaktır.

4.2.1. Aile içi Şiddet Olayları Kayıt Formu

Aile içi ve kadınlara yönelik gerçekleşen şiddet olayları ile ilgili soruşturma yürütülürken, sadece bu olaylarda tanzim edilmesi gereken özel bir form ya

da tutanak bulunmamaktadır. Bu durum şiddet vakalarının boyutu, sıklığı, ne şekilde ve ne derecede meydana geldiği ile ilgili verilerin düzenli olarak görülememesine sebep olmaktadır.

Mevcut durumun sağlıklı bir şekilde ortaya konamaması ya alınması gerekli tedbirlerin tespitini engellemekte ya da alınan tedbirlerin verimli olamamasına sebep olmaktadır. Bu nedenle, aile içi şiddete ilişkin verilerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve daha sonra analizlerinin yapılabilmesi için Emniyet Genel Müdürlüğü'nce bir kayıt formu geliştirilmiştir.

Bu form ile, aile içi ve özellikle kadına yönelik şiddet olayları ile ilgili istatistiklerin düzenli tutulabilmesi, bu veriler üzerinden analiz çalışmaları yapılarak strateji geliştirilmesi, olaylara karışan şahıslarla ilgili sınıflandırma yapılabilmesi ve çözüm üretilebilmesi, olaylara müdahale eden kolluk görevlilerine sistematik ve standart yaklaşım kazandırılması ve dijital kayıt sistemi oluşturulması amaçlanmıştır.

Form iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; meydana gelen olayla ilgili bilgiler (yer, tarih, zaman, müdahale eden görevli vb.), olaya karışan taraflara (mağdur, şüpheli, varsa tanıklar vb.) ilişkin bilgiler ve talimatlar bulunmaktadır.

İkinci bölümde ise; risk değerlendirmesi ile ilgili sorular, risk hesaplama kısmı, idari işlemler ve mağduru bilgilendirme bölümleri bulunmaktadır.

Risk değerlendirmesi kısmında yer alan sorulara mağdurun vereceği cevaplar üzerinden ifade alan görevlinin yapacağı sınıflandırma (yüksek risk/ standart risk) ile sosyal hizmet birimleri ile koordinasyon kurularak mağdurların korunması ve mağduriyetlerin ilgili diğer kurumlarla işbirliği içerisinde giderilmesi amaçlanmıştır. Form geliştirilirken iş yükü oldukça ağır olan polis merkezleri görevlilerinin çok fazla zaman kaybına sebep olacak ayrıntılardan kaçınılmış, dijital bir form doldurma sistemi oluşturulmuştur.

Formun nasıl doldurulacağı, eğitici el kitabında ve interaktif CD'de yer alan filmde ayrıntılı şekilde gösterildiğinden, burada bu konuya girilmemektedir.

4.2.2. Neden ve Nasıl Risk Değerlendirmesi

Risk değerlendirmesi, kişinin şiddet karşısındaki durumunu belirlemek için geliştirilmiş bir tür ölçme aracıdır. Risk değerlendirmesi tahminde bulunmak ya da bir iddiayı ispatlamak için yapılmamaktadır. Amaç, objektif olmak, hem polisi ve müdahalesini hem de başka kuruluşların müdahalelerini etkinleştirmektir. Risk değerlendirmesi ile;

- ^ Durumu dikkat gerektiren mağdurları tespit etmek, kıt kaynakları etkin kullanarak mağdur ve çocuklarını hayati tehlikelerden korumak, ölümcül ve/veya ağır yaralanmalardan uzak tutmak için acil önlem almak amaçlanmaktadır.

- ^ Mağdur ve yakınlarına, özellikle de çocuklarına hayatı yeniden düzenlemek için imkan ve fırsat yaratılmakta, mevcut hizmetlerden yararlanmalarına kapı açılmaktadır.
- ^ Risk değerlendirmesi ile, ayrıca, durumu hayati tehlike arz etmeyen ya da ağır yaralanma riski taşımayanlar yani acil önlem gerektirmeyenler için de daha erken dönemde sorun çözme girişiminde bulunmaya fırsat yaratarak, kendileri ve aileleri için daha sağlıklı bir yaşam oluşturmaya katkıda bulunmaktadır.

Bu değerlendirmeyle şiddet mağdurlarıyla çocuklarının güvenlik düzeyini ve ihtiyaç duyduğu desteği mümkün olduğunca doğru tespit etmeye, buna bağlı olarak da doğru destek organizasyonuna ulaşmalarını kolaylaştırmaya çalışılmaktadır. Çünkü elde edilecek sonuç, sadece Emniyet Teşkilatı için değil, aynı zamanda Savcılık ve SHÇEK için de uyarıcı olacaktır. Risk değerlendirmesi yapılırken, riskin durağan bir şey olmadığı zaman içinde değişebileceği bilinmelidir. Polis merkezine birden çok kez başvurmuş bir mağdurun risk değerlendirmesini her defasında yeniden yapmakta yarar bulunmaktadır. Çünkü durumu önceki başvuruları nedeniyle genel hatlarıyla bilinen bir mağdurun durumunda ve şartlarında bile değişme olmuş olabilir.

Risk değerlendirmesi polis merkezi görevlisinin kendi bilgisine dayanarak yapabileceği bir değerlendirme değildir. Soruların mağdura tek tek okunup mağdurun fikri/düşüncesi neyse onun kayda alınması esastır. Yani, mağdurdan bilgi almak, onun düşüncesine, hissettiklerine, değerlendirmelerine önem verilerek yapılmalıdır. Çünkü şiddete uğradığı ortamı ve şartları en iyi bilen mağdurun kendisidir.

“Aile içi Şiddet Olayları Kayıt Formu” meydana gelen her aile içi şiddet olayı için ve her mağdur için ayrı ayrı doldurulacaktır. Bir mağdurun birden çok şüphelisi varsa, mağdurun her bir şüphelisine göre risk durumu tespit edilmelidir.

4.2.3. Koordinasyon Genelgesi Çerçevesinde Yapılan İdari İşlemler

Şiddet mağdurlarının bir takım idari tedbirlerle koruma altına alınması ya da geçici sığınmalarının sağlanması ile ilgili kolluk görevlileri tarafından yerine getirilmesi gereken idari işlemler, *“Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu”* konulu 2007/8 sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi ile belirlenmiştir.

Genelge, *“Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler”* konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi hükümleri doğrultusunda uygulamada yerine getirilmesi gereken hususlar bağlamında bazı kurum ve kuruluşlar ile İl Valiliklerinin neler yapması gerektiğini düzenlemektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından ilgili kamu kuruluşlarıyla eşgüdüm içinde hazırlanan Genelge hükümleri doğrultusunda yerine getirilmesi gereken idari işlemler aşağıda maddeler halinde incelenmektedir:

1. Kolluk birimlerine müracaat eden veya kolluk tarafından tespit edilen şiddet mağduru kadın ve çocukların yaşadıkları travmaya bağlı olarak içinde bulundukları ruhsal durum göz önünde bulundurularak, imkânlar ölçüsünde bayan personelin de katılımıyla, gerekli işlemler yerine getirilmelidir. Şiddet mağduru kadınların kolluk birimlerinde ilk olarak kadın personelle muhatap olarak sorunlarını ve şikâyetlerini anlatmaları çok önemli bir husustur.

Mağdurların içinde bulunduğu travma tik durum göz önünde bulundurularak yapılması gerekenlerin en verimli şekilde yürütülmesi için polis merkezlerinde kadın personelin görevlendirilmesi gerekmektedir. Kadın personelin bulunmadığı ya da görevli olmadığı zamanlarda başka birim görevlilerinden istifade edilmeli ya da acil durumlar için nöbet listeleri (icapçı sistemi) oluşturulmalıdır.

2. Aile içi şiddete maruz kalmış kadınlar ve çocuklarla ilgili her türlü koruma tedbirinin, İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri, ilçelerde ise sosyal hizmet yürüten birim ya da varsa Sosyal Hizmetler Şube Müdürlükleri haberdar edilmek suretiyle ivedilikle alınması sağlanmalıdır.

Bu durum polis merkezleri görevlileri tarafından en çok şikâyet edilen ve istenen şekilde yerine getirilemeyen bir husustur. Kolluk personeli görevlerinin sadece CMK hükümlerine göre ihdas edilen soruşturma sürecine ilişkin adli işlemler olduğunu düşünerek, Cumhuriyet Savcılarının talimatları doğrultusunda hareket etmektedirler.

Bu yaklaşım özellikle aile içi şiddet vakalarında mağdurlar sadece şikâyetçi olduklarında sergilenmektedir.

Mağdur kadınlar şikâyetçi olsun ya da olmasın kolluk görevlileri tarafından sosyal hizmet birimleri, varsa sığınma evleri ya da bu konuda çeşitli çalışmaları olan sivil toplum kuruluşları ile irtibata geçilerek mağdurlar bu birimlere yönlendirilmeli ve haklarında uygulanacak idari tedbirler birlikte planlanmalıdır. Mağdurlara 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun hakkında bilgilendirmeler yapılmalı, söz konusu birimlerle işbirliği içerisinde şiddetin önlenmesi ve toplumun temeli olan aile hayatının devamına yönelik tedbirlerin alınması sağlanmalıdır.

3. İl ve ilçe sosyal hizmet birimleri 24 saat ulaşılabilir şekilde görevlendirecekleri personelin iletişim bilgilerini genel kolluk kuvvetlerine bildirmelidir. (SHÇEK il ve ilçe müdürlüklerinin iletişim bilgileri Ek-2 ve Ek - 3'de kullanıma sunulmuştur.) Sosyal hizmet birimleri mesai saatlerine göre görev yapmaktadır. Bu durum kolluk görevlileri tarafından yukarıda da belirtildiği gibi en çok şikâyet edilen husustur. Mesai saatleri dışında intikal eden olaylarla ilgili sosyal hizmet birimleri ile irtibata geçilemediği ve gerekli yönlendirmeler yapılamadığı için mağdurlar hakkında uygulanacak tedbirler konusunda her hangi bir işlem tesis edile-

memektedir. Bu nedenle sosyal hizmet birimleri mesai saatleri dışında da kolluk görevlilerinin irtibat kurabilmesi için personel görevlendirilmeli ve bu personelin iletişim bilgilerini polis merkezlerine bildirmelidir.

4. SHÇEK'na veya belediyelere bağlı kadın sığınma evlerinde koruma altına alınan bu kişilerin bulundukları yerlerle ilgili gizlilik esaslarına en üst seviyede riayet edilmelidir. Soruşturma sürecine ilişkin işlemler ve uygulanan tedbirlerle ilgili mağdurların yakınlarına ya da başka şahıslara kesinlikle herhangi bir bilgi verilmemelidir. Özellikle mağdurların geçici olarak korunmalarının ve sığınmalarının sağlandığı yerler konusunda daha titiz davranılmalıdır. Bu durum ilgili kanunlara dayanarak çıkarılan genelgelerle bildirilmesine rağmen polis merkezi görevlilerinin zaman zaman gizliliğe uymayarak özellikle şiddet uygulayan şahıslara bilgi verdikleri görülmektedir. Dolayısıyla yerleri tespit edilen mağdurlar tekrar şiddete maruz kalmakta, ayrıca sığınma evlerinin deşifre olması- na sebep olunmaktadır.

5. Kadın sığınma evi bulunmayan yerlerde, şiddet mağduru kadınların, kendi rızaları doğrultusunda, ivedilikle sosyal hizmet birimleri haberdar edilmek suretiyle teslim alınmalarının sağlanması gerekmektedir. Kadın sığınma evi bulunmayan yerlerde, soruşturma ile ilgili işlemler sonuçlandıktan sonra mağdurlara sosyal hizmet birimleri hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılmalı ve bu birimlerle irtibata geçilerek mağdurlarla birebir görüşmeleri sağlanmalıdır. Eğer mağdurların kendi rızaları doğrultusunda herhangi bir yerde korunmaları ya da sığınmaları sağlanacaksa; bu tedbirler sosyal hizmet görevlileri refakatinde gerçekleşmelidir.

Mağdurların bu kuruluşlara sevki kolluk birimlerinin görevi değildir. Bu konuda sosyal hizmet birimlerinin hassas olması sağlanmalı, mağdurla görüşme polis merkezinde yapıldıktan sonra ilgili yere sevki esnasında polis merkezi görevlileri herhangi bir görev üstlenmemelidir.

6. Kadın sığınma evi bulunmayan yerlerde, mağdurların ilgili yere sevkine kadar geçen sürede geçici olarak korunmalarının ve sığınmalarının sağlanacağı yerler (otel, pansiyon, misafirhane vb.) konusunda da üst seviyede gizlilik esaslarına riayet edilmelidir. Şiddet mağduru kadınların ilgili yere sevkine kadar geçen sürede korunmalarının ya da sığınmalarının sağlanacağı yerler polis merkezleri olmamalıdır.

Mağdurların polis merkezlerinde bekletilmesi mağduriyetlerin artmasına sebep olmaktadır. Ayrıca polis merkezleri travmaya uğramış bu kişilerin sığınmaları için uygun şartlara sahip yerler değildir. Eğer bulunan yerde kadın sığınma evi yok ise sosyal hizmet birimleri ile irtibata geçilerek onların tespit ettiği yerlere yönlendirme yapılmalıdır. Tıpkı sığınma evlerinde olduğu gibi bu yerler konusunda da gizlilik esaslarına kesinlikle uyulmalıdır.

7. Mağdur kadınların korunmalarının sağlanacağı yerlere sevk edilmeleri es-

nasında, maruz kaldıkları durum veya olayın özelliğine göre gerekli olması halinde polis merkezi görevlileri tarafından refakat edilmelidir. Bazen mağdurlar ağır şiddet eylemlerine maruz kalabilmekte, hatta çeşitli sebeplerle şiddetin en uç noktası olan cinayetlere (töre/namus cinayetleri) kurban olabilmektedirler. Böyle bir durumla karşı karşıya olduğunu beyan eden ya da başkaları tarafından ihbar edilen şiddet mağdurları ile ilgili herhangi bir yerde geçici koruma ya da sığınma sağlanacaksa; bu kişilerin can güvenlikleri göz önünde bulundurularak ilgili yerlere sevk edilmeleri esnasında kolluk görevlileri sosyal hizmet görevlilerine refakat etmelidir.

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanmasında oluşabilecek tereddütleri gidermek, ayrıca çocuk ve kadınlara yönelik şiddet hareketleri ile töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için alınacak tedbirlerle ilgili olarak Başbakanlık tarafından çıkartılan 2006/17 sayılı Genelge doğrultusunda; uygulamada yerine getirilmesi gereken hususlar bağlamında bazı kurum ve kuruluşlar ile kolluk birimleri tarafından yapılması gereken görev ve tedbirleri kapsayan "Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu" konulu Bakanlık Genelgesi bulunmaktadır.

Töre veya namus cinayetlerinin önlenmesi ve aile içerisinde gerçekleşen şiddetin yol açtığı veya açacağı zararların toplumumuzda daha derin ve kalıcı izler bırakmaması için, Genelge'de düzenlenen hükümlerin uygulanmasıyla ilgili personelin bilgilendirilmesini ve herhangi bir aksaklığa meydan verilmemesi hususunda gerekli çalışmaların yapılması istenmiştir.

4.2.4. Mağduru Bilgilendirme ve "Aile İçi Şiddete Son" Broşürü

Aile içinde şiddete maruz kalan kişiler genel olarak haklarında uygulanacak adli ve idari işlemlerin neler olduğunu, kendilerine hangi kurum ve kuruluşların destek verebileceğini, haklarında ne tür tedbirlerin uygulanabileceğini, adli süreç sonunda mahkemeden hangi kararların çıkabileceğini ve ilgili kanunlara göre haklarının neler olduğunu bilmemektedirler.

Bu yüzden şiddet mağdurlarının ilk müracaat yerleri olan polis merkezlerinde kolluk görevlileri tarafından yapılacak mağdurları bilgilendirme işlemleri büyük önem arz etmektedir.

Bu kapsamda yukarıda belirtilen hususları içeren bilgilerin yer alacağı bir broşürün hazırlanarak şiddet mağdurlarına polis merkezlerinde verilmesi planlanmıştır.

Hazırlanan broşürde; genel olarak şiddet olayları ile bilgiler, mağdurların yasal hakları, kolluk görevlilerinin yapacağı adli ve idari işlemler, danışmak ve sığınmak için başvurulabilecek yerler ve şiddet anında yapılabilecek işlemler ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Polis merkezlerinde yeterli sayıda bulundurularak mağdurlara verilecek olan "Aile İçi Şiddete Son" broşürünün bir örneği ekte gösterilmiştir.

Aileiçi Şiddet Olayları Kayıt Formu

..... İl Emniyet Müdürlüğü
 ..... İlçe Emniyet Müdürlüğü/Amirliği
 ..... Polis Merkezi Doldurulan form sayısı: .....

Olayın: Saati:...../...../20..... Tarihi:...../...../20.....
 Müracaatın: Saati:...../...../20..... Tarihi:...../...../20.....
 Olayın Meydana Geldiği Yer: Ev İşyeri Sokak Diğer: .....
 Olayın kapsamındaki kişi sayısı:
 Mağdur 1 2 3 4 5 ve daha çok (Şikayetçi olan: 1 2 3 4 5 ve daha çok)
 Şüpheli 1 2 3 4 5 ve daha çok
 Tank Yok 1 2 3 4 5 ve daha çok

Formu Dolduran Görevlinin :
 Adı/Soyadı: .....

Dosyanın Cumhuriyet Savcılığına sevk şekli: Mevcutlu İkmalen

Adı Soyadı:..... Doğum tarihi:...../...../.....
 Çocuksa, kimin bakımında? Anne-baba Anne Baba SHÇEK/ koruyucu aile Diğer:
 Cinsiyeti K E İş/Meslek: Çalışıyor İşsiz Ev kadını Diğer:
 Öğrenim Durumu: Okur-yazar değil Okur-yazar İlkokul İlköğretim Lise Y.okul ve üstü
 Medeni Hali: Bekar Evli Dul Boşanmış
 Birlikte yaşadığı çocuk sayısı: 1 2 3 4 5 ve daha çok Uyuşuğu : T.C. Diğer: .....
 Doktor raporu alındı mı? E H
 Doktor raporunun sonucu: Alkol Uyuşturucu Darp Yaralama Tecavüz Diğer: .....
 Özel bir durumu varsa, ne? Hamile Yaşlı Özürlü Fiziksel Akıl hast. 15-19yaş Kaçak işçi/göçmen Diğer:.....
 Zihinsel

Şüpheliyle ilgili ilk başvurusu mu? E H Hayır ise, kaçınıcı başvurusu? 2 3 4 5 ve daha çok
 Şüpheli için aldırıldığı 4320 sK tedbir kararı var mı? E H
 Şüphelinin risk artırıcı bir özelliği var mı? Yok Var Varsa nedir? Akıl hastası Zihinsel özürlü Alkol-madde bağı.

Bu kısım nasıl dolduruldu: Şüphelinin beyanına göre Mağdurun beyanına göre
 Adı/Soyadı:..... Doğum tarihi:...../...../.....
 Çocuksa, kimin bakımında?: Anne-baba Anne Baba SHÇEK/ koruyucu aile Diğer: .....
 Cinsiyeti K E İş/Meslek: Çalışıyor İşsiz Ev kadını Diğer: ....
 Öğrenim Durumu: Okur-yazar değil Okur-yazar İlkokul İlköğretim Lise Y.okul ve üstü
 Medeni Hali: Bekar Evli Dul Boşanmış
 Birlikte yaşadığı çocuk sayısı 1 2 3 4 5 ve daha çok Uyuşuğu : T.C . Diğer : .....
 Doktor raporu alındı mı? E H
 Doktor raporunun sonucu: Alkol Uyuşturucu Yaralama Diğer: .....
 Hakkındaki aileiçi şiddetle ilgili ilk başvuru mu: E H Aynı suçtan tespiti/kaydı var mı? E H
 Hakkında hiç 4320 sK tedbir kararı alınmış mı? E H
 Özel bir durumu varsa, nedir? Akıl Hastası Çocuk Özürlü Fiziksel Diğer: .....
 Zihinsel

Şüphelinin mağdur ile yakınlık derecesi:
 Eşi Eski eşi Annesi Babası Kızı Oğlu Kardeşi Diğer: .....

Olay Yerindeki Çocuk sayısı: 1 2 3 4 5 ve daha çok Çocuklar mağdur mu? E H
 Toplanan deliller / Yapılan tespitler: Görgü tespiti İfadeler Doktor raporu Ateşli silah Delici/kesici alet
 Fotoğraflar/video kayıtlar Diğer: .....

(1) Talimatlar: * Form, şüphelinin mağdura yakınlık derecesine ilişkin bölümde sayılanların tümü için kullanılacaktır.

* Bu form, adli işleme taraf olan mağdur ve şüpheli sayısı birden çoksa, her biri için ayrı ayrı doldurulacaktır.

* Form, mağdurun ifadesini aldıktan hemen sonra, mağdurun kendi beyanına göre doldurulacaktır.

* Şüpheliye ilişkin kısım, şüpheli polis merkezine gelirse ifadesini aldıktan sonra kendisiyle, gelmezse mağdurla birlikte doldurulacaktır.

* Bu form doldurulduktan sonra, bir çıktısı alınıp dosyalanacaktır.

* Mağdur SHÇEK birimine teslim edilirken formun bir sureti de verilecektir.

DANIŞMAK VE SİĞİNMAK İÇİN BAŞVURABİLECEĞİNİZ YERLER:

155 POLIS IMDAT

ALO 183

(Bosvurabileceğiniz size en yakın veri servisi öğrenilebiliriz)

SOSYAL HİZMETLER İL/İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ: .....

KADIN ÖRGÜTLERİ: .....

BAŞO KADIN HUKUKU KOMİSYONU/MERKEZİ: .....

ADÜTÖRÜ ADL YARDIM. VEYA Ç.M.K.BİRİMİ: .....

POLİS MERKEZİ: .....

KENDİNİZİ VE ÇOCUKLARINIZI KORUMAK İÇİN
SİZİN YAPABİLECEKLERİNİZ

- 1) Alınacak gübrel vazo, gübrelin tekrardan kullanılması, gübrel olmayıp zamarda da gözün anımsız. ŞİFECİ, pasoluk dımsına ve polikimri merkezine ve kadın kuruluşuna kadınlar ya da eşide kadınlık boyutlunusuz.
- 2) Alınacak gübrel ya gübrel dımsına vazo, ayvaz yapılmamıştır.
- Dışkıları olan Şifetle arada içe alırları değil, dış kazyay yolları yolları kazyay.
- Dışkı, maddi gübrel yolları uzak durun. Dışkı, dışkı dımsına oluğu yollarla, gübrelin kazyayla yolları uzak durun.
- Kazyayla gübrelin alırları kadın vazo gübrelin gübrelin kadın vazo gübrelin.
- (kadın maddesi ya da 155 vazo).
- Kazyayla gübrelin, arada bir parça oluğu. 0 parça, "vazo" gübrelin kadın vazo.
- Gübrelin kazyay gübrelin.
- Kadın dımsına gübrelin kadın vazo, kadınlar ya da kazyay ile gübrelin kadın.
- Ev kadın bir vazo, maddi ya da kadınlar ya da kazyay, kadın parça, vazo kadınlar ya da kadın kadınlar kadınlar kadınlar.

**HAKLARINIZI BİLMEYİZ VE YARDIM ALMANIZ,
MUTLU VE HUZURLU BİR AİLE OLMANIZ İÇİN ÖNEMLİDİR.**

**Çaresiz değilsiniz!
Yalnız değilsiniz!**

**HAKLARINIZ VAR: YASALAR SİZDEN YANA!
DEVLET VE POLİS YANINIZDA!**

AİLEİÇİ ŞİDDETE SON!

SAĞLIKLI AİLE SAĞLIKLI TOPLUM

Siddet Medics

Güç ve besli argüleriyle insanın bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan bireysel ya da toplu hareketler siddettir.

ALLER SIDDET NED?!

Kişinin eğine, göçsüzlüğüne, kardeşine ya da yakın akrabalarına yönelik her türlü saldırıya davasız, aile içi saldırıdır.

nile içi sığdettir.

Halen evli olanlara ve ayrı erde otururları yâniak şiddet gâib, esdi esdi, esdi nişanlıya, esdi kız ya da erkek o'nkında ya yâniak şiddet de elie iç şiddetti.

NELEK SİDDETİNE?

[illegible]

Sözü döyüşöl peşolmuş şöhret. Bəylik, hakaret etmək, küfr etmək, tələf etmək, kərk etmək, oğçılmaq, alıb
etmək, ölmə vəresinə tən vermək, böyük küsantırı-ətkəyə kəşməmək, kərkliyi qəşməməyə tən ver-
məmək, əlişi ağızdaşın-kəşməyə qəşməmə tən vermək, sözün dəyərli döyüşmə tən vermək, kərk
ar nərdə əldəyə kərkli etmək, inqarın-şöhriyi qəşməmə kəşməmək, bəylikdən bəylikə şöhri
sözün əldəyəmə vət.

[illegible][illegible]

EKLER

- EK - 1: Bağımsız Kadın Örgütleri ile Yerel Yönetimlere Ait Kadın Danışma Merkezleri İletişim Bilgileri
- EK - 2: SHÇEK İl Müdürlükleri İletişim Bilgileri
- EK - 3: SHÇEK İlçe Müdürlükleri İletişim Bilgileri
- EK - 4: Baroların Kadın Hukuku Komisyonları ve Kadın Hukuku Uygulama Merkezleri İletişim Bilgileri
- EK - 5: CEDAV Kadınlar Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve İhtiyari Protokol
- EK - 6: CEDAV Komitesi'nin 19 Sayılı Genel Tavsiye Kararı
- EK - 7: Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı "Rec(2002)5" ve izahat Belgesi
- EK - 8: 5636 Sayılı Kanun: 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
- EK - 9: Adalet Bakanlığı'nın Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Uygulanması Hakkında Genelgesi (Genelge 2006/35)
- EK - 10: Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Hakkında Başbakanlık Genelgesi (Genelge 2006/17)
- EK - 11: İçişleri Bakanlığı'nın Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Uygulanmasına Yönelik Genelgesi (Genelge 2005 /123)
- EK - 12: İçişleri Bakanlığı'nın Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu Genelgesi (Genelge 2007/8)

Bağımsız Kadın Örgütleri ile Yerel Yönetimlere Ait Kadın Danışma Merkezleri İletişim Bilgileri

- \
EK-^

	Adana, Akdam Kadın Danışma Merkezi ve Sığınmaevi	0 322 352 42 13- 459 73 93
2	Adana, Evkad Ev Hanımları Kalkındırma ve Dayanışma Derneği	0 322 233 46 04
	Adıyaman, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 416 213 42 21
	Ağrı, Ararat Kadın Kültür ve Dayanışma Derneği	0 537 939 72 43
	Ağrı, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 472 215 10 15
	Ankara, Kadın Dayanışma Vakfı	0 312 430 40 05
	Ankara, Kırk Örük Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kooperatif	0 312 229 22 91
8	Antalya, Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezi	0 242 248 07 66
9	Ardahan, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 478 211 22 03
10	Aydın Söke Kadın Danışma Merkezi	0 256 512 33 44
11	Bartın, Bartın Kadın Dayanışma Derneği	0 378 227 02 04
12	Batman, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 488 213 96 77
13	Batman Selis Kadın Danışma Merkezi	0 488 221 05 24
14	Bingöl, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 426 214 50 01
15	Bitlis, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 434 226 15 20
16	Bursa, Günyüzü Kadın Kooperatif	0 224 223 87 24
17	Çanakkale, Kadın El Emeğini Değerlendirme Vakfı	0 286 217 06 03
18	Çanakkale, Küçükkuyu Kadın Danışma Merkezi	0 286 752 68 63 - 217 18 20
19	Diyarbakır, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 412 224 32 45
20	Diyarbakır, Selis Danışma Merkezi	0 412 224 77 28 - 224 68 99
21	Diyarbakır, Epi-dem Kadın Eğitim ve Danışma Merkezi	0 412 223 51 20
22	Diyarbakır, Dikasum	0 412 228 56 84
23	Diyarbakır, Bağlar Belediyesi Kadın Danışma Merkezi	0 412 251 93 16
24	Düzce, Düzce Belediyesi Kadın Danışma Merkezi	0 380 525 00 97
25	Elazığ, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0424 218 93 59
26	Erzincan, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 446 223 46 96
27	Erzurum, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 442 234 50 55
28	Gaziantep, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 342 336 80 30
29	Hakkari, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 438 211 00 07
30	Hatay, Amargi Kadın Kooperatif	0 555 210 16 31
31	İğdır, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 476 227 19 94
32	İstanbul, Amargi	0 212 533 27 95
33	İstanbul, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı	0 212 292 52 31
34	İstanbul, Şahmaran Kadın Danışma Merkezi	0 216 573 74 33
35	İstanbul, Gökkuşluğu Kadın Derneği	0 212 244 83 00

36	İstanbul, Kadıköy Belediyesi Kadın Konukevi	0 216 345 49 88 - 414 38 61
37	İstanbul, K.Çekmece Belediyesi Kadın Konukevi	0 212 411 06 48
38	İzmir, EKDAV Ege Kadın Dayanışma Vakfı	0 232 446 32 23
39	İzmir, Kadın Dayanışma Derneği	0 232 482 10 77
40	İzmir, Kadın Haklarını Koruma Derneği Kadın Danışma Merkezi 0 232 483 28 65	
41	İzmir, YG21 Aileiçi Şiddet Çalışma Grubu	0 232 388 11 03
42	İzmir, Karşıyaka Bld. Kadın Sorunları Danışma Merkezi	0 232 330 58 18 - 368 22 74
43	İzmir, Aliğa Belediyesi Kadın Sorunları Danışma Dayanışma Merkezi 0 232 616 19 80 - 616 19 24	
44	İzmir, Çiğili Belediyesi Kadın Sorunları Danışma Dayanışma Merkezi 0 232 329 07 34	
45	İzmir, Gaziemir Belediyesi Kadın Sorunları Danışma Merkezi	0 232 252 56 57
46	İzmir, Bornova Belediyesi Kadın Sorunları Danışma Merkezi	0 232 461 47 94
47	İzmir, Konak Belediyesi Kadın Danışma Merkezi	0 232 425 04 34 - 425 46 35
48	Kars, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 474 212 80 59
49	Kilis, Kamer Kadın Danışma Merkezi	
50	Kocaeli, Kadav Köseköy Yeni Adım Eğitim ve Kültür Sitesi	0 262 373 58 43
51	Kocaeli, Gölcük Bld. Kadın Konukevi	0 262 413 34 56
52	Malatya, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 422 324 05 67
53	Mardin, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 482 212 23 53
54	Mardin, KADMER Kızıltepe	0 482 312 53 31
55	Mersin, Bağımsız Kadın Derneği	0 324 336 50 92
56	Mersin, Tarsus Belediyesi Kadın Danışma Merkezi ve Sığınmaevi 0 324 614 72 22	
57	Muğla, Sekibaşı Kadın Dayanışma Evi	0 252 212 60 18
58	Muş, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 436 212 33 14
59	Siirt, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 484 224 34 94
60	Şanlıurfa, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 414 313 95 56
61	Şanlıurfa, Yaşamevi	0 414 315 17 25
62	Şırnak, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 486 216 50 70
63	Tunceli, Kamer Kadın Danışma Merkezi	0 428 212 44 31
64	Van, Kadın Derneği	0 432 214 90 15 - 214 45 87
65	Van, Yaka- Koop. Kadın Kooperatif	0 432 215 94 33- 215 94 34
66	Van, Kamer Kadın Danışma Merkezi	

SHÇEK İL MÜDÜRLÜKLERİ İLEŞTİM BİLGİLERİ

t

EK - 2

	İL	Adres	Telefon
1	ADANA	Döşeme Mah.Yeni Valilik Binası D.Blok 1 .Kat Seyhan/Adana	0322.4588424-4588422
2	ADIYAMAN	Turgut Reis Mah. Hastane Cd. Mahalli İdareler Binası No:3 Kat:3 Adıyaman	041 6.21 61082-2140547
3	AFYON-KARAHİSAR	Sosyal Hizmetler ve Özel İdare İşhanı Kat:5 Afyonkarahisar	0272.21 31983-21 31 151
4	AĞRI	Yeni Valilik Binası Kat:1 Ağrı	0472.2152120 ^ ^
5	AKSARAY	Zafer Mah. DSİ Yarı Huzurevi Binası 68100 Aksaray	0382.2124678
6	AMASYA	Gümüşlü Mah. Gazi Cd.Vakıf İşhanı Kat:2 051 00 Amasya	0358.2184983-2181273
7	ANKARA	Atatürk Bulvarı Armağan İşhanı No: 76 Kızılay/Ankara	0312.4186662
8	ANTALYA	Kışla Mah. 46. Sk No:7 Antalya	0242.2487754-2434475 2442459
9	ARDAHAN	Kongre Cad. İl Özel İdare İşhanı Kat:2 Ardahan	0478.21 15777-21 13344
10	ARTVİN	Orta Mah. Miralay Şükrü Bey Cd. No:70 08000 Artvin	0466.2121861-2121069
11	AYDIN	Zafer Mh. Pınarbaşı Mevkii 1 08.Sk. No:29 09 100 Aydın	0256.2145036-2150650
12	BALIKESİR	Hükümet Binası Zemin Kat 1 01 00 Balıkesir	0266.2492973-2494293
13	BARTIN	Kırtepe Mah. Gümrük Sk No:32 Merkez/Bartın	0378.2273038-2271628
14	BATMAN	Hükümet Konağı B Blok Kat:2 72070 Batman	0488.2142742-2131645
15	BAYBURT	Şeyh Hayran Mah. Valilik Ek Hizmet Binası Kat: 2 No:210 69140 Bayburt	0458.21 14601-21 15667
16	BİLECİK	Valilik Binası 1 1080 Bilecik	0228.2122037-2122035
17	BİNGÖL	Hükümet Konağı Kat:3 Bingöl	0426.2131540
18	BİTLİS	Selami Yurdan Cd. No:51 1 300 Bitlis	0434.2265307-2265308
19	BOLU	Tabaklar Mah. Hattat Emin Barın Cd. No:36 Bolu	0374.2158176-2158177
1 on 20	BURDUR	Bahçelievler Mah. Cumhuriyet Cad. No:27 Kat:2 Burdur	0248.2335328-2331841
21	BURSA	Alacamescit Mah.Tek Sk. No: 1 Osmangazi 1 6020 Bursa	0224.2232329-2231936
22	ÇANAKKALE	Cevat Paşa Mh.Zübeyde Hanım Sk. Zafer Evleri Yanı Çanakkale	0286.2175881-2171570

23	ÇANKIRI	Cumhuriyet Mah. Valilik Binası Kat: 1 1 8200 Çankırı	0376.2122943-2132689
24	ÇORUM	Gazi Cd.Valilik Binası C Blok Kat:5 Çorum	0364.2240200-2246532
25	DENİZLİ	Dükkanönü Mah. İstiklal Cd. No: 1 03 20020 Denizli	0258.2426872
26	DİYARBAKIR	Valilik Ek Binası (Eski Defterdarlık Binası)	0412.2243826
27	DÜZCE	Uzunmustafa Mah. Ova. Sok No: 1 8 1 01 0 Düzce	0380.5120932-5123340
28	EDİRNE	Türkocağı cad. No:3 Kaleiçi/Edirne	0284.2127309
29	ELAZIĞ	İzzet Paşa Mah. Şehit İlhanlar Cd. Mehmetçik Sk No:23 Elazığ	0424.2181573-2336751
30	ERZİNCAN	1 00.Yıl Atatürk Huzurevi Md.lüğü. Sivas Yolu Üzeri 24200 Erzincan	0446.2143847-2148005
31	ERZURUM	Yönetim Cd. Hükümet Konağı 5.Kat Erzurum	0442.2341541-2341443 2341547
32	ESKİŞEHİR	Sosyal Hizmetler Kampüsü Huzur Mah. Seher Yıldızı Sk No: 17 26060 Eskişehir	0222.2174609-2174606
33	GAZİANTEP	Valilik Binası Kat:4 27090 Gaziantep	0342.2316522-2316521
34	GİRESUN	Valilik Binası C Blok Kat: 1 28200 Giresun	0454.2157535-2157536
35	GÜMÜŞHANE	Karaer Mah. Valilik Binası Kat:4 29 100 Gümüşhane	0456.21 35971-21 31901
36	HAKKARİ	Bulak Mah. Valilik Binası Zemin Kat Hakkari	0438.21 19919
37	HATAY	Akevler Mah. M.Kemal Atahan Cd. No:2 3 1 040 Antakya/Hatay	0326.2161089-214 47 85
38	IĞDIR	Valilik Binası 76000 Iğdır	0476.2270938-2271502
39	ISPARTA	Hastane Cd. Nebil Sk No:92 Isparta	0246.2234940
40	İSTANBUL	Prof Kazım İsmail Gürkan Cd. No:8 Cağaloğlu/İstanbul (Ek bina: Eski Londra Asfaltı Çocuk Sitesi Durağı Bahçelievler)	0212.5223697-51 14275
41	İZMİR	Gazi Bulvarı No:97 Çankaya/İzmir	0232.4463352-4415304
42	K. MARAŞ	Mimar Sinan Mah.A.Türkeş Bul. No:78 46050 K.M araş	0344.2158647-2158645 21595 13
43	KARABÜK	Valilik Binası Kat:2 Karabük	0370.4156151
44	KARAMAN	İmaret Mah. Anafartalar İlköğretim Okulu Yanı 144. Sk 70100 Karaman	0338.2140222-2137516
45	KARS	Orta Kapı Mah. Borsa Sk Hükümet Konağı No: 1 Kat:3 Kars	0474.2126910-2126909
46	KASTAMONU	Saraçlar Mah. Sanatokulu Cd. No:28 371 00 Kastamonu	0366.2124262-2149218
47	KAYSERİ	Gevher Nesibe Mah.Tekin Sk Kocasinan Belediyesi Hizmet Binası Kat:3 38010 Kocasinan/Kayseri	0352.2213491-2213492

48	KIRIKKALE	Yaylacık Mah. Nenehatun Cd. 20.Sk No: 17 71 100 Kırıkkale	0318.2242725-2240719
49	KIRKLARELİ	Valilik Binası Kat:2 39 1 00 Kırklareli	0288.2143080-2143834
50	KIRŞEHİR	Kervansaray Mah. Meteoroloji Bölge Müdürlüğü Binası Kat:2 Kırşehir	0386.2621 167-2621 166
51	KİLİS	Ekrem Çetin Mahallesi Vali GünerÖzmen Bulvarı Kilis	0348.81 32548
52	KOCAELİ	Kozluk Mh.Ruşen Hakkı Cad. Dut Sk No: 1 41200 İzmit/Kocaeli	0262.3232007-3221791 325 24 34
53	KONYA	KKarabekir Cd. Hocahasan Sk No: 1/A Meram/Konya	0332.3530809-3531390 351 44 52
54	KÜTAHYA	Valilik Binası Kat:4 43 140 Kütahya	0274.2231836-2236351
55	MALATYA	Karakavak Mev Huzurevi Yarı 441 1 0 Malatya	0422.2382040-2380063
56	MANİSA	Tevfikiye Mah. Karakol Sk. No:80 45020 Manisa	0236.231 1001
57	MARDİN	Emniyet Müdürlüğü KarşıYenişehir 471 00 Mardin	0482.2124479-2123795
58	MERSİN	Çankaya Mah. 471 6. Sok No: 1 6 33070 Mersin/İçel	0324.231 1255-2376107
59	MUĞLA	Şeyh Mah. İsmet İnönü Cd. No:23/A 48000 Muğla	0252.2143157-2141240
60	MUŞ	Hükümet Konağı Zemin Kat No: 17 49 1 00 Muş	0436.2129056-2120667
61	NEVŞEHİR	Valilik Binası Zemin Kat Nevşehir	0384.2133821-2130583
62	NİĞDE	Şahinali Mah.Terminal Cd. No:27 5 1 200 Niğde	0388.2323486-2323402
63	ORDU	Akyazı Mah. Org.İbrahim Fırtına Bul. No:36 Ordu	0452.2339377
64	OSMANİYE	Alibeyli Mah. Musa Şahin Bulvarı No:206 801 00 Osmaniye	0328.8123400-81 36684
65	RİZE	Valilik Binası 53 1 00 Rize	0464.2130404-2130398
66	SAKARYA	Atatürk Bulvarı ÇEK İşhanı Kat:2 No:5 1 -67 541 00 Sakarya	0264.2773690-2773687
67	SAMSUN	Kale Mh.Osmaniye Cad. Himaye-i Etfal Sk.No: 1 3 55800 Samsun	0362.4359192-4355945 433 06 15
68	SİİRT	Yenimahalle Hami Efendi Cd. No:49/ 5 1 56100 Siirt	0484.2246649-2232277
69	SİNOP	Hükümet Konağı Kat:2 No:21 5 5700 Sinop	0368.2604642-2615227
70	SİVAS	Akdeğirmen Mah. Kepenek Cd. Mavi Köşe Apt. Sivas	0346.2242653-221 1500
71	ŞANLIURFA	Atatürk Bulvarı Valilik Binası Kat:3 63100 Şanlıurfa	0414.3129486-31 31 161

72	ŞIRNAK	Şırnakİşmerkezi Özel İdare Üstü Şırnak	0486.2162983
73	TEKİRDAĞ	Turgutlu Mah. Şehit Yüzbaşı Mayadağlı Cad. No:40 59030Tekirdağ	0282.2613451-261 1288
74	TOKAT	Hızırhane Cd. No: 1 1 60000Tokat	0356.21251 14-2141556
75	TRABZON	Valilik Binası C Blok Kat:2 61 040Trabzon	0462.2302134-2301974
76	TUNCELİ	Esentepe Mah.Nelson Mandela Caddesi No: 1 6200Tunceli	0428.2121277
77	UŞAK	Atatürk Mah. Köşk Sk No:3 Uşak	0276.2239827-2274133
78	VAN	Çarşı Mah. Cumhuriyet Cd. 5.Sk No:8 65 100 Van	0432.2121 138-2151310
79	YALOVA	Yalı Cad. Valilik Binası Kat:2 771 00 Yalova	0226.81 1 1 104-81 38999
80	YOZGAT	Valilik Binası 3. Kat Yozgat	0354.2121047-2121 307
81	ZONGULDAK	Meşruiyet Mah. Bağlık Cd. Kadırga Yokuşu No: 14 Zonguldak	0372.2520417-2520512 252 09 04

SHÇEK İLÇE MÜDÜRLÜKLERİ İLETİŞİM BİLGİLERİ

EK-5

	İL	Kuruluş Adı	Adres Telefon
1	ADANA	Ceyhan İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Ceyhan Kaymakamlığı Burhanye Mah. İnönü Bulv. No:57 01960 Ceyhan/Adana	0322.61 13353
2	ANKARA	Ayaş İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü	0312.712 1030
3	ANKARA	Mamak İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Mamak Kaymakamlığı B Blok Zemin Kat Mamak/Ankara	0312.3702404
4	ANKARA	Sincan İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Tandoğan Mah. 232.Sk No:34 06930 Sincan/Ankara	0312.2765052
5	ANKARA	Ş.Koçhisar İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü	
16	ANTALYA	Alanya İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Güllerpınarı Mah. A.AsımTokuş Cd. Hükümet Binası 1 .Kat 07400 Alanya/Antalya	0242.51 131 66-51 33740
7	AYDIN	Nazilli İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Cumhuriyet Mah. Hükümet Konağı Zemin Kat Nazilli/Aydın	0256.31321 18
8	BALIKESİR	Ayvalık İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Hükümet Konağı 1 .Kat No: 14 Ayvalık/ Balıkesir	0266.3123930
9	BALIKESİR	Bandırma İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü 17 Eylül Mah. Atatürk Cd. Çocuk Sarayı İşhanı 10200 Bandırma/Balıkesir	0266.7151204-7185040
10	BURSA	İnegöl İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Cuma Mah. Belediye Cd. Lale Sk No:26 İnegöl/Bursa	0224.71 10775
11	ÇANAKKALE	Biga İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Gazi Kemal Mah. CengizTopel Cd. No:68 Biga Çanakkale	0286.3161413
12	HATAY	İskenderun İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Savaş Mah. 20.Sk No:8/A İskenderun/Hatay	0326.6140180
13	İSTANBUL	Avcılar İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü İnönü Cd. Füzûr Köy Avcılar/İstanbul	0212.3278617-3278618
14	İSTANBUL	Bahçelievler İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Kahveci Bulv SHÇEK Çocuk Sitesi Ünverdi Kavşağı Bahçelievler/İstanbul	0212.4410141
15	İSTANBUL	Beşiktaş İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Raşit Paşa Mah.Tuncay Artun Cad. No 69 Emirgan/İstanbul	0212.2779160
16	İSTANBUL	Kadıköy İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Prof Dr. Hıfzı Özcan Cd. No: 1 8 Kadıköy/İstanbul	0216.5745886
17	İSTANBUL	Küçükçekmece İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü	
18	İSTANBUL	Maltepe İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Küçükyalı ÇocukYuvası Müdürlüğü Maltepe/ İstanbul	

19	KOCAELİ	Gebze İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Güzeller Mah.Ticaret Odası Yanı Mili Eğitim Müdürlüğü Giriş Katı Gebze/Kocaeli	0262.6436979
20	KOCAELİ	Gölcük İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Hükümet Konağı 5.Kat No:518 Gölcük/ Kocaeli	0262.4133456
21	KONYA	Ereğli İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Hükümet Konağı 2.Kat Ereğli/Konya	0332.7104042
22	MANİSA	Akhisar İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Hacı İshak Mah. 249.Sk No: 1 45200 Akhisar/ Manisa	0236.4130288
23	MANİSA	Soma İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Kurtuluş mah. Ahişan Kalmak Sok No: 2/D Soma/Manisa	0236.613 67 02
24	MANİSA	Turgutlu İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Yıldırım Mah. Hastane ServisYolu No: 1 0 45400 Turgutlu/Manisa	0236.3138950-3133060
25	MERSİN	Tarsus İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Kırklar Sırtı Mah. 2648.Sk No:3460Tarsus/Mersin	0324.6254447
26	NİĞDE	Bor İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü A.Kuddusi Huzurevi ve Meliha Bayatlı Ünitesi 51700 Bor/Niğde	0388.31 12350
27	ORDU	Ünye İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Cumhuriyet Meydanı Hükümet Konağı Ünye/Ordu	0452.3231410
28	SAMSUN	Bafra İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü İshaklı Mah.Yeni Hastane Sk No: 1 2 55400 Bafra/ Samsun	0362.5431 338-5428759
29	SAMSUN	Havza İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Sondaj Mah. Hu Tepesi Mevkii 55700 Havza/ Samsun	0362.7147051
30	TOKAT	Turhal İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Eski PazarYolu Cumhuriyet ÇYTurhal/Tokat	0356.2765126-2751 308
31	VAN	Erciş İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Özel İdare Binası (İlçe Kaymakamlığı) Erciş/VAN	0432.3516590
32	ZONGULDAK	Çaycuma Hükümet Binası 67900 Çaycuma/Zonguldak	0372.6151443
33	ZONGULDAK	Devrek İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Devrek Huzurevi Müdürlüğü Binası Sazlık Çay Mevkii Devrek/Zonguldak	0372.5562397
34	ZONGULDAK	Ereğli İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Süleymanlar Mah. İhsan Önceİ Sk No:2 Ereğli/ Zonguldak	0372.32231 16-3233893

BAROLARIN KADIN HUKUKU KOMİSYONLARI VE KADIN HUKUKU UYGULAMA MERKEZLERİ İLETİŞİM BİLGİLERİ

(1) Baroların Kadın Hukuku Komisyonları İletişim Bilgileri

EK - A

.SIRA NO	BARO ADI	TELEFON NUMA- RASI	^ ^ ^ ^ ^ ^
	Adana Barosu	(322) 351	21 21
	Adıyaman Barosu	(416) 21616	1351
3	Ankara Barosu	(312) 31 1	51 15
4	Antalya Barosu	(242) 237	21 48
	Aydın Barosu	(256) 225	13 47
6	Bartın Barosu	(378) 227	16 94
7	Batman Barosu	(468)213	1956
8	Bingöl Barosu	(426)213	42 41
9	Bursa Barosu	(224) 220	67 23
10	Çankırı Barosu	(376)213	40 10
	Çorum Barosu	(364)212	56 66
1 2	Çanakkale Barosu	(286)217	15 95
13	Denizli Barosu	(258) 262	24 90
I 14	Diyarbakır Barosu	(412)224	44 41
15	Eskişehir Barosu	(222) 2311	18 07
16	Edirne Barosu	(284) 225	10 55
1 7	Elazığ Barosu	(424)218	1971
18	Gaziantep Barosu	(342) 231	33 51
19	Giresun Barosu	(454)216	3621
20	Hatay Barosu	(326)215	18 77
21	Isparta Barosu	(246)218	1796
22	İstanbul Barosu	(212)251	95 55
23	İzmir Barosu	(232) 463	00 14
24	İzmit Barosu	(262) 321	13 90
25	Kahramanmaraş Barosu	(344)212	33 91
26	Karabük Barosu	(370)415	38 88
27	Karaman Barosu	(338)212	1753
28	Kastamonu Barosu	(366)214	23 16
29	Kayseri Barosu	(352) 222	27 34
30	Kırklareli Barosu	(288)214	13 16
31	Kırşehir Barosu	(386)213	12 43

32	Konya Barosu	(332) 351	1331
33	Malatya Barosu	(422) 321	12 27
1 34	Mersin Barosu	(324) 2311	19 65
35	Muğla Barosu	(252)214	13 47
3 6 ^ ^ ^ ^ ^	Niğde Barosu	(388) 232 33 87	â
37	Nevşehir Barosu	(384)213 12 66	
38	Ordu Barosu	(452) 233 12 30	
39	Samsun Barosu	(362)431 39 70	
40	Sinop Barosu	(368)261 26 50	
41	Sivas Barosu	(346)221 10 28	
1 42	Şanlıurfa Barosu	(414) 3 1 3 28 28	m
43	Tekirdağ Barosu	(282)260 61 96	
44	Tokat Barosu	(356)214 99 00	
45	Trabzon Barosu	(462) 223 58 00	
1 4 6	Van Barosu	(432)214 58 04	
47	Yozgat Barosu	(354)212 27 34	
48	Yalova Barosu	(226)812 49 86	●
49	Zonguldak Barosu	(372) 251 37 90	

(2) Baroların Kadın Hukuku Uygulama Merkezleri İletişim Bilgileri

1.	Ankara Barosu	0312.310 55 26
2.	İstanbul Barosu	0212 598 55 55
3.	İzmir Barosu	0.232.463 004
4.	Antalya Barosu	0.242.248 07 66
5.	Denizli Barosu	0.258. 265 059
6.	Adana Barosu	0.322.35121 2
7.	Bursa Barosu	0.224. 272 1 94

CEDAW KADINLARA KARŞI HERTÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİNE İHTİYARI PROTOKOL

BM Genel Kurulunun 18 Aralık 1979 tarihli ve 34/180 sayılı Kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve katılmaya açılmıştır.

EK-5

Yürürlüğe giriş: 3 Eylül 1981

Başlangıç

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler,

Birleşmiş Milletler Şartı'nın temel insan haklarına, insanlık onuru ve insanın değeri ile erkeklerin ve kadınların haklar bakımından eşitliğine olan inancını yeniden teyit ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin ayrımcılığın kabul edilemezliği prensibini teyit ettiğini ve bütün insanların onurları ve hakları bakımından eşit ve özgür doğduklarını ve herkesin cinsiyet dayanan ayrım da dahil, bu Bildiri'de yer alan hiçbir ayrımcılığa tabi tutulmaksızın haklara ve özgürlüklere sahip olduklarını ilan etmiş olduğunu kaydederek,

İnsan haklarına dair uluslararası sözleşmelere taraf olan devletlerin, erkeklere ve kadınlara ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel ve siyasal haklardan yararlanmaları konusunda eşit haklar sağlama yükümlülüğü altında olduğunu kaydederek,

BM ve onun uzman kuruluşlarının gözetiminde meydana getirilen uluslararası sözleşmelerin erkekler ve kadınlar arasında hak eşitliği sağlamaya çalıştığını dikkate alarak,

BM ve onun uzman kuruluşları tarafından kabul edilen kararların, bildirilerin ve tavsiye kararlarının erkekler ve kadınlar arasında hak eşitliği sağlamaya çalıştığını kaydederek,

Ancak bu gibi çeşitli belgelere rağmen, kadınlara karşı ayrımcılığın yaygın bir şekilde devam etmesinden kaygı duyarak,

Kadınlara yönelik ayrımcılığın hak eşitliği ve insanlık onuruna saygı prensiplerini ihlal etmesinin, kadınların erkeklerle eşit bir biçimde ülkenin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamına katılmalarına bir engel oluşturduğunu, toplumun ve ailenin refah düzeyinin artmasına mani olduğunu ve ülkelerinin ve insanlığın hizmetinde bulunan kadınların yeteneklerini tam olarak geliştirmelerini daha da güçleştirdiğini akılda tutarak,

Yoksulluk içinde bulunan kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş imkanları ile diğer ihtiyaçlarını karşılamada yeterli imkanı bulamamalarından kaygı duyarak,

Hakkaniyet ve adalet esaslarına dayanan yeni uluslararası ekonomik düzeyin, erkekler ile kadınlar arasında eşitliğin sağlanmasına doğru önemli ölçüde katkıda bulunacağına inanarak,

Apartheid'in, her türlü ırkçılığın, ırkçı ayrımcılığının, koloniciliğin, yeni koloniciliğin, saldırganlığın, yabancı işgalinin, bir devlet üzerinde egemenlik kurmanın ve iç işlerine karışmanın ortadan kaldırılmasının, erkeklerin ve kadınların haklardan tam olarak yararlanmaları için esas olduğunu vurgulayarak,

Uluslararası barış ve güvenliğin güçlendirilmesinin, uluslararası gerilimin giderilmesinin, sosyal ve ekonomik sistemleri ne olursa olsun bütün devletler arasında karşılıklı işbirliği yapılmasının, genel ve tam bir silahsızlanmaya gidilmesinin, özellikle sıkı ve etkili bir uluslararası kontrol altında nükleer silahsızlanmanın, ülkeler arasında adalet, eşitlik ve karşılıklı menfaat prensiplerinin kabul edilmesinin ve yabancı ve koloni hakimiyeti ve yabancı işgali altındaki halkların self-determinasyon ve bağımsızlık haklarını tanımakla beraber ulusal egemenliğe ve ülke bütünlüğüne saygı göstermenin, toplumsal ilerlemeyi ve gelişmeyi sağlayıp bunun sonucu olarak erkekler ile kadınlar arasında tam bir eşitliğe ulaşılmasına katkıda bulunacağını teyit ederek,

Bir ülkenin bütünüyle gelişmesi, yeryüzündeki refahın artması ve özgürlüğün gerçekleşmesi için, her alanda kadınların erkeklerle aynı şartlar altında eşit bir biçimde katılmaları gerektiğinin farkında olarak,

Ailenin ve toplumun gelişmesine kadının büyük katkısının henüz tam olarak kabul edilmemiş olduğunu, anneliğin toplumsal bakımdan önemi ile her iki eşin aile içindeki ve çocuğun yetiştirilmesindeki rolünü akılda tutarak, ve kadının doğurganlıktaki rolünün ayrımcılık için bir temel sayılamayacağını ve fakat çocuğun yetiştirilmesinde kadın ve erkek ile toplumun bir bütün olarak sorumluluğu paylaşımlarını gerektirdiğinin farkında olarak,

Erkekler ile kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için erkekler ile birlikte kadınların da toplum ve aile içindeki geleneksel rollerinin değişmesine ihtiyaç bulunduğundan,

Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Dair Bildiri'de yer verilen prensiplerin uygulanmasına ve bu amaçla her türlü ayrımcılığın ve görünümünün tasfiye edilmesi için gerekli her türlü tedbiri almaya karar vererek,

Aşağıdaki konularda anlaşmışlardır:

I. Bölüm

1. Madde

Kadınlara karşı ayrımcılığın tanımı

Bu Sözleşme'nin amacı bakımından "kadınlara karşı ayrımcılık" terimi siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama anlamına gelir.

2. Madde

Hukuki alanda tedbirler alma yükümlülüğü

Taraf Devletler kadınlara karşı ayrımcılığın her biçimini yasaklayıp, her türlü vassıtayla ve hiç vakit kaybetmeden kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etme politikası izlemeyi kabul ederler, ve bu amaçla aşağıdaki konularda taahhütte bulunurlar:

- a) Erkeklerin ve kadınların eşitliği prensibini henüz ulusal anayasalarına veya diğer ilgili mevzuatlarına içselleştirmemişler ise, bu prensibi içselleştirmeyi ve yasalar ve diğer uygun vasıtalarla bu prensibin pratik olarak uygulanmasını sağlamak;
- b) Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı yasaklayan ve gerektiği taktirde yaptırımlar getiren gerekli mevzu atı çıkarmak ve diğer tedbirleri almak;
- c) Kadınların haklarını erkeklerle eşit bir biçimde koruyacak hukuki mekanizmalar kurmak ve yetkili ulusal yargı yerleri ile diğer kamu kurumları vasıtasıyla herhangi bir ayrımcılık karşısında kadınların etkili bir biçimde korunmasını sağlamak;
- d) Kadınlara karşı ayrımcılık niteliğindeki bir eylem veya uygulamadan kaçınmak ve kamu kurum ve kuruluşların bu yükümlülüğe uygun davranmalarını sağlamak;
- e) Herhangi bir kişi, kurum veya kuruluş tarafından kadınlara karşı ayrımcılık yapılmasını önlemek için gerekli her türlü tedbiri almak;
- f) Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan mevcut yasaları, hukuki düzenlemeleri, gelenekleri ve uygulamaları değiştirmek veya kaldırmak için gerekli her türlü tedbiri almak;
- g) Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan bütün ulusal cezai hükümleri kaldırmak;

3. Madde

Siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda tedbir alma yükümlülüğü

Taraf Devletler kadınların tam olarak gelişmelerini ve ilerlemelerini sağlamak üzere, erkeklerle eşitlik temeline dayanan insan haklarını ve temel özgürlüklerini güvence altına almak ve kullanmalarını sağlamak amacıyla, mevzuat çıkarmak da dahil her alanda ve özellikle siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda gerekli her türlü tedbiri alır.

4. Madde

Geçici olarak alınan özel tedbirler

1. Erkekler ile kadınlar arasındaki eşitliği fiilen gerçekleştirmeyi hızlandırmak için Taraf Devletlerin aldıkları geçici tedbirler, bu Sözleşme’de tanımlanan bir ayrımcılık şeklinde görülemez; ancak bunlar hiçbir şekilde eşitlikçi olmayan veya farklı türden standartların sürdürülmesi sonucunu doğuramaz; fırsat ve muamele eşitliğini sağlama amacı gerçekleştirildiğinde bu tedbirlerin uygulanmasına son verilir.

2. Anneliği korumak amacıyla bu Sözleşme'deki tedbirler de dahil Taraf Devletler tarafından alınan bütün özel tedbirler ayrımcılık şeklinde görülemez.

5. *Madde*

Önyargıların ve geleneklerin tasfiye edilmesi

Taraf Devletler aşağıdaki konularda gerekli tedbirleri alırlar:

- a) Her iki cinsten birinin aşağı veya üstün olduğu veya erkekler ile kadınların basma kalıp rollere sahip oldukları düşüncesine dayanan bütün önyargılar ve gelenekler ile her türlü uygulamayı tasfiye etmek amacıyla erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış tarzlarını değiştirmek
- b) Ailede verilen eğitimin, toplumsal bir işlev olarak anneliğin gerektiği şekilde anlaşılmasını ve çocuğun büyütülmesinde ve yetiştirilmesinde erkeklerin ve kadınların ortak sorumluluğunun kabul edilmesini, yani çocuğun menfaatlerinin her durumda öncelik taşıdığını da içermesini sağlamak.

6. *Madde*

Kadın satışının yasaklanması

Taraf Devletler herhangi bir biçimde kadın satışını ve kadınların fahişeleştirilerek istismar edilmelerini sona erdirmek için mevzuat çıkarmak da dahil, gerekli her türlü tedbiri alır.

II. Bölüm

7. *Madde*

Oy verme, seçilme ve katılma hakkı Taraf Devletler ülkenin siyasal ve kamusal yaşamında kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve, özellikle kadınların erkeklerle eşit şekilde aşağıdaki haklarını güvence altına alır:

- a) Bütün seçimlerde ve referandumlarda oy kullanmak ve kamusal olarak seçim yapılan bütün organlara seçilebilmek hakkı;
- b) Hükümet politikalarının formüle edilmesine ve bunların uygulanmasına katılma hakkı ile kamu görevlerine atanma ve idarenin her düzeyinde kamusal görevleri yerine getirme hakkı;
- c) Hükümet dışı kuruluşlar ile ülkenin kamusal ve siyasal yaşamıyla ilgili kuruluşlara katılma hakkı.

8. *Madde*

Hükümeti temsil hakkı

Taraf Devletler kadınların erkeklerle aynı şekilde ve hiçbir ayrımcılığa tabi tutulmaksızın Hükümetlerini uluslararası düzeyde temsil etmeleri ve uluslararası örgütlerin çalışmalarına katılmaları için gerekli her türlü tedbiri alır.

9. *Madde* Vatandaşlık hakkı

1. Taraf Devletler vatandaşlığın kazanılması, değiştirilmesi, sürdürülmesi konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar tanır. Taraf Devletler özellikle, bir yabancı ile evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın vatandaşlık değiştirmesinin, otomatik olarak kadının da vatandaşlık değiştirmesine, Vatansız kalmasına veya zorla kocanın vatandaşlığına geçmesine neden olmamasını sağlar.
2. Taraf Devletler çocukların vatandaşlığı konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlar.

III . Bölüm

10. Madde Eğitim hakkı

Taraf Devletler eğitim alanında kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek üzere gerekli her türlü tedbiri ve kadınlarla özellikle erkeklerin eşitliğine dayanan aşağıdaki tedbirleri alır:

- a) Meslek ve sanat rehberliği verilmesinde, kentsel alanlarda olduğu gibi kırsal alanlarda da eğitim kuruluşlarına girme ve bu kuruluşlardan diploma almada eşit şartların sağlanması; bu eşitlik okul öncesi eğitim ile genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde, ve her çeşit mesleki öğretimde sağlanır;
- b) Aynı öğretim programına katılmaları, aynı sınavlara girmeleri, nitelik bakımından aynı düzeydeki eğitimcilerden eğitim almaları, aynı nitelikteki bina ve eğitim araçlarına sahip olmaları sağlanır;
- c) Erkeklerin ve kadınların kalıplaşmış rolleriyle ilgili kavramların eğitimin her düzeyinden ve biçiminden tasfiye edilmesi için karma eğitim ve bu amaca ulaşılmasına yardımcı olacak diğer eğitim türleri teşvik edilir, ve özellikle okul kitapları ve ders programların gözden geçirilir ve bu öğretim metoduna göre uyarlanır;
- d) Burs ve diğer eğitim yardımlarından yararlanmada aynı imkanlar sağlanır;
- e) Erkekler ile kadınlar arasında varolan eğitim açığını mümkün olan en kısa sürede kapatmayı amaçlayan yetişkinler için programlar ile okuma yazma programları da dahil, sürekli eğitim programlarına katılmaları konusunda aynı imkanlar sağlanır;
- f) Kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kızlar ve kadınlar için eğitim programları düzenlenir;
- g) Spora ve beden eğitimine faal olarak katılmalarını sağlamak için aynı imkanlar tanınır;
- h) Aile planlaması hakkında bilgi ve tavsiyeler dahil, aile sağlığını ve iyiliğini sağlayamaya yardımcı olacak özel bazı eşitsel bilgiler verilir.

11. Madde

Çalışma hakkı

1. Taraf Devletler istihdam alanında erkekler ile kadınların eşitliğini sağlayacak şekilde kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için kadınlara aynı hakları ve özellikle aşağıdaki hakları tanır:
  - a) Her insanın vazgeçilmez bir hakkı olan çalışma hakkı;
  - b) İstihdam konularında seçim yapılırken aynı ölçülerin uygulanması da dahil, aynı istihdam imkanlarından yararlanma hakkı;
  - c) Mesleğini ve işini serbestçe seçme hakkı, meslekte ilerleme hakkı, iş güvenliğine sahip olma ve hizmet karşılığı imkanlardan ve menfaatlerden yararlanma hakkı ile, çıraklık eğitimi, ileri düzeyde mesleki eğitim ve bilgi yenileme eğitimi gibi mesleki eğitim ve yenileme eğitimi alma hakkı;
  - d) Tazminatlar da dahil eşit ücret alma, ve eşit değerde yapılan işe karşı eşit muamele görme ile birlikte işin niteliğinin değerlendirilmesinde eşit muamele görme hakkı;
  - e) Özellikle emeklilik, işsizlik, hastalık, malullük, yaşlılık ve diğer iş göremezlik gibi hallerde sosyal güvenlik hakkı ile birlikte ücretli izin hakkı;
  - f) Sağlığın korunması ve doğurganlık yeteneğinin korunması da dahil, çalışma şartlarında güvenlik hakkı;
2. Taraf Devletler, evlilik veya annelik sebepleriyle kadına karşı ayrımcılık yapılmasını engellenmek ve çalışma hakkını etkili bir biçimde korumak için aşağıdaki tedbirleri alırlar:
  - a) Hamilelik veya annelik izni sebebiyle işe son verilmesini ve medeni duruma dayanılarak işten çı karma şeklinde ayrımcılık yapılmasını cezaya tabi tutarak yasaklar;
  - b) İş, işte kıdemi veya sosyal hakları kaybetmeden ücretli olarak veya buna benzer menfaatler sağlanarak annelik izni verilmesine dair düzenleme yapar;
  - a) Anne ve babanın aile içi yükümlülüklerini, çalışma yaşamındaki sorumluluklarıyla ve toplumsal yaşama katılmalarıyla uyumlaştırebilmeleri için, özellikle çocuk bakım kurumlarının kurulmasını ve geliştirilmesini istemek suretiyle, gerekli destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik eder; d) Hamilelik sırasında kendilerine zarar verebilecek işlerde çalışan kadınların özel olarak korunmasını sağlar;
3. Bu madde kapsamına giren koruyucu yasal önlemler, bilimsel ve teknolojik bilgilerin ışığında periyodik olarak gözden geçirilir ve gerekli görüldüğü takdirde düzeltilir, kaldırılır veya genişletilir.

12. Madde

Sağlık hakkı

1. Taraf Devletler sağlık alanında erkekler ile kadınların eşit şekilde, aile planlaması hizmetleri de dahil sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını

sağlamak üzere kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır.

2. Taraf Devletler bu maddenin birinci fıkrasındaki hükümlere bakmaksızın, hamilelik dönemi, doğum dönemi ve doğum sonrası dönem ile ilgili olarak kadınlara, gerektiği takdirde ücretsiz olarak, gerekli hizmetleri sağlar; bunun yanında hamilelik ve emzirme döneminde yeterli hizmet verir.

13. Madde

Ekonomik ve sosyal yaşamın diğer alanlarındaki haklar

Taraf Devletler ekonomik ve sosyal yaşamın diğer alanlarında erkekler ile kadınların eşit şekilde aynı haklardan yararlanmasını sağlamak üzere kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve özellikle aşağıdaki hakları tanır:

- a) Aile tazminatlarından yararlanma hakkı;
- b) Banka kredisi alma, ipotek ettirme ve diğer mali imkanlardan yararlanma hakkı;
- c) Eşlendirici faaliyetler ile her türlü sportif ve kültürel faaliyetlere katılma hakkı;

14. Madde

Kırsal alandaki kadınların hakları

1. Taraf Devletler kırsal alanda yaşayan ve kayıt dışı sektörlerde çalışarak ailelerinin ekonomik yaşamlarına önemli katkıda bulunan kadınların karşılaştıkları özel sorunları dikkate alır ve bu Sözleşmenin hükümlerinin kırsal alanda yaşayan kadınlara uygulanmasını sağlamak için gerekli her türlü tedbiri alır.
2. Taraf Devletler erkekler ile kadınlar arasında eşitliği sağlamak üzere, kırsal alanda meydana gelen gelişmelere katılmaları ve bu gelişmelerden yararlanmaları için kırsal alanda yaşayan kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır, ve bu kadınlara özellikle aşağıdaki hakları tanır;
  - a) Her düzeydeki planlamanın yapılmasına ve uygulanmasına katılma hakkı;
  - b) Aile planlamasında bilgilendirme, danışmanlık ve hizmet verme de dahil, yeterli sağlık hizmetinden yararlanma hakkı;
  - c) Sosyal güvenlik programlarından doğrudan yararlanma hakkı;
  - d) Okuma-yazma ile ilgili öğretim de dahil, teknik yeterliliklerini artırmak için halka açık olan ve geliştirmeye yönelik hizmetler ile birlikte her türlü resmi veya gayri resmi eğitim ve öğretimden yararlanma hakkı;
  - e) Adam çalıştırma veya çalışma suretiyle ekonomik imkanlardan eşit bir biçimde yararlanmalarını sağlamak için ferdi gruplar ve topluluklar örgütlenme hakkı;

- f) Her türlü toplumsal faaliyetlere katılma hakkı;
- g) Tarımsal kredi ve borç alma, pazarlama imkanlarına ulaşma, toprak ve tarım reformunda gerekli teknolojiden yararlanma ve eşit muamele görme ile iskan programlarından yararlanma hakkı;
- h) Özellikle konut, sağlık, aydınlanma, içme suyu, ulaşım ve iletişim hizmetleriyle ilgili yeterli yaşam standartlarından yararlanma hakkı.

IV. Bölüm

15. Madde

Hukuk önünde eşitlik hakkı

1. Taraf Devletler kadınların erkeklerle hukuk önünde eşitliğini kabul eder.
2. Taraf Devletler hukuki meselelerde kadınların erkeklerle aynı hukuki ehliyete sahip olmalarını ve bu ehliyeti kulanmaları için aynı imkanlara sahip olmalarını kabul eder. Taraf Devletler özellikle, sözleşme yapma ve malların idaresi konusunda kadınlara eşit haklar tanır ve, mahkeme ve yargı yerleri önünde ki davaların her aşamasında eşit muamele görmelerini sağlar.
3. Taraf Devletler, kadının hukuki ehliyetini kısıtlamaya yönelik hukuki sonuç doğuran bütün Sözleşmelerin ve her türlü özel belgenin hükümsüz sayılacağını kabul eder.
4. Taraf Devletler, kişilerin seyahat hakkı ve, yerleşme ve konutu seçme özgürlüğü ile ilgili yasalarda erkeklere ve kadınlara eşit haklar tanımayı kabul eder.

16. Madde

Evlenme ve aile ilişkileri alanındaki haklar

1. Taraf Devletler evlilik ve aile ilişkileri ile ilgili bütün konularda kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve özellikle erkeklerle kadınların eşitliğini öngören aşağıdaki hakları tanır:
  - a) Evlenmede aynı hakka sahip olma;
  - b) Serbestçe eş seçmede ve serbest ve kendi rızasıyla evlenmede aynı hakka sahip olma;
  - c) Evlilik döneminde ve boşanma sırasında aynı haklara ve yükümlülüklerle sahip olma;
  - d) Medeni durumları ne olursa olsun, anne ve baba olarak çocuklarla ilgili konularda aynı haklara ve yükümlülüklerle sahip olma; her hal ve karda çocukların menfaatlerine üstünlük tanınır;
  - e) Çocukların sayısına ve dünyaya getirilme zamanına serbestçe ve makulce karar verme konusun da aynı hakka sahip olma ve bu hakları kullanabilmeleri için gerekli bilgiye, eğitime ve araçlara sahip olma;

- f) Velayet, vasilik, kayımlık ve evlat edinme, veya bu kavramların bulunduğu ulusal mevzuattaki benzer kurumlar bakımından aynı haklara ve yükümlülöklere sahip olma; her hal ve karda çocukların menfaatlerine üstünlük tanınır;
  - g) Soyadı, meslek ve iş seçme hakları da dahil, karı ve koca olarak aynı kişisel haklara sahip olma;
  - h) Eşlerin mallarına sahip olma, kazanma, işletme, idare etme, kullanma ve mallarını bir bedel karşılığında veya bedelsiz olarak elden çıkarma konusunda aynı haklara sahip olma.
2. Çocuğun nişanlandırılması ve evlendirilmesi hiçbir hukuki sonuç doğurmaz; asgari evlenme yaşını tespit etmek ve evliliklerin resmi sicile kaydının zorunlu hale getirilmesi için yasama tedbirleri de dahil gerekli tüm işlemler yapılır.

V. Bölüm

7. Madde

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tasfiye edilmesi Komitesi

1. Bu Sözleşme'nin uygulanmasında meydana gelen gelişmeleri incelemek amacıyla (bundan sonra Ko mite diye geçecek olan) bir Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Komitesi kurulur; Komite Sözleşme'nin yürürlüğe girmesi sırasında 1 8 ve Sözleşme'nin 35 Taraf Devlet tarafından onaylanması veya katılmasından sonra 23 tane yüksek ahlaki niteliklere ve Sözleşme'nin kapsadığı alanda ehliyeteye sahip uzmanlardan meydana gelir. Uzmanlar Taraf Devletlerin vatandaşları arasından ve bu Devletler tarafından seçilirler ve uzmanlar kendi şahsi sıfatlarıyla görev yaparlar; uzmanların seçiminde coğrafi dağılım dengesine ve farklı uygarlık biçimleri ile birlikte başlıca hukuk sistemlerinin temsil edilmesine özen gösterilir.
2. Komite üyeleri Taraf Devletlerce aday gösterilen kişilerin yer aldığı bir listeden gizli oyla seçilir. Her Taraf Devlet kendi vatandaşları arasından sadece bir kişiyi aday gösterebilir.
3. İlk seçimler bu Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde yapılır. BM Genel Sekreteri her seçim tarihinden en az üç ay önce Taraf Devletlere birer mektup göndererek, gösterecekleri adayın ismini iki ay içinde sunmaya davet eder. Genel Sekreter bu suretle aday gösterilen kişilerin isimlerini alfabetik sıraya koyup, yanlarına kendilerini aday gösteren Taraf Devletin adını da belirterek bir liste hazırlar ve bu listeyi Taraf Devletlere gönderir.
4. Komite üyelerinin seçimi, Genel Sekreter tarafından BM Merkezine çağrılan Taraf Devletlerin yapacakları toplantıda gerçekleştirilir. Taraf Devletlerin üçte ikisinin katılmasıyla yeter sayının oluşacağı toplantıda,

en fazla oyu alan adaylar ile toplantıda bulunup oy kullanan Taraf Devletlerin temsilcilerinin salt çoğunluğunun oyunu alan adaylar, Komiteye üye seçilmiş olur.

5. Komite üyeleri dört yıllık bir süre için seçilirler. Ancak, yapılan ilk seçimlerde Komiteye üye seçilen dokuz üyenin görev süresi iki yıl sonra sona erer; bu dokuz üyenin adları ilk seçimin yapılmasından hemen sonra, Komite Başkanı tarafından kura ile belirlenir.
6. 35'inci onay veya katılmadan sonra Komiteye seçilecek beş ilave üyenin seçimi, bu maddenin 2, 3 ve 4'üncü fıkralarına göre yapılır. Bu suretle seçilen ilave üyelerden iki tanesinin görev süresi iki yıl sonra sona erer; bu iki üyenin adları Komite Başkanı tarafından kura ile belirlenir.
7. Arızı sebeplerle boşalan üyeliklerin doldurulması için, Komite üyeliği sona eren uzmanın vatandaşı olan Taraf Devlet kendi vatandaşları arasından başka bir uzman atar; bu atama Komitenin onayına tabidir.
8. Komite üyelerine Genel Kurulun onayıyla, Komite'deki görevin önemini dikkate alarak Genel Kurulun belirleyeceği miktarda ve şartlarda BM bütçesinden bir ücret ödenir.
9. BM Genel Sekreteri, Komite'nin bu Sözleşme'ye göre görevlerini etkili bir biçimde yerine getirmesini sağlamak için gerekli personeli ve imkanları sağlar.

18. Madde Devlet raporları

1. Taraf Devletler, Komite tarafından incelenmek üzere BM Genel Sekreterine, bu Sözleşme hükümlerine etkililik kazandırmak için aldıkları yasal, yargısal, idari ve diğer tedbirleri ve konuda kaydedilen gelişmeleri içeren bir rapor sunmayı taahhüt eder. Bu raporlar:
  - a) İlgili Devlet bakımından Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden sonra bir yıl içinde;
  - b) Bundan sonra en azından her dört yılda bir ve Komite talep ettiği zamanlarda verilir.
2. Raporlarda bu Sözleşme'den doğan yükümlülüklerin yerine getirilme derecesini etkileyen faktörler ve güçlüklerde belirtilebilir.

19. Madde Komitenin içtüzüğü

1. Komite kendi içtüzüğünü kendisi yapar.
2. Komite'de çalışacak görevlileri Komite iki yıllık bir süre için seçer.

20. Madde

Komite toplantıları

1. Komite, bu Sözleşme'nin 1 8'inci maddesi uyarınca sunulan raporları incelemek üzere normal olarak yılda bir kere ve iki haftayı aşmayacak bir süre için toplanır.

2. Komite toplantıları normal olarak Birleşmiş Milletler Merkezinde veya Komite tarafından uygun görülen başka bir yerde yapılır.

21. Madde Yıllık rapor

1. Komite faaliyetleri hakkında Ekonomik ve Sosyal Konsey vasıtasıyla BM Genel Kurulu'na yıllık bir rapor sunar ve Taraf Devletlerden aldığı raporların ve bilgilerin incelenmesine dayanarak önerilerde ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Komite raporunda bu öneriler ve genel nitelikteki tavsiyeler ile birlikte Taraf Devletlerin yorumlarına da yer verilir.
2. BM Genel Sekreteri Komite'nin raporunu bilgi edinmesi amacıyla Kadının Statüsü Komisyonu'na gönderir.

22. Madde

Uzman kuruluşların temsili

Uzman kuruluşlar, bu Sözleşme'nin kendi faaliyet alanlarına giren hükümlerinin uygulanması hakkında inceleme yapılırken temsil edilme hakkına sahiptir. Komite, uzman kuruluşları bu Sözleşme'nin kendi faaliyet alanlarına giren hükümlerinin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir.

VI. Bölüm

23. Madde

Yorumlama prensipleri

Bu Sözleşme'nin hiçbir hükmü, erkekler ile kadınlar arasında eşitliğin sağlanması bakımından daha yararlı olabilecek aşağıdaki hükümleri etkilemez:

- a) Bir Taraf Devletin mevzuatında bulunan hükümleri, veya;
- b) Bu Devlet bakımından yürürlükte bulunan başka uluslararası Sözleşme, antlaşma veya antlaşma hükümlerini.

24. Madde

İç hukukta gerekli tedbirleri alma taahhüdü

Taraf Devletler ulusal düzeyde, bu Sözleşme'de tanınan hakların tam olarak gerçekleştirilmesini amaçlayan gerekli her türlü tedbiri almayı taahhüt eder.

25. Madde

İmza, onay ve katılma

1. Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.
2. BM Genel Sekreteri bu Sözleşme'nin depozitörü olarak görevlendirilmiştir.
3. Bu Sözleşme onaya tabidir. Onay belgeleri BM Genel Sekreterliği'ne tevdi edilir.
4. Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açıktır.
Katılma, BM Genel Sekreterliği'ne katılma belgesinin tevdi edilmesinden itibaren yürürlük kazanır.

26. Madde

Sözleşmenin gözden geçirilmesi

1. Bu Sözleşme'nin değiştirilmesine dair talepler, herhangi bir zamanda herhangi bir Taraf Devlet tarafından Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne hitaben yazılı bir bildirim vasıtasıyla yapılabilir.
2. BM Genel Kurulu, böyle bir talep karşısında yapılacak işlemler konusunda karar verir.

27. Madde Yürürlüğe girme

1. Bu Sözleşme 20'nci onay veya katılma belgesinin BM Genel Sekreteri'ne tevdi edilme tarihinden itibaren 30 gün sonra yürürlüğe girer.
2. 20'nci onay veya katılma belgesinin tevdi edilmesinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayan veya katılan her bir Devlet bakımından bu Sözleşme, kendi onay ve katılma belgelerini tevdi etmelerinden itibaren 30 gün sonra yürürlüğe girer.

28. Madde Çekinceler

1. Onaya ve katılma sırasında Devletler tarafından yapılan çekincelerin metni BM Genel Sekreteri tarafından alınır ve diğer bütün Devletlere gönderilir.
2. Bu Sözleşme'nin konusuna ve amacı ile bağdaşmayan bir çekince kabul edilmez.
3. Yapılmış olan çekinceler her zaman BM Genel Sekreteri'ne hitaben yapılacak bir bildirimle geri alınabilir; Genel Sekreter bu bildirimden diğer bütün Devletleri haberdar eder. Bu tür bir bildirim alındığı tarihte yürürlüğe girer.

29. Madde

Sözleşmenin yorumu ile ilgili uyuşmazlıklar

1. Bu Sözleşme'nin yorumlanması veya uygulanması ile ilgili olarak iki veya daha fazla Taraf Devlet arasında çıkan bir uyuşmazlık, bu Devletlerden birinin talebi üzerine hakem önüne götürülür. Hakem önüne götürme talebinden itibaren altı ay içinde taraflar hakemliğin kuruluşu üzerinde anlaşamazlarsa, bu taraflardan herhangi biri bu uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'ne uygun olarak, Uluslararası Adalet Divanı'nın önüne götürülebilir.
2. Taraf Devletlerden her biri bu Sözleşme'nin imzalanması veya daha sonra onaylanması veya katılması sırasında, bu maddenin birinci fıkrasıyla bağlı olmadığını beyan edebilir. Bu tür bir çekince koyan Taraf Devlet karşısında diğer Taraf Devletlerde yukarıdaki fıkra ile bağlı olmazlar.
3. Yukarıdaki ikinci fıkraya uygun olarak bir çekince koymuş olan bir Taraf Devlet, BM Genel Sekreteri'ne bir bildirim göndererek bu çekincesini her zaman geri alabilir.

30. Madde Orijinal metin

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri eşit ölçüde geçerli olan bu Sözleşme BM Genel Sekreterliği'nde saklanır.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
Ek İhtiyari Protokolü

İşbu Protokol'e **Taraf** Devletler,

BM Şartı Antlaşması'nın temel insan haklarına, insanlık onuru ve insan değeri ile erkeklerin ve kadınların haklar bakımından eşitliğine olan inancını yeniden teyit ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin bütün insanların onur ve hakları bakımından özgür ve eşit doğduklarını ve herkesin bu Bildirge'de yer alan tüm hak ve özgürlüklere, cinsiyete dayalı ayrım dahil olmak üzere, hiçbir ayrıma tabi tutulmaksızın sahip olduğunu ilan ettiğini kaydederek,

Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri ve insan haklarına ilişkin diğer uluslararası belgelerin cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasakladığını hatırlayarak,

Taraf Devletlerin kadınlara karşı ayrımcılığın her biçimini kınadıkları ve uygun olan tüm yollarla ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi politikası izlemeyi kabul ettikleri Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni ("Sözleşme") de anımsayarak,

Kadınların tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanmaları ve bu hak ve özgürlüklerin ihlalini önlemek için etkili önlemler alınması yolundaki kararlılıklarını yeniden teyit ederek, aşağıdaki hususlar üzerinde mutabık kalmışlardır.

Madde 1

İşbu Protokol'e Taraf bir Devlet ("Taraf Devlet") Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin ("Komite") 2'nci maddeye göre yapılacak başvuruları kabul ve inceleme yetkisini tanır.

Madde 2

Başvurular, Taraf Devletin yargılama yetkisi altında bulunan bireyler veya bireylerden oluşan gruplar tarafından ya da onlar adına, Sözleşme'de yer alan haklardan herhangi birinin Taraf Devlet tarafından ihlali sonucu mağdur kalındığı iddiası ile yapılabilir. Bireyler veya bireylerden oluşan gruplar adına başvuru yapılan hallerde başvuruyu yapan, onların rızası olmadan harekete geçmesinin haklı nedenlerini ortaya koymadıkça, başvuru, ilgililerin rızasıyla yapılacaktır.

Madde 3

Başvurular yazılı olarak ve başvuranın kimliği meçhul kalmayacak biçimde yapılacaktır. Başvuru Sözleşme'ye taraf olup da işbu Protokol'e taraf olmayan bir devleti ilgilendirdiği takdirde, Komite tarafından kabul edilmeyecektir.

Madde 4

- 1) Komite, iç hukuk yollarının işletilmesinin makul olmayan şekilde uzadığı veya etkili sonuç verme ihtimalinin zayıf olduğu durumlar dışında, mevcut tüm iç hukuk yollarının tüketildiği hususunu açıklığa kavuşturmadıkça, yapılan bir başvuruyu değerlendirmeyecektir.
- 2) Komite aşağıdaki hallerde başvurunun kabul edilemez olduğunu bildirecektir:
  - a. Aynı başvurunun, daha önce Komite tarafından veya başka bir uluslararası soruşturma veya çözüm çerçevesinde incelenmiş veya incelenmekte olması;
  - b. Başvurunun Sözleşme hükümlerine aykırı olması;
  - c. Başvurunun açıkça temelsiz veya yeterli dayanaktan yoksun olması;
  - d. Başvuruda bulunma hakkının kötüye kullanılması;
  - e. Bu Protokol'ün ilgili Taraf Devlet açısından yürürlüğe giriş tarihinden sonra da devam eden olgular hariç, başvuru konusu olan olguların Protokol'ün ilgili Taraf Devlet açısından yürürlüğe girmesinden önce gerçekleştirilmiş olması;

Madde 5

- 1) Başvurunun alınmasından sonraki herhangi bir zamanda ve esasa ilişkin bir karar verilmeden önce Komite, iddiaya konu olan ihlalin mağdur ya da mağdurlarını görmesi muhtemel telafisi imkansız zararları önlemek için gerekli olabilecek geçici önlemleri almayı acilen değerlendirmesini Taraf Devletten talep edebilecektir.
- 2) Bu maddenin 1'inci fıkrasındaki takdir yetkisinin Komite tarafından kullanılması başvurunun kabul edilebilirliğine ya da esasına ilişkin karar verildiği anlamına gelmeyecektir.

Madde 6

- 1) Başvurunun ilgili Taraf Devlete atıf yapılmaksızın Komite tarafından kabul edilemez bulunması hali dışında ve birey ya da bireylerin kimliklerinin söz konusu Taraf Devlete açıklanmasına rıza göstermeleri koşuluyla, Komite işbu Protokol çerçevesinde kendisine yapılmış her başvuruyu ilgili Taraf Devletin dikkatine gizli olarak sunacaktır.
- 2) Taraf Devlet kendisine tebliğ edilen başvuru hakkında aydınlatıcı açıklamaları veya beyanları ve varsa, almış olduğu düzeltici önlemleri altı ay içinde yazılı olarak Komite'ye bildirecektir.

Madde 7

- 1) Komite, işbu Protokol çerçevesinde yapılan başvuruları, konuya ilişkin bilgilerin ilgili taraflara ulaştırılması koşuluyla, ilgili Taraf Devlet tarafından ve bireyler veya bireylerden oluşan gruplar tarafından veya onlar adına kendisine sunulan tüm bilgiler ışığında inceleyecektir.

- 2) Komite işbu Protokol uyarınca yapılan , başvuruları incelerken kapalı oturumlar düzenleyecektir.
- 3) Başvurunun incelenmesinden sonra, Komite başvuruya ilişkin görüşlerini, varsa tavsiyeleri ile birlikte, ilgili taraflara iletecektir.
- 4) Taraf Devlet Komite'nin görüşlerini ve varsa tavsiyelerini gereği gibi değerlendirecek ve Komite'nin görüş ve tavsiyeleri ışığında yapmış olduğu işlemlerle ilgili bilgiler dahil olmak üzere, Komite'ye altı ay içinde yazılı bir cevap sunacaktır.
- 5) Komite uygun görürse Taraf Devleti, görüş ve varsa tavsiyeleri üzerine almış olabileceği önlemler hak kında, Sözleşme'nin 1 8'inci maddesi uyarınca Taraf Devletçe hazırlanan müteakip raporlardaki bilgiler de dahil olmak üzere, ilave bilgi sunmaya davet edebilir.

Madde 8

- 1) Komite Taraf Devletin Sözleşme'de yer alan hakları ciddi ve sistematik biçimde ihlal ettiği yönünde güvenilir bir bilgi aldığı takdirde, Taraf Devleti bu bilgiye ilişkin incelemede işbirliği yapmaya ve bu amaçla bu bilgi ile ilgili gözlemlerini sunmaya davet edecektir.
- 2) Komite, ilgili Taraf Devletçe sunulabilecek her türlü gözlemi ve ekinde bulunan diğer güvenilir bilgileri göz önüne alarak, üyelerinden birini ya da birden fazlasını araştırma yapmakla ve sonuçlarını kendisine acilen bildirmekle görevlendirebilir. Araştırma, gerekli ise ve Taraf Devletin rızası varsa, Taraf Devletin ülkesine bir ziyareti de içerebilir.
- 3) Bu tür bir araştırmanın bulgularının incelendikten sonra Komite, bu bulguları her türlü görüş ve tavsiyeleri ile birlikte ilgili Taraf Devlete iletecektir.
- 4) İlgili Taraf Devlet, Komite tarafından iletilen bulguların, yorumların ve tavsiyelerin alınmasından itibaren altı ay içinde kendi gözlemlerini Komite'ye sunacaktır.
- 5) Bu tür bir araştırma gizlilik içinde yürütülecek ve işlemlerin her aşamasında Taraf Devletin işbirliği aranacaktır.

Madde 9

- 1) Komite, ilgili Taraf Devleti işbu Protokol'ün 8'inci maddesi uyarınca yürütülen araştırma üzerine almış olduğu önlemlerin ayrıntılarını Sözleşme'nin 1 8'inci maddesi çerçevesinde hazırladığı rapora eklemeye davet edebilir.
- 2) Komite gerektiğinde, 8'inci maddenin 4'üncü fıkrasında bahsedilen altı aylık sürenin bitiminde, ilgili Taraf Devleti böyle bir araştırma üzerine aldığı önlemler hakkında bilgi vermeye davet edebilir.

Madde 10

- 1) Her Taraf Devlet işbu Protokol'ün imzalanması veya onaylanması ya da Protokol'e katılma aşamalarında Komite'nin 8'inci ve 9'uncu maddelerinde düzenlenen yetkisini tanımadığını beyan edebilir.

- 2) İşbu maddenin 1 .fıkrası uyarınca beyanda bulunmuş olan herhangi bir Taraf Devlet bu beyanını Genel Sekreter'e bildirimde bulunmak suretiyle her zaman geri çekebilir.

Madde 11

Bir Taraf Devlet, yetkisi altında bulunan bireylerin işbu Protokol uyarınca yaptıkları başvurulardan ötürü kötü muameleye veya yıldırmaya maruz kalmalarını sağlamak için uygun olan tüm önlemleri alacaktır.

Madde 12

Komite, işbu Protokol uyarınca gerçekleştirdiği faaliyetlerin bir özetini Sözleşme'nin 21 'inci maddesi çerçevesinde hazırlayacağı yıllık rapora ekleyecektir.

Madde 13

Her Taraf Devlet Sözleşme'nin ve işbu Protokol'ün geniş biçimde bilinmesini ve tanınmasını sağlamayı ve Komite'nin özellikle o Taraf Devleti ilgilendiren konularda oluşturduğu görüş ve tavsiyeleri hakkındaki bilgilere erişimi kolaylaştırmayı taahhüt eder.

Madde 14

Komite, işbu Protokol ile kendisine verilen işlevleri yerine getirirken izleyeceği usul kurallarını kendisi geliştirecektir.

Madde 15

- 1) İşbu Protokol Sözleşme'yi imzalamış, onaylamış veya Sözleşme'ye katılmış bulunan herhangi bir Devletin imzasına açıktır.
- 2) İşbu Protokol Sözleşme'yi onaylamış veya Sözleşme'ye katılmış bulunan herhangi bir Devletin onayına tabidir. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nce saklanacaktır.
- 3) İşbu Protokol Sözleşme'yi onaylamış veya Sözleşme'ye katılmış herhangi bir Devletin katılımına açıktır.
- 4) Katılım, katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne verilmesiyle yürürlüğe girecektir.

Madde 16

- 1) İşbu Protokol onaylama veya katılıma ilişkin onuncu belgenin BM Genel Sekreterine verildiği tarihten üç ay sonra yürürlüğe girecektir.
- 2) Yürürlüğe girmesinden sonra işbu Protokol'ü onaylayan veya katılan her bir Devlet için, işbu Protokol, söz konusu Devletin onay veya katılım belgesinin veriliş tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 17

İşbu Protokol'e çekince konulamayacaktır.

Madde 18

- 1) Herhangi bir Taraf Devlet işbu Protokol'e değişiklik ve bunu BM Genel Sekreteri'ne iletebilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, değişiklik önerile-

rini bu Protokol'e taraf diğer Devletlere ileterek bu önerilerin incelenmesini ve oylanması amacıyla bir konferans düzenlenmesini destekleyip desteklemediklerini bildirmelerini talep eder. Taraf Devletlerden en az üçte birinin böyle bir konferansı uygun görmeleri halinde, Genel Sekreter BM himayesinde bir konferans toplayacaktır. Konferansa katılan ve oylamada hazır bulunan Taraf Devletlerin oy çokluğuyla kabul edilen herhangi bir değişiklik, BM Genel Kurulu'nun onayına sunulacaktır.

- 2) Değişiklikler, BM Genel Kurulu tarafından onaylandıktan ve işbu Protokol'e Taraf Devletlerin üçte ikisi tarafından kendi anayasal usullerine uygun olarak kabul edildikten sonra yürürlüğe girer.
- 3) Protokol'de yapılan değişiklikler yürürlüğe girdiğinde, onları kabul eden Taraf Devleti bağlar, diğer Taraf Devletler işbu Protokol'ün değişiklikten önceki hükümleriyle ve daha iyi kabul ettikleri değişikliklerle bağlı kalmaya devam ederler.

Madde 19

- 1) Herhangi bir Taraf Devlet BM Genel Sekreteri'ne yapacağı yazılı bir bildiri işbu Protokol'den her zaman çekilebilir. Çekilme bildirimin Genel Sekreter tarafından alınmasından altı ay sonra yürürlüğe girecektir.
- 2) Çekilme, yürürlüğe girmesinden önce madde çerçevesinde yapılmış başvurulara 6'ncı madde uyarınca başlatılmış herhangi araştırmaya işbu Protokol'ün hükümlerinin uygulanmasının devamına hanel getirmeyecektir.

Madde 20

BM Genel Sekreteri aşağıdaki hususlarda tüm devletleri bilgilendirecektir.

- a. Protokol uyarınca gerçekleştirilen imzalar, onaylar ve katılmalar,
- b. İşbu Protokol'ün ve 18'inci madde uyarınca yapılan herhangi bir değişikliğin yürürlüğe girme tarihi,
- c. 19'uncu madde uyarınca yapılan herhangi bir çekilme işlemi,

Madde 21

- 1) İşbu Protokol'ün eşit derece geçerli olan Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri BM arşivlerinde saklanacaktır.
- 2) BM Genel Sekreteri işbu Protokol'ün onaylı örneklerini Sözleşme'nin 25'inci maddesinde bahsedilen tüm Devletlere iletecektir.

CEDAW KOMİTESİ'NİN 19 SAYILI GENEL TAVSİYE KARARI

(11.Oturum, 1992)

Kadınlara Yönelik Şiddet Arkaplan

- 1) Cinsiyete dayalı şiddet, kadınların erkeklerle eşit temelde hak ve özgürlüklerden yararlanma becerisini ciddi şekilde kısıtlayan bir ayrımcılık şeklidir.
- 2) 1989 yılında, Komite, devletlere, komite tarafından değerlendirilmek üzere sunulan raporların şiddet ve alınan önlemler hakkında bilgi içermesi gerektiğini tavsiye etmiştir.
- 3) 1991 yılındaki 10. Oturum'da, 11. Oturum'da 6'ncı maddenin ve kadın sömürüsü, cinsel suiistimal ve kadına karşı şiddet ile ilgili diğer maddeler üzerinde tartışma ve çalışmaya hasredilmesine karar verilmiştir. Bu konu, Genel Kurul'un 18 Ekim 1990 tarihli 45/155 no'lu önergesi ile toplantıya çağırdığı 1993 yılı Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda belirlenmiştir.
- 4) Komite, taraf devletlerin hiçbirinin raporunun kadınlara karşı ayrımcılık, cinsiyete dayalı şiddet ve temel özgürlükler ve insan hakları ihlalleri arasındaki yakın bağlantıyı yeterince yansıtmadığı sonucuna varmıştır.
- 5) Komite, kongreye rapor sunumunda ve politikalarını gözden geçirmede cinsiyete dayalı şiddet ile ilgili olarak aşağıdaki komite yorumlarını göz önüne almalarını üye devletlere önermiştir.

Genel Yorumlar

- 6) Kongre, 1'inci maddede kadınlara yönelik ayrımcılığı tanımlamaktadır. Ayrımcılık tanımı kadına kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı şiddeti kapsar. Bu fiziksel, zihinsel ve cinsel zarar ve acı çektiren bu tür eylemlerle tehdidi içermektedir. Cinsiyete dayalı şiddet, açıkça şiddetten söz etmediğine bakılmaksızın sözleşmenin özel hükümlerini ihlal edebilir.
- 7) İnsan Hakları Sözleşmesi, genel uluslararası hukuk bağlamında kadınların insan hak ve temel özgürlüklerinden yararlanılmasını etkisizleştiren ya da ihlal eden cinsiyete dayalı şiddet Anlaşma'nın 1'inci maddesi anlamında ayrımcılıktır.

Bu haklar ve özgürlükler;

- a) Yaşam hakkı,
- b) İşkenceye, zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı davranış veya cezalandırmaya maruz kalmama,
- c) Ulusal ya da uluslararası silahlı çatışma zamanında, insani normlara göre eşit korunma,
- d) Kişi güvenliği ve özgürlüğü hakkı,

- e) Yasalar önünde eşit korunma,
- f) Aile içinde eşitlik,
- g) Elde edilebilir en yüksek standartta fiziksel ve zihinsel sağlık, h) T a m ve elverişli çalışma koşulları, haklarını içermektedir.

8)Anlaşma, kamu otoritelerince gerçekleştirilen şiddete uygulanmaktadır. Bu tip şiddet eylemleri anlaşma ihlaline ek olarak, devletin uluslararası insan hakları hukuku ve diğer sözleşmeler kapsamındaki yükümlülüklerini de ihlal edebilir.

9) Bununla beraber Anlaşma kapsamında ayrımcılığın hükümetler tarafından ya da onlar adına gerçekleştirilen eylemlerle sınırlandırılmadığı vurgulanmaktadır. Örneğin 2(e) maddede Anlaşma, taraf devletleri herhangi bir teşebbüs, organizasyon ya da birey tarafından kadınlara yöneltilen ayrımcılığı ortadan kaldıracak uygun tüm önlemleri almaya davet etmektedir. Genel uluslararası hukuk ve insan hakları özel sözleşmeleri bağlamında devletler hak ihlallerini önleme ve şiddet hareketlerini soruşturma ve cezalandırmakta başarısızlığından ve tazminattan sorumlu olabilecektir.

Anlaşmanın Belirli Maddelerine Dair Yorumlar

Madde 2 ve 3

10) Anlaşma, 5 ve 1 6'ncı maddelerdeki özel yükümlülöklere ilaveten ayrımcılığın tüm şekillerini ortadan kaldıracak geniş bir yükümlölük tesis etmektedir.

Madde 2 (f), 5 ve 10(c)

11) Kadına, eröklere göre ikinci sınıf ya da kalıplaşmış role sahip olduğu gözüyle bakan geleneksel düşünce tarzı aile içi şiddet ve suiistimal, zoraki evlilik, kadın sünneti gibi zorlama ve şiddet içeren yaygın uygulamayı sürdürmektedir. Bu tip önyargı ve uygulamalar kadınların koruma ve kontrolünün bir şekli olarak cinsiyete dayalı şiddeti haklı göstermektedir. Kadınların fiziksel ve ruhsal bütönlüğüne yönelik bu tip şiddet hareketleri kadınları insan hakları ve temel özgürlüklerine eşit katılım ve bilgiden yoksun bırakmaktadır. Bu yorum var olan ya da tehdit niteliğindeki şiddete işaret etmekteyken cinsiyete dayalı şiddet biçimlerinin temel sonuçları kadınların ikinci sınıf rolünü sürdürmesine ve politik alanda,eğitimde ve iş fırsatlarına düşük seviyede katılımını sürdürmektedir

12) Bu davranışlar pornografinin yayılmasına ve kadınların birey olmaktan çok seks objeleri gibi görölmelerine ticari sömürüsüne ve giderek cinsiyete dayalı şiddete katkıda bulunur.

Madde 6

- 13) Madde 6 gereğince taraf devletlerin kadın ticaretinin ve kadınların sömürüsünün tüm şekillerini bastırarak önlemler almalarını gerektirmektedir.
- 14) Yoksulluk ve işsizlik kadın ticareti koşullarını arttırmaktadır. Bu ticaretin yerleşik şekillerine ilaveten cinsel sömürünün seks turizmi, gelişmekte olan ülkelerdeki yerli iş gücünün gelişmiş ülkelerde çalışmak için işe alınması, gelişmekte olan ülkelere ve yabancı uluslardan kadınlarla anlaşmalı evlilikler gibi yeni şekilleri bulunmaktadır. Bu uygulamalar kadınların haklardan eşit yararlanması ve onların hakları ve saygınlığı ile bağdaşmamaktadır. Bu uygulamalar kadını suistimal etmekte ve ayrı bir şiddet tehlikesine maruz bırakmaktadır.
- 15) Yoksulluk ve işsizlik, genç kızlarla beraber birçok kadını da fahişeliğe zorlamaktadır. Yasadışı olabilen, statüleri marjinal olmaya eğilimli olan fahişeler özellikle şiddete maruz kalabilmektedirler. Tecavüz ve diğer şiddet biçimlerine karşı eşit yasal korumaya ihtiyaçları vardır.
- 16) Savaşlar, silahlı çatışmalar özel koruma ve ceza tedbirleri gerektiren kadın ticareti, cinsel şiddet ve yaygın fahişeliğe yol açmaktadır.

Madde 11

- 17) Kadınlar işyerlerinde cinsel taciz gibi cinsiyete dayalı ayrı bir şiddete maruz kaldıklarında çalışma eşitliği ciddi olarak zarar görebilmektedir.
- 18) Cinsel taciz, fiziksel temas ve yakınlaşmalar gibi hoş olmayan cinsel nitelikli davranışlar, cinsel içerikli sözler, söz ve hareketlerle pornografi ve cinsel istek gösterisini içermektedir. Bu davranış onur kırıcı olabilmekte ve sağlık ve güvenlik sorunu yaratabilmektedir. Kadınların karşı çıkmaları halinde işvereniyle ilişkisinde kendisi için dezavantaj olacağına inandıkları makul sebeplerin varlığı ayrımcılıktır.

Madde 12

- 19) Taraf devletlerin 12'nci madde uyarınca sağlık güvencesine girişte eşitliği sağlamaları gerekmektedir. Kadınlara yönelik şiddet onların sağlığını ve yaşamını riske atmaktadır.
- 20) Bazı devletlerde kültür tarafından devam ettirilen geleneksel uygulamalar ve çocuk ve kadın sağlığına zarar veren gelenekler vardır. Bu uygulamalar, erkek çocuğun tercih edilmesi kadın sünneti, genital sakatlık, hamile kadınlara besin sınırlamasını içermektedir.

Madde 14

- 21) Kırsal bölgelerdeki kadınlar, birçok kırsal toplulukta devam eden ve kadını ikinci sınıf olarak gören geleneksel davranışlar nedeniyle cinsiyete dayalı şiddet riski altındadır. Kırsal toplumlardaki kızlar kasabalarda iş aramak için kırsal toplumdaki ayrıldıklarında farklı bir şiddet riski ve cinsel sömürü altındadırlar.

Madde 16 (ve madde 5)

22) Zorunlu sterilizasyon ve çocuk düşürme kadının ruhsal ve fiziksel sağlığını ters yönde etkilemekte ve kadınların hangi sıklıkla ve kaç çocukları olacağına karar verme hakkını çöğnemektedir. 23) Aile içi şiddet kadınlara yönelik şiddetin en gizli şekillerinden biridir. Tüm toplumlarda yaygındır. Aile bağı içinde her yaştaki kadın tecavüz, dayak, cinsel saldırının diğer şekilleri geleneksel davranışlarla sürdürülen diğer şiddet tiplerine maruz kalmaktadır. Ekonomik özgürlükten yoksunluk birçok kadını şiddet içeren aile bağı içinde kalmaya zorlamaktadır. Bu tür şiddet kadınların sağlığını riske atmakta ve onların eşit oranda sosyal yaşama ve aile yaşamına katılma becerisini ihlal etmektedir.

Özel Tavsiyeler

Bu yorumlar ışığında Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi şunu tavsiye etmektedir.

- (a) Taraf devletler toplumsal cinsiyet temelli şiddetin bütün biçimlerinin -gerek kamu gerek özel kişi tarafından yapılmış fiiller- üstesinden gelmek için uygun ve etkin tedbirler almalıdır;
- (b) Taraf devletler aile içi şiddet ve taciz, tecavüz, cinsel saldırı ve diğer toplumsal cinsiyet temelli şiddete karşı yasaların tüm kadınlara etkin koruma sağlamasını ve bütünlük ve onurlarına saygıyı sağlamalıdır. Kurbanlar için uygun koruyucu ve destek hizmetleri sağlanmalıdır. Adli personel ve kanun uygulayıcılara ve diğer kamu çalışanlarına yönelik toplumsal cinsiyet duyarlılığı eğitiminin verilmesi Sözleşme'nin etkin uygulanması için gereklidir;
- (c) Taraf devletler şiddetin derecesi, nedenleri ve etkileri ve şiddeti önlemek ve uğraşmaya yönelik tedbirlerin etkinliğiyle ilgili istatistik toplanması ve araştırmayı teşvik etmelidir;
- (d) Medyanın kadınlara saygı göstermesi ve saygıyı teşvik etmesi için etkin tedbirler alınmalıdır;
- (e) Taraf devletler raporlarında kadınlara yönelik şiddeti kalıcı laştıran yaklaşım, gelenek ve uygulamaların doğasını ve yaygınlığını ve ortaya çıkan şiddet biçimlerini tanımlamalıdır. Raporda şiddeti yenmek için aldıkları tedbirler ve bu tedbirlerin etkisi de yer almalıdır;
- (f) Bu yaklaşım ve uygulamaları yenmek için etkin önlemler alınmalıdır. Devletler kadın eşitliğini engelleyen önyargıların yok edilmesine yardımcı olacak eğitim ve kamu bilgi programları hazırlamalıdır;
- (g) Trafik ve cinsel sömürüyü yenmek için özel önleyici ve cezai tedbirler gereklidir;
- (h) Taraf devletler raporlarında tüm bu sorunları ve cezai tedbirler, fahişelik yapmış veya trafik edilmiş ve diğer cinsel sömürü biçimlerine maruz

kalmış kadınları korumak için alınan koruyucu ve rehabilitasyon tedbirlerini de içeren tedbirleri açıklamalıdır;

- (i) Etkin şikayet prosedürleri ve giderimler-tazminat dahil- sağlanmalıdır; Q Taraf devletler raporlarında cinsel baskıyla ilgili bilgi ve kadınları cinsel baskı ve çalıştıkları yerde diğer zor kullanma biçimlerinden korumak için alınan tedbirleri bildirmelidir;
- (k) Taraf devletler aile içi şiddet, tecavüz, cinsel saldırı ve diğer toplumsal cinsiyete dayalı şiddet biçimlerine maruz kalmış kurbanlar için sığınak, özel eğitilmiş sağlık çalışanları, rehabilitasyon ve danışma gibi hizmetler oluşturmaları veya varolanları desteklemelidir; (l) Taraf devletler bu tip uygulamaları yenmek için tedbirler almalı ve sağlık konularını rapor ederken

Komite'nin kadın sünnetiyle ilgili tavsiyesini (Tavsiye no. 14) dikkate almalıdır;

- (m) Taraf devletler, doğurganlık ve üremeye ilgili zor kullanmayı önlemek için tedbirler alınmasını sağlamalı ve kadınların doğurganlık kontrolüyle ilgili uygun hizmetlerin olmaması nedeniyle yasadışı kürtaj gibi güvenli olmayan tıbbi uygulamalar arayışına girmeye zorlanmamasını sağlamalıdır;
- (n) Taraf devletler raporlarında bu sorunların büyüklüğünü belirtmeli ve alınan tedbirleri ve etkilerini açıklamalıdır;
- (o) Taraf devletler şiddet kurbanları için hizmetlerin kırsal kesim kadınlarının da ulaşabilmesini sağlamalı ve gerektiğinde izole topluluklara özel hizmetler sağlamalıdır;
- (p) Onları şiddetten korumak için alınacak tedbirler arasında eğitim ve iş olanakları ve ev içi hizmetlilerin çalışma koşullarının izlenmesi bulunmalıdır;
- (q) Taraf devletler raporlarında kırsal kesim kadınlarının karşı karşıya olduğu riskleri, maruz kaldıkları şiddet ve tacizin derecesi ve doğasını, destek ve diğer hizmetlere yönelik ihtiyaçlarını ve erişimlerini ve şiddeti yenmek için alınan tedbirlerin etkinliğini belirtmelidir;
- (r) Aile içi şiddeti yenmek için alınacak tedbirler arasında şunlar yer almalıdır:
- (i) Gerektiğinde cezalandırma ve aile içi şiddet olaylarında sivil giderimler,
- (ii) Kadın aile bireyinin öldürülmesi veya saldırıya uğraması durumunda namus savunmasının yasalardan çıkarılması,
- (iii) Aile içi şiddet kurbanlarının güvenliği ve emniyetini sağlamak için sığınak, danışmanlık ve rehabilitasyon programları gibi hizmetler,
- (iv) Aile içi şiddet suçluları için rehabilitasyon programları,
- (v) Encest veya cinsel tacizin meydana geldiği aileler için destek hizmetleri;
- (s) Taraf devletler aile içi şiddet, cinsel taciz ve önleyici, cezalandırıcı ve iyileştirici tedbirlerin kapsamını rapor etmelidirler;
- (t) Taraf devletler kadınların cinsel şiddete karşı etkin korunması için gerekli diğer önlemler arasında yasal tüm önlemleri almalıdır.

- (i) Aile içi tecavüz, cinsel saldırı, işyerindeki tacizleri içeren tüm şiddet biçimlerine karşı kadınları korumaya yönelik sivil çözümler ve cezai yaptırımları içeren etkili tedbirler, (ii) Kadınların ve erkeklerin rolü ile ilgili tutumu değiştirecek eğitim programlarını ve halkı bilgilendirmeyi içeren koruyucu tedbirler, (iii) Barınma, danışma, rehabilitasyon ve şiddet tehlikesi altındaki ya da şiddet kurbanı olan kadınlar için destek hizmetleri içeren koruyucu tedbirler;
- (u) Taraf devletler cinsiyete dayalı şiddetin tüm biçimlerini rapor etmeli ve bu raporlar mağdur kadınlar üzerinde bu şiddetin etkileri ve her şiddet biçiminin tekrarlanma oranı hakkında ulaşılabilecek tüm bilgiyi içermelidir;
- (v) Taraf devletlerin raporları kadınlara yönelik şiddetin üstesinden gelmek üzere alınan koruyucu, önleyici yasal tedbirler ve bu tedbirlerin etkileri hakkında bilgi içermelidir.

AVRUPA KONSEYİ BAKANLAR KOMİTESİ'NİN ÜYE DEVLETLERE
KADINLARIN ŞİDDETE KARŞI KORUNMASINA İLİŞKİN TAVSİYE KARARI
“REC(2002)5” VE İZAHAT BELGESİ

**(Bakanlar Komitesi tarafından 30 Nisan 2002’de Delegeler Komitesi’nin
794. oturumunda kabul edilmiştir)**

Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Statüsü’nün (15.b) maddesi uyarınca, Kadınlara karşı şiddetin erkeklerle kadınlar arasındaki güç dengesizliğinden kaynaklandığını ve kadın cinsine karşı hem toplumda, hem aile içinde ciddi ayrımcılığa yol açtığını teyid ederek;

Kadınlara karşı şiddetin, kadınların insan hakları ve temel özgürlüklerini ihlal ettiğini ve zarar verdiğini ya da bu hak ve özgürlüklerden yararlanma olanağını yok ettiğini öne sürerek;

Kadınlara karşı şiddetin, kadınların fiziksel, psikolojik ve/veya cinsel bütünlüklerine hanel getirdiğini görerek

Kadınların, insan hakları ve temel özgürlüklerle tutarlı olmayan geleneksel ya da töresel uygulamaların kurbanı olmaları hali de dahil, sık sık cinsiyetleri temelinde olduğu kadar kökenleri itibariyle de çok yönlü ayrımcılığa maruz kaldıklarını endişeyle görerek

Kadınlara karşı şiddetin, Avrupa’da vatandaşların güvenliği ve demokrasiye önemli bir engel oluşturduğunu ve barış ve eşitliğin egemen kılınmasının aksine işlediğini göz önüne alarak;

Kadınlara karşı şiddetin, aile içinde -aile hangi biçimi alırsa alsın- ve toplumun bütün katmanlarında yaygınlığını endişeyle görerek;

Bütün Avrupa toplumlarını etkileyen ve bütün üyeleri ilgilendiren bu olguyla mücadelenin aciliyetini göz önüne alarak;

İkinci Avrupa Zirvesi’nde (Strasbourg, 1997) kabul edilen, üye ülke devlet ve hükümet başkanlarının, kadınlara karşı şiddetle ve kadınların cinsel sömürsünün bütün biçimleriyle mücadelede kararlılıklarını teyid ettikleri Sonuç Bildirgesi’ni anımsatarak;

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (1950) hükümlerini ve Sözleşme organlarının, inter alia yaşam hakkı, işkence ve insanlık dışı ya da onur kırıcı muamele ya da cezaya maruz bırakılmama hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı ve adil yargılanma hakkını koruyan içtihadını akılda tutarak;

Avrupa Sosyal Şartı (1961) ile Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı’nı (1996) ve özellikle bu Şart’ın kadınlarla erkekler arasında istihdam konusunda eşitliği ilgilendiren hükümlerini olduğu kadar, Avrupa Sosyal Şartı’na kolektif şikayet sistemi getiren Ek Protokol’ü göz önünde tutarak;

Bakanlar Komitesi’nin Avrupa Konseyi’ne üye ülkelere aşağıda sayılan tavsiye kararlarını hatırlayarak;

- ^ Çocukların kötü muameleye karşı korunmasına ilişkin R(79)17 sayılı Tavsiye Kararı,
- ^ Aile içi şiddete ilişkin R(85)4 sayılı Tavsiye Kararı,
- ^ Ceza yasaları ve usulü çerçevesinde kurbanın konumuna ilişkin R(85) 11 sayılı Tavsiye Kararı,
- ^ Kurbanlara yardım ve kurban konumuna itilmenin önlenmesine ilişkin R(87)21 sayılı Tavsiye Kararı,
- ^ Aile içi şiddete ilişkin sosyal önlemler hakkında R(90)2 sayılı Tavsiye Kararı,
- ^ Cinsel sömürü, pornografi, çocuk ve gençlerin fuhuşu ve ticaretine ilişkin R(91)11 sayılı Tavsiye Kararı,
- ^ Çocukları istismarın tıbbi ve sosyal yönlerine ilişkin R(93)2 sayılı Tavsiye Kararı,
- ^ Cinsel sömürü amacıyla insan ticaretine karşı eyleme ilişkin R(2000) 11 sayılı Tavsiye Kararı ve
- ^ Çocukların cinsel sömürüye karşı korunmasına ilişkin R(2001)16 sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi'nin düzenlediği Kadın-Erkek Eşitliği konulu 3. Avrupa Bakanlar Konferansı'nda (Roma, 1993) kabul edilen Deklarasyon ve Kararları da hatırlatarak

Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Deklarasyonu (1993), Kadınlara Karşı HerTürlü Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1979), Uluslar ötesi Organize Suçlara karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve bu Sözleşme'ye ek, İnsan ve Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi,Yasaklanması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (2000), Dördüncü Dünya Kadınlar Konferansı'nda (Pekin, 1995) kabul edilen Eylem Platformu, Pekin Deklarasyonu'nun ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen Eylem Platformu'nun (23. Olağanüstü Oturum, NewYork, 5-9 Haziran 2000) uygulamaya konması için İlave Eylem ve Girişimlere ilişkin Karar'ı akılda tutarak

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni (1989) ve çocuk satışı, fuhuşu ve pornografisi ile ilgili bu sözleşmeye ek İhtiyari Protokol'ü (2000) akılda tutarak

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Çocuk Emeğinin En Kötü Biçimlerinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılması için Acil Eyleme ilişkin 182 sayılı Sözleşmesi'ni (1999) ve Çocuk Emeğinin En Kötü Biçimlerine ilişkin R190 sayılı Tavsiye Kararı'nı da hatırlayarak;

Uluslararası insani yardım hukukunun temel ilkelerini ve özellikle savaş zamanında sivillerin korunmasına ilişkin 4. Cenevre Konvansiyonu'nu (1949) ve bu Sözleşme'nin 1 .ve 2. Ek Protokoller'ini hatırlatarak;

Uluslararası Ceza Mahkemesi İç Tüzüğü'ne (Roma, 17Temmuz 1998) cinsiyetle bağlantılı suçlar ve cinsel şiddetin dahil edildiğini hatırlatarak;

Üye ülke hükümetlerine aşağıdaki tavsiyelerde bulunur:

1. Mevzuat ve politikalarını aşağıda sayılan amaçlarla gözden geçirmek kadınlara insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınması, bunları kullanma, bunlardan yararlanma ve bu hakların korunmasını teminat altına almak;
2. gerektiğinde, kadınların ekonomik ve sosyal haklarını özgür ve etkin bir şekilde kullanmalarını sağlayacak önlemleri almak
3. bütün önlemlerin ülke çapında eş güdümlenmesini, kurbanların ihtiyaçlarına odaklanmasını ve ilgili devlet kurumlarıyla sivil toplum örgütlerinin, özellikle bu tavsiye kararında belirtilen gerekli önlemlerin kararlaştırılıp uygulanmasıyla bağlantılandırılmasını sağlamak;
4. kadınlara karşı şiddetle mücadele eden sivil toplum örgütlerinin çalışmalarını her düzeyde teşvik etmek ve uygun lojistik ve maddi destek verilmesi dahil, bu örgütlerle aktif işbirliğini sağlamak.
- II. Devletlerin şiddet fiillerini, bu fiiller ister devlet tarafından ister tekil kişilerce gerçekleştirilmiş olsun, engelleme, soruşturma ve cezalandırma konusunda gerekli ihtimamı gösterme ve kurbanları korumakla yükümlü olduklarını kabul etmek.
- III. Kadınlara karşı erkek şiddetinin, kadınlarla erkekler arasında eşitsiz güç ilişkilerinden kaynaklanan temel bir yapısal ve toplumsal sorun olduğunu kabul etmek ve bu nedenle erkeklerin, kadınlara karşı uygulanan şiddetle mücadeleyi hedefleyen eylemlere katılımını teşvik etmek.
- IV. Kadınlara karşı şiddetle mücadele eden bütün kurumları (polis, tıp ve sosyal yardım meslekleri) şiddetin önlenmesi ve kurbanların korunması için faaliyet sunan orta ve uzun dönemli eşgüdümlü eylem planları oluşturmaya teşvik etmek
- V. Ulusal ve uluslararası düzeyde araştırma, veri toplama ve ağ kurulmasını desteklemek
- VI. Kadınlara karşı şiddet başta olmak üzere eşitlik konusuyla ilgili, üniversite düzeyi dahil, yüksek öğrenim programları ve araştırma merkezleri kurulmasını desteklemek.
- VII. Bilimle uğraşanlar, alan çalışması yapan sivil toplum örgütleri, siyasi karar alma konumundakiler, yasama, sağlık, eğitim kurumları, sosyal ve polis kurumları arasındaki karşılıklı etkileşimi geliştirmek.
- VIII. Bu tavsiye kararının ekinde tarif edilen önlemleri, ulusal koşullar ve tercihler ışığında en uygun biçimde kabul etmek ve uygulamak ve bu amaçla kadınlara karşı şiddetle mücadele için bir eylem planı oluşturmayı gündeme almak.

IX. Avrupa Konseyi'ni bu tavsiye kararının hükümlerinin ulusal düzeyde tabinden haberdar etmek.

Rec(2002)5 sayılı Tavsiye Kararı'na Ek

Tanım

1. Bu tavsiye kararı çerçevesinde, 'kadınlara karşı şiddet' ifadesi, cinsiyete dayalı, kadınlara fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar veya sıkıntı veren ya da vermeye yol açabilecek her türlü şiddet fiilini ya da tehdidini ifade eder. Kamusal alanda ya da özel hayatta karşılaşılan baskı veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakmayı da içeren bu ifade aşağıda sayılanları kapsamakla birlikte, bunlarla sınırlı değildir:
  - a. *inter alia* fiziksel ve ruhsal saldırganlık, duygusal ya da psikolojik istismar, ırza geçme ve cinsel istismar, ensest, evlilik içi veya evlilik dışı çiftler arası tecavüz, töre adına işlenen suçlar, kadın cinsel organlarının mütilasyonu ve zorla evlilik gibi kadınlara zarar veren başka töresel uygulamalar dahil, aile içinde ya da hanede karşılaşılan şiddet;
  - b. *inter alia* ırza geçme, cinsel istismar, işyerinde, kurumlarda veya başka alanlarda cinsel taciz ve göz dağı dahil, genel olarak toplumda, kurumlarda ya da başka alanlarda karşılaşılan şiddet, cinsel ve ekonomik sömürü amacıyla kadın ticareti ve seks turizmi;
  - c. devlet ya da devlet görevlileri tarafından işlenen veya göz yumulan şiddet;
  - d. silahlı çatışma ve özellikle rehin alma, zorla iskan, sistematik ırza geçme, cinsel kölelik, zorla gebe bırakma ve cinsel ve ekonomik sömürü amacıyla insan ticareti durumlarında kadınların insan haklarının ihlali.

Kadınlara karşı şiddetle ilgili genel önlemler

2. Kadınların herhangi biri tarafından herhangi bir şiddete maruz bırakılmama hakkını teminat altına almak, devletlerin sorumluluğunda ve çıkarınadır ve milli politikalarında önceliğe sahiptir. Bu meyanda, devletler bu yükümlülükten kaçınmak için töre, gelenek ya da dini öne süremezler.
3. Üye devletler aşağıda sayılan unsurlara dayalı şiddet uygulamalarına karşı milli politikalar oluşturmali, geliştirmeli ve/veya gerektiğinde var olanları iyileştirmelidir :
  - a. kurbanların azami güvenliği korunması;
  - b. kurban konumuna itilen kadınlara, yeniden bu konuma düşmelerini engelleyecek en uygun destek ve yardım yapıları sunularak güçlenmelerinin sağlanması;
  - c. ceza hukuku ve medeni hukukun, muhakeme usulü dahil, uyarlanması;
  - d. kamuoyunda bu konuda duyarlılığın artırılması; çocuk ve gençlerin eğitimi;

- e. kadınlara karşı şiddet olgusuyla karşılaşan çeşitli meslek sahiplerine özel eğitim verilmesinin sağlanması;
  - f. ilgili bütün alanlarda önleyicilik.
4. Bu çerçevede, mümkün olan her durumda, ulusal düzeyde ve gerektiğinde bölgesel ve/veya yerel yetkililerle işbirliği içerisinde, sivil toplum örgütlerinin yanısıra akademik ve diğer kurumlara danışarak, kadınlara karşı şiddetle mücadele için önlemler almakla ve yasal reformların ya da eylem alanında her hangi bir yeni müdahale biçiminin değerlendirilmesi ve düzenli olarak izlenmesinden sorumlu bir resmi eşgüdüm kurumu ya da organı kurmak gerekecektir.
5. Özellikle aşağıdaki alanlarda ulusal ve uluslararası düzeyde araştırma, veri toplama ve ağılar geliştirilmelidir:
- a. kadınlara karşı şiddetin ölçeğini daha iyi değerlendirebilmek için cinsiyet temelli istatistikler, entegre istatistikler ve ortak göstergeler hazırlanması;
  - b. saldırıların kurbanlar üzerindeki orta ve uzun vadeli etkileri;
  - c. şiddetin, aile içi şiddet dahil, tanıklar üzerinde yaptığı etkiler;
  - d. kadınlara karşı şiddetin sağlık, toplumsal ve ekonomik maliyeti;
  - e. kadınlara karşı şiddetle mücadelede hukuki ve yasal sistemlerin etkinliğini değerlendirme;
  - f. kadınlara karşı şiddetin nedenleri, yani erkekleri şiddete ve toplumu böyle bir şiddete göz yummaya iten nedenler;
  - g. şiddet konusunda ölçü alınacak kıstaslar geliştirme.

Bilgi, kamu duyarlılığı, eğitim ve meslek içi eğitim

Üye devletler,

6. Değişik şiddet türleri ve bunların kurbanlar açısından sonuçları ile ilgili entegre istatistikler dahil uygun bilgileri, mevcut bütün medya organlarını (basın, radyo ve televizyon vb.) kullanarak derlemeli ve halka sunmalı;
7. Toplumun sorunun farkına varması, kurbanlar ve genel olarak toplum üzerindeki yıkıcı etkisini anlama sı ve bu sayede kadınlara karşı şiddet konusunu açıkça, önyargı veya peşin hükümlü fikirlere kapılmadan tartışabilmesi için bilgilendirme kampanyaları ve destek konferansları düzenleyerek kamuoyunu harekete geçirmeli;
8. Aile içi şiddetin yanısıra kadınları etkileyen bütün diğer şiddet türlerinin de ele alınmasında kullanılacak un surları, polis ve yargı mensupları ile tıp alanında ve sosyal alanda çalışanların temel eğitimine dahil etmeli;
9. Bu çalışanların mesleki eğitim programlarına, kurbanların kabulünü, sunulan dinleme ve danışmanlık tarzını iyileştirmek ve kriz durumlarını

teşhis edip yönetmeye yarayacak gerekli araçları sağlayabilmek için bilgi ve eğitim vermeli;

10. Bu personelin özel eğitim programlarına katılımını teşvik etmek ve bu amaçla personeli bir ödüllendirme planına dahil etmeli;
11. Kadınlara karşı şiddet konusunun yargıçların eğitimine dahil edilmesini teşvik etmeli;
12. Örneğin terapistler gibi özdenetimli meslek çalışanlarının yetkili konumlardaki kişilerce işlenebilecek cinsel istismara karşı stratejiler geliştirmelerini teşvik etmeli;
13. Erkeklerin, eylemlerinden sorumlu olmaları gerektiğini vurgulayarak ve erkekleri şiddet mekanizmalarını tahlil edip çözmeye ve farklı bir davranış tarzı benimsemeye teşvik ederek, kadınlara yönelik erkek şiddeti konusunda duyarlılık artırıcı kampanyalar düzenlemeli;
14. İnsan hakları konulu eğitim programlarına cinsiyet bakış açısını sokmalı ya da güçlendirmeli ve cinsler arası eşitliğe ve karşılıklı saygıya özel önem veren cinsel eğitim programlarını güçlendirmeli;
15. Kız ve erkek çocukların, sosyal ve kültürel örüntü, önyargı ve basmakalıp cinsiyet rollerinden kaçınan ve özgüvenlerinin geliştirilmesine yönelik eğitim içeren bir temel eğitim almalarını, okulda zorluk çeken gençlere özel dikkat hasrederek sağlamalı; eğitimle bağlantılı mesleklerin tüm üyelerini cinsiyet eşitliği kavramını eğitimlerine dahil edecek şekilde eğitmeli;
16. Okul müfredatına çocuk hakları, yardım telefon hatları, çocukların yardım isteyebilecekleri kurumlar ve güvenebilecekleri kişilerle ilgili özel bilgileri dahil etmelidir.

Medya

Üye devletler,

17. Medyayı, basmakalıp olmayan, insana ve insanlık onuruna saygı temelinde kurulmuş kadın ve erkek imajlarını öne çıkarmaya ve şiddetle cinselliği bağlantılandıran programlardan kaçınmaya teşvik etmeli; bu kıstasları mümkün olduğunca yeni bilgi teknolojileri alanında da göz önüne almalı;
18. Medyayı, kamuoyunu kadınlara karşı şiddet konusunda uyanık kılmak için bilgilendirme kampanyalarına katılmaya teşvik etmeli;
19. Medya çalışanlarını bilgilendirmek ve şiddetle cinselliği bağlantılandıran programların olası sonuçları konusunda uyarmak için meslek içi eğitimi teşvik etmeli;
20. Medya çalışanları için, kadınlara yönelik şiddet konusunu gözönüne alan ve mevcut ya da gelecekte kurulacak medya denetim kurumlarının temel ilkeleri arasında kadınlara karşı şiddet ve cinsiyetçilik konularının

yer almasını teşvik eden davranış yönergeleri geliştirilmesini teşvik etmelidir.

Yerel, bölgesel ve kentsel planlama

Üye devletler,

21. Yerel ve bölgesel planlama ile kent planlamasında karar alma konumundaki kişileri, kamuya açık yerlerde şiddet içeren fiilleri önleme ve kadınların güvenliğini takviye etme ihtiyacını hesaba katmaya teşvik etmeli;
22. Özellikle çevre aydınlatması, kamu taşıt araçları ve taksi hizmetlerinin düzenlenmesi, otomobil park yerleri ile ikamete mahsus binaların tasarım ve planlamasıyla ilgili gerekli her türlü önlemi mümkün olduğunca almalıdır.

Kurbanların korunması ve yardım (kabul, tedavi ve danışmanlık)

Üye devletler,

23. Kurbanların, şikayet etmiş olsunlar ya da olmasınlar, herhangi bir ayrımcılık yapılmaksızın çok-disiplinli, eşgüdümlü profesyonel kadroların sağladığı acil ve kapsamlı yardımdan yararlanmasını sağlamalı; bu yardıma tıbbi muayene, adli tıp muayenesi, tedavi ve travma sonrası psikolojik, sosyal destek ve hukuki yardım dahil olup, yardım gizlilik esası temelinde, ücretsiz ve 24 saat ulaşılabilir olmalı;
24. Özellikle, ev içi şiddet kurbanlarına sunulan her türlü hizmet ve hukuki yolun, talep üzerine göçmen kadınlara da sunulmasını sağlamalı;
25. Adli tıp kanıtları ve bilgi toplama işlemlerinin standart protokol ve formlarla yapılmasını sağlayacak bütün önlemleri almalı;
26. Kurbanların ihtiyaçlarına göre hazırlanmış, kurbanları açık ve anlaşılabilir bir dille hakları, yararlandıkları hizmetler ve öngörebilecekleri ya da başvurabilecekleri eylemler konusunda bilgilendiren dokümantasyonu, kurban şikayette bulunsun ya da bulunmasın, psikolojik, tıbbi ve sosyal destek ve hukuki yardım almaya devam etsin ya da etmesin, sunmalı;
27. Bu tür eşgüdümlü eylemleri olanaklı kılacak şekilde polis, sağlık ve sosyal hizmet kurumları ve hukuki sistem arasında işbirliğini geliştirmeli, sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ağı kurulmasını teşvik etmeli ve desteklemeli;
28. Şiddet kurbanları ve/veya şiddetle ya da şiddet tehdidiyle karşı karşıya kalan kişiler için anonim, ücretsiz telefon yardım hatları gibi acil durum servislerinin kurulmasını teşvik etmeli; düzenli olarak telefon konuşmalarını izlemeli ve veri korumaya ilişkin standartlara saygı gösterme koşulluyla, sunulan yardım sırasında toplanan verileri değerlendirmeli;
29. Polis ve diğer asayiş kurumlarının kurbanları kabul edip, tedavi ve danışmanlık sunarken, insana ve insanlık onuruna saygı temelinde uygun bir tavırla yaklaşımlarını, şikayetleri gizlilik esasına göre ele almalarını, kurbanların, polis görevlisiyle kurban arasında bir güven ilişkisi oluştu-

racak şekilde tasarlanmış yerlerde özel eğitilmiş personel tarafından gecikme olmaksızın dinlenmelerini ve olabildiğince, şiddet kurbanlarının isterlerse bir kadın görevli tarafından dinlenmelerini sağlamalı;

30. Bu amaçla, bütün sorumluluk düzeylerinde çalışan kadın polis görevlisi sayısını artırmak için adım atmalı;
31. Çocuklara her aşamada (ilk kabul, polis, savcılık, mahkemeler) uzman personel tarafından anlayışlı bir tutumla yaklaşılmasını, bakılmasını ve verilen yardımın çocuğun ihtiyaçlarına uygun olmasını sağlamalı;
32. Şiddet kurbanı çocuklara gerekli psikolojik ve moral desteği sağlamak için, uygun yapılar oluşturarak ve çocukları ilk görüşmeden iyileşme anına kadar izleyecek eğitilmiş personel sağlayarak adımlar atmalı; bu hizmetler ücretsiz sunulmalı;
33. Kurbanların, yardım hizmetini sunan polis, sağlık ve sosyal hizmet personeli tarafından cinsiyete duyar sız tutumlarla karşılaşmamaları ve yeniden kurban konumuna düşmemeleri için gerekli bütün önlemleri almalıdır.

Ceza hukuku, medeni hukuk ve yargılama usulü Ceza ***hukuku***

Üye devletler,

34. Ceza hukukunda kişiye karşı şiddet kullanmanın ve özellikle fiziksel veya cinsel şiddet kullanımının, sadece ahlak, onur veya terbiyenin ihlali olmayıp, kişinin fiziksel, psikolojik ve/veya cinsel özgürlüğü ve bütünlüğünün ihlali teşkil ettiğini belirten hükümler içermesini sağlamalı;
35. Milli mevzuatta, şiddet kullananlara karşı derhal ve etkin girişime olduğu kadar, şiddet kurbanı kadınlara yapılan haksızlığı telafiye de olanak veren uygun önlem ve yaptırımlar sunulmalıdır. Ulusal yasalar özellikle;
  - ^ Evlilik içi ya da dışı eşler arasında cinsel şiddet ve tecavüzü cezalandırmalı;
  - ^ Direnç belirtisi göstermeseler bile, kişilere karşı onayları olmadan herhangi bir cinsel fiilde bulunmayı cezalandırmalı;
  - ^ Kişinin onayını almadan, türü ve aracı ne olursa olsun, cinsel dühülü cezalandırmalı;
  - ^ Gebe, korumasız, hasta, fiziksel veya akli özürlü veya bakıma muhtaç kişilerin durumunun her türlü istismarını cezalandırmalı;
  - ^ Failin konumunu istismar etmesini, özellikle çocuklar karşısında yetişkin konumunun istismarını cezalandırmalıdır.

Medeni hukuk

Üye devletler,

36. Şiddet kullanıldığı kanıtlandığında, kurbanlara, olayın ciddiyeti ile orantılı olarak, maruz kaldıkları parasal, fiziksel, psikolojik, ahlaki ve sosyal

zararı karşılayacak uygun tazminatın, adli masraflar dahil, verilmesini sağlamalı;

37. Kurbanlara tazminat verebilmek için finansman sistemleri oluşturmayı gündeme almalıdır.

Yargılama usulü

Üye devletler,

38. Bütün şiddet kurbanlarının ve duruma göre, onları savunan tüzel kişiliği haiz kamu kurumu veya özel örgütlerin kurbanla birlikte ya da kurban adına dava açabilmesini sağlamalı;
39. Cumhuriyet Savcılarının ceza davası açmasını sağlayacak hükümleri koymalı;
40. Savcılar, kamu adına dava açıp açmama kararı alırken, kadınlara ve çocuklara karşı kullanılan şiddeti ağırlaştırıcı veya belirleyici öge saymaya teşvik etmeli;
41. Davanın bütün aşamalarında kurbanların fiziksel ve psikolojik durumunun göz önüne alınmasını ve tıbbi ve psikolojik bakım görmelerini sağlayacak bütün önlemleri almalı;
42. Şiddet kurbanı veya tanığı olan kişiler dinlenirken, tekrar tekrar ifade vermelerinden kaçınmak ve yargılama usulünün travma yaratıcı etkilerini azaltmak için özel koşullar oluşturulmasını gündeme almalı;
43. Kurumların iç tüzüklerinin, şiddet kurbanı ya da tanıklarının maruz kaldıkları travmayı gözönüne alarak ve bu travmanın tekrarlanmaması için, mazeretsiz ve/veya aşılayıcı sorulara maruz kalmalarını engelleyecek şekilde düzenlenmesini sağlamalı;
44. Gerektiğinde, kurbanları tehdit ve olası intikam girişimlerine karşı etkin biçimde korumak için önlemler alınmasını sağlamalı;
45. Çocuk haklarının yargılama süresince korunması için özel önlemler almalı;
46. Çocuklara bütün duruşmalarda, mahkeme gerekçeli bir kararla karşı çıkmadığı takdirde ya yasal temsilcileri ya da tercih ettikleri bir yetişkin tarafından eşlik edilmesini sağlamalı;
47. Çocukların, yasal temsilcileri aracılığıyla veya tercih ettikleri ve bir kamu kurumu, özel örgüt veya yargı yetkilisinin onayladığı herhangi bir yetişkin aracılığıyla dava açabilmelerini ve gerekirse ücretsiz adli yardım alabilmelerini sağlamalı;
48. Cinsel kabahat ve suçlar için kabul edilecek bir süre sınırlamasının, ancak kurban rüştünü ispat ettikten sonra başlamasını sağlayacak hükümleri koymalı;
49. Gizlilik koşullarında edinilmiş bilgi ya da muayene sonucu, işleri gereği cinsel şiddete maruz kalmış çocuk vakalarıyla karşılaşan kişilerle ilgili,

istisnai bir durum olarak, mesleki gizlilik şartından feragat edilmesine olanak vermeli.

Şiddet failleri için Müdahale Programları

Üye devletler,

50. Şiddet faillerinin, eylemlerinin bilincine varmalarına ve sorumluluklarını anlamalarına yardımcı olarak, şiddetten arınmış bir davranış tarzını benimsemelerini teşvik edecek müdahale programları teşekkül etmeli;
51. Faillere müdahale programlarına katılma fırsatını, mahkumiyete bir alternatif olarak değil, şiddeti önlemek için ilave bir önlem olarak sunmalı; bu tür programlara katılmak gönüllülük esasına dayanmalı;
52. Mevcut kaynaklar izin verdiği ölçüde, şiddet kullanmaya yatkın erkekler için devletin onayından geçmiş merkezler ve sivil toplum örgütlerinin öncülüğünde kurulmuş yardım ve destek merkezleri kurmayı düşünmeli;
53. Erkeklerle yönelik müdahale programlarıyla kadınların korunmasına yönelik programların işbirliği ve eşgüdüm içinde yürütmesini sağlamalıdır.

Cinsel şiddetle ilgili ek önlemler Genetik veri bankası

Üye devletler,

54. Ulusal düzeyde ve Avrupa düzeyinde, suçluları yakalamak ve yeniden suç işlemelerine engel olmak için etkin bir politika oluşturabilmek amacıyla ve bu alanda milli mevzuat ve Avrupa Konseyi tarafından konan standartları hesaba katarak, teşhis edilmiş ya da edilmemiş cinsel şiddet faillerinin genetik profilini kapsayan veri bankaları oluşturmayı gündeme almalıdır.

Aile içi şiddetle ilgili ek önlemler

Üye devletler,

55. Her türlü aile içi şiddeti cezai suç olarak sınıflandırmalı;
56. Aile içinde taammüden işlenen müessir fiil için, hangi aile bireyi işlemiş olursa olsun, uygulanacak cezaları gözden geçirmeli ve/veya artırmalı;
57. Zinanın aile içi şiddete bahane olarak öne sürülmesine meydan vermemeli;
58. Aşağıda sayılanları olanaklı kılmak için önlemler alma ihtimalini gündeme almalı:
  - a. Polis güçlerinin tehlikede olan bir kişinin evine girmesini, faili yakalamasını ve failin hakim önüne çıkarılmasını mümkün kılmak
  - b. Yargının kurbanların korunmasını hedefleyen ihtiyati tedbir olarak, bir failin kurbanla bağlantı ve iletişim kurma veya ona yaklaşmasını, belirli

alanlara girmesini ya da böyle alanlarda ikamet etme sini yasaklamasına olanak vermek;

- c. Polis, tıp ve sosyal hizmet kurumlarının aynı prosedürü izlemesi için bir zorunlu işleyiş protokolü oluşturmak
  - d. Polise bir rapor ulaşır ulaşmaz kurbanla bağlantıya girme insiyatifi göstererek pro-aktif kurban koruma servislerini geliştirmek;
  - e. Kurbanın yardıma ulaşabilmek ve faile karşı- belli süre sınırlamaları dahilinde ve faille istenmeyen herhangi bir bağlantı kurmak zorunda kalmadan- girişimde bulunabilmek için bütün yasal ve pratik önlemleri almasına olanak vermek amacıyla, polis yetkilileri, mahkemeler, kurban koruma servisleri vb. ilgili bütün kurumların uyumlu işbirliğini sağlamak
  - f. Yetkililerin faili uymaya zorladıkları önlemlerin her türden ihlalini cezalandırmak.
59. Aile içi şiddet kurbanı olan/olmuş göçmen kadınlara, ev sahibi ülkeyi terk etmek zorunda kalmadan, şiddet kullanan eşlerinden ayrılabilmeleri için, gerektiğinde eşten ayrı oturma hakkı vermeyi gündeme almalıdır.

Cinsel tacizle ilgili ek önlemler

Üye devletler,

- 60. İş arkadaşlarının ve üstlerin davranışları dahil, işyerinde kadınların haysiyetini etkileyen cinsel nitelikli her türlü davranış veya cinsellik temelinde başka tutumları -komşuluk ilişkileri, öğrenci ve öğretmenler arası ilişkiler, telefonla taciz vb. dahil, nerede olursa olsun, failin otorite konumunu kullandığı cinsel nitelikli bütün davranışlar bunlara dahildir ve bu durumlar kişi onurunun ihlalini teşkil eder- yasaklamak için adımlar atmalı;
- 61. İşyerinde veya işle ilgili ya da nerede gerçekleşirse gerçekleşsin cinsel taciz konusunda duyarlılık yaratmak, bilgi vermek ve önlemeyi teşvik etmek ve kadın ve erkekleri bu tür davranışlardan korumak için, gerekli önlemleri almalıdır.

Genital mütilasyona ilişkin Ek Önlemler

Üye devletler,

- 62. Kadın ya da kızların genital organlarının, onayları alınarak ya da alınmadan, mütilasyonunu cezalandırmalıdır; genital mütilasyondan klitoris dikilmesi, kesilmesi, kısmen veya tamamen çıkarılması veya koparılması anlaşılır;
- 63. Bilerek ve isteyerek, kişinin onayı alınarak ya da alınmadan, herhangi bir genital mütilasyonun gerçekleştirilmesine katılan, yardımcı olan veya teşvik eden herkesin cezalandırılmasını sağlamalı; bu tür fiiller; kısmi olarak gerçekleştirilmiş de olsalar, cezalandırılmalı;

64. İlgili nüfus katmanlarına, özellikle göçmen ve mültecilere yönelik, bu fiillerin kurban açısından taşıdığı sağlık riskleri, failler açısından da cezai müeyyideleri konusunda bilgilendirme ve önleme kampanyaları düzenlemeli;
  65. Tıp mesleklerinde çalışanları, özellikle doğum öncesi ve sonrası muayeneleri yapmakla ve çocukların sağlığını denetlemekle yükümlü doktorları uyarmalı;
  66. Kadınların genital mütilasyonunu yasaklamak ve önlemek ve failleri kovuşturmakla ilgili ikili anlaşmaların imzalanması ya da güçlendirilmesini sağlamalı;
  67. Cinsiyete dayalı gerekçelerle tehdit altında bir grup olarak bu kadınlara özel koruma imkanı sunmayı gündeme almalıdır.
- Çatışma halleri ve çatışma sonrası durumlarla ilgili ek önlemler
- Üye ülkeler,
68. Çatışma durumlarında kadın ve çocuklara karşı her türlü şiddet uygulamasını, bu uygulama aşağılama, işkence, cinsel kölelik veya bu eylemlerden kaynaklanan ölüm biçimlerinden hangisini alırsa alsın cezalandırmalı;
  69. Irza geçme, cinsel kölelik, zorla gebe bırakma, zorla kısırlaştırma ya da benzer vahamette başka her türlü cinsel şiddeti insan haklarının kabul edilemez bir ihlali, insanlığa karşı işlenmiş suç olarak ve silahlı çatışma halinde işlenmişse, savaş suçu olarak cezalandırmalı;
  70. Soykırım, insanlığa karşı işlenmiş suç ve savaş suçlarını yargılayan ulusal ya da uluslararası ceza mahkemelerine ifade veren tanıkların korunmasını temin etmeli ve tanıklara en azından dava süresince yasal oturum sağlamalı;
  71. Soykırım, insanlığa karşı işlenmiş suç ve savaş suçlarını yargılayan ulusal ya da uluslararası ceza mahkemelerine tanık olarak çağrılan herkesin sosyal ve adli yardım almasını sağlamalı;
  72. Çatışmalarda şiddet kurbanı olan kadınlara insani gerekçelerle oturum vermek ve/veya cinsiyete dayalı zulüm gerekçesiyle mülteci statüsü veya başka ilave koruma hakları vermeyi mütalaa etmeli;
  73. Çatışma sırasında ve sonrasında şiddet kurbanlarına yardım ve danışmanlık sağlayan sivil toplum örgütlerine destek olmalı ve fon sağlamalı;
  74. Çatışma sonrası durumlarda kadınlara özgü konuların, çatışmadan etkilenmiş bölgelerdeki yeniden inşa ve siyasal yenilenme sürecine dahil edilmesini teşvik etmeli;
  75. Ulusal ve uluslararası düzeyde, çatışmalardan etkilenen bölgelerdeki bütün müdahalelerin cinsiyete duyarlılık eğitimi almış personelce gerçekleştirilmesini sağlamalı;

76. Çatışma kurbanlarına yardım sunma ve çatışma sonrasında yeniden inşa ve yöreye dönüş çabalarına katkıda bulunma konusunda cinsiyete duyarlı bir yaklaşım izleyen programları desteklemeli ve fon sağla malıdır.

Kurumsal ortamda şiddetle ilgili ek önlemler

Üye devletler,

77. Devlet ya da devlet görevlileri tarafından uygulanan ya da göz yumulan her türlü fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddeti, görüldüğü her yerde ve özellikle ceza ya da tutukevleri, psikiyatrik kurumlar ve benzerlerinde cezalandırmalı;

78. Devletin veya üçüncü kişilerin sorumluluğuna atfedilebilecek durumlarda, örneğin yatılı okullarda, huzurevlerinde ve başka kurumlarda uygulanan ya da göz yumulan her türlü fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddeti cezalandırmalıdır.

Üremeye değgin özgür seçim hakkına uyulmamasıyla ilgili ek önlemler

Üye devletler,

79. Zorla kısırlaştırma ya da kürtaj, zor ya da baskı yoluyla kabul ettirilmiş doğum kontrolü ve doğum öncesi cinsiyet belirlemeyi yasaklamalı ve bu amaçla gereken her türlü önlemi almalıdır.

Töre adına işlenen cinayetlerle ilgili ek önlemler

Üye devletler,

80. 'Töre adına işlenen cinayet' geleneğine uygun olarak kadın ve çocuklara karşı şiddet uygulanmasının bütün biçimlerini cezalandırmalı;

81. 'Töre adına işlenen cinayet'leri engellemek için, çeşitli halk kesimlerine ve başta hakimler ve adli personel olmak üzere, ilgili meslek gruplarına hitap eden bilgilendirme kampanyaları dahil, gerekli bütün önlemleri almalı;

82. 'Töre adına işlenen cinayet'e katılmış, yardımcı olmuş ya da teşvik etmiş herkesi cezalandırmalı;

83. Bu uygulamalarla mücadele eden sivil toplum örgütlerini ve diğer grupları desteklemelidir.

Erken evliliklerle ilgili ek önlemler

Üye devletler,

84. Kişilerin onayı alınmadan zorla gerçekleştirilen evlilikleri yasaklamalı;

85. Çocuk satışıyla bağlantılı faaliyetleri engellemek ve durdurmak için gerekli önlemleri almalıdırlar.

AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN'DA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN

Kanun No. 5636 R.G Sayı: 265 12

Kabul Tarihi : 26/4/2007 RG Tarihi: 4/5/2007

EK . 8

MADDE 1 — 14/1/1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un 1'inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"MADDE 1 -Türk Medenî Kanunu'nda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi üzerine Aile Mahkemesi Hâkimi meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak re'sen aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere de hükmedebilir: Kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin;

- a) Aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmaması,
- b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer aile bireylerine tahsisi ile bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmaması,
- c) Aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,
- ç) Aile bireylerini iletişim araçları ile rahatsız etmemesi,
- d) Varsa silah veya benzeri araçlarını genel kolluk kuvvetlerine teslim etmesi,
- e) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya işyerine gelmemesi veya bu yerlerde bu maddeleri kullanmaması,
- f) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması.

Yukarıdaki hükümlerin uygulanması amacıyla öngörülen süre altı ayı geçemez ve kararda hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hakkında hapis cezasına hükmedileceği hususu şiddet uygulayan eş veya diğer aile bireyine ihtar olunur.

Eğer şiddeti uygulayan eş veya diğer aile bireyi aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise hâkim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak daha önce Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.

Bu Kanun kapsamındaki başvurular ve verilen kararın infazı için yapılan icraî işlemler harca tâbi değildir."

MADDE 2 - 4320 sayılı Kanunun 2'nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 2 - Koruma kararının bir örneği mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığına tevdi olunur. Cumhuriyet Başsavcılığı kararın uygulanmasını genel kolluk kuvvetleri marifeti ile izler.

Koruma kararına uyulmaması halinde genel kolluk kuvvetleri, mağdurların şikâyet dilekçesi vermesine gerek kalmadan re'sen soruşturma yaparak evrakı en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirir.

Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararına uymayan eş veya diğer aile bireyleri hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açar.

Fiili başka bir suç oluştursa bile, koruma kararına aykırı davranan eş veya diğer aile bireyleri hakkında ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezasına hükmolunur.

Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir.”

MADDE 3 — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4 — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür. 3/5/2007

ADALET BAKANLIĞI'NIN AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN'UN UYGULANMASI HAKKINDA GENELGE'Sİ

(CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ) (Genelge No: 35)

Sayı : B.03.0.CiG.0.00.00.05/010.06.02/ 34 01/01 /2006

Konu : Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanması

Toplumun vazgeçilmez temel birimi olarak kabul edilen ailenin; güçlenmesi ve gelişmesini sağlayabilmesi ve toplum içindeki fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için sosyal ve ekonomik yönlerden olduğu kadar, hukukî bakımdan da korunması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde de bu amacı gerçekleştirebilmek üzere çıkarılan kanunlardan biri olan Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanmasında bazı duraksamaların olduğu gözlenmektedir.

Bilindiği üzere,Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın, "Ailenin korunması" kenar başlıklı 41'inci maddesinde; "Aile,Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile plânlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar."

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Kasten yaralama" kenar başlıklı 86'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasının (a) bendinde;"Kasten yaralama suçunun;

a) Üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı,

İşlenmesi hâlinde şikayet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır. "

Hükümleri yer almaktadır.

Öte yandan; 14/01 /1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da; aile içi şiddete maruz kalan eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin kendilerinin veya Cumhuriyet Savcılığının bildirmesi üzerine aile mahkemesi hâkimince verilecek tedbirlere ilişkin koruma kararına, kararın infazına, karara uyulmaması hâlinde yapılacak işlemlere ve açılacak davalara ilişkin hükümlere yer verilmiş bulunmaktadır.

Anılan Kanun'un genel gerekçesinde aile içi şiddet; "aile içinde bir bireyin diğer bir bireye yönelik fiziksel, sözel veya duygusal kötü davranışı" olarak kabul edilmekte ve toplumun en küçük birimi olan aile içerisinde gerçekleşen şiddetin yol açtığı veya açacağı zararların, toplum bünyesinde daha derin ve kalıcı izler bıraktığı vurgulanmaktadır.

Bu itibarla;

I -Ailenin Türk toplumunun temeli olduğu ve eşler arasındaki eşitliğe dayandığına ilişkin Anayasa ve Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri de göz önünde bulundurularak, Ailenin Korunmasına Dair Kanun kapsamında, Cumhuriyet savcıları tarafından aile içi şiddete maruz kalındığının öğre-

nilmesi hâlinde, bu konuda herhangi bir şikâyet de gerekmediğinden derhal soruşturmaya geçilmesi, ayrıca koruma kararı alınması için ivedilikle aile mahkemesi hâkimine bildirimde bulunulması,

2-Mahkeme tarafından tedbirleri içeren koruma kararının verilmesi durumunda, kararın kanunun amacına uygun olarak infazının sağlanabilmesi için kolluk birimleriyle sıkı işbirliği kurulması,

3-Mahkemece verilen koruma kararına uymayanlar hakkında kanunî işlemlerin yerine getirilmesi,

Konularında gereken dikkat ve özenin gösterilmesini rica ederim.

Cemil ÇİÇEK Bakan

ÇOCUK VE KADINLARA YÖNELİK ŞİDDET HAREKETLERİMLE TÖRE
VE NAMUS CİNAYETLERİNİN ÖNLENMESİ İÇİN ALINACAK
TEDBİRLER HAKKINDA BAŞBAKANLIK GENELGESİ

EK-'^O'

GENELGE 2006/17

R.G.Tarih: 4.7.2006 R.G. Sayı: 26218

Kadın ve çocuklara yönelik şiddet insanlığın gündemindeki yerini korumaktadır. Bu tür şiddetin en acımasız biçimi kamuoyunda “töre cinayeti” olarak tanımlanan kadına yönelik öldürme olaylarıdır. Kadın ve çocuklara yönelik şiddetin ülkemizde de devam ediyor olması yeni ve acil önlemlerin alınmasını gerekli kılmaktadır. Ekonomik kalkınma ve gelişme ile birlikte eğitim ve kültür düzeyinin yükselmesiyle giderek ortadan kalkacak olan bu sorunların çözümü için kamu kurum ve kuruluşları ile birlikte sivil toplum örgütleri ve vatandaşlarımıza büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Nitekim Türkiye Büyük Millet Meclisi de sosyal bir yara olan bu olguyla ilgilenme ihtiyacı hissetmiş, 28/6/2005 tarihli ve 853 sayılı kararıyla bir araştırma komisyonu teşkil etmiştir. Bu komisyon çalışmalarını tamamlayarak kadın ve çocuklara yönelik şiddetin sebepleri ile alınabilecek önlemleri belirleyen kapsamlı bir rapor hazırlamıştır.

Mezkûr komisyon çalışmaları sonucunda hazırlanan ve Hükümetimizce de benimsenen bu konuda alınacak önlemlere ilişkin öneriler ve bundan sorumlu kuruluşlar ekli listelerde belirtilmiştir. Bu önerilerle ilgili olarak başlatılacak çalışmalarda koordinasyon görevi çocuğa yönelik şiddet konusunda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetleri konusunda ise Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilecektir.

Sorumlu kuruluşların ve bu kuruluşlarla işbirliği içerisinde hareket etmesi gereken kurumların ayrı ayrı belirtildiği önlemlere ilişkin çalışmalar, koordinatör olarak belirlenen Genel Müdürlüklerle işbirliği içerisinde derhal başlatılacaktır. Sorumlu kurumlar tarafından görev alanına giren konularda hazırlanacak ayrıntılı faaliyet raporlar üçer aylık dönemlerle ilgili koordinatör kuruma gönderilecektir.

Bilgilerini ve gereğini önemle rica ederim.

Recep Tayyip ERDOĞAN Başbakan

A. Çocuğa Yönelik Şiddet Konusundaki Çözüm Önerilerinin Yaşama Geçirilmesinde Koordineli Çalışması Gereken Kurumlar.

ÖNERİLER	SORUMLU KURUM	İŞBİRLİĞİ YAPILACAK KURUM/ KURULUŞ
1. Sağlık görevlileri, yargı mensupları, öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, çocuk gelişimi uzmanları, kolluk kuvvetleri ve diğer meslek gruplarının hizmet içi eğitim programlarında çocuklara karşı şiddete yaklaşım konusu yer almalıdır.	Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Üniversiteler	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler
2. Emniyet ve jandarma birimlerinde daha fazla kadın memurun görevlendirilmesi ve bu memurların kadına ve çocuğa yönelik şiddet konusunda özel eğitim almış olması sağlanmalıdır.	İçişleri Bakanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Üniversite Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri
3. Emniyet ve jandarma birimlerinde, çocuğa yönelik şiddet olgularının doğru tanımlanarak değerlendirilmesini sağlayacak eğitim çalışmaları yapılmalıdır.	İçişleri Bakanlığı	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Üniversiteler
4. Diyanet İşleri Başkanlığı, çocuğa yönelik şiddet konusunda; toplumu bilinçlendirmek üzere hitabe ve vaazlar vermeli, yazılı ve görsel yayınlar yapmalı ve çeşitli etkinlikler düzenlemelidir.	Diyanet İşleri Başkanlığı	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Üniversiteler
5. Mülki idare amirlikleri ve yerel yönetimlerce, çocuğa yönelik şiddetle ilgili broşürler ve diğer tanıtıcı materyaller hazırlanarak, halka açık alanlarda ve kamu hizmet birimlerinde dağıtımı sağlanmalıdır.	Valilikler, Belediyeler	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler
6. Kent yapılanmasında sadece okul çocuklarının değil, değişik yaş gruplarındaki gençlerin de çeşitli faaliyetlerde bulunabileceği sosyal tesisler kurulmalı, var olanlar aktif hale getirilmelidir.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Valilikler, Belediyeler	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler, ilgili meslek örgütleri ve ilgili sivil toplum kuruluşları

KURUMSAL HİZMETLER

1. Devlet, çocuklara yönelik her türlü şiddet eylemini ortadan kaldıracak önlemlerin bir devlet politikası olarak uygulanmasını sağlamalıdır. Bu alana yönelik bir bütçe oluşturulmalı, söz konusu bütçenin etki ve sonuçları görünür kılınmalıdır.	TBMM, Başbakanlık ve diğer ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları	Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
2. Çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi için sorunun temeline inilerek, ekonomik, yasal, kurumsal, eğitsel ve kültürel alanlara yönelik olarak eş zamanlı, paralel düzenlemeler yapılmalıdır.	Başbakanlık ve diğer ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, ilgili meslek örgütleri ve ilgili sivil toplum kuruluşları
3. Çocuğa yönelik şiddete karşı alınacak önlemler ulusal plan çerçevesinde ve kapsamlı olarak belirlenmelidir. Söz konusu plan hazırlanırken, toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip olması sağlanmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	
4. Toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların ana plan ve programlara entegrasyonu, sektörler ve disiplinler arası işbirliğinin sağlanması, programların ve sonuçların izlenme ve değerlendirilmesi için gerekli mekanizmaların oluşturulması, mevcut mekanizmaların işler hale gelmesi sağlanmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, Üniversite Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri, ilgili meslek örgütleri ve ilgili sivil toplum kuruluşları
5. Ülke çapında ilgili tüm sivil ve resmi kuruluşları kapsayacak "2006-2010 Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi Eylem Planı" hazırlanmalı ve uygulamaları takip edilmelidir.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, Üniversiteler, ilgili meslek örgütleri ve ilgili sivil toplum kuruluşları
6. SHÇEK bünyesinde hizmet veren "183 Aile, Çocuk, Kadın ve Sosyal Hizmet ve Özürlü Çağrı Merkezi"nin daha işlevsel kılınması ve bunun için gerekli tedbirlerin alınması	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Üniversite ve özel sektöre ait sağlık kuruluşları, Barolar

7. Ülke genelinde 24 saat hizmet verecek ücretsiz "ALO ŞİDDET HATTI" oluşturulmalıdır. Bu hatlarda şiddet konusunda eğitim almış personelin görev yapması sağlanmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Üniversite ve özel sektöre ait sağlık kuruluşları, Barolar
8. Ülkemizde aile içinde şiddete uğramış (fiziksel, ruhsal, cinsel) çocuklara yönelik hizmetlerin sunulabileceği kurumlar ve acil yardım hatları henüz tam olarak kurumsallaştıramamıştır. Bu nedenle bu alanlarda kurumsallaşma ivedilikle sağlanmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Üniversite özel sektöre ait sağlık kuruluşları, Barolar
9. Çocuğa yönelik şiddet konusunda ulusal bir veri tabanı bulunmamaktadır. Eldeki veriler de çok yetersizdir. Bu nedenle bu konularla ilgili Bakanlıkların veri toplaması ve toplumun kullanımına açık veri tabanları oluşturması sağlanmalıdır. Tarama sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için, toplanmak istenen istatistiğe yönelik soru setleri hazırlanmalı ve sonuçların tek elden (Türkiye İstatistik Kurumu) toplanarak değerlendirilmesi gerekmektedir.	Türkiye İstatistik Kurumu	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları (İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Üniversiteler vb.)
10. Çocuk ıslahatlerinin amacına uygun çalışmasını engelleyen eksikliklerin giderilmesi, daha etkin hizmet verebilmesi için denetimlerin yapılması sağlanmalı ve çocukların yetişkinlere özgü tutuklevlerinde tutulmamaları için gerekli altyapı oluşturulmalıdır.	Adalet Bakanlığı	İlgili kamu kurum ve kuruluşları, ilgili sivil toplum kuruluşları

EĞİTİM

1. Zorunlu eğitim 11 (on bir) yıla çıkarılmalıdır. Söz konusu zorunlu eğitimden ülke genelinde tüm çocukların yararlanması için gerekli tüm tedbirler alınarak, bu konuda denetimlerin yapılması sağlanmalıdır.	Eğitim Bakanlığı	Valilikler, yerel yönetimler, i sivil toplum kuruluşları

2. İlköğretimin zorunlu olması nedeniyle, bu zorunluluğun ihlali durumunda ilgililer hakkında yasal prosedür titizlikle işletilmelidir. Gerek bu konuda gerekse ekonomik yönden istismar edilen çocukların takibi ve gerekli önlemlerin alınması konusunda ilgili tüm kurum ve kuruluşlar ile yerel yönetimler koordineli olarak çalışmalıdır.	Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Valilikler, yerel yönetimler, ilgili sivil toplum kuruluşları, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü
3. Kız çocuklarının eğitimlerini tamamlamaları büyük önem taşımaktadır. Özellikle kız çocuklarının okullaşma oranlarının artırılmasına yönelik olarak yapılan kampanyaların sürekliliği sağlanarak, sonuçlarının izlenmesine önem verilmeli ve kızların kesintisiz olarak öğrenimlerine devam etmelerini sağlayıcı önlemler alınmalıdır.	Eğitim Bakanlığı	Valilikler, yerel yönetimler, ilgili sivil toplum kuruluşları, medya
4. Özellikle ekonomik yönden geri, geleneksel değerlerin hakim olduğu kırsal bölgelerde kız çocuklarının eğitime katılmalarını sağlama-ya yönelik olarak yatılı kız bölge okullarının (ilköğretim ve ortaöğretim) açılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.	Eğitim Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Valilikler, yerel yönetimler, özel sektör kuruluşları, sivil toplum kuruluşları
5. Geçici tarım işçisi olan ailelerin çocuklarının ilköğretim eğitimi almaları ve eğitimlerini tamamlamaları sağlanmalıdır. Bu yönde mobil eğitim ve benzeri projeler geliştirilmelidir. Yerel yöneticiler bu konuyu takip etmeli ve uygulanmasını sağlamalıdır.	Milli Eğitim Bakanlığı	Valilikler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları
6. Eğitim materyallerinin kadın ve erkek eşitliğini yok sayan, görmezden gelen ya da zedeleyen anlayışları ortadan kaldıran öğelerinden ayıklanması gerekmektedir.	Eğitim Bakanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü

7. İlköğretimden başlayarak eğitimin her aşamasında (örgün ve yaygın eğitim de dahil olmak üzere) şiddet ve toplumsal cinsiyet duyarlılığı konularını içeren ve çocuklara kendi bedenlerini tanımayı öğreten eğitim programları hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır.	Eğitim Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Üniversiteler
8. Okul yönetimleri, sınıf öğretmenlerinin ve rehber öğretmenlerin çocuğa yönelik şiddetin tanınması ve yetkili makamlara bildirilmesi konusunda duyarlılıkları artırılmalıdır.	Eğitim Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler
9. Çocuğa yönelik şiddetle ilgili yasaların ve Çocuk Hakları Sözleşmesinin okullarda öğretilmesi ve okullardaki şiddeti ortadan kaldırmak için çok yönlü bir kampanya başlatılması ve bu kampanyanın toplumsal seferberliğe dönüştürülmesi gerekmektedir.	Eğitim Bakanlığı	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, görsel-işitsel medya kuruluşları (ulusal, bölgesel ve yerel), sivil toplum kuruluşları
10. Ailelere çocuk eğitimi ve çocuk yetiştirme yöntemlerinin verildiği "Ana-Baba Okulları" programları yaygınlaştırılarak kurumsal alt yapı oluşturulmalıdır.	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler
11. Ülkemizde tecavüz ve enstest gibi konular ciddi sorunlar arasında yer almasına rağmen hâlâ bunların tabu sayılmasıyla mücadele edilerek, cinsel şiddet türleri, nedenleri, önleme yolları konusunda halkın bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, görsel-işitsel medya kuruluşları (ulusal, bölgesel ve yerel), sivil toplum kuruluşları, üniversiteler
12. Çocuğa yönelik şiddet konusunda anne babalar ve bakım veren kişilerin çocuğa yaklaşım ve çocuk terbiyesi alanlarında zihniyet dönüşümünü sağlayacak eğitim programlarına öncelikle yer verilmelidir.	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, sivil toplum kuruluşları, Üniversiteler, yerel yönetimler

1 3. Çocuğa yönelik şiddet konusunda zararlı gelenek ve görenekler tespit edilerek ayıklanmalı ve kişilerin söz konusu davranış şekillerini değiştirmelerini sağlayıcı eğitim programları hazırlanmalıdır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
14. Çocuğa yönelik şiddetle ilgili bilgilendirici spot eğitim filmlerinin görsel medyada sık aralıklarla gösterilmesi sağlanmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	Görsel-işitsel medya kuruluşları (ulusal, bölgesel ve yerel)

SAğLIK

1. Sağlıkla ilgili yüksek öğrenim kurumlarında mezuniyet öncesi eğitim programlarına çocuğa yönelik şiddeti tanıma, gerekli müdahaleleri yapabilme ve şiddet gören çocuğu korumak amacıyla gerekli mekanizmaları çalıştırabilme konularında dersler konulmalıdır.	Üniversitelerarası Eğitim Komisyonu, Üniversitelerin Eğitim Müfredat Komisyonları	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü
2. Sağlık kuruluşlarına başvuran şiddet mağduru çocuklara sunulacak koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetleri planlanırken, tüm sağlık kurumlarında hizmet sunucu olan hekim ve hemşire gibi sağlık çalışanlarının yanı sıra çocuğa yönelik şiddeti tanıma, tespit etme ve bildirim konusunda eğitilmiş sosyal hizmet uzmanı ve psikologların yer alacağı bir modelin oluşturulması sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı, Üniversite ve özel sektöre ait sağlık kuruluşları	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları

HUKUK

1. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununa ilişkin altyapıların ivedilikle oluşturulması yönündeki çalışmalar hızlandırılmalıdır.	Adalet Bakanlığı	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları

2. CMK'nun "tanıkların dinlenmesi" başlıklı 52'nci maddesinin (3). fıkrasında çocuk mağdurların tanık olarak dinlenmeleri sırasındaki görüntü ve seslerin kayda alınmasının zorunlu olduğuna dair hükmün, "5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 12'nci maddesinin ikinci fıkrası" uyarınca, bu fıkranın (a) ve (b) bentlerinin 1 Temmuz 2006 tarihinde yürürlüğe gireceği yönündeki düzenleme gözetilerek anılan yasal düzenlemenin biran önce hayata geçirilmesi için alt yapının ivedilikle oluşturulması gerekmektedir.	Adalet Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı
3. Şiddet ve özellikle enstest faillerinin rehabilitasyona tabi tutulmalarının yasal bir zorunluluk haline getirilmesi ve masrafların failler tarafından karşılanması yönünde yasal düzenlemelere gidilmelidir.	Adalet Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Barolar
4. Hak arama sürecindeki yasal prosedür mağdurlar lehine basitleştirilmeli, sağlıklı ilgili kayıtlar başta olmak üzere gerekli belge ve kayıtların ücretsiz hazırlanması sağlanmalı ve bunun için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.	Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları
5. Çocuğun beden muayenesinde, çocuğun "aydınlatılmış onamının" alınması yönünde yasal düzenlemeler yapılmalıdır.	Adalet Bakanlığı	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları

B. Kadına Yönelik Şiddet Konusundaki Çözüm Önerilerinin Yaşama Geçirilmesinde Koordineli Çalışması Gereken Kurumlar

KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

ÖNERİLER	SORUMLU KURUM	İŞBİRLİĞİ YAPILACAK KURUM/ KURULUŞ
1. Devlet, kadın ve erkek arasındaki ekonomik eşitsizliğin ortadan kaldırılması için gerekli tedbirleri almalıdır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	İlgili tüm kurum ve kuruluşlar, özel sektör, Üniversiteler
2. İşe alınmada eşitliği sağlayıcı önlemler alınmalı, işyerinde cinsiyete dayalı ayrımcılığın olmaması için işverenlerin ve yöneticilerin gerekirse pozitif ayrımcılık yapmaları gerekmektedir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	İlgili tüm kurum ve kuruluşlar, özel sektör
3. Kadınların istihdam olanakları ve iş kurmak için gereksinim duydukları kredi almalarını kolaylaştıracak düzenlemeler yapılmalıdır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, kamu ve özel sektör bankaları	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, sivil toplum kuruluşları
4. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun tanıtımı yönünde çok yönlü çalışmalar yapılmalıdır.	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	İlgili tüm kurum ve kuruluşlar, Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
5. Evlilik öncesi çiftlerin yardım almaları konusunda "Evlilik ve Evlilik Danışmanlığı" hizmetlerinin kurumsallaşması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, yere yönetimler	İlgili tüm kurum ve kuruluşlar, Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
6. Kadın-erkek eşitliğini önemseyen, kadın haklarının gelişmesi konusunda destek veren erkek gruplarının sayısının artırılması konusunda gerekli önlemler alınmalıdır.	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	Sivil toplum kuruluşları

7. Eğitimini yanda bırakmış kadınlar ın eğitimlerini tamamlayabilmeleri ve aktif olarak iş yaşamına katılmaları ı için ihtiyaç duydukları destek hizmetleri (yuva, kreş, gündüz bakımevi gibi) sağlanmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	Milli Eğitim Bakanlığı, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör
8. Aile Mahkemeleri ve Çocuk Mahkemelerinde görev yapacak yargı mensuplarının, pedagogların, sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların toplumsal cinsiyet bakış açısı eğitimi alması ve 4787 s. Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunu uyarınca bu mahkemelerde görev alacak pedagogların, sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların kadrolarına atanmaları en kısa sürede yapılmalıdır.	Adalet Bakanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, üniversiteler
9. Belediyelerin ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın Halk Eğitim Merkezleri ile SHÇEK' in Toplum Merkezleri'nde kadın çalışmaları yapılmalıdır. Sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği sağlanarak söz konusu merkezlerde okur-yazarlık, kadının insan hakları, toplumsal cinsiyet rolleri, özgüven gibi kadına yönelik güçlendirici çalışmalar yapılmalıdır.	Milli Eğitim Bakanlığı,Yerel Yönetimler, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, sivil toplum kuruluşları
10. Kadına yönelik şiddetle ilgili spot filmler üretilmeli, ulusal, bölgesel ve yerel medyada ulusal bir kampanya çerçevesinde gösterilmesi sağlanmalıdır.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	Görsel-işitsel medya kuruluşları (ulusal, bölgesel ve yerel)
1. Kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin mülki idare amirlikleri ve yerel yönetimlerce broşürler hazırlanmalı, hazırlanacak bu broşürlerin, halka açık alanlarda ve kamu hizmet birimlerinde dağıtımı sağlanmalıdır.	Valilikler, yerel yönetimler	Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
12. Diyanet İşleri Başkanlığı, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda; toplumu bilinçlendirmek üzere hutbe ve vaazlar vermeli, yazılı ve görsel yayınlar yapmalı ve çeşitli etkinlikler düzenlemelidir.	Diyanet İşleri Başkanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, görsel-işitsel medya kuruluşları (ulusal, bölgesel ve yerel)

13. Bütün kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarında kadına yönelik şiddet konusunda duyarlılığı ve sorumluluğu artırıcı bir kampanya düzenlenmeli bu alanda yapılmış olumlu girişimlerin duyurulması sağlanmalıdır.	Özel sektör kuruluşları, sendikalar	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
14. Kent planlamasında, sokak ve parkların iyi aydınlatılması ve kadınların acil telefon hatlarına kolay ulaşabilmesini sağlamak amacıyla telefon kulübelerinin sayılarının artırılması gibi kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda gerekli hizmetlerin sunulması sağlanmalıdır.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, yerel yönetimler	Ulaştırma Bakanlığı, özel sektör

HİZMET KURUMLARI

1.TBMM bünyesinde "Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu" adı ile daimi bir komisyon oluşturulmalıdır.	TBMM	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
2. Şiddete uğrayan ve özellikle sığınma evlerindeki ihtiyacı olan kadınları danışma merkezleri ile sığınaklara başvuran kadınları ekonomik olarak güçlendirmek, yeniden ev kurmalarını sağlamak amacıyla bir Kadın Destek Fonu" oluşturulmalı ve kadınların uygun işlere yerleştirilmesi sağlanmalıdır.	Başbakanlık	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları
3. Avrupa Birliği bünyesinde yürütülmekte olan çocuklar, gençler ve kadınlara karşı şiddetin önlenmesine yönelik DAPHNE-II (2004-2008) programını ülkemiz de imzalamalıdır.	Başbakanlık	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, yerel yönetimler, Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
4. Kadın erkek eşitliğine aykırı politikalar, yasal düzenlemeler ve uygulamalar kaldırılmalı, toplumda kadın ve erkek eşitliği sağlanıncaya kadar, kadınlara pozitif ayrımcılık yapılması bir devlet politikası olarak kabul edilmelidir.	Başbakanlık ve diğer ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları	Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları

5.Yasa koyucuların, kadınları doğru- dan ilgilendiren kanunların yapım sürecinde, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra, sivil toplum kuruluşlarının ve üniversitelerin kadın araştırma ve uygulama merkezlerinin de görüş ve önerileri alınmalıdır.	Başbakanlık ve diğer ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları	
6. Devlet kadınlara yönelik her türlü şiddet eyleminin önlenmesini bir devlet politikası olarak kabul et- melidir. Bu alana yönelik bir bütçe oluşturularak, toplumsal cinsiyet rolleri açısından bütçelerin etki ve sonuçları görünür kılarak, toplumsal cinsiyete dayalı bütçe analizleri yapılmalıdır.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
7. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde bir “Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi” kurulmalıdır.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
8.Toplumsal cinsiyete duyarlı politi- kaların devletin bütün ana plan ve programlarının içine entegre edilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğinin sağlanması, programların ve sonuçların izlen- me ve değerlendirilmesi için ge- rekli mekanizmaların oluşturulması ve var olan mekanizmaların işler hale getirilmesi sağlanmalıdır.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
9. Kadına yönelik şiddete karşı alına- cak önlemler bir ulusal plan çer- çevesinde yasal, kurumsal, eğitsel ve kültürel alanlara yönelik, kap- samlı olarak belirlenmelidir. Bu plan hazırlanırken toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip bir plan olması sağlanmalıdır.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Devlet Planla- ma Teşkilatı	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
10. Ülke genelinde tüm kamu ku- rum ve kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör çalışanlarına yönelik “toplumsal cinsiyet eşitliği” eğitimi verilmesinin zorunlu hale getirilmesi sağlanmalıdır.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetim- ler, Üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma Mer- kezleri, özel sektör

11. Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı koordinasyonunda bütün kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteleri, sivil toplum kuruluşlarını, özel sektör ve yerel yönetimleri de kapsayacak "2006-2010 Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Eylem Planı" hazırlanmalı ve uygulamaları takip edilmelidir.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	Üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma Merkezleri, özel sektör
12. Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde çalışmalar yapmakta olan tüm kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, üniversitelerin kadın çalışması yapan araştırma merkezleri ve yerel yönetimler arasında koordinasyonun sağlanarak, ortak bir "hizmet ağı modeli" oluşturulmalıdır.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, Üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma Merkezleri, sivil toplum kuruluşları
13. SHÇEK bünyesinde hizmet veren "183 Aile, Çocuk, Kadın ve Sosyal Hizmet ve Özürlü Çağrı Merkezi"nin çalışmasındaki sorunların giderilmesi, daha işlevsel kılınması ve bunun için gerekli tedbirlerin alınması sağlanmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Üniversite ve özel sektöre ait sağlık kuruluşları, barolar
14. Ülke genelinde 24 saat hizmet verecek ücretsiz "ALO ŞİDDET HATTI" oluşturulmalıdır. Bu hat da şiddet konusunda eğitim almış personelin görev yapması sağlanmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Üniversite ve özel sektöre ait sağlık kuruluşları, barolar
15. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanması aşamasında daha etkili bir sonuca ulaşmak için şiddet uygulayan bireylerin rehabilitasyona tabi tutulmaları konusunda gerekli bütün yasal ve kurumsal altyapı oluşturulmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı
16. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) için bütçeden ayrılan pay artırılmalı, kadın sığınma evleri/kadın konukevleri nitelik ve nicelik açısından Avrupa Birliği standartlarına uygun hale getirilmeli ve hizmet sunacak personelin kadın bakış açısına sahip olması sağlanmalı, anılan merkezlerin gizlilik ilkesine uygun olarak hizmet vermeleri konusunda gerekli özen gösterilmelidir.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Devlet Planlama Teşkilatı, yerel yönetimler	Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları

17. Kadın sığınma/konuk evlerinin kuruluşu ve işletilmesi ile ilgili mevzuatın gözden geçirilerek Avrupa Birliği standartları doğrultusunda yeniden hazırlanması ve yerel yönetimlere kadın sığınma/konukevi açma konusunda zorunluluk getirilmesi sağlanmalıdır. Açılan kadın sığınma/ konuk evlerinin mevzuatta belirtilen standartlara uygunluğu düzenli olarak denetlenmelidir.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	Yerel yönetimler, Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
18. Hak arama sürecindeki yasal prosedür mağdurlar lehine bastırılmalı, sağlıkla ilgili kayıtlar başta olmak üzere gerekli belge ve kayıtların ücretsiz hazırlanması sağlanmalıdır. Bu sürecin her aşaması kadının özel hayatına saygılı, kadını koruyucu olmalıdır.	Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı,	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları
19. Şiddet mağduru kadına emniyet birimlerinde uygulanacak prosedür ve atılacak adımlarla ilgili olarak genel broşür hazırlanmalıdır.	İçişleri Bakanlığı	Barolar, ilgili sivil toplum kuruluşları
20. Sivil toplum kuruluşları tarafından kurulmuş ve kurulacak olan bağımsız kadın sığınma evi ve kadın danışma merkezlerini açma ve işletme girişimleri yerel yönetimler ve il özel idareleri tarafından mali destek de dahil olmak üzere çok yönlü desteklenmelidir.	Valilikler, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, yerel yönetimler	Sivil toplum kuruluşları
21 . Şiddet gördüğü için kadın sığınma/ konuk evine yerleştirilen kadınların buradan çıktıktan sonra kendi ayakları üzerinde durmayı başarmalarını sağlamak ve desteklemek için kadınlara devletin sahip olduğu kaynaklardan geçici konut tahsisi yapılmalıdır.	Yerel yönetimler, Toplu Konut İdaresi	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, sivil toplum kuruluşları
22. Kadına yönelik şiddet konusunda ulusal bir veri tabanı bulunmamaktadır. Mevcut veriler de sağlıklı ve yeterli değildir. Bu nedenle bu konularla ilgili Bakanlıkların sağlıklı veri oluşturabilmeleri için toplanacak verilere yönelik standart soru formları hazırlanmalı ve sonuçları tek elde (Türkiye İstatistik Kurumu) toplanarak ulusal veri tabanı oluşturulmalıdır.	Türkiye İstatistik Kurumu	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, Üniversiteler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları

23. Kadına yönelik şiddetin neden ve sonuçları ile toplumsal maliyetinin araştırılması ve şiddetin önlenmesine ilişkin projelerin üretilmesi ve gerçekleştirilmesi yönünde ilgili kuruluşlara destek verilmelidir.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	Yerel yönetimler, Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
24. Ülke içinde politika, program geliştirmeyi teşvik edecek bilgilerin daha hızlı üretebilmesi için üniversitelerin Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezleri teşvik edilerek araştırma yapmaları ve yayınlamaları sağlanmalıdır.	Üniversiteler	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları

EĞİTİM

1. Kadına yönelik şiddet konusunda zararlı gelenek ve göreneklerin tespit edilerek buna yönelik tutum ve davranış biçimlerini değiştirmelerini sağlayıcı eğitim programları hazırlanmalıdır. Kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesine yönelik olarak başta erkekler olmak üzere ailenin tüm bireylerinin eğitilmesi ve özellikle öfkenin kontrolü ve kişiler arasında sağlıklı iletişim becerileri konusunda yaygın eğitim programlarının hazırlanmasında devletin gerekli çalışmaları yapması gerekmektedir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
2. Özellikle ekonomik yönden geri, geleneksel değerlerin hakim olduğu kırsal bölgelerde kız çocuklarının eğitime katılmalarını sağlamaya yönelik olarak kız yatılı ilköğretim ve ortaöğretim bölge okullarının açılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.	Milli Eğitim Bakanlığı	Sivil toplum kuruluşları, özel sektör
3. Askerlik eğitiminde, camilerde, kahvehanelerde, çok sayıda erkek çalışan istihdam eden kuruluşlarda kadına yönelik şiddet konusunda erkeklere yönelik zihniyet dönüşümünü sağlayacak eğitim programları düzenlenmelidir.	Milli Savunma Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Dyanet İşleri Başkanlığı, Valilikler.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, sivil toplum kuruluşları
4. Şiddete uğrayan kadınların başvurabilecekleri, rehberlik ve danışmanlık hizmeti alabilecekleri merkezlerin tanıtımı ile kadınlara yönelik bilinç yükseltme ve eğitim çalışmaları konusunda ulusal bir bilgilendirme kampanyası yürütülmelidir.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Valilikler, Dyanet İşleri Başkanlığı, yerel yönetimler	Sivil Toplum Kuruluşları, görsel-ışitsel medya kuruluşları (ulusal, bölgesel ve yerel)

5. Sağlık görevlileri, yargı mensupları, kolluk kuvvetleri, öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, çocuk gelişimi uzmanları, ve diğer meslek gruplarının lisans ve hizmet içi eğitim programlarında kadına yönelik şiddet konusu yer almalıdır.	Üniversitelerarası Eğitim Komisyonu, Üniversitelerin Eğitim Müfredat Komisyonları	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü

SAĞLIK

1. Sağlık hizmeti sunan kurumlarda çalışan sağlık personelinin kadına yönelik şiddeti tanınması, tespit etmesi, gerekli müdahaleleri yapabilmesi ve şiddete uğrayan kadınları uygun kuruluşlara yönlendirmeleri için gerekli alt yapının oluşturulması ve sağlık çalışanlarının mezuniyet öncesi ve sonrası eğitim programlarında kadına yönelik şiddet konusuna yer verilmelidir.	Sağlık Bakanlığı, Üniversitelerarası Eğitim Komisyonu, Üniversitelerin Eğitim Müfredat Komisyonları, Üniversite ve özel sektöre ait sağlık kuruluşları	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları
2. Tüm sağlık kuruluşlarında şiddet mağduru kadınlara yönelik özel birimlerin oluşturulması zorunlu hale getirilmelidir. Bu birimlerde hekim ve hemşire gibi sağlık çalışanlarının yanı sıra kadına yönelik şiddet konusuna duyarlı sosyal hizmet uzmanı ve psikologların çalışması sağlanmalıdır. Bu birimde çalışanların kadına yönelik şiddeti tanıma, ve şiddet gören kadına yönelik hizmet veren mekanizmaları harekete geçirebilmek için gerekli bildirim yapımları sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı, üniversite ve özel sektöre ait sağlık kuruluşları	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları
3. Aile planlaması hizmetleri başta olmak üzere bütün üreme sağlığı hizmetlerinin özellikle birinci basamak sağlık kuruluşlarında kadınlar için ücretsiz, ulaşılabilir ve kaliteli bir şekilde verilmesi sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	

HUKUK

1. "Çerçeve Eşitlik Yasası"nın ivedilikle çıkarılması gerekmektedir.	Adalet Bakanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler ve ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları
2. Anayasamızın "Kanun önünde eşitlik" başlıklı 10'uncu maddesine göre; "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra:7/5/2004-5 170/l.md; "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür." hükmünün gereği olarak devlet bu amir hükmü hayata geçirecek başta yasal düzenlemeler olmak üzere gerekli her türlü tedbiri almalıdır.)	Adalet Bakanlığı	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları

3.Yürürlükteki mevzuatımızdaki kadın-erkek eşitliğini zedeleyen düzenlemelerin ayıklanması yönünde gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir.	Adalet Bakanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler ve ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları
4. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un 1'inci maddesinde geçen "kusurlu eş" ibaresinin "şiddet uygulayan birey" şeklinde düzeltilmesi; hakim anılan yasa kapsamında hükmedebileceği tedbirlere ilişkin olarak yasanın 1'inci maddesinin (f) bendinde geçen "ortak konut" ibaresinin yanına "veya şiddete maruz kalan bireyin işyerine gelmemesi" ibaresinin de eklenmesinin, ayrıca 4320 sayılı Kanun'un korunma kapsamına mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan eşlerden birinin veya çocuklarının da dahil edilmesinin ve mahkemenin vermiş olduğu tedbir hükmünün infazına ilişkin icra işlemlerinin de harçtan muaf tutulması yönünde yasal düzenleme yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.	Adalet Bakanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler ve ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları
5. Mevcut yasalarımızda halen kadın bedenini kontrol altında tutmayı amaçlayan, kadının insan haklarının ihlaline neden olan hukuki düzenlemeler ivedilikle yapılmalıdır.	Adalet Bakanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler ve ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları
6. Siyasi Partiler Yasasında kadınların siyasete katılımını destekleyen düzenlemeler yapılmalıdır.	Adalet Bakanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, siyasi partiler, Üniversiteler ve ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları
7. "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliğinde "sivil toplum kuruluşları tarafından açılmış olan sığınma evlerinde kalan kadınlara kaldıkları süre içinde ayni ve maddi yardım konusunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	

C. Töre/Namus Cinayetleri Konusundaki Çözüm Önerilerinin Yaşama Geçirilmesinde Koordineli Çalışması Gereken Kurumlar

KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

ÖNERİLER	SORUMLU KURUM	İŞBİRLİĞİ YAPILACAK KURUM/ KURULUŞ
1. Sistematik bir zihniyet dönüşümü için ders kitaplarında, günlük konuşmalarda, görsel ve yazılı basında, sinema filmlerinde hatta akademik çalışmalarda, vaaz ve hutbelerde kullanılan geleneksel cinsiyet rol ve kalıplar ını erkek egemen zihniyetin hakim olduğu toplumsal yapının yarattığı olumsuzlukları vurgulayan bir söylem geliştirilmelidir.	Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı,Türk Dil Kurumu, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Yüksek Öğrenim Kurulu, Diyanet İşleri Başkanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler ve ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları, görsel-işitsel medya kuruluşları (ulusal, bölgesel ve yerel)
2. Diyanet İşleri Başkanlığı, töre/ namus cinayetlerinin önlenmesi konusunda; toplumu bilinçlendirmek üzere hutbe ve vaazlar vermeli, yazılı ve görsel yayınlar yapmalı ve çeşitli etkinlikler düzenlemelidir. Bu etkinliklerinde Diyanet İşleri Başkanlığı geleneksel cinsiyet rol ve kalıplar ını, ataerkil yapının yarattığı olumsuzlukları vurgulayan ahlaki söyleme sahip bir dil kullanmalıdır.	Diyanet İşleri Başkanlığı	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü
3.Töre/namus cinayetleri konusunda Devlet, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler ortak kampanyalar düzenlemelidir. Bu kampanyalarda kadınların yanı sıra erkeklerin de şiddete karşı bilinç yükseltici eğitim almaları sağlanmalıdır. Erkek ve kadınların alternatif davranış biçimleri geliştirmelerine destek veren programlar oluşturulmalı, kendini ifade yollarını bulmak ve iletişim kurma olanaklarını artırmak için sorun çözme tekniklerini anlatan programlar geliştirilmelidir.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler ve ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları, görsel-işitsel medya kuruluşları (ulusal, bölgesel ve yerel)

4.Töre/namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik bilgilendirici spot filmlerin üretilerek, görsel medyada sık aralıklarla gösterilmesi sağlanmalıdır.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	Üniversiteler ve ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları, televizyon kuruluşları (ulusal, bölgesel ve yerel)
--	--	--

KURUMSAL HİZMETLER

	SORUMLU KURUM	İŞBİRLİĞİ YAPILACAK KURUM/KURULUŞ
1 .Töre ve namus konusunda toplumda yerleşik ön kabullerin veya geleneksel anlayışın tersine çevrilmesi sağlanmalıdır.	İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları	Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, görsel-işitsel medya kuruluşları (ulusal, bölgesel ve yerel)
2. Devletin yasalardan ve uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülükler doğrultusunda gerekli düzenlemeleri yapması, yasalardaki anlayış değişikliğinin uygulamaya yansıtılabilmesi için gerekli mesleki eğitim çalışmalarının yapılması ve yasaların sınırlı toleransla uygulanması sağlanmalıdır.	Adalet Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Üniversiteler	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları, görsel-işitsel medya kuruluşları (ulusal, bölgesel ve yerel)
3. Ülke çapında ilgili tüm sivil ve resmi kuruluşları kapsayacak"2006-2010 Töre/ Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Eylem Planı" hazırlanmalı ve uygulamaları takip edilmelidir.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, Üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma Merkezleri, sivil toplum kuruluşları
4. Ülke genelinde 24 saat hizmet verecek ücretsiz "ALO ŞİDDET HATTI" oluşturulmalıdır. Bu hatlarda şiddet konusunda eğitim almış personelin görev yapması sağlanmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Üniversite ve özel sektöre ait sağlık kuruluşları, Barolar
5.Töre/namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik olarak yerel düzeyde Valilik Emniyet, Jandarma, Belediye, Müftülük, Üniversite, sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla komiteler oluşturulmalıdır.	Valilikler	İl Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı, belediyeler, müftülük Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları

6. Töre/namus cinayetleri konusunda ulusal düzeyde veriler bulunmamaktadır. Mevcut veriler de sağlıklı ve yeterli değildir. Bu nedenle bu konularla ilgili Bakanlıkların sağlıklı veri oluşturabilmeleri için toplanacak verilere yönelik standart soru formları hazırlanarak sonuçları tek elde (Türkiye İstatistik Kurumu) toplanmalı ve kadına yönelik şiddet konusunda oluşturulacak veriler ulusal veri tabanına entegre edilmelidir.	Türkiye İstatistik Kurumu	İlgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, Üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma Merkezleri, sivil toplum kuruluşları
7. Töre/namus cinayetlerinin nedenlerine, sonuçlarına, maliyetine ve önleme yöntemlerine ilişkin projelerin üretilmesi ve gerçekleştirilmesi yönünde ilgili kuruluşlara destek verilmelidir.	Devlet Planlama Teşkilatı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	Yerel yönetimler, Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları
8. Kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin giderilebilmesi için kadının her alanda güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla üniversitelerin Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezlerinin teşvik edilerek, araştırma yapımları ve yayınlamaları sağlanmalıdır.	Üniversiteler	Devlet Planlama Teşkilatı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü

EĞİTİM

1. Özellikle ekonomik yönden geri, geleneksel değerlerin hakim olduğu kırsal bölgelerde kız çocuklarının eğitime katılmalarını sağlamaya yönelik olarak yatılı kız bölge okullarının (ilköğretim ve ortaöğretim) açılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.	Milli Eğitim Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Valilikler, yerel yönetimler, özel sektör kuruluşları, sivil toplum kuruluşları
--	------------------------	---

D. Medya ve Şiddet Konusundaki Çözüm Önerilerinin Yaşama Geçirilmesinde Koordineli Çalışması Gereken Kurumlar

ÖNERİLER	SORUMLU KURUM	İŞBİRLİĞİ YAPILACAK KURUM/KURULUŞ
1. Ülkemizde mevcut medya hukukunun öncelikle 3986 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınlarına İlişkin Kanunun ile bu Kanuna uygun olarak çıkarılan Yönetmeliklerin teknolojik gelişmelere uygun olarak güncelleştirilmesi "cinsiyet ayrımcılığı", "çocuk istismarı" ve "şiddet" içerikli yayınlara uygulanan müeyyidelerin caydırıcılıktan uzak kaldığı göz önünde bulundurularak yaptırım gücünün artırılmasına ve güncellemelerini yitirmeden uygulanabilmelerine yönelik düzenlemelerin yapılması, uygulanabilir bir mevzuatın yaratılması,	TBMM, İlgili Devlet Bakanlığı, RTÜK	İlgili kurum ve kuruluşlar
2. Avrupa Birliği Müktesebatının üstlenilmesine ilişkin (24Temmuz 2003 tarihi ve 25 178 Mükerrer sayılı Resmi Gazete) Türkiye Ulusal Programında Kültür ve Görsel İşitsel Politika'nın "Öncelikler" bölümünde de yer alan; küçüklerin ve insan onurunun korunmasında güçlü ve etkili bir seviyenin elde edilmesine yönelik ulusal çerçeveleri geliştirerek Avrupa görsel-işitsel ve bilgi hizmetleri endüstrisinin rekabet edebilirliğinin geliştirilmesi hakkındaki 24 Eylül 1998 tarihli Konsey Tavsiye Kararı (31998H0560)Yeni medya hizmetlerinin gelişimi çerçevesinde özdenetimin rolü hakkındaki 27 Eylül 1999 tarihli Konsey Sonuç Kararı (3 1999Y 1006(02) ilişkin olarak yayın kuruluşlarının kendi özdenetim birimlerini kurarak bir an önce kamusal yayıncılığın gereği kendi sorumlu yayıncılık ilkelerini yerleştirmeleri,	Yazılı ve görsel-işitsel medya kuruluşları (kamu-özel ulusal bölgesel ve yerel), yazılı basın, bilgi hizmetleri ve haber ajansları	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, ilgili kurum ve kuruluşlar
3.Yayın planlamasında, yayın genel akışı içinde,yayın içeriğinde, çocuk istismarı ile cinsiyet ayrımı, şiddet, pornografi, kadını küçültücü, incitici ve önyargılı yayınların yapılmaması için yayın kanallarının kendi "ETİK" değerlerini yerleştirmeleri ve yayın kimliğini öne çıkarmalarının sağlanması,	Yazılı ve görsel medya kuruluşları (kamu ve özel ulusal, bölgesel ve yerel), yazılı basın, bilgi hizmetleri ve haber ajansları	İlgili kurum ve kuruluşlar
4. Özellikle radyonun yaygın gücü ve tüm ailenin birlikte olduğu, televizyon izlediği saatlerde ve yayının genel akışında "Çocuk programları" özellikle "REKLAM KUŞAKLARI"nda çocuk istismarının önlenmesi,	Yazılı ve görsel medya kuruluşları (kamu ve özel ulusal, bölgesel ve yerel), bilgi hizmetleri ve haber ajansları	İlgili kurum ve kuruluşlar

5. Tüm yayın kanallarında, yayın içeriği ve planlamasında; evde ve çalışan kadına yönelik hedef kitlesi belirlenen, kadının toplumsal dönüşümünü sağlayacak, bilgilendirici programların öne çıkarılarak çok sayıda izleyiciye, kadına ulaşması için izlenebilirliği yüksek zaman diliminin belirlenmesi, uygulanması,	Yazılı ve görsel medya kuruluşları (kamu ve özel ulusal, bölgesel ve yerel), bilgi hizmetleri ve haber ajansları	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler Kadın Araştırma ve Uygulama Merkezleri, ilgili sivil toplum kuruluşları,
6. Mevcut Yasa kapsamında, televizyonlarda Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından yayından kaldırılan programlar yerine şiddete karşı duyarlılığı artırıcı, kaliteli ve olumlu mesajlar veren eğitici ikame programların oluşturulması konusunda çalışmalar yapılması,	RTÜK, görsel medya kuruluşları; (kamu ve öze ulusal, bölgesel ve yerel), bilgi hizmetleri	İlgili kurum ve kuruluşlar
7. Başta program yapım ve yöneticileri olmak üzere televizyon programlarının üretiminin her aşamasında yer alan medya çalışanlarının "şiddete" ilişkin duyarlılıklarını artırıcı "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" eğitimi almalarının sağlanması,	Yazılı ve görsel medya kuruluşları (kamu ve öze ulusal, bölgesel ve yerel), yayın kuruluşları	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
8. İzleyiciye medya karşısında "farkındalık" kazandırılması ve bilinçli izleyiciler (öncelikle ebeveynler) oluşturulması konusunda çalışmalar yapılması ve izleyiciye medya okuryazarlığının kazandırılması için eğitim programlarının düzenlenmesi,	RTÜK, yazılı ve görsel-ışitsel medya kuruluşları (kamu-özel ulusal bölgesel ve yerel), bilgi hizmetleri ve haber ajansları	İlgili kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri
9. Ülkemizde medyada karar mekanizmalarında cinsiyetçiliğin ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması,	Yazılı ve görsel-ışitsel medya kuruluşları (kamu ve özel ulusal, bölgesel, yerel yayın kuruluşları), haber ajansları, basın meslek örgütleri	
10. Medyanın kadın ve çocuğa yönelik "şiddetin" pekiştirilmesi ve ortadan kaldırılmasına ilişkin etkisini araştıran ve günümüzde büyük eksiklik olan araştırmaların yapılması,	RTÜK, görsel-ışitsel medya kuruluşları, (kamu ve özel ulusal, bölgesel, yerel yayın kuruluşları)	Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, TÜİK, TRT
11. Sivil toplum kuruluşlarının "Medya İzleme Grupları" oluşturması ve medyanın günü gününe izlenmesi, otokontrolün sağlanması,	Basın meslek örgütleri, sivil toplum örgütleri	İlgili kuruluşlar

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI'NIN AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN'UN UYGULANMASINA YÖNELİK GENELGESİ

Bakanlık Genelgesi 2005 / 123 (EGM 2005/94)

İK-AA

Sayı: B.05.1 .EGM.0. 1 1.06.01

02 / 12 /2005

İlgi: a) 25.07.2000 Tarih ve B.05.1 .EGM.0. 1 1.01.02/001 69 sayılı genelgemiz.

b) Adalet Bakanlığı'nın 1 5.1 1.2002 gün ve B.03.0.CiG.0.00.00 .04.-3.3 sayılı genelgesi.

Son yıllarda, aile içi şiddet olayları toplumumuzu sarsan boyutlara ulaşmıştır. Her geçen gün ailede yaşanan dayak, işkence ve cinayet gibi şiddet olayları görsel ve yazılı basında izlenmektedir.

Bu itibarla; Anayasa'mızın 41 'inci maddesinde yer alan "Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri alır, t e şkilatı kurar..." hükmü de göz önüne alınarak, aile içi şiddetin mağdur olan kadını ve çocukları koruyucu yasal tedbirlerin alınması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de aile içi şiddet olaylarının yaygın olduğu, ancak Türk aile yapısının bir sonucu olarak ve ayrıca kadınların ekonomik özgürlüklerinin de olmadığı durumlarda, özellikle aile içi şiddete maruz kalan kadınlar ve çocukların çoğunlukla şikayette bulunmadığı veya bulunamadığı bilinmektedir.

Bu doğrultuda hazırlanan; 14.01.1998 tarih ve 4320 sayılı "Ailenin Korunmasına Dair Kanun" ile ailenin yüksek yararı sağlanmaya çalışılmıştır.

Aile içi şiddete, istismara veya suça yöneltmeye maruz kaldığından dolayı, kolluk kuvvetlerine başvuran ve şikayette bulunanlar, gereği için adli makamlara intikal ettirilmektedir. Ancak mağdurların şikayetlerinin "aileyi korumak" adına dikkate alınmadığı, sığınma evinde kalanların adreslerinin de eşlerine ve yakınlarına verildiği takdirde, iyi niyet uğruna yapılan bu davranışlar sonucu, şiddet uygulayan kişiler cezalandırılama-makta, bu şekilde şiddet mağdurları bir kez daha mağdur edilmekte, ayrıca ilgili kanunlarda öngörülen tedbirler alınmadığı veya alınamadığı için de istismar ya da suça yöneltme devam etmektedir.

Başta Anayasa olmak üzere, Türk Medeni Kanunu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Çocuk Koruma Kanunu,Türk Ceza Kanunu ailenin ve çocukların korunması için alınacak tedbirleri düzenlemiştir.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na göre, anası veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içki veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakıldığı ve başıboşluğa sürüklendiği için beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olan çocuk, korunmaya muhtaç çocuktur.

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'a göre; eşlerden birinin veya çocuklarının veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi halinde, hakim konunun mahiyetini göz önünde bulundurarak kusurlu eşin:

- Diğer eşe veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik davranışlarda bulunmaması,
- Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer eşe ve varsa çocuklara tahsisi ile diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu eve veya iş yerlerine yaklaşmaması,
- Diğer eşin, çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,
- Diğer eşi, çocukları veya aynı çatı altında yaşayan aile bireylerini iletişim vasıtalarıyla rahatsız etmemesi,
- Varsa silah ve benzeri araçları zabıtaya (polis / jandarma) teslim etmesi,
- Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanmış olarak ortak konuta gelmemesi veya ortak konutta bu maddeleri kullanmaması, tedbirlerinden bir ya da bir kaçına birlikte veya uygun görece-

ği benzeri başkaca tedbirlere de hükmedebilir, tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedileceği ihtar edilir.

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile ilgili olarak bugüne değin bilgilendirme, aksaklıkları gidermek ve Kanun'un uygulanmasında yeknesaklığın sağlanması amacıyla çeşitli tarihlerde genelgeler yayınlanmıştır. A y r ı c a Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün ilgi (b) Genelgesi ile bahse konu kanunun uygulanmasına yönelik olarak yapılacak işlemlerle ilgili hususlar adliye teşkilatına tamim edilmiştir.

14.01.1998 tarih ve 23233 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanmasında oluşabilecek tereddütleri gidermek ve ülke genelinde uygulamada birliği sağlamak amacıyla, bahse konu kanunun uygulanmasında önem arz eden usul ve esaslara yönelik bazı hususlar aşağıda belirtilmiştir.

Ailenin ve çocuğun korunması; aile içi şiddet, istismar veya suça yöneltmenin önlenmesi için yasalarla düzenlenen tedbirlerin alınabilmesi için :

1. Bir kişinin bizzat kendisinin veya çocuklarının veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birisinin aile içi şiddete maruz kaldığı için kolluk kuvvetlerine başvuruda bulunulması durumunda yasalar çerçevesinde gerekli tüm işlemler yapılacak, bu hususta mağdurların mağduriyetlerinin devamına veya artmasına izin verilmeyecektir.
2. Suçtan zarar gören kimsenin şikayetine bağlı olan suçlar çocuklar aleyhine işlendiğinde mağdur olan çocuğun kendisinin veya veli veya vasisinin şikayeti beklenmeksizin soruşturma başlatılması gerektiği için aile içi şiddete maruz kalan çocuğun bizzat kendisinin veya veli veya vasisinin şikayeti beklenmeksizin gerekli yasal işlemler başlatılacaktır.
3. Çocuğun mağdur olduğu olayların soruşturulmasında dikkatli davranılacak, suç işleme şüphesi altında bulunan çocuklar için de ilgili Kanun'da öngörülen tedbirlerin alınabilmesi için soruşturma evrakının ha zırlanmasına özen gösterilecektir.
4. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'a göre verilen koruma kararının bir örneğinin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kolluk kuvvetine gönderilmesi durumunda koruma kararına uygun davranılıp davranılmadığı koruma kararında öngörülen süre içinde mağdur aile ferдинin ikamet yeri karakolu marifetiyle izlenerek tutanağa bağlanacak, tedbir süresinin dolmasını müteakip de Cumhuriyet Başsavcılığına bilgi verilecektir.
5. Alınan koruma kararında belirtilen süre içinde kararda öngörülen tedbire veya tedbirlere uyulmadığının tespit edilmesi halinde ihlalin devamı kolluk kuvvetince alınacak tedbirlerle engellenerek, mağdurun şikayetine gerek duyulmadan re'sen soruşturma yaparak evrakı en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirecek, koruma kararına uymayan fiil başka bir suç oluşturuyorsa bu durum da soruşturma evrakında ayrıca belirtilecektir.
6. İlgili Kanun'un 1'inci maddesinin (d) fıkrasında belirtilen: "Diğer eşi, çocukları veya aynı çatı altında yaşayan aile bireylerini iletişim vasıtalarıyla rahatsız etmemesi" tedbirinin ihlali nedeniyle yapılacak başvurular en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirecektir.
7. İlgili Kanun'un 1 'inci maddesinin (f) fıkrasında belirtilen; "Varsa silah ve benzeri araçları zabıtaya (polis / jandarma) teslim etmesi" tedbirinin uygulanması için; kusurlu eşin üzerinde kayıtlı silah ve benzeri araçlar tespit edilerek tutanakla teslim alınacak, daha sonra bu belgelere Cumhuriyet Savcılığının mahkeme kararını içeren yazısı ilgi tutularak silah ve benzeri araçlar adli emanete teslim edilecektir.
8. Sığınma evlerinin ve orada kalmakta olanların isim ve adresleri kesinlikle gizli tutulacaktır.
9. Kolluk kuvvetleri tarafından yürütülen işlemlerin bir kısmı idari, bir kısmı da adli niteliktedir. İdari işlemler doğrudan yerine getirilecek işlemler olduğu gibi, önemli bir kısmı da başka kurumların sorumluluğuna giren hususlardır. Kolluk kuvvetlerinin karşılaştığı durum veya olay şayet bir başka kurumun sorumluluk alanına giriyorsa, konunun bu kuruma yazılı olarak bildirilerek gerekli tedbirlerin alınması sağlanacak, "bu iş bizim işimiz değil" gibi bir düşünceyle hukuk dışı uygulamalar görmezlikten gelinmeyecektir.
10. Gerçekleştirilecek olan hizmetiçi eğitim faaliyetlerinde "aile içi şiddet" ve Ailenin Korunmasına Dair

Kanun hükümleri doğrultusunda bilgilendirme eğitimlerine de yer verilecektir.

İlgi (a) Genelge yürürlükten kaldırılmıştır. Ailenin Türk toplumunun temeli olduğu ilkesi göz önünde bulundurularak, toplumun en küçük birimi olan aile içerisinde gerçekleşen şiddetin yol açtığı veya

açacağı zararların toplumda daha derin ve kalıcı izler bırakmaması amacıyla, bu Genelge'de düzenlenen hükümlerin uygulanması, hizmet kalitesinin artırılması için ilgili personelin bilgilendirilmesi ve herhangi bir aksaklığa meydan verilmemesi hususunda,

Bilgi ve gereğini arz ve rica ederim.

AbdülkadirAKSU İçişleri Bakanı

Dağıtım

Gereği : 8 1 İl Valiliğine.

Bilgi : Devlet Bakanı Sn. Nimet ÇUBUKÇU'ya,

Adalet Bakanlığına,

Jandarma Genel Komutanlığına,

Başbakanlık Kadının Statüsü ve

Sorunları Genel Müdürlüğüne,

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğüne,

Bakanlık ve EGM Teftiş Kurulları Başkanlıklarına.

r^{A2}

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI'NIN TÖREVE NAMUS CİNAYETLERİNİN ÖNLENMESİNE YÖNELİK TEDBİRLERİN KOORDİNASYONU GENELGESİ

Bakanlık Genelgesi: 2007/8 (EGM 2007/6)

Konu: Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik

Tedbirlerin Koordinasyonu

İlgi : (a) 02.12.2005 tarih ve 123 sayılı Bakanlık Genelgesi

: (b) 04.07.2006 tarih ve 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi

Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet, gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde yapılan tüm çalışmalar ve tedbirlere rağmen toplumsal bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Özellikle kadına yönelik olarak gerçekleşen şiddet olaylarının en uç noktası ise kuşkusuz, töre veya namus adına işlenen cinayetlerdir.

Türkiye de, töre ve namus cinayetlerinin işlendiği ülkeler arasında yer almaktadır. Bu durum, ülkemizin uluslararası platformlarda eleştirilmesine, gelişmişlik düzeyi kendisinin çok altındaki ülkelerle aynı düzeyde görülmesine, töre ve namus cinayetlerinin ortadan kaldırılması için zaman zaman önlem almaya davet edilen konuma getirmektedir.

Bu cinayetlerin önlenmesi, temel hak ve özgürlüklerin en üst seviyede güvence altına alınması, toplumsal huzur ve güven duygusunun artırılması ve ülkemizin çağdaş dünyada hak ettiği saygınlığı koruması bakımından gereklidir.

Çocuk ve kadınlara yönelik şiddet hareketleri ile töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için alınacak tedbirlerle ilgili olarak Başbakanlık tarafından çıkartılan 2006/17 sayılı Genelge 04.07.2006 tarih ve 26218 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bahse konu Genelge ile tespit edilen görev ve sorumluluklar kapsamında yerine getirilmesi gereken görev ve tedbirlerin etkin ve süratli bir şekilde koordine edilerek hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Bu amaçla ilgi (b) Genelge doğrultusunda, çocuk ve kadınlara yönelik şiddet hareketleri ile töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi kapsamında;

1. Kolluk birimlerine müracaat eden veya kolluk tarafından tespit edilen şiddet mağduru kadın ve çocukların, yaşadıkları travmaya bağlı olarak içinde bulundukları ruhsal durum göz önünde bulundurularak, bu kişilerin ilk müracaatlarında her türlü işlem, imkanlar ölçüsünde bayan personelin de katılımıyla, insani yaklaşım içerisinde ve ivedilikle yerine getirilecektir.
2. Şiddet mağdurları ile ilgili kolluk birimlerine intikal eden ihbar ya da müracaatlara ilişkin yapılması gereken adli işlemler Cumhuriyet Savcıları bilgilendirilmek suretiyle, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair

Kanun ve bu kanunun uygulanmasına dair ilgi (a) Genelge ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde yerine getirilecektir.

3. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesinin (a) bendine göre belediyelerin kadın ve çocuklar için sığınma evleri açmaları gerekmektedir. Bu bağlamda; öncelikle Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'na (SHÇEK) bağlı kadın sığınma evi bulunmayan yerlerde 5393 sayılı Belediye Kanunu gereğince ve 08.05.2001 tarih ve 24396 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Özel HukukTüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarındaki Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği hükümlerine göre, belediye tarafından 24 saat esasına göre görevli bulundurulacak şekilde ve genel kolluk tedbirleri dışında, özel güvenlik hizmetlerinden faydalanılmak suretiyle gerekli güvenlik tedbirlerinin alındığı, kadın ve çocuk sığınma evlerinin açılması ivedilikle sağlanacaktır.
4. Özellikle kadınlara yönelik şiddetin sonucu olarak ortaya çıkan töre veya namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik olarak, illerde valilerin veya görevlendireceği vali yardımcısının, ilçelerde kaymakamların başkanlığında kolluk kuvvetleri, mahalli idareler, sosyal hizmet birimleri, meslek kuruluşları, sağlık müdürlükleri, milli eğitim müdürlükleri ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ile gerekli görülmesi halinde diğer kurum ve kuruluşların temsilcilerinin katılımı ile komiteler oluşturularak, tespit edilen çözümlerin işbirliği içerisinde hayata geçirilmesi sağlanacaktır.

Bu komitelerin sekreteryâ hizmetleri İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri, ilçelerde ise sosyal hizmet yürüten birim tarafından yerine getirilecektir.

5. Çeşitli sebeplerle töre veya namus cinayetine maruz kalabileceğini beyan eden/edilen veya aile içi şiddete maruz kalmış kadınlar ve çocuklarla ilgili her türlü koruma tedbirinin, İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri, ilçelerde ise sosyal hizmet yürüten birim ya da varsa Sosyal Hizmetler Şube Müdürlükleri haberdar edilmek suretiyle ivedilikle alınması sağlanacak, SHÇEK'na veya belediyelere bağlı kadın sığınma evlerinde koruma altına alınan bu kişilerin bulundukları yerlerle ilgili gizlilik esaslarına en üst seviyede riayet edilecektir.
6. Şiddet mağdurlarının ilgili yere sevkine kadar geçen sürede; iaşe, konaklama, tedavi ve ulaşım gibi birtakım ihtiyaçlarının belediyeler, İl/ilçe Özel İdareleri ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu kaynaklarından karşılanması komitelerce karara bağlanacaktır.
7. Kadın sığınma evi bulunmayan yerlerde, töre/namus cinayetine maruz kalabileceğini beyan eden veya somut bir olayda töre/namus cinayetine maruz kalabileceği öngörülen kişilerin, rızaları doğrultusunda, ivedilikle sosyal hizmet birimleri haberdar edilmek suretiyle teslim alınmaları sağlanacaktır. İl/ilçe sosyal hizmet birimleri 24 saat ulaşılabilir şekilde görevlendirecekleri personelin iletişim bilgilerini genel kolluk kuvvetlerine bildireceklerdir.
8. Kadın sığınma evi bulunmayan yerlerde, mağdurların ilgili yere sevkine kadar geçen sürede geçici olarak korunmalarının ve sığınmalarının sağlanacağı yerler (otel, pansiyon, misafirhane vb.) oluşturulan komiteler tarafından tespit edilerek genel kolluk kuvvetlerine bildirilecektir. Bu yerlerin adres bilgileri konusunda da üst seviyede gizlilik esaslarına riayet edilecektir.
Bu kişilerin korunmalarının sağlanacağı yerlere sevk edilmeleri esnasında, maruz kaldıkları durum veya olayın özelliğine göre gerekli olması halinde genel kolluk kuvvetleri refakat edecektir.
9. Töre ve namus konusunda toplumda yerleşik ön yargı veya geleneksel anlayışın değiştirilmesi amacıyla halkın konu ile ilgili farkındalığını ve duyarlılığını artıracak etkinlikler düzenlenecektir.
10. Töre ve namus cinayetleri ile çocuk ve kadınlara yönelik şiddet olaylarına ilişkin soruşturma sürecinde görev alan genel kolluk kuvvetleri personeline yönelik, bu konularda çalışma ve araştırmalar yapan bilim adamları ve uzmanların da desteği alınarak hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenecektir. İllerin talebi halinde bu eğitimlerde kullanılacak eğitim materyali, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile koordinasyon kurulmak suretiyle temin edilecektir.
11. Yukarıda belirtilen konularla ilgili yapılan çalışmalara ilişkin raporlar, oluşturulan komiteler tarafından hazırlanarak, ilgi (b) Başbakanlık Genelgesi'nde koordinatör kurum olarak tespit edilen Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'ne ve Bakanlığımıza yılın 3'ncü, 6'ncı, 9'uncu ve 12'nci aylarının ilk haftasında gönderilecektir.

T